

KOROŠKI

svžinar

GLASILO MEŽIŠKE DOLINE

Leto XIX

Ravne na Koroškem, 25. avgusta 1969

Št. 3

*Kako gospodarimo,
se učimo,
načrtujemo
lepšo bodočnost
in se stikamo
s kulturno preteklostjo
očetov,
beremo v tej
poletni številki*

Pri nas
doma

Za večje število delovnih mest

Čas volitev še ni tako zelo odmaknjen, nova občinska skupščina pod vodstvom predsednika Ivana Strmčnika pa je že krepko prišla za delo. V marsičem nadaljuje pred leti zastavljeno politiko, ponekod pa utira svoja pota, pač glede na splošni položaj v občini, v posameznih krajih in gospodarskih organizacijah.

Dve veliki pomanjkljivosti označujeta stanje v naši občini. Prva je, da na enega zaposlenega pridejo trije, ki jih je treba preživljati, druga pa, da še zmeraj proizvajamo in prodajamo preveč surovin in polizdelkov ter premalo končnih izdelkov — od železa do lesa, kjer npr. tudi deske še zmeraj pomenijo komaj kaj več kot polizdelek.

Nič čudnega torej ni, da nova občinska skupščina daje osnovni poudarek gospodarski dejavnosti, predvsem povečanju delovnih mest za fizično manj sposobne — za ženske, mladino, ki konča osnovno šolo, ter fizično izčrpane delavce iz železarne in rudnika. Če pa imamo ti dve značilnosti pred očmi, se ponudi tudi rešitev, in sicer, da bi s finalizacijo proizvodnje v naših surovinskih panogah, ki jim že razmeroma dobro poznamo tržišče, dobili nova delovna mesta.

Za sedanje stanje je značilna tudi struktura zaposlenih, ki stoji v razmerju 60:40 v korist nekvalificiranih. To pomeni, da »še vedno prodajamo bolj naše žulje kot pamet« (Ivan Strmčnik). Z uvedbo finalizacije pa se bo ta struktura morala spremeniti. Za doseg poklica se bodo mladi morali učiti, kajti sicer bodo dobri le za fizična dela. Težnja po zaposlovanju strokovnjakov od kvalificiranih delavcev navzgor bo torej morala biti tudi spodbuda za doseganje boljših učnih uspehov po šolah.

Na teh področjih se že kažejo določeni premiki. Tako so npr. v železarni odprta delovna mesta za ženske-strugarke, brusilke in rezkalke; zaposlovale se bodo povsod tam, kjer bo to možno. Rudnik se tudi vse bolj usmerja v finalizacijo in bi naj močno razvil akumulatorsko industrijo. Glede predelave lesa so dogovori z LIP. Naša občina zahteva, da se določena sredstva, ki jih LIP dobiva z našega območja, vračajo v obliki investicij v lesno predelovalno industrijo. Kolikor bi npr. mušeniška žaga še naprej ostala za razrez lesa, pa bi se naj prevaljska širila v proizvodnjo gradbenega pohištva (izdelava vrat), kar pa bi seveda spet zahtevalo povečanje števila kvalificiranih delavcev.

Občinska skupščina se je v tej smeri pripravljena pogovarjati z vsakim podjetjem, ki bi bilo voljno odpirati delovna mesta za predelavo.

Drugo tako področje pri nas je razvoj turizma. Za njegovo poživitev so bile že izvršene različne integracije v občini. Po izjavah strokovnjakov namreč Koroška ima možnosti za razvoj turizma, vendar so za to nujno potrebne investicije, v prvi vrsti dobre ceste. Tu sta v ospredju cesti Poljana—Holmec in Ravne—Kotlje, kjer bi moglo ob dodatnih vlaganjih zrasti novo zimskošportno središče. Kako je naša občinska skupščina zainteresirana za raz-

voj turizma, kaže podatek, da je investirala v ureditev ceste na Holmcu tri petine sredstev, medtem ko republika le dve petini, čeprav ima cesta republiški pomen.

Razvoj turizma bi premaknil tudi gostinstvo in trgovino. Na eni strani bi zrasel promet, na drugi strani bi se povečalo število delovnih mest. Trgovci bi se prav tako morali usmeriti tudi v šolanje kadra, saj bodo postavljeni pred vedno večje zahteve. Prav tako pa bo razvoj turizma zahteval tudi večji razvoj obrti.

Čeprav je nizek odstotek občanov zaposlen v kmetijstvu, je vendarle precejšen predel občine kmetijski. Našim kmetom je treba omogočiti plasma njihovih proizvodov — mleka in mesa, omogočiti pa tudi kmečki mladini, da ostane pri kruhu na kmetih. Zato naj bi bila oblikovana tudi takšna davčna politika, ki bo sprejemljiva za družbo in za kmeta.

O naštetih zamislih je pri ekonomskem centru v Mariboru v izdelavi elaborat, ki jih bo strokovno obdelal, v določenem času pa bo nato tudi realiziran ter bo vsaj omilil, če že ne odpravil na začetku omenjeno negativno razmerje med aktivnimi in pasivnimi prebivalci v občini, naša občina bi spet ujela korak z republiko, lahko pa bi uspešneje reševali tudi negospodarske dejavnosti pri nas.

Iz naših delovnih skupnosti

LJUBLJANA TRANSPORT

Prevaljska podružnica Ljubljana transport izhaja iz obrata prevoznitva rudnika Mežica, ki se je ukvarjal s tovornim in avtobusnim prometom. Z avtobusi so najprej prevažali lastne delavce na delo in z dela, leta 1954 pa so uvedli redno progo tudi za druge potnike med Črno in Prevaljami. Takrat so od Avtotransporta Črna prevzeli tudi avtobuse in tovornjake. Leta 1958 so na pobudo železarne Ravne začeli prevažati železarje na relaciji Mislinja—Ravne, imeli pa so svojo garažo tudi v Kotljah.

Leta 1960 so se spojili s podjetjem Ljubljana transport in svojo dejavnost hitro razširili. Povečali so vozni park ter tovorni in potniški promet za več kot polovico. Raslo je tudi število zaposlenih od prvotnih 84 na današnjih 205. V teh letih se je realizacija povečala za več kot trikrat, prav tako tonaža, število potnikov in prevoženih kilometrov. Pri osnovnem amortizacijskem kapitalu 220 milijonov S din dosega podjetje 1300 milijonov S din realizacije.

S potniškim prometom so kmalu zajeli tri doline: Mežiško, Mislinjsko in zgornjo Dravsko. Poskušali so se prilagoditi potrebam podjetij, ustanov in šol. V vseh primerih niso zmeraj uspeli, ker so prometne konice v vseh centrih — Ravnah, Dravogradu in Slovenjem Gradcu — ob istem času. Morali so uvesti večje število avtobusov, ki pa prav zato niso bili zmeraj polno izkoriščeni. Da bi rešili jutranje in opoldanske konice, so nabavili tri »kr-

Čeprav je namreč zdaj naše zdravstvo urejeno tako, da nam daje osnovno zaščito, bomo morali na tem področju narediti več. Prav tako je pri šolstvu z urejenimi osebnimi dohodki prosvetarjev opravljeno precej, še vedno pa so odprta vprašanja programa B in investicij v šolstvu, saj so nekatere šole v takem stanju, da ogrožajo varnost otrok. Prav zato bodo delovne organizacije morale tudi v prihodnje prispevati v šolstvo.

Tudi pri kulturnih in športnih dejavnostih v občini je proračun za ustrezno financiranje še zmeraj prekratek. Če bi ostalo pri sedanjem stanju, bi se te dejavnosti krčile, namesto širile.

Za uresničevanje vseh teh načrtov in želja bo potrebna velika prizadevnost članov občinske skupščine, ki so že doslej pokazali veliko pripravljenost za delo, potrebna bo angažiranost novo izvoljenih svetov, ki so dokaj strokovno sestavljeni in tudi voljni delati, ter občinske uprave.

Ker je ves ta koncept gospodarskega in družbenega razvoja občine sestavljen zaradi boljšega jutrišnjega dne občanov, je tembolj razumljiv poziv predsednika skupščine občine Ravne vsem občinskim odbornikom in članom svetov k aktivnosti ter vabilo vsem predstavnikom gospodarskih organizacij in strokovnjakom ter družbenopolitičnim organizacijam k plodnemu sodelovanju.

m. k.

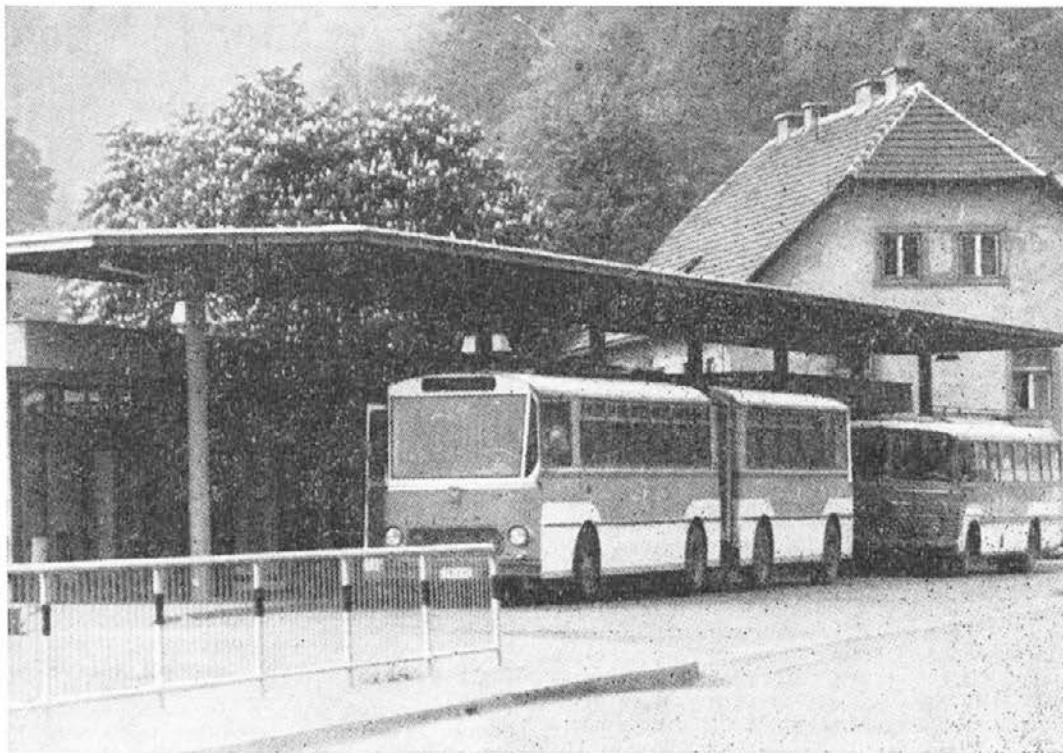
pane« ter z njimi ublažili promet, obenem pa v kratkem času prepeljali dosti več potnikov.

Predvidevajo, da bodo v prihodnje letno nabavljali oziroma obnavljali po 5 avtobusov, s tem da se bodo skušali držati tipizacije z avtobusi TAM, ki se vedno bolj izpopolnjujejo.

Dejavnost tovornega prometa zadnji čas nekoliko upada zaradi zelo razširjene mreže zasebnih prevoznikov in večje gibčnosti železnice. V času svojega doseganja poslovanja pa niso gledali samo na razvoj voznega parka, ki so ga povečali na 32 avtobusov in 40 tovornih vozil, ampak so vlagali tudi v svoje lastne delavnice in v upravno poslopje, ko so se morali izseliti iz rudniških prostorov. V razmeroma kratkem času so zgradili moderen objekt za remonte in servise vozil. Za lahka vozila so zgradili delavnico v Slovenjem Gradcu in jo opremili z napravami za tehnične preglede.

Za boljše počutje potnikov so v sodelovanju s krajevnimi skupnostmi investirali gradnjo avtobusnih postaj. Tako je zrasla lepa ravenska avtobusna postaja, bilo je urejeno postajališče v Slovenjem Gradcu in razširjeno obračališče v Dravogradu, predvidevajo pa, da bo letos zgrajena tudi avtobusna postaja na Prevaljah. S takšnim delom bodo v prihodnje nadaljevali in tako rešili potnike dežja in mraza.

Pri svojem razvoju so imeli težave zaradi premajhnega števila kvalificiranih delavcev — šoferjev in avtomehaničkov.

Brez avtobusne postaje Ravenčani ne bi mogli več biti

Ker se je podjetje hitro večalo, so uvedli lastno vajeniško delavnico v povezavi z avtomehanično šolo v Mariboru. Tako so letno dobili 10—15 kvalificiranih avtomehaničarjev in imajo v zadnjih letih teh kadrov dovolj ter je tudi pri njih začelo primanjkovati delovnih mest. Bodo pa tudi v prihodnje sami vzgajali svoje delavce. Nekaj težav so imeli s srednjim strokovnim prometnim kadrom, ki pa so ga dobili z dodatnim šolanjem.

V tem času so ustanovili tudi turistične biroje, ki so pomagali pri potniškem prometu ter služili kot informacijski in »šalterski« potovalni biroji. Biroji v Črni, na Ravnah, v Dravogradu in Slovenjem Gradcu so svojo vlogo do neke mere odigrali (radeljski je bil opuščen, ker Radlje lokacijsko ne spadajo več k teritoriju podjetja), saj so nudili občanom dokaj dober pregled nad potovanji in letnimi oddihi, jim svetovali, dobavljali potna dovoljenja itd., zaradi šibke propagande pa so bili manj uspešni pri privabljanju gostov.

Vendar so tudi na tem področju storili korak naprej, ko so izdali prospekt o značilnostih koroške krajine, s katerim so nastopili na raznih sejmih doma in v tujini. Pripravljajo pa tudi že zimski prospekt, ki bo zajel tista območja na Koroškem, kjer se uveljavlja podjetje Ljubljana transport tudi turistično in gostinsko.

Zaradi že omenjene stagnacije v tovarnem prometu je namreč podjetje začelo iskati vključitve v dodatne sorodne dejavnosti in se je pričelo uveljavljati tudi v turizmu. O teh prizadevanjih, začetnih uspehih in načrtih pa govori v tej številki članek »Ob železu in svinecu turizem.«

r. r

KMETIJSKA ZADRUGA PREVALJE

Dejavnost kmetijske zadruga Prevalje obsega vso ravensko občino od Kotelj do Črne. Družbenega zemljiškega fonda ima na Šrotneku, Poljani, v Mežici ter na pla-

ninskih pašnikih nad Obretanom, Macigajem in pod Olševo 700 ha, poleg tega pa še okoli 800 ha gozdov. Glavni tržni pridelki so mleko (600.000 litrov letno od 170 krav), hmelj (30 ton), plemenske telice (okoli 100 letno) ter les (okoli 3500 kubičnih metrov). V kmetijskem obratu je zaposlenih 52 delavcev skupaj s strokovnjaki. Kadrovska zasedba je vsaj na družbenem sektorju dobra, saj imajo enega inženirja agronomije in tri kmetijske tehnike. Objekti so bili že pred leti modernizirani, uvedena strojna molža in mehanizirano predelovanje krme.

Gozdni obrat, ki je bolj vzporedna dejavnost in ima v zadrugi podobno vlogo kot pri zasebnih kmetih, zaposluje 17 ljudi, v mrtvi sezoni pa lahko v njem zaposlijo tudi kmetijske delavce. Mesarski obrat ima v osmih poslovalnicah zaposlenih 23 ljudi od Črne do Dravograda. V njih pokoljejo letno okoli 300 ton goveje

živine in okoli 180 ton prašičev; govejo živino dobijo v glavnem iz zasebnega sektorja doma, prašiče pa kupujejo drugje.

Z zasebnimi kmeti zadruga sodeluje prek obrata za sodelovanje predvsem pri vzreji in odkupu klavne živine, plemenskih telic in prireji mleka (okoli 200.000 litrov). Prek trgovskega obrata oskrbujejo kmete z umetnimi gnojili in kmetijskimi stroji, sicer pa je odnos med zadrugo in kmeti sploh bolj trgovskega značaja.

Glavni problem je denar za investicije v kmetijstvo, vendar je modernizacija kmetijstva problem vse Slovenije, ne le naše občine. V Sloveniji je dovolj kadrov, ni pa dovolj denarja za financiranje strokovnih služb. Za zasebnika je najhuje, da ne dobi denarja za modernizacijo kmetije, da bi lahko intenzivneje proizvajal za trg. V kmetijski zadrugi pa spet prevladujejo značilnosti pridobitnega podjetja, ki se mora ravnati po zakonih tržišča ob pripombi, da je kmetijski trg eden najbolj neurejenih v naši državi. Intervencijski uvoz masla, mesa, sadja, vina, jaje in drugega namreč povzroča negotovost pri kmetijskih proizvajalcih, saj ne vedo, ali bodo jutri lahko prodali svoje pridelke ali ne in po kakšni ceni.

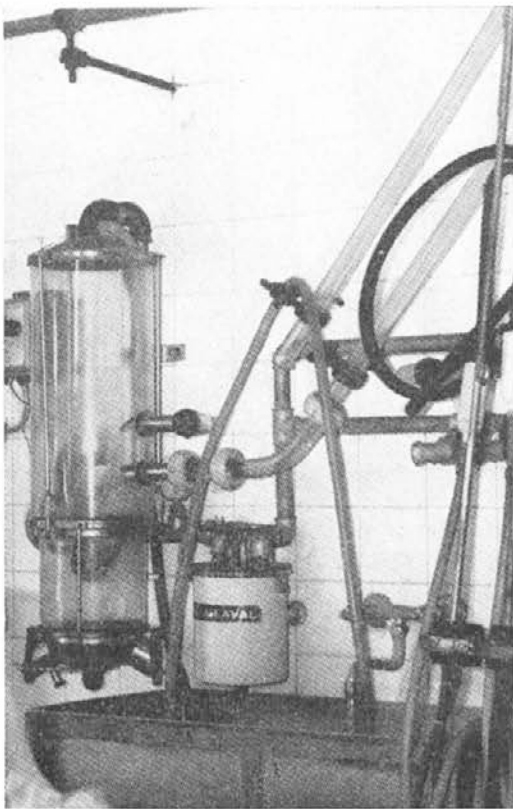
Problem kmetijske zadruga Prevalje je torej problem slovenskega kmetijstva: obravnava se enako kot vse druge gospodarske panoge, bilo pa je ves čas po vojni zapostavljeno, in je zdaj težko kos ostrim pogojem tržišča. Težko se meri s srednjeevropskim kmetom, ki je prvič bolj moderniziran in zato bolj produktiven, drugič pa še subvencioniran.

Še huje je to pri zasebnih kmetih, ki vsa leta niso dobivali nobene pomoči ne v denarju ne v strokovni pomoči. Zasebniki pa imajo poleg gospodarskih težav še socialne. Zdravstveno zavarovanje znese skoraj več kot davek, od njega pa kmet zelo malo dobi, pokojninskega zavarovanja sploh ni. Torej ta poklic ne nudi nobene gotovosti za stara leta, kmečka mladina pa ima tudi slabše pogoje za izobrazbo v primerjavi z drugo.

Z lastnim denarjem in sredstvi kmetijske banke v Celju namerava kmetijska

Živina je ob lesu osnovni kapital naših kmetijcev

Del molznega stroja na Šratneku

zadruga preusmeriti oziroma preurediti 10 kmetij. Uredili bodo 160 stojišč za krave — dvakrat več, kot jih imajo doslej — uvedli bodo strojno molžo in mehanizirano predelavo krme, s tem pa se bo tudi prireja mleka podvojila.

Naša občina je živinorejsko območje. Tu ni mogoče na veliko proizvajati npr. koruze in žita, ki imata garantirane cene in odkup. Živinoreja zahteva dolgoročne naložbe in trajnejše urejene tržne razmere, v našem konkretnem primeru strokovno pomoč kmetom, denar za modernizacijo in zagotovljen odkup pridelkov.

Pri kmetijski zadrugi verjamejo, da bo planirana modernizacija zasebnih kmetij poleg ekonomskega imela tudi propagandni uspeh in zato ne bo zadnji tak korak.

r. r.

ZA DOBRO VOLJO

Kitajska modrost

Vino lahko nadomesti čaj, čaj vina ne. Pesmi lahko nadomestijo proza, proza pesmi ne.

Mesec lahko nadomesti svetilke, te pa meseca ne.

Pero lahko nadomesti usta, usta peresa ne.

Dekla lahko nadomesti služabnika, on pa dekle ne.

Kaj je hujshe

V južni Evropi je bil potres, ki je prebivalce tistega območja hudo prestrašil. Očka in mama sta zato poslala svojega sinčka na varno k stricu v drugo pokrajino.

Čez nekaj dni sta prejela naslednji telegram:

»Fanta vračam. Pošljite potres.«

Zveza komunistov o samoupravljanju in samoupravni odgovornosti v delovnih organizacijah

V navado je že prišlo, da radi govorimo o samoupravljanju. Mislimo, da je to dobro, ker zato vsaj tu in tam o samoupravljanju tudi razmišljamo. Gre pa za nekaj pomembnejšega:

1. Ali zadosti poznamo samoupravna načela in njihovo bistvo ter pomen za razvoj samoupravnega socializma?

2. Ali takrat, ko govorimo o samoupravljanju, zadosti ločimo prakso (predvsem slabo, tudi v svoji delovni organizaciji) od samoupravnih načel?

3. Smo objektivni kritiki slabega in pri tem vsaj malo pometamo tudi pred lastnim pragom? Vsaj diferenciramo?

4. Najpomembnejši je namen govorjenja, kritike, razprave ali pisanja.

Če bi si privoščili le kratek sprehod skozi številke Koroškega fužinarja, bi našli tudi v njih vrsto prispevkov o samoupravljanju nasploh, pa tudi takih o samoupravni praksi v občini ali železarni ter drugih delovnih organizacijah občine. Nekateri prispevki so polemični, drugi »resni in na liniji«, tretji pišejo samoupravljanju na rob in še četrti, ki govorijo in pišejo o samoupravljanju v prispodobah. Vse govorjenje in pisanje o samoupravljanju bi bilo zato potrebno podvreči lastni vesti in presojati vsaj po omenjenih štirih izhodiščih. To bi bilo v prid tistim, ki o samoupravljanju govorijo (teh je največ), tistim, ki so smeļjši in pišejo, ter bi predvsem koristilo nam vsem, ki živimo v samoupravi.

Preziranje samoupravljanja in tega, kar smo doslej dosegli, ni povsem novega izvora. Ima svoje korenine v precej odmaknjeni preteklosti, nosilce takih misli pa v vseh slojih in stanovih ter položajih. Za kaj pravzaprav gre?

V poplavi zelo »sproščenih« govorjenj in pisanj o samoupravi in o konkretnih dejanjih — povod je tokrat XV. amandma zvezne ustave — prihaja do odkritega zanikanja samoupravljanja. Umetno je ustvarjena in vržna ljudem dilema:

Ali samoupravljanje?

Ali sodobna organizacija dela in večja poslovna donosnost?

Mislimo, da je pojmovanje enakega izvora kot vsa prejšnja. Zanikala pa ga je »na srečo« praksa. Da je umetna, dokazuje to, da je zrasla znotraj samoupravnega sistema pri nas vrsta svetovno znanih, odlično organiziranih delovnih organizacij, ki dosegajo odlične proizvodne rezultate. In kakšno je pri njih življenje in vzdušje? Samoupravno in disciplinirano demokratično, strokovno vodeno in z jasno odgovornostjo za organizatorje in nosilce proizvodnje. Pri njih dileme ni, če pa je bila, je gotovo zelo uspešno presežena.

Prezreti seveda ni mogoče razvojnih težav — te so subjektivne in objektivne. Toda kje ni težav. Tudi Japonci najbrž niso brez njih. Ker pa nas te ne zadevajo, premalo vemo zanje in jih ne poznamo.

In še: mar je samoupravljanje kdajkoli doslej (ne mislimo na izmaličeno prakso, ki so ji botrovali tudi direktorji ali celi kolegiji) streglo po življenju sodobni organizaciji dela, boljši in večji donosnosti, strokovnosti in znanju? Ker se samoupravljanju ne bomo odrekli, znotraj njega pa bomo zahtevali več znanja vseh zaposlenih in strokovnost, več sposobnosti, večjo podjetniško donosnost v okviru sodobne organizacije dela, bomo resno razmislili o prej omenjenih »smelih mislih in zamislih« ter njihovih nosilcih.

In naposled: kaj je naša osnovna delovna obveznost v delovnem procesu in delovni organizaciji?

Strokovno osebno odgovorno, vestno in zavestno opravljati svoje delo in z njim zvezane dolžnosti in pravice? Ali nesposobnost, nestrokovnost, neodgovornost, malomarnost, bežanje od dolžnosti, skrivanje za samoupravne organe — kolektivna odgovornost? Če je dilema tu, jo bomo z nekaterimi pospeški seveda kaj hitro odpravili. To zahte-

vajo sklepi VI. plenarne seje CK ZK Slovenije, sklepi občinske konference in njen akcijski program, XV. amandma pa, kot smo dejali, daje enim in drugim priložnost za to.

STALIŠČA KOMUNISTOV O SAMOUPRAVLJANJU V GOSPODARSKIH ORGANIZACIJAH

Na svoji šesti seji je konferenca občinske organizacije ZKS Ravne na Koroškem sprejela akcijski program dela občinske organizacije ZKS. Osrednja naloga, ki jo ta program postavlja pred komuniste v naši občini, je borba za razvoj samoupravljanja v delovnih organizacijah, krajevnih skupnostih in občini. V želji, da bi bila ta naša prizadevanja čimbolj učinkovita, samo ustanovili delovno skupino za raziskovanje samoupravljanja in ji dali nalogo, da poišče osnovne značilnosti in opozori na glavne napake samoupravljanja v občini. Delovna skupina je v sodelovanju s komisijo za družbeno-ekonomske odnose in ekonomsko politiko ter s pomočjo gimnazijskega marksističnega krožka izvedla anketo v 14 gospodarskih organizacijah, kjer je skupno anketirala 354 članov delovnih skupnosti. Rezultate ankete je delovna skupina posredovala vsem komunistom v gospodarskih organizacijah. Samoupravljanje so zatem ocenjevali komunisti na sestankih, ki so bili organizirani v vseh oddelkih komunistov v gospodarskih organizacijah. Na sestankih so komunisti z visoko stopnjo enotnosti ugotovili, da se je samoupravljanje v naši občini razvijalo pozitivno in da je v celotnem samoupravnem obdobju tudi pri nas prisoten velik napredek. Poleg te splošne ugotovitve pa so opozorili na celo vrsto konkretnih odprtih vprašanj, ki še zavirajo samoupravljanje, zaradi česar jim bomo zato posvetili mnogo več pozornosti.

Vprašanja in stališča, ki so se na sestankih najbolj pogosto pojavljala, so naslednja:

1. Samoupravljanje je v večini gospodarskih organizacij omejeno na odločanje. Zelo redko se zgodi, da bi pred odločanjem o zelo važnih vprašanjih organizirano informirali delovno skupnost in organizirali izmenjavo mnenj. Tudi kritika sklepov ne poteka organizirano. Če torej razumemo samoupravljanje kot proces, katerega bistveni in enakovredni elementi so informiranje, izmenjava mnenj, odločanje, kritika sklepov in kontrola izvajanja sklepov, potem mnogo komunistov smatra, da poteka samoupravljanje stihijsko, neorganizirano, slučajno. Celoten samoupravni proces se v praksi namreč zelo poredko pojavlja. Nihče v delovni organizaciji ne odgovarja za realizacijo tega procesa, kot nihče ne odgovarja, če ni bila organizirana možnost za izmenjavo mnenj za vprašanje, ki po statutu mora biti v predhodni obravnavi vseh v delovni skupnosti. Komunisti smatrajo, da je nujno tudi za organizacijo samoupravnega procesa uvesti osebno odgovornost.

2. Informiranje je v večini gospodarskih organizacij neosebno, enosmerno in neustvarjalno. Večinoma je omejeno na že sprejete sklepe, in to običajno suhoparno in zelo strokovno. Komunisti smatrajo, da je informiranje pred sprejemanjem sklepov o važnih vprašanjih prvi pogoj za bolj učinkovito in racionalno samoupravljanje. Tudi informiranje članov samoupravnih organov še ni povsod zadovoljivo urejeno. Marsikje so z obravnavano problematiko seznanjeni šele na seji samoupravnega organa.

3. Izmenjava mnenj na zborih delovnih skupnosti in druge oblike izmenjave mnenj se aktivirajo navadno ob sprejemanju samoupravnih aktov, delitve dohodka in ob sprejemanju akcijskih programov. Zelo poredko pa je vprašanje proizvodnje, to je vprašanje organizacije dela, proizvodnih stroškov, delovne discipline, kadrovske strukture itd. Komunisti smatrajo, da se mora ravno na področ-

Detajl

ju proizvodnje neposredno samoupravljanje vsebinsko obogatiti, ker lahko le samoupravljanje na tem področju sprošča iniciativo zaposlenih in ustvarja pravičen samoupravni odnos posameznika do delovne organizacije.

4. Komunisti menijo, da so samoupravnim organom na splošno določene naloge in je zato prihajalo do dupliranja. Smatrajo, da je treba dati komisijam bolj samostojno vlogo in delavskemu svetu »odvzeti« vse tisto, o čemer lahko odločajo komisije. Predvsem pa mislijo komunisti, da je nujno analizirati dosedanje organizacije samoupravljanja in šele na osnovi tega razmišljati o morebitnih spremembah. Izredno nejasen je odnos med upravljanjem in vodenjem, zato ravno na tem področju prihaja do raznih skrajnosti, kot npr. da vodilni tudi tista vprašanja, o katerih bi lahko odločali (kadar gre za izvrševanje sklepov samoupravnih organov oziroma za vodenje), prenašajo na samoupravne organe z namenom, da se otresejo odgovornosti. Druga skrajnost pa je verjetno v podcenjevanju upravljanja, ko vodilni mimo samoupravnih organov odločajo o vprašanjih, ki spadajo v pristojnost samoupravnih organov.

5. Sprejeti sklepi se zelo poredko dajejo pod drobnogled, saj niti tedaj, kadar praksa pokaže, da so bili sprejeti nepravilni sklepi, teh sklepov ne analiziramo, ne preiščemo vzrokov za nepravilnost sklepov in ne pokličemo na odgovornost predlagateljev.

6. Predvsem smatrajo komunisti, da v večini gospodarskih organizacij nimamo uveljavljene organizirane kontrole izvajanja sklepov. Pojavi se samo od časa do časa, ni pa to še sestavni del dela samoupravnih organov in cele delovne skupnosti.

7. Na račun odgovornosti je bilo na sestankih oddelkov izrečeno mnogo kritike. Predvsem ugotavljajo komunisti, da se osebna odgovornost skriva za kolektivno odgovornostjo, kolektivna odgovornost pa v marsikateri delovni organizaciji sploh ni uveljavljena. Tudi v samoupravnih aktih odgovornost ni dovolj natančno obdelana, kar ima za posledico nemoč pri uveljavljanju kakršnekoli odgovornosti. Komunisti smatrajo, da je treba zagotoviti predvsem osebno odgovornost in zanjo uvesti pozitivne in negativne sankcije.

8. Čeprav je razpoloženo ljudi do sistema delitve dohodka nujno povezano z višino osebnega dohodka, so komunisti na sestankih dokaj realno ocenili današnje stanje na tem področju. Očitno je, da se dohodek v večini delovnih organizacij še ne deli samoupravno. Predvsem delovna skupnost ima zelo slab vpliv na politiko delitve. V nekaterih delovnih organizacijah v tem času, nimajo niti pravilnikov o delitvi dohodka in osebnega dohodka, katerih bi se držali. Tudi pri sprejemanju pravilnikov ne pride povsod

do polnega izraza delovna skupnost, ki bi naj s pravilnikom določila delitvena razmerja med delovnimi mesti. Skratka, komunisti smatrajo, da je treba pristopiti k reševanju vprašanj delitve dohodka in osebnega dohodka bolj organizirano in ustvarjalno.

9. Komunisti ugotavljajo, da družbenopolitičnemu izobraževanju zaposlenih ne posvečamo dovolj skrbi. V nekaterih gospodarskih organizacijah so komunisti menili, da ta dejavnost celo nazaduje. Postavljena je bila zahteva, da ustrezne službe v delovnih organizacijah in ustrezne občinske ustanove pristopijo k čim bolj načrtnemu reševanju tega vprašanja.

Skoraj na vseh sestankih so komunisti postavili zahtevo, da mora imeti občinska organizacija ZKS mnogo bolj aktiven odnos do teh vprašanj, da moramo komunisti analizirati vzroke za slabosti na področju samoupravljanja in predlagati boljše rešitve.

SKLEPI OBČINSKE KONFERENCE ZKS RAVNE NA KOROŠKEM

1. Samoupravljanje lahko uresniči svojo vlogo le, če ga pojmuje kot proces, ki se začne z informiranjem in nadaljuje z izmenjavo mnenj, odločanjem, kritiko sklepov in kontrolo izvajanja sklepov. Le ta celota osvobaja iniciativo delovnih ljudi in s tem aktivira eno osnovnih prednosti samoupravljanja.

V delovnih organizacijah moramo razviti tak sistem informiranja, ki bo omogočal sistematično, pravočasno in objektivno obveščenost zaposlenih. Predvsem moramo razvijati tiste oblike in metode, ki zaposlenim omogočajo dajati predloge, postavljati vprašanja itd. Torej bomo morali posvetiti več pozornosti osebnemu informiranju prek zborov delovnih skupnosti, raznih razgovorov, osebnih kontaktov na delovnem mestu itd. Največjo skrb moramo posvetiti informiranju pred odločanjem, ker je takšno informiranje za zaposlene bolj privlačno in je tudi sicer pogoj za bolj racionalno in učinkovito samoupravljanje. Problematiko informiranja moramo vnesti v samoupravne akte delovnih organizacij, in sicer mnogo bolj dosledno in precizno, kot je to do sedaj. Predvsem morajo samoupravni akti dosledno urediti naslednja vprašanja: s kakšnimi sredstvi se informira, kdo organizira informiranje, iz kakšnih virov se informira, kdo informira in kakšne so sankcije za informiranje.

Za nadaljnji razvoj takšnega samoupravljanja, v katerem bo imel sleherni zainteresirani možnost vplivanja, moramo izpopolniti oblike in metode izmenjave mnenj in možnosti predlaganja. Predvsem moramo to razviti na področju proizvodnje, ker je danes ravno na tem področju najmanj informiranja, iniciative, kritike itd. Razviti bo potrebno sistem stalnega dogovarjanja zaposlenih o problemih proizvodnje in delitve in s tem zaposlenim omogočiti stalno iniciativo, kritiko in kontrolo. Tudi to področje bodo morale delovne organizacije bolj dosledno kot do sedaj urediti s samoupravnimi akti.

V letošnjem letu moramo komunisti analizirati učinkovitost dosedanje samoupravne delitve in delovnim skupnostim in delavskim svetom predlagati tako samoupravno delitev dela, v kateri bo imel vsak samoupravni in izvršilni organ točno določene pristojnosti in odgovornost, da ne bo prihajalo do neodgovornosti zaradi neopredeljenih nalog oziroma pristojnosti.

Prizadevati si moramo, da se odločanje o posameznih vprašanjih prenese na tisto raven in tiste organe, ki bodo zagotavljali najuspešnejši način in odgovorno reševanje posameznih samoupravnih zadev.

Pri tem pa moramo posvetiti mnogo več pozornosti specifičnim problemom in pogojem vsake posamezne delovne organizacije.

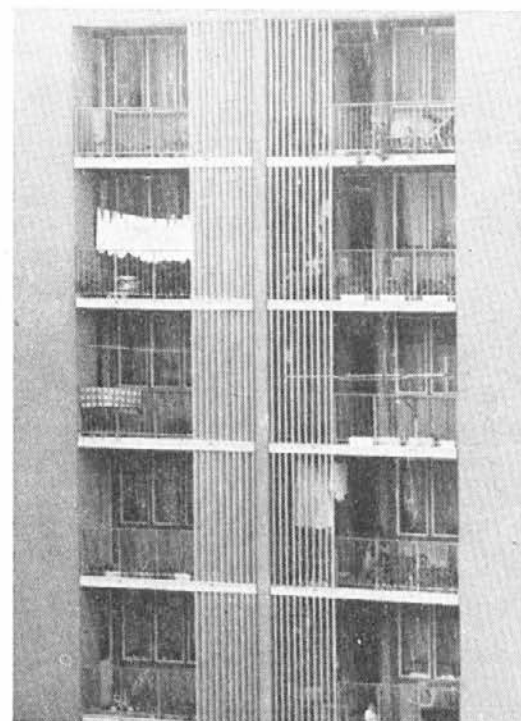
Uveljaviti bomo morali bolj kritičen odnos do sprejetih sklepov. Vedno, kadar praksa ne potrjuje sprejetega sklepa, moramo za to ugotoviti vzroke. Ugotoviti moramo, ali je vzrok v nestrokovnem, neodgovornem ali malomarnem predlaganju ali morda v neodgovornem ravnanju samoupravnih organov ali pa so za

to drugi razlogi, katerih ni bilo mogoče predvideti. Če je vzrok v neodgovornem, nestrokovnem ali malomarnem odnosu predlagatelja ali samoupravnega organa, bo delovna skupnost morala primerno ukrepati. Tudi kontrolo izvajanja sklepov moramo bolj zaostri. Zato je nujno, da samoupravni organi bolj točno določajo, kdo odgovarja za izvajanje posameznih sklepov, na drugi strani pa si mora vsaka delovna organizacija sama urediti stalni, organizirani način preverjanja pravilnosti sprejetih sklepov in izvajanja sklepov.

Pri izvrševanju samoupravljanja, to je pri realizaciji sprejetih sklepov, si moramo prizadevati, da bo učinkovito sodelovalo večje število ljudi. Tako bomo dosegli večjo doslednost pri izvajanju sklepov in povzročili večji interes članov delovne skupnosti.

Odločno moramo prekiniti razširjeno mnenje in prakso, ki samoupravljanje enači z odločanjem. Komunisti moramo doseči, da bodo postale posamezne faze samoupravnega procesa — informiranje, izmenjava mnenj, sklepanje, kritika sklepov in kontrolo izvajanja sklepov — enako pomembne in organizirane. Za nadaljnji razvoj samoupravljanja je potrebno legalizirati organizacijsko delo na področju organizacije samoupravnega procesa. V večjih delovnih organizacijah bodo samoupravni organi morali uvesti delovno mesto organizatorja samoupravljanja. Izvrševalec tega delovnega mesta mora biti strokovnjak na področju družbenih ved, torej mora biti sociolog, politolog itd. Izvrševalec tega delovnega mesta mora biti osebno odgovoren za realizacijo celotnega samoupravnega procesa, torej bo organiziral informiranje, izmenjavo mnenj, predlaganje, kontrolo izvajanja sklepov itd. Z uvedbo takega delovnega mesta bomo prekinili z dosedanj prakso slučajnosti neorganiziranosti in stihijo na področju organizacije in izvrševanja celotnega samoupravnega procesa. V manjših delovnih organizacijah pa bodo morali to delo s polno odgovornostjo prevzeti vodje splošnih služb.

2. Modernizacija gospodarstva zahteva sodobno organizacijo dela, ki pomeni strokovno programiranje, kontrolo visoko specializiranega združenega dela itd. Komunisti si prizadevamo, da v okviru samoupravnega sistema dobimo čimbolj strokovno in učinkovito organizacijo dela, da ne bo nad samoupravljanjem ali mimo njega, temveč bo njegov sestavni — izvršilni del. Zagotoviti moramo tako organizacijo dela, v kateri delavci niso pasivni in podrejeni izvrševalci, temveč enakopravno in aktivno sodelujejo v skupnem uresničevanju programskih ciljev z vzajemnim strokovnim dopolnjevanjem. Pri tem pa moramo mnogo bolj kot do sedaj razviti sistem odgovornosti in uveljaviti vse njene vrste — moralno, strokovno, pravno in

Kletke

politično. Prvi pogoj za učinkovitejšo odgovornost v delovni organizaciji je sistemizacija delovnih mest s točno opredeljenimi delovnimi dolžnostmi in nalogami. Tudi samoupravni organi morajo točno in dosledno določati odgovornost za izvajanje sprejetih sklepov. Delovne skupnosti pa morajo bolj kot do sedaj uveljaviti sankcije, in to pozitivne in negativne. Komunisti si moramo prizadevati, da v vsaki delovni organizaciji zgradimo tak sistem odgovornosti, da bo vsakdo osebno odgovoren za uspešnost dela na določenem delovnem mestu, da bo odgovornost posameznika toliko večja, kolikor višja je stopnja njegovega vplivanja in moč njegove funkcije, da bo vsak strokovnjak odgovoren za strokovnost svojih predlogov tudi potem, ko jih bo potrdil samoupravni organ, da se bo odgovornost nanašala tudi na nesmotrno in neracionalna dejanja (ne samo na izrecno prepovedana), da bo opredeljena in uresničena moralno politična odgovornost kolektivnih organov samoupravljanja in vseh njihovih članov itd. Nujno pa je, da sleherna delovna organizacija vprašanje odgovornosti uredi s samoupravnim aktom.

3. Razvijati moramo takšne sisteme delitve dohodka in osebnega dohodka, ki bodo sleherna zaposlenega spodbujali k prizadevanju in odgovornemu delu. Delovne skupnosti si morajo na demokratičen, samoupraven način izoblikovati kriterije, ki bodo odločali o delitvi razmerjih med delovnimi enotami in posamezniki. Te kriterije pa morajo uzakoniti samoupravni akti.

Delovne organizacije, ki nimajo pravilnikov o delitvi dohodka in osebnega dohodka, in tiste, ki imajo že preživele pravilnike, morajo čimprej pristopiti k izdelavi teh samoupravnih aktov.

4. Za nadaljnji razvoj samoupravljanja v delovnih organizacijah bomo morali mnogo več skrbni posvetiti strokovnemu, splošnemu in družbenoekonomskemu izobraževanju zaposlenih. Predvsem na področju družbenoekonomskega izobraževanja so potrebni odločilnejši premiki s ciljem, da znanja, ki so neobhodno potrebna za samoupravno aktivnost, posredujejo čim širšemu krogu zaposlenih. Delavska univerza v občini bo morala v sodelovanju z delovnimi organizacijami organizirati načrtno in kvalitetno družbenoekonomsko izobraževanje zaposlenih. Tudi v srednjih šolah in vseh oblikah splošnega ali strokovnega izobraževanja morajo biti bolj poudarjena tista znanja, ki so nujno potrebna za aktivno vključevanje v samoupravni proces.

5. Organizacija in oddelki ZKS v delovnih organizacijah morajo še v letošnjem letu organizirano pristopiti k izvajanju teh sklepov. Sklepi predstavljajo za organizacije in oddelke v delovnih organizacijah program dela na področju nadaljnjega razvoja samoupravljanja. Torej morajo te sklepe konkretizirati in samoupravnim organom predlagati boljše rešitve. ZKS v delovnih organizacijah bo tako postala resnični nosilec napredka pri vseh odprtih vprašanjih samoupravljanja, kot npr. pri neposrednem in posrednem samoupravljanju, informiranju, odgovornosti, odnosih med ljudmi, delitvi dohodka, izobraževanju zaposlenih itd.

AKCIJSKI PROGRAM ORGANIZACIJE ZK V OBČINI ZA IZVAJANJE STALIŠČ IN SKLEPOV O SAMOUPRAVLJANJU V DELOVNIH ORGANIZACIJAH

Sklepi 7. seje občinske konference ZK o samoupravljanju in samoupravni odgovornosti v delovnih organizacijah naše občine in stališča VI. plenuma CK ZKS so naša osnovna delovna usmeritev za prihodnje obdobje, je sklenil na svoji seji komite občinske konference ZK. Da bi pa lahko te zahtevne naloge spravili v življenje, je komite določil oblike in metode dela naših organizacij Zveze komunistov ter sprejel program izvajanja sprejetih nalog.

1. Komite bo skupaj s komisijo za družbenoekonomske odnose, predstavniki občinskih družbenopolitičnih organizacij in sekretarji organizacij ZK izdelal akcijski program

izvajanja stališč VI. plenuma in sklepov 7. seje naše konference.

2. Komite in komisija za družbenoekonomske odnose ter občinski sindikalni svet se bodo skupaj dogovorili, kako delovne ljudi na primeren način seznaniti s stališči ZK o samoupravljanju in v tej zvezi z nalogami, ki so jih komunisti sprejeli.

3. V delovnih organizacijah morajo sekretariati organizacij ZK sklicati aktiv vodilnih in vodstvenih delavcev ter jim predložiti programsko usmeritev, stališča in sklepe ZK ter zlasti spregovoriti z njimi o odgovornosti.

4. Po potrebi bo komite skliceval aktiv direktorjev, drugih organizatorjev proizvodnje, vodij splošnih služb in organizatorjev samoupravljanja, predsednikov delavskih svetov in drugih samoupravnih organov.

5. Sekretar komiteja skliče razgovor s sekretarji organizacij, oddelkov in aktivov, da bi podrobneje preučili akcijski program in se dogovorili za usklajeno delo ZK v delovnih organizacijah.

6. Sekretariati organizacij v kraju morajo podrobneje seznaniti komuniste (aktivisti) s stališči in sklepi o samoupravljanju.

7. Komite in komisija za družbenoekonomske odnose bosta stalno spremljala izvajanje stališč in sklepov ter akcijski program.

8. Čez leto dni bomo ponovili vprašalnik o samoupravljanju ter primerjali takratne ugotovitve s sedanjimi.

9. Komisija za organiziranost in razvoj ZK ter delovna skupina skupaj preučijo organi-

zacija ZK v občini, da bi podrobneje spoznali lastno organizacijo (sestav vodstev, prožnost vodstev, akcijska sposobnost organizacije nasploh, kaj menijo člani o svoji organizaciji — anketa itd.)

10. Na letošnjih volilnih konferencah ZK je treba v referatih in razpravi kritično, vendar objektivno spregovoriti o samoupravljanju in samoupravni odgovornosti, o sodobni organizaciji dela ter to predtem spoznati v svoji delovni organizaciji.

11. Komite, komisija za družbeno-ekonomske odnose in občinsko vodstvo sindikata — tudi v delovnih organizacijah — bodo ves čas spremljali vsakodnevno samoupravno življenje in izredno hitro idejno-politično posegli pri odklonih od stališč in sklepov. Zlasti bomo budni pri realizaciji XV. amandmaja zvezne ustave, da ne bi ostala to skrb le vodilnih struktur ali neformalnih skupin.

12. Komisija za idejna vprašanja naj analizira in ugotovi učinkovitost sedanjega načina družbenega izobraževanja, ugotovi potrebe in pripravi skupaj z delavsko univerzo učinkovit diferenciran program izobraževanja komunistov, članov samoupravnih organov in drugih.

13. Komite bo pritegnil za preučevanje razmer na posameznih področjih družbenega dela in aktivnosti ustrezne strokovne ljudi, da bi se dokopal do objektivnejših spoznanj.

14. Vodstva ZK v občini bodo morala bolj skrbeti za javnost dela, da bodo delovni ljudje in občani seznanjeni z našimi mnenji, stališči in sklepi.

Iz Železarskega zbornika

Milan Pavič

VPLIV MIKROSTRUKTURE NA SPOSOBNOST JEKLA ZA HLADNO PREOBLIKOVANJE

Članek obravnava vpliv strukture jekla na sposobnost za hladno preoblikovanje. Preiskovali smo vpliv trakaste strukture in deleža krogličnega perlita na hladno preoblikovalnost jekel Č. 1331, Č. 1531 in Č. 4131 ter ugotovili, da ta dva faktorja v veliki meri vplivata na sposobnost jekla za hladno preoblikovanje.

Sposobnost jekla za hladno preoblikovanje v praksi zelo težko ocenjujemo in dostikrat ugotovimo slabo preoblikovalnost šele pri končni predelavi, ko na končnih produktih nastanejo razpoke. V praksi si pri določanju sposobnosti jekla za hladno preoblikovanje običajno pomagamo s preizkusom krčenja v hladnem. Kolikor pri krčenju ne nastanejo razpoke, pravimo, da ima tako jeklo dobro preoblikovalnost v hladnem stanju. Poleg preizkusa krčenja si pomagamo tudi s kontrakcijo. Preoblikovalnost je običajno dobra pri veliki in slaba pri majhni kontrakciji.

Med različnimi vrstami preiskav nam v praksi nudi veliko pomoč pri ocenjevanju preoblikovalnosti preiskava strukture. Pri jeklih, ki so namenjena za hladno preoblikovanje, je zelo važna oblika in razporeditev perlita. Lamelarni perlit zelo poslabša preoblikovalnost jekla. Tudi trakasta struktura slabo vpliva na preoblikovalnost jekla v hladnem stanju.

Preiskavo vpliva mikrostrukture na sposobnost jekla za hladno preoblikovanje smo naredili na devetih talinah jekel Č. 1331, Č. 1531 in Č. 4131 (od vsake vrste jekla po tri taline).

Pri metalografskem pregledu vzorcev iz

palic v valjanem stanju smo ugotovili pri vseh talinah trakasto strukturo. Trakasta struktura je bila izražena v najmilejši obliki pri jeklih Č. 1331 in v grobi obliki pri jeklih Č. 4131. Perlit je bil pri vseh talinah v lamelarni obliki.

Z različnimi temperaturami in časi je bilo potrebno ugotoviti pravi režim normalizacije, da bi odstranili trakasto strukturo in pravi režim žarjenja, da bi pretvorili lamelarni perlit v krogličnega.

Pri jeklih Č. 1331 in Č. 1531 smo z normalizacijo uspeli popolnoma odstraniti trakasto strukturo, medtem ko je pri jeklih Č. 4131 ostala še v zelo mili obliki. Z žarjenjem v območju temperatur 680—720°C smo uspeli pretvoriti večino perlita v kroglično obliko (ca. 90 odstotkov).

Preizkus krčenja so zdržali samo vzorci, pri katerih smo uspeli odpraviti trakasto strukturo in lamelarni perlit pretvoriti v krogličnega. Vzorci, kjer je bila še trakasta struktura in kjer ni bila izvršena skoraj popolna pretvorba lamelarnega perlita v krogličnega, so pri krčenju popokali.

Poleg strukture pa ima pri krčenju velik pomen tudi površina vzorcev, ki mora biti brezhibna, kajti že najmanjše napake površine povzročajo porušitev probe pri krčenju.

Preiskava je pokazala, da ima struktura jekla velik vpliv na sposobnost jekla za hladno preoblikovanje. Jekla, pri katerih smo s pravilnim režimom toplotne obdelave uspeli odpraviti trakasto strukturo in dobiti perlit pretežno v kroglični obliki, ne povzročajo težav pri hladnem preoblikovanju.

Ugodno strukturo smo dosegli s pravilno toplotno obdelavo, ki obsega normalizacijo, s katero odpravimo trakasto strukturo in žarjenje, s katerim dosežemo ugod-

no količino in razporeditev krogličnega perlita.

(Železarski zbornik 1969/1, str. 45—51. Povzetek: Milan Pavič.)

Franc Černe, dipl. inž.

ZARJENJE JEKLA Č. 4320 (EC-80) NA FERITNO-PERLITNO STRUKTURO ZA BOLJŠO OBDELAVO

Sodobna obdelava in predelava kovin stremi po čim večji avtomatizaciji, pri čemer je zelo važna obdelovalnost. Na obdelovalnost je možno vplivati s primerno tehnologijo izdelave in predelave jekla. Dobro lomljenje ostružkov se doseže z namerinimi dodatki npr. žvepla pri jeklih za obdelavo na avtomatih. Obraba noža pa se zmanjša tudi s primerno toplotno obdelavo valjanega oziroma kovanega polizdelka. Tako je omogočena avtomatizacija, pocenitev izdelave in izboljšanje kvalitete površine.

Ukrepi in zahteve po znižanju obdelovalnih stroškov pa niso vedno v soglasju z normalno tehnologijo toplotne obdelave. Ker je obdelovalnost boljša pri jeklu, ki ima grobo zrno, ni možno vedno usklajati zahtev mehanske obdelave z zahtevami toplotne obdelave, kjer se stremi po čim boljših mehanskih lastnostih izdelkov. Dobre mehanske lastnosti pa se doseže s tako toplotno obdelavo, ki daje drobno zrno.

Poraba jekla za cementacijo Č. 4320 je velika, posebno v motorni industriji. Naogljene izdelke večinoma kalijo takoj po naogljčenju. Tako jeklo pri teh postopkih ne sme biti nagnjeno k tvorbi grobega zrna, ker se mu s tem poslabšajo mehanske lastnosti. Za dobre mehanske lastnosti moramo zagotoviti v mikrostrukturi drobno zrno.

Za boljše obdelovalnost želi naročnik kupiti jeklo, ki ima v dobavljenem stanju grobo zrno, pri končni toplotni obdelavi pa mora isto jeklo dati drobno zrno.

Valjano jeklo ima pretežno feritno-perlitno strukturo, ki je trakasto razporejena v smeri valjanja. Trakasto razporejena struktura neugodno vpliva na mehansko obdelavo in na končne lastnosti, zato jo skušamo odpraviti. To velikokrat tudi naročnik posebej zahteva v prevzemnih pogojih.

Nemški predpisi poleg strukture predpisujejo tudi trdoto. Za jeklo Č. 4320 je ta:

— v mehko žarjenem stanju maksimalno 207 HB,

— v toplotno obdelanem na določeno trdnost (»BF«) 156 do 207 HB in

— v toplotno obdelanem na feritno-perlitno strukturo (»BG«) 140 do 187 HB.

Feritno-perlitno strukturo, ki jo nemški predpisi označujejo z »BG«, dosežemo, če jeklo žarimo približno eno uro pri višji temperaturi (900 do 1200° C) in ohlajamo primerno počasi. Čim počasnejše je ohlajanje, tem mehkejše je jeklo. Pri počasnem ohlajanju nastane tudi močna trakava struktura. Temu se izognemo tako, da jeklo z visoke temperature ohladimo čim hitreje do temperature približno 620—630° C in ga na tej temperaturi držimo določen čas, nato pa ohladimo na zraku. Po takem postopku dobimo v odvisnosti od temperature visokega žarjenja bolj ali

manj grobo zrnato feritno-perlitno strukturo brez trakov.

Pri debelejših izdelkih okoli 90 in več milimetrih dosežemo pri tem jeklu ugodno strukturo brez trakov in primerno trdoto tudi z ohlajanjem na zraku, če temperatura žarjenja ni previsoka. Pri tem je potrebno posebej paziti, da je ohlajanje dovolj hitro in enakomerno. Tako s pravilno izbranim postopkom lahko dosežemo istočasno grobo zrno za dobro obdelovalnost, odpravimo trakavost in zagotovimo zahtevano trdoto.

Pri grobo zrnatem jeklu Č. 4320 dosežemo zahtevano grobo zrno z žarjenjem že pri nižjih temperaturah (900° C); pri drobno zrnatem jeklu pa dosežemo to grobo zrno šele pri zelo visokih temperaturah (1100—1200° C). Pri obeh skupinah jekel se doseže enako grobo zrno pri temperaturi okoli 1100° C. To grobo zrno pa se s končno toplotno obdelavo skoraj popolnoma popravi, posebno pri drobno zrnatih šaržah.

Če hočemo v končno obdelanem stanju doseči pri izdelku dobre mehanske lastnosti, smemo jeklo po valjanju ali kovanju žariti na grobo zrno za boljše obdelavo; po pravilni cementaciji in pravilnem kaljenju pa lahko pričakujemo zopet drobno zrno, če smo izbrali jeklo, ki je po naravi drobno zrnato.

Previsoke temperature in dolgi časi pa povzročajo pri masovnem žarjenju precejšnje težave, ker se jeklo močno razogljči in zaškaj, pri čemer je težko dosežati predpisane tolerance debelin.

(Železarski zbornik, leto III (1969), št. 1, str. 33—43, povzetek: inž. Franc Černe.)

Monika Terseglav, dipl. inž.

LUŽENJE

V korozijskem laboratoriju železarne Ravne smo izvajali poizkuse za najuspešnejše luženje visoko legiranih jekel. Izbrali smo štiri vrste jekel: prokron 2 sp., prokron 11, prokron 11 sp. in varel 2. V literaturi je možno najti precej lužil, ki

jih avtorji priporočajo za različne vrste jekel. Izbrali smo osem takih lužil, ki so se nam zdela najprimernejša za našo sestavo jekel. Vendar bi bilo preizkušanje posameznega jekla v vseh lužilih po klasični metodiki, različnih temperaturah in časih zelo zamudno delo. Ker smo izbrali 8 različnih temperatur (10—80° C) in osem različnih časov (10 min—1½ ure), bi bilo za eno vrsto jekla potrebno izvesti 512 preizkusov luženja. Zato smo se odločili za moderno metodiko statistično planiranih raziskav z uporabo latinskega kvadrata. To je metoda, s pomočjo katere lahko z razmeroma majhnim številom podatkov določimo odvisnost med tremi vplivi hkrati. Zelo uporabna se je izkazala prav v primeru luženja, kjer pokaže medsebojno odvisnost med lužilom, časom in temperaturo luženja. Pri tako obsežnem področju preizkušanja smo s to metodo potrebovali le 64 poizkusov, namesto klasičnih 512.

Iz rezultatov preizkušanja se vidi, kako so ti jasni, zanesljivi in zelo uporabni.

Vse preizkuse smo izvršili v 3 serijah:

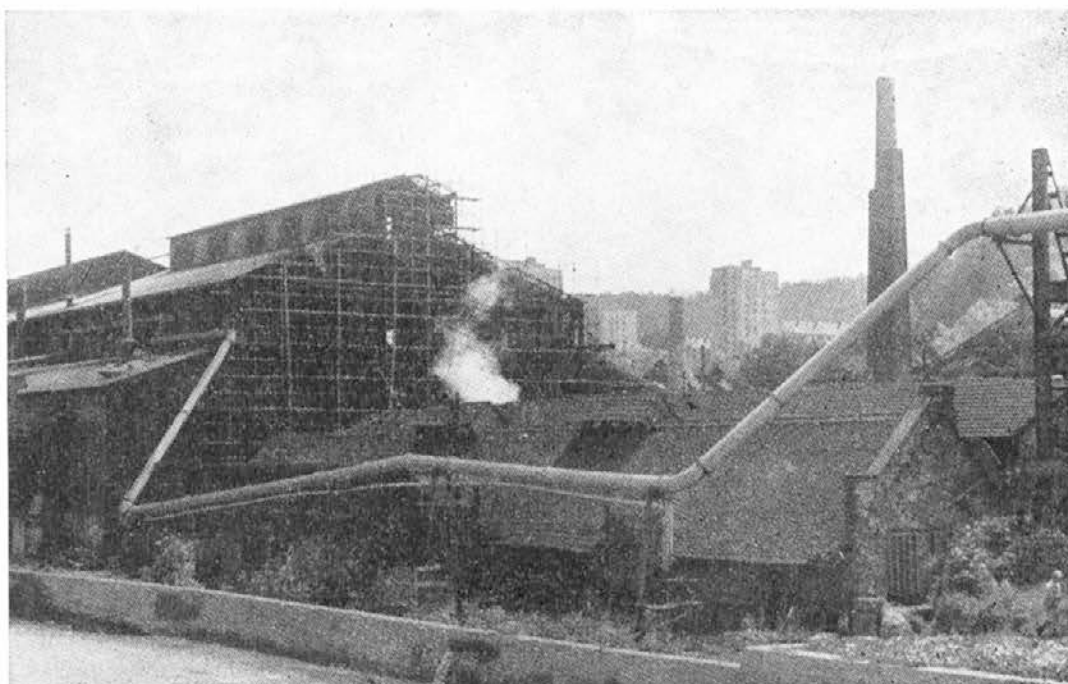
1. serija: luženje brez predluženja in inhibitorja,
2. serija: predluženje in luženje,
3. serija: predluženje in luženje z dodatki inhibitorja.

Uporabili smo inhibitorje, izdelke tovarne Antikor.

Po poizkusu smo pri vseh probah določili izgubo teže v odstotkih in izgled površine izrazili v »rangih«, to je v številčno izraženem vrstnem redu.

Za vsa jekla smo z 99-odstotno gotovostjo ugotovili, da najbolj vpliva na izgled površine sredstvo luženja. Vpliv temperature je manjši, najmanjši pa vpliv časa.

Samo pri jeklu prokron 2 sp. se je glede na izgubo teže izkazal pomemben le vpliv temperature, drugače pa je vedno ta vpliv podrejen vplivu lužila. Izkazalo se je, da poteka luženje tega jekla razmeroma hitro. 80° C je precej previsoka temperatura, 10° C pa le malo prenizka. Zadostuje predluženje pri običajni temperaturi v raztopini žveplene in solitrne kisline in končno luženje v raztopini solitrne in fluorovodikove kisline.

Tak razgled je odprl požar v železarni

Jekla prokron 11, prokron 11 sp. in varrel 2 so glede luženja precej zahtevna. Skaja se jih krepko drži, potrebne so visoke temperature luženja, ob uporabi miljšega lužilnega sredstva celo 70 do 80° C. Najbolj ugodne rezultate dobimo pri luženju v mešanici žveplene, solitrne in fluorovodikove kisline, čeprav ni vsaka posamezna proba, lužena v tej raztopini, najlepša. Preden bi se odločili za uporabo tega lužila, bi bilo potrebno še preučiti pogoje časa in temperature, pri katerih je luženje najprimernejše.

Metoda preizkušanja z latinskim kvadratom ni bila samo ugotavljanje uspešnega načina luženja, ampak tudi preizkušanje metode in njene uporabnosti pri vrednotenju statistično planiranih raziskav. Vidimo, da s to metodo pri manjšem obsegu dela pridemo do enako zanesljivih rezultatov.

(Železarski zbornik 1969/2, str. 147—158. Povzetek: Monika Tersegla, dipl. inž.)

Boštjan Rode, dipl. inž.

STATISTIČNO PLANIRANJE IN VREDNOTENJE METALURŠKIH RAZISKAV Latinski kvadrat s programom na računalniku Zuse Z 23

Iz mnogih objavljenih člankov v Železarskem zborniku, v Koroškem in Informativnem fužinarju je znano, da smo v naši železarni pri raziskavah in kontroli kvalitete že pred leti začeli s sistematičnim uvajanjem metod matematične statistike. S temi sodobnimi metodami smo pri mnogih raziskavah prišli do lepих uspehov. Prav poseben impulz v razvoju in v redni uporabi teh metod nam je omogočila šele uporaba elektronskih računalnikov, brez katerih možnosti, ki jih te metode nudijo, sploh ne bi bilo mogoče izkoristiti. Čim bolj bomo imeli urejeno tehnično doku-

mentacijo, tem več koristnih informacij bomo iz nje lahko dobili s primerno obdelavo podatkov po metodah matematične statistike ob uporabi računalnikov.

Uporaba računalnikov je razmeroma zahtevna in zapletena stvar. Računalnik zahteva specializirane kadre in ne razume ukazov, če niso prav pripravljene. To dejstvo pomeni, da ne moremo niti v daljni prihodnosti pričakovati, da bi inženirji, tehniki, tehnologi in ekonomisti neposredno posegali po računalniku. To delo prepuščamo specializiranim programerjem in operaterjem. Da pa bi ti mogli zadovoljiti potrebe, morajo biti tehnični kadri seznanjeni z vsemi principi metod, z njihovo uporabnostjo, predvsem pa morajo znati postavljati svoje zahteve programerju, urejeno pripraviti podatke na način, ki ga analiza zahteva, in biti sposobni za tolmačenje rezultatov, ki prihajajo iz računalnika. Samo izvedbo pa prepuščamo matematiki in računalniku.

Za samo uvajanje metodike dela in organizacijo na tem področju smo si že pred leti napravili jasen razvojni program. Ta nam je omogočil, da smo s sistematičnim razvojem velik del programa že realizirali.

Železarski zbornik nam je pri tem nudil izredne možnosti, ki smo jih izkoristili že takoj ob izidu prvih števil. Postopoma smo objavljali članke, s katerimi smo obdelali vse osnovne metode v taki obliki, da nudijo vse potrebne informacije in dajejo neposredno navodila za delo z uporabo teh metod.

Poročali smo že o do sedaj objavljenih člankih. V drugi letošnji številki smo objavili metodo latinskega kvadrata.

Latinski kvadrat je statistična metoda s področja analize variance. V članku je podrobno opisano, kako to metodo uporabljamo od zbiranja podatkov pa do tolmačenja rezultatov pri uporabi elektronskega računalnika. Značilno za latinski kvadrat je, da potrebujemo majhno število

zbranih podatkov, čeprav opazujemo kar tri vplive hkrati. Zato pa morajo biti zbrani podatki čisto na poseben način v skladu z določenim modelom. Praktičen primer je vzet iz raziskovalnega arhiva železarne Ravne. Programa pa sta bila izdelana za računalnik Zuse Z-23 in računalnik IBM system/360 model 30.

(Železarski zbornik 1969/2, str. 141—145. Izvleček: Jože Rodič, dipl. inž.)

Mitja Šipek, dipl. inž.

K PROBLEMU LOČENJA FEROMAGNETNIH MATERIALOV PO SESTAVI IN TRDOTI S POMOČJO NEPORUŠNIH METOD TER MAGNETNE STRUKTURNE ANALIZE

Ločenje feromagnetnih materialov je dnevni problem pri producentu jekla pa tudi pri predelovalcih jekel in na skladiščih.

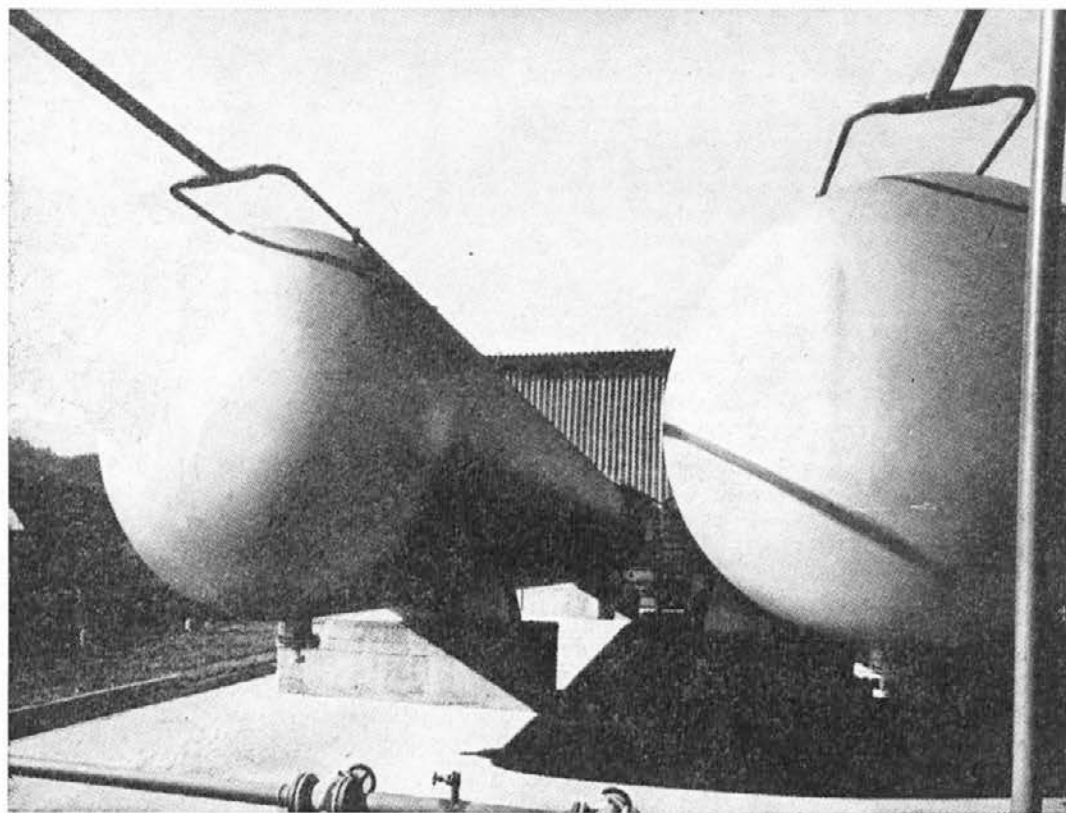
Razen kemijske analize ni popolnoma zanesljive metode za ločenje materialov med seboj, vendar različne metode druga drugo izpolnjujejo.

Metoda termo dvojic je že stara, vendar se le malo uporablja predvsem zato, ker je termo napetost odvisna od strukturnega stanja vzorca in pa posebno močno od temperature. Držati en konec termo dvojice na konstantni temperaturi ni enostavno. Metoda vendar kaže določeno perspektivo, treba pa bi jo bilo detajlno obdelati.

Magnetne metode so za ločenje materiala mnogo bolj pripravne. Prednost magnetnih metod je v tem, da so neporušne, hitre in se dajo popolnoma avtomatizirati. Njihova slaba stran pa je v tem, da nastopa vedno več parametrov, ki vplivajo na impedanco tuljav, s katerimi merimo magnetne lastnosti vzorca. Poleg geometrijskih parametrov tuljav, ki so za dani tip tuljave konstantni, nastopajo še parametri vzorca t. j. relativna permeabilnost μ_r , prevodnost σ in dimenzija d . Efekta dimenzije ne moremo ločiti od efekta permeabilnosti, zato moramo skrbeti, da bo vzorec vedno enakih dimenzij in bo imel enako lego v tuljavi. Pač pa lahko ločimo efekt prevodnosti od ostalih dveh s fazno selekcijo. Ta postopek pride v poštev le pri iskanju razpok na materialu, ko se hočemo efekta permeabilnosti in dimenzije iznebiti, tako da ostane le še efekt prevodnosti, ki se zaradi razpok na površini zmanjša in tako vpliva na tuljavo. Pri postopku ločenja materialov predpostavljamo, da je vzorec brez razpok, tako smo gotovi, da na rezultat vpliva samo μ_r in d , spremembe prevodnosti po sestavi pa so tako zanemarljivo majhne proti efektu relativne permeabilnosti.

Električni stiki naprav, ki merijo spremembe magnetnih parametrov, so prav različni, v principu so merilne metode enake, elektronski pripomočki so le zato, da lahko eno ali drugo nezaželeno komponento kompenziramo, kolikor je to sploh potrebno.

Predvsem je važna izbira delovne točke, t. j. izbira jakosti magnetilnega polja. V instrumentu, ki je bil izdelan v železarni Ravne, se poslužujemo zelo nizkega

Butanska postaja

polja, da bi se izognili popačenjem sinusoide pri večjih jakostih magnetnega polja. Tako dejansko merimo začetno permeabilnost. Vzorci pa morajo zato biti razmagneteni in tudi temperatura ne sme nihati preveč, ker se rezultati s temperaturo močno spreminjajo. Posebno močne efekte spremembe permeabilnosti kažejo hladno deformirani vzorci.

Domači aparat »magnetoskop« je predviden za popolno avtomatizacijo, tako za kontrolo palic kot tudi vzorcev drugih oblik.

Kolikor držimo konstantne druge parametre, lahko z veliko zanesljivostjo merimo na primer razlike v trdoti vzorca. To pa le, če ne sodeluje prevelik del zaostalega avstenita. Zaostali avstenit pa je ravno pri brzoreznih jeklih najbolj tipičen pokazatelj termične obdelave. Zato lahko magnetoskop s pridom uporabimo za ugotavljanje uspelosti termične obdelave brzoreznih jekel, ker posebno občutljivo reagira na nemagnetno fazo avstenita in zato daje bolj zanesljive rezultate kot klasična metoda merjenja trdote po RC, pri tem pa je ta metoda mnogo hitrejša in neporušna.

(Železarski zbornik 1969/2, str. 53—64. Izvleček: Mitja Šipek, dipl. inž.)

Janez Perman, dipl. inž.

KEMIJSKI PROBLEMI V OSNOVNI ČRNI METALURGIJI

Kemijska kontrola v črni metalurgiji je zrasla v skladu z razvojem tehnologije v močno razvejan in kompleksen mehanizem, ki se mora posluževati vedno bolj novih in učinkovitih pridobitev laboratorijske tehnike. V članku je podan pregled te problematike, ki je razdeljena po njenem namenu, zahtevani točnosti, potrebni hitrosti, vrstah materiala in koncentracijskih področjih sestavin, ki jih določujemo. Vsako določanje se najprej sreča z vzorčevanjem, zato je del članka posvečen problemom jemanja in priprave vzorcev. Članek podaja kratek pregled razvoja reševanja take problematike in njegovo kritično oceno, nato pa prehaja na ekstremne zahteve, ki jih pred kemika postavlja v tej smeri razvoj sodobne metalurgije.

Prvo osnovno orožje za reševanje gornje problematike nudi kemiku optična emisijska spektroskopija s svojimi tremi vejami: spektrografijo, stiloskopijo in zlasti direktno spektroskopijo. Dobro poznavanje osnovnih principov te fiziokemijske metode določevanja vodi k uspešnemu spoznavanju možnosti in uporabnosti posamezne metodike na področju črne metalurgije.

Druga najbolj obetajoča metoda na tem področju je fluorescenca žarkov X. Prav tako se je treba tudi tu dodobra spoznati s fizikalno osnovo metode, preden lahko preidemo k obravnavanju principialnih vrst aparatov, tehnike dela in uporabnosti metode. Članek nakazuje prednosti uporabe te metodike ali optične emisijske spektroskopije na posameznih področjih.

Medtem ko je analitika trdnih snovi dokaj dobro rešena z omenjenimi metodami,

je kontrola plinskih faz še v zaostanku. Na tem področju brez dvoma mnogo obetajo metode plinske kromatografije, tako laboratorijske kakor procesne. Osnove metodike, ki jih članek na kratko obravnava, ter aparature in principialne možnosti jasno kažejo, da je ta metodika vnesla bistven napredek v kontrolo goriv, dimnih plinov, zaščitnih atmosfer, atmosfer v metalurških agregatih in kontrolo količine plinov v metalih.

Posebno pozornost zbuja tudi napredek drugih fizikokemijskih metod, ki se na tem področju uporabljajo že vrsto let. Ni treba posebej poudarjati pomena določevanja ogljika in žvepla, saj je tu napredek tehnologije postavil ekstremne zahteve glede hitrosti določevanja. Primerjava posameznih metod, ki slonijo na dokaj različnih merilnih principih, je zato zavzela v članku vidno mesto.

Zadnja leta napolnjujejo publikacije o določevanju plinov v kovinah stolpce literaturnih pregledov v strokovnih revijah. K temu problemu pristopa z vso resnostjo tudi železarna Ravne. Članek podaja razčlenitev metod za določevanje plinov v

kovinah, vključno kisik, dušik in vodik, in današnje stanje te problematike v železu in jeklu. Nemetalni vključki povzročajo mnogo skrbi metalurgom. Na tem področju so že dolgo znane izolacijske metode, zadnja leta pa se v določevanje vključuje tudi lokalna analiza.

Mokri kemijski laboratorij, kot ga poznamo še iz časov »hitrega« in klasičnega analitskega laboratorija, je ohranil svoj osnovni pomen edinega absolutnega določevanja sestave. Brez njega si ne moremo zamisliti uvajanja fizikokemijskih metod, ki potrebujejo umeritvene vzorce. Le tak laboratorij lahko rešuje posebne analitske probleme, ki se ne morejo vključiti v program raznih aparatov.

Z vso kemijsko problematiko so tesno povezani njeni organizacijski problemi, ki jih članek posebno glede na naše razmere obravnava. Pregled zaključuje kratek oris eventualnih smeri bodočega razvoja kemijske kontrole v osnovni črni metalurgiji.

(Železarski zbornik 1969/2, str. 105—139. Izvleček: Janez Perman, dipl. inž.)

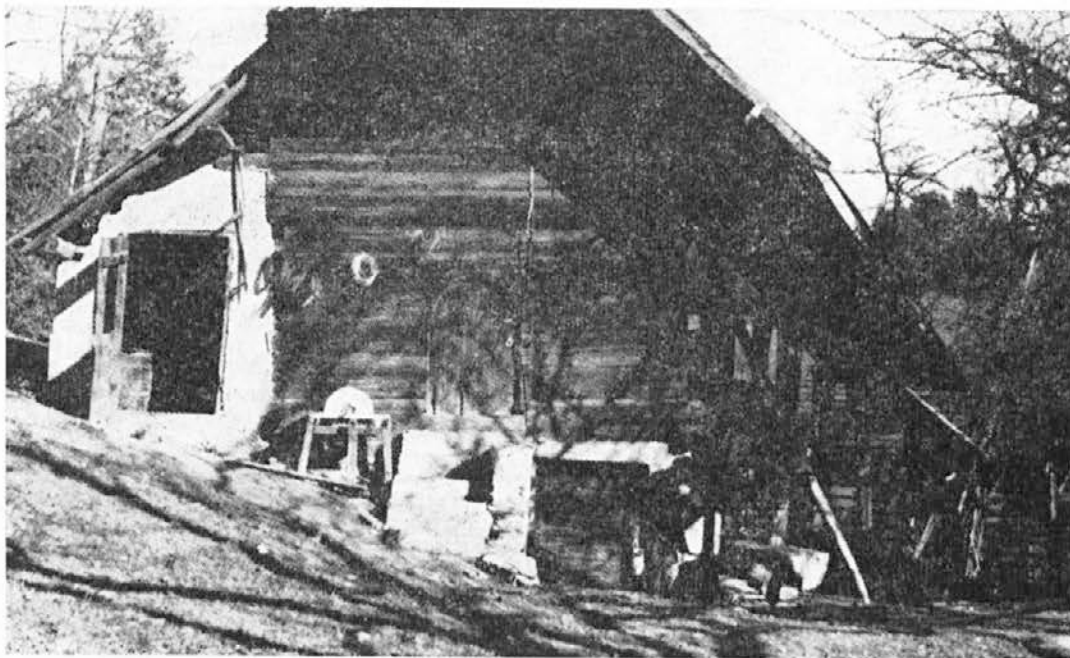
Koroški kot iz slovenske perspektive

V začetku junija je priredil sekretariat za informacije pri izvršnem svetu v Ljubljani konferenco s predstavniki lokalnih glasil o hitrih cestah in o regionalnem prostorskem planu v Sloveniji. Za nas je bila zanimiva predvsem druga tema, ko je bil govor o razvoju naše republike v prihodnjih desetletjih.

Regijo ali krajino je mogoče določiti na več načinov, npr. na podlagi zemljepisnih posebnosti, na podlagi funkcionalnosti in opazovanj z različnih zornih kotov (zdravstvu se kaže enotnost krajine drugače kot trgovcem ali kmetijem itn.). Zato lahko imajo enako prav tisti, ki pravijo, da se deli Slovenija na šest regij, in oni, ki trdijo, da jih ima prek 40. Danes je uveljavljeno ugotavljanje regij predvsem po skupnih interesih, ki se pojavljajo v neki pokrajini.

Regionalni prostorski plan za vso Slovenijo naj opredeli tiste šanse, ki jih nudijo posamezne regije. Ekonomske posebnosti in razvojne težnje so že ugotovljene. Zdaj gre za odločitve, katere od teh teženj so v interesu širše skupnosti, katere ne. Pri tem imajo prednost tiste dejavnosti, ki bi nas uveljavile na mednarodni ravni, seveda pa tako dolgoročno planiranje ne pušča ob strani niti varstva naravnih lepote in posebnosti ter arheoloških in drugih spomenikov. Imamo torej za vso Slovenijo bolj zanimive in predvsem bolj aktualne predele (npr. obalno območje s koprsko lukko) pa manj interesantne in manj izrazite, sem pa spada naš koroški kot.

Koroško krajino prištevajo v tako imenovano severno cono, ki zajema ves obmejni predel od Karavank do Prekmurja.

Pri Rojaku

Foto: Broman

Čeprav s tem nima neposredne zveze, se človek ob taki opredelitvi nehote spomni, da so se upravna središča koroškega kota vrstila nekako tako: okraj na Prevaljah, okraj v Šoštanju, okraj v Slovenjem Gradcu, okraj v Mariboru in sedaj štiri tako imenovane koroške občine, od katerih si Ravne in Dravograd to ime zaslužijo, Slovenj Gradec napol, Radlje pa sploh ne. Zdi se, da se v tem iskanju nekega središča potrjuje resnica, da koroški kot takega središča že zaradi zemljepisnih posebnosti nima oziroma ima vsaka dolina svoje. Če pa nismo organsko povezana celota, ni torej nič čudnega, da nas je mogoče priklopiti zdaj sem, zdaj tja.

Na vprašanje našega zastopnika, kako si torej načrtovalci predstavljajo razvoj naše krajine v prihodnosti, je bil odgovor približno tak:

Severna cona, v katero spada tudi koroški kot, je stvar dogovora. Treba je poiskati tiste projekte, ki zanimajo ta del Slovenije kot celoto. Koroški kot je razvojno zanimiv, saj ima cesta Maribor—Črna (tkim. severna magistrala) določene prednosti pred avstrijsko Packstrasse, ugodna je tudi zveza s Celjem. Rudna nahajališča v tem delu niso posebno velika (težave mežiškega rudnika), obnovljena železarna na Ravnah je solidno podjetje, vendarle pa precej odvisna od gospodarskega stanja v državi in na mednarodnem tržišču. Druga podjetja so manjša in ko-

roškemu kotu kot celoti ne dajejo pečata industrijske pokrajine. Določene možnosti za razvoj ima turizem, zaradi močne lesne baze pa je morda najbolj perspektivna lesno predelovalna industrija.

Nosilci nadaljnega razvoja bodo tisti, ki želijo rasti in postati večji. Manjka medobčinski organ, ki bi lahko sprejemal planerske odločitve. Obstajali so sicer določeni dogovori med koroškimi občinami, ki pa se niso izvedli.

Iz slovenske perspektive se kaže območje v trikotniku koroška krajina—Celje—Maribor kot večja celota s podobnimi lastnostmi. Na določeni stopnji interesov se pojavi Maribor kot osrednja točka, h kateri severna cona teži.

Vse te ugotovitve so zadosti vljudne, brezobvezne in toliko splošne, da kažejo predvsem eno: naš predel niti od daleč ni v ospredju slovenskih prostorskih načrtovalcev. Ker imamo nekaj kmetijstva in nekaj industrije, nekaj turizma in nekaj gozdarstva, nismo v nobeni od teh panog posebno močni. Vse se izteka v osnovno spoznanje — navezani smo na lastne pobude, stremjenja in moči, na lastno razsodnost, strpnost in sposobnost premagovanja lokalnega patriotizma v načrtovanju in graditvi tistih panog, ki se jih najbolj izplača razvijati. Katere so to, pa bomo zelo verjetno spet odločili sami. Čim prej nam bo to prodrlo v zavest, tem bolje bo.

Marjan Kolar

Dejavnost občinskega sindikalnega sveta

Vloga in položaj našega delavca se bistveno razlikujeta od položaja delavca npr. na zahodu, zato se je temu primerno razvil tudi naš sindikat. Klasična naloga sindikata je zaščita delavca pred delodajalcem, medtem ko je naš sindikat posegel bolj na široko ter obravnava tudi ekonomska in druga vprašanja. Ker daje zakonodaja našim delavcem takšne pravice, da je praktično nemogoče doseči zanje še kaj več, obstaja zaščitna vloga sindikata bolj v nadziranju uveljavljanja teh pravic.

Na našem občinskem sindikalnem svetu so najbolj pogoste pritožbe glede kršitve zakona o delovnih razmerjih ter nepravilnosti pri delitvi osebnih dohodkov. Prišlo pa je tudi že do kršitve samoupravnih pravic (letošnji primer članov kolektiva Bistra — Jelka v Črni). Prav tako je ob krizi v mežiškem rudniku občinski sindikalni svet skupaj z občinskim komitejem ZKS s posebnim pismom obvestil slovensko javnost o položaju 1700 mežiških rudarjev ter jim tako posredno pomagal.

Občinski sindikalni svet se je tudi močno udeležil razprav po delovnih organizacijah in krajih (ter se jih še udeležuje) o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, o samostojnem določanju oblik samopravljanja po podjetjih ter o statutu Zveze sindikatov Slovenije.

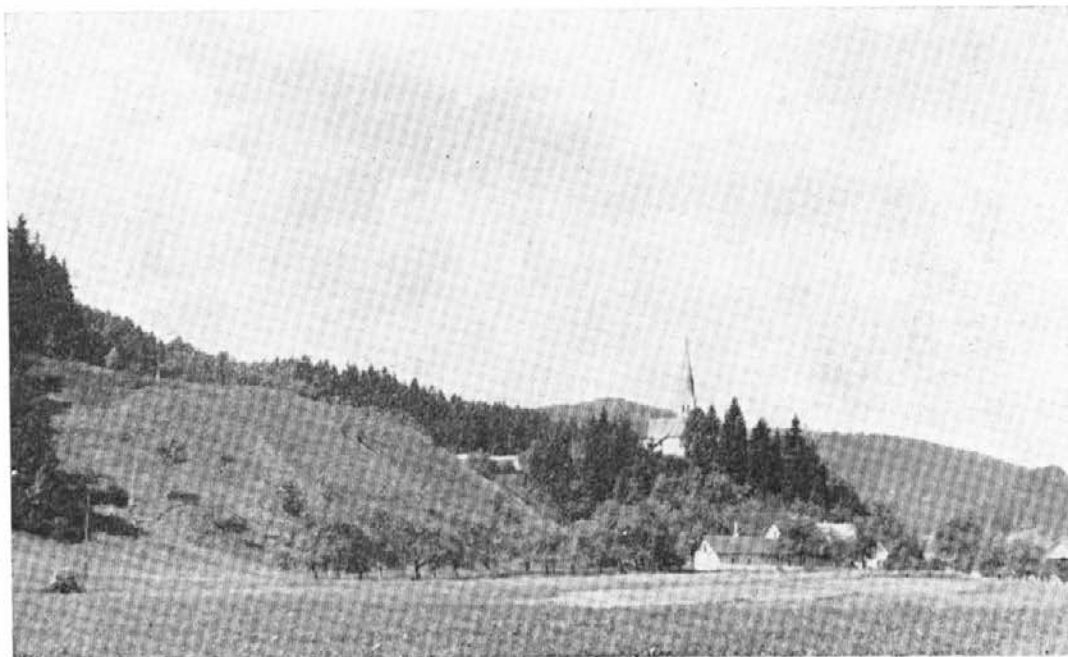
Pri pokojninskem zavarovanju zastopa sindikat znano slovensko stališče, da ne bi imelo smisla vračati se na staro (torej od 40 oziroma 35 let delovne dobe na 35 oziroma 30), ker bi sicer bilo treba plačevati zopet mnogo več v sklade socialnega zavarovanja, da bi obdržali enako višino pokojnin pri manjšem številu službenih let.

Dosti težje in zahtevnejše pa je sodelovanje občinskega sindikalnega sveta (skupaj s komitejem ZKS) pri določanju najustreznejših oblik samoupravljanja po podjetjih ter pri spremembah samoupravnih aktov. Ker se podjetja med seboj razlikujejo tako po velikosti kot po proizvodni dejavnosti in organizaciji delovnega procesa, so vnaprej izključene vse šablone ter morebitna prepisovanja samoupravnih aktov, do katerih je v preteklosti kdaj tudi prišlo. Prav tako iskanje najprimernejših oblik samoupravljanja ni samo pravniško delo, temveč zahteva sodelovanje pravnikov, ekonomistov, sociologov in politologov, teh pa večinoma podjetja nimajo. Zato bo občinski sindikalni svet poiskal pomoč oziroma pravnike pri republiškem svetu sindikatov in po najboljših močeh tudi sam pomagal pri reševanju te dolgoročne naloge.

Ena pomembnih dejavnosti je zadnje čase na območju koroške krajine tudi organizacija medobčinskih odborov v okviru sindikata in delo v njih. V koroških občinah je namreč mnogo problemov tako sorodnih, da jih lažje in kvalitetneje rešujejo skupaj kot vsak zase. Tako ima npr. medobčinski odbor sindikata delavcev storitvenih dejavnosti sedež na Ravnah. Je zelo delaven, saj obsega delo v gostinstvu, turizmu, trgovini idr. Medobčinski odbor za gradbeništvo ima sedež v Dravogradu. Na tem področju je bilo v preteklosti precej nezdrave konkurence na škodo delavcev. Medobčinski odbor za družbeno dejavnost ima sedež v Slovenjem Gradcu. Tudi tu je od zdravstva do šolstva in javne uprave precej stvari, ki so potrebne obravnave in reševanja, npr. družbeni dogovor o višini osebnih dohodkov itn. Predvsem se kaže sorodnost in povezava med občinami Ravne, Dravograd in Slovenj Gradec.

Sindikat si močno prizadeva tudi za rekreacijo delavcev, vendar je konkretno dejavnost na tem področju prevzel strokovni odbor v okviru občinske zveze za telesno kulturo in dela zelo dobro. Prav tako bodo v bližnji prihodnosti posvetili več pozornosti financiranju društev in organizacij v občini. Zdaj ni pravega pregleda nad smotrnim trošenjem sredstev in bolj iznajdljivi »naprosijo« pri različnih podjetjih več, drugi manj ali tudi nič.

Razmeroma najmanj se je občinski sindikalni svet doslej posvečal vprašanjem obveščenosti delavcev, pri čemer pa ni osamljen, saj je šele znana anketa o obveščenosti pokazala dejansko stanje in s tem tudi pozvala k akciji na tem področ-

Poletna Barbara

Poslovanje gospodarskih organizacij občine Ravne v petih mesecih 1969

Upravni organ občine meni, da je potrebno pravočasno seznaniti občane o poslovanju gospodarskih organizacij v letošnjem letu, čeprav pred običajnim rokom. O rezultatih gospodarjenja v I. polletju 1969 bo skupščina namreč razpravljala šele po skupščinskih počitnicah na septembrski seji.

Ceprav se podatki v naslednjem sestavku nanašajo le na pet mesecev in so tako bolj ali manj okvirni, večjih sprememb oziroma presenečenj tudi s periodičnimi obračuni ne pričakujemo.

V nadaljevanju bo na kratko (v okviru razpoložljivih podatkov) obravnavano poslovanje vsake posamezne organizacije. Na splošno pa velja, da se po preteku 5 mesecev letošnjega leta gospodarska situacija v občini izboljšuje. Kakor hitro se izboljša stanje v največjih organizacijah — industriji — se to takoj odrazi na celotnem gospodarstvu občine, tudi če v drugih panogah, ki jih zastopajo manjša podjetja, poslovanje ni najboljše.

Ker se za velik del podjetij sezona začne šele v II. polletju, lahko pričakujemo, da se bodo tudi v teh rezultati popravili do konca leta.

Največji vpliv je vsekakor imela splošna poživitev gospodarske aktivnosti in povečana carinska zaščita domače industrije. Pozabiti pa tudi ne smemo vpliva sanacijskih ukrepov, ki jih izvajajo v štirih gospodarskih organizacijah v občini (železarna, rudniki, Tovarna lesovine in lepenke, kmetijska zadruga). Prav tako pa naše gospodarstvo bremenijo enake težave, kot so značilne za jugoslovansko gospodarstvo — velika zadolženost, pomanjkanje kreditnih sredstev, težave z oskrbo z repromaterialom, blokirani žiro računi, iz meseca v mesec zbiranje denarja za izplačilo osebnih dohodkov.

Ceprav gibanje osebnih dohodkov ni povsod usklajeno z rastjo produktivnosti, daje

vendar določeno sliko o uspešnosti poslovanja. Osebnih dohodkov so se v primerjavi z lanskim obdobjem povečali za 13 odst. (gospodarstvo 13,1 odst., negospodarstvo 10,6 odst.), in sicer od din 894,00 na 1.010,00 din povprečno za zaposlenega. Letos so imeli najvišje osebne dohodke v Železarni — 1.125,00 din, druga industrijska podjetja (Intes, LIP, itd.) — 1.078,00 din, promet — 1.073,00 din, obrt — 1.002,00 din. V negospodarstvu druge ustanove, zavodi in družbene organizacije — 1.134,00 din, šolstvo — 1.072,00 din.

Najnižje in daleč pod povprečjem v občini pa: Tovarna lesovine in lepenke Prevalje — 632,00 din, gostinstvo — 741,00 din, kmetijstvo — 755,00 din, gradbeništvo — 816,00 din itd.

Malo se je povečala tudi zaposlenost v občini — za 3,2 odst. oziroma 258 oseb (gospodarstvo 204, negospodarstvo 54).

Poslovanje posameznih organizacij je bilo naslednje:

ZELEZARNA RAVNE

Rezultati poslovanja v Železarni so v letošnjem letu zelo ugodni. Iz meseca v mesec se je povečevala proizvodnja in realizacija. Mesečno povprečje realizacije (eksterna) je bilo veliko višje kot v enakem obdobju 1968, in sicer se je povečalo od 19.735.771,00 din na 27.735.684,00 din.

Izboljšanje je v glavnem posledica mnogo bolj ugodnih naročil. Pogoji za črno metalurgijo so se izboljšali sicer že konec leta 1967 (omejitev uvoza jekel), vendar tržišče na restrikcijo ni moglo takoj reagirati. Naročila so se sicer povečala, vendar asortiman še ni bil zadovoljiv.

Da so naročila letos res bolj ugodna, je razvidno iz primerjave poprečne prodajne cene:

I — V/1968 = 3.571,00 din/tono
I — V/1969 = 4.368,00 din/tono

Lani, ko ni bilo še dovolj naročil, so jim kupci bolj ali manj dirigirali pogoje (rabati, podaljšanje plačilnega roka, znižanje obrestne mere), letos si železarna že sama izbira kupce. Naročil je toliko, da odklanjajo vse

Pred začetkom sezone

tiste kupce, ki še niso poravnali svojih obveznosti, od slabih plačnikov pa zahtevajo avanse.

S povečanjem povpraševanja se je spet povečal pritisk na povečanje uvoza jekel. Letošnji kontingent je 518.300 ton jekla, kupci pa zahtevajo, da se poveča na 796.300 ton oziroma 53,6 odst. Združenje jugoslovanskih železarn smatra, da uvoz ne bi smel biti večji kot 20 odst. od lanskega in da bi bilo vsako nadaljnje povečanje neupravičeno.

K izboljšanju poslovanja so prispevali svoje tudi sprejeti sanacijski ukrepi. Ker je večji del lanske izgube izviral ravno iz izvoza (nižje cene), so sklenili, da se izvoz zmanjša in omeji samo na stalne inozemske kupce oziroma obdrži že osvojeno tržišče. Letos je torej izvoz manjši za 17,4 odst. Do konca maja je bil letni plan izvoza izpolnjen s 45 odst. Do tega datuma so zaključili izvoznih pogodb za približno 2.400.000 \$, od tega 2.300.000 \$ na zahodno področje.

Po petih mesecih poslovanja ugotavljajo, da so ustvarili milijardo in pol dobička. Tudi osebni dohodki so se jim najbolj povečali v občini. Lani je bilo povprečje na 1 zaposlenega 914,00 din, letos 1.125,00 (23,1 odst.), kar je precej nad občinskim povprečjem.

Kljub ugodnim rezultatom pa je likvidnost izredno slaba. V začetku leta je bilo terjatev 7 milijard S din, konec maja pa 9,5 milijard S din (pri 13,9 milijardah realizacije). Da bi ublažili nelikvidnost, uporabljajo vse mogoče ukrepe: tožbe, pozive, odklanjanje naročil, avanse pred sprejetjem novih naročil, akceptne naloge, asignacije, kompenzacije.

Nelikvidnost je še toliko bolj problematična, ker so se v zadnjem času preusmerili posebno na visoko vredna jekla, za katera potrebujejo surovine iz uvoza (mangan, kobalt, nikelj, ferokrom) itd.; za take nabave pa so potrebna vplačila vnaprej.

RUDNIKI SVINCA IN TOPILNICA MEŽICA

Leta 1968 se je v poslovanju rudnikov prvič očitno pokazala izguba (7.091.044,00 din). Vzroki, ki so pripeljali do takega zaključka, so spremljali poslovanje rudnikov že vrsto let, le da so prišli do izraza šele po odcepitvi akumulatorske industrije Munje Zagreb. Ti vzroki so bili: upadanje vsebnosti rude, prevelika odvisnost od nihanja cen na londonski metalni borzi, plafonirane cene na domačem trgu, previsoke cene repromateriala, pomanjkanje lastnih obratnih sredstev.

Na ravnskem Trgu svobode

Da bi nevtralizirali padanje vsebnosti rude in dosegli čimvečji dohodek, so že pred leti začeli razvijati akumulatorsko industrijo. Priključitev Munje je bila za obe strani koristna (predelava lastne surovine v končni izdelek). Ustvarjeni dohodek v letu 1968 je bil za 18,2 odst. manjši kot v letu 1967. Čeprav primerjava ni realna, kaže vendar določen vpliv odcepitve.

Z namenom, da bi se izboljšalo stanje podjetja, so strokovne službe pripravile obširen sanacijski program, ki je bil sprejet v začetku letošnjega leta. V njem predvidevajo poleg ukrepov, ki naj bi jih izvedla sama delovna organizacija, tudi ukrepe, ki naj bi jih zagotovile druge institucije (banke, skladi skupnih rezerv, geološki zavod, sklad Borisa Kidriča, vodni sklad).

Težišče ukrepov delovne organizacije je bolj na posegih, za katere niso potrebna večja finančna sredstva. Najvažnejši ukrepi bi bili: opustitve nerentabilnih jamskih revirjev, sekcij in delov sekcij, s tem povezane opustitve določene opreme, izboljšanje strukture kadrov (v jamah starostna struktura), izbor optimalnega proizvodnega programa v predelovalnih obratih, izboljšanje tehnologije, delno financiranje raziskovalnih del na območju Tople in Uršlje gore (izven obstoječega eksploatacijskega polja) z lastnimi sredstvi itd. Sanacijska doba bo trajala od 1969. do 1973. leta. Vseh potrebnih investicijskih sredstev pa bi bilo 110.935.293,00 din.

Proizvodni program se ne bi bistveno spremenil, le da bi bila večja usmeritev v povečanje akumulatorske industrije. V letu 1969 bo v obratu Vesna Maribor dograjen nov objekt, ki bo omogočal proizvodnjo akumulatorjev container za potrebe domače avtomobilske industrije in za izvoz (Fiat); predvidena je tudi povečana proizvodnja specialnih akumulatorjev v Žerjavu.

Kako odločilnega pomena postaja akumulatorska industrija, je razvidno iz strukture prodaje:

	Osnovna proizv.	Akumu- latorji	Ostala realiz.
1968	64,3	19,3	16,4
1969	48,8	37,8	13,4
1973	42,7	44,0	13,3

Že leta 1971 bodo skoraj celotno proizvodnjo svinca predelali v lastnih obratih.

Letos se je zmanjšal izkop rude ter vzporedno tudi količina Pb in Zn v rudi, povečala pa proizvodnja surovega in rafiniranega svinca ter akumulatorjev. Vrednostno je bila proizvodnja večja za 6,3 odst. v primerjavi z lanskim obdobjem.

V izvozu dosegajo zelo ugodne cene. Lani je poprečna cena znašala 101,75 Lstg/tono, letos maja 116 Lstg/tono svinca. Izvozili so za 10 odst. več oziroma približno 30 odst. proizvodnje. Lanska izguba se v letošnjem letu ne povečuje.

TOVARNA REZALNEGA ORODJA PREVALJE

Finančna situacija se v podjetju izboljšuje. Konjunktura za njihove izdelke, ki se je začela že v zadnjih mesecih lanskega leta, se nadaljuje tudi letos in seveda vpliva na povečanje realizacije proizvodnje in prodaje. Tako je proizvodnja v letošnjem obdobju večja za 29 odst. v primerjavi z enakim obdobjem 1968, prodaja pa za 37 odst. Naročil je letos kar dovolj in so tudi malo bolj ugodna kot prejšnje čase.

Sicer je res glavni vzrok izboljšanja povečanje naročil, vendar pa je pozitivno vplivala tudi sprememba tehnologije (v mehanični delavnici prehajajo na trdo kovino). Po grobih ocenah so bile lani celotne kapacitete poprečno izkoriščene 60 odst., letos pa od 70 do 75 odst. Za mesec maj npr. ugotavljajo, da naročila že presegajo zmogljivosti.

Tudi končni efekt (ostanek dohodka za sklade) je letos nedvomno boljši (IN 69/68 = 380). S povečanjem proizvodnje so se povečali tudi osebni dohodki zaposlenih. Lani je bil poprečni osebni dohodek v petih mesecih 759,00 din na zaposlenega, letos 941,00 din.

Letos bi začeli s povsem novim proizvodom — krožnimi žagami, po katerih je veliko povpraševanje, proizvajalec pa le eden na Hrvaškem. Računajo, da bi mesečna realizacija znašala okrog 12 milijonov S din. Nabavili so že stroje in bi morali začeti s proizvodnjo že aprila, vendar pa zaradi carinskih formalnosti stroji stoje že dva meseca. Zaposlenost se s tem ne bi občutno povečala, morala le za 3 do 4 osebe, ker so stroji popolnoma avtomatizirani in lahko en delavec streže dvema strojema.

Kot pri vseh večjih podjetjih je tudi pri njih kritično stanje neplačanih računov. Letos so se terjatve še povečale in znašajo že polovico v petih mesecih izgotovljene proizvodnje.

TOVARNA LESOVINE IN LEPENKE PREVALJE

Lani je ta tovarna začela v težko situacijo. Konec leta je prvič izkazovala izgubo v višini 247.731,00 din. Položaj podjetja se je poslabšal predvsem zaradi izvajanja rekonstrukcije osnovnega obrata bele lepenke. Z izvedbo I. faze modernizacije se bi del proizvodnega procesa popolnoma avtomatiziral. Poleg tega da se je aktiviranje novih kapacitet potem zavleklo, tudi rezultati niso bili taki, kot so jih pričakovali. Ustrezali niso niti po kvaliteti niti po kvantiteti. Izmeček je bil zelo velik — 22 odst. proizvodnje.

Na novih strojih so se nepredvideno pojavljale pomanjkljivosti, stalni kviri, tako da so morali tudi zaustaviti proizvodnjo, dokler se napake niso odpravile. Med proizvodnjo so tudi ugotavljali, da bi se morali obe fazi rekonstrukcije izvajati hkrati, ker je pri tehnološki povezavi med starimi in novimi nastajalo »ozko grlo«.

Tako so v lanskem letu proizvedli le 2.982 ton bele lepenke, namesto planiranih 4.500 ton. Leto poprej so na starih strojih (polročna izdelava) naredili 3.149 ton.

Tehnološka neusklajenost se je odražala tudi na poslovanju v letošnjem letu; značilna pa je bila tudi zelo slaba oskrba z osnovno surovino — celuloznim lesom. Poslovanje bi bilo vsekakor slabše, če v prvih mesecih ne bi proizvajali s starimi zalogami. V marcu zaradi pomanjkanja lesa niso delali celih 13 dni, aprila in maja pa z zmanjšanimi kapacitetami. Vseeno pa je tako proizvodnja (za 11,8 odst.) kot prodaja letos večja kot lani; zmanjšal se je le izvoz (za 33,2 odst.).

Da bi se stanje saniralo ter zagotovila obstoj oziroma daljša perspektiva kolektiva, so letos že pripravili sanacijski program. V njem sta tudi upoštevani dejstva, da potrošnja bele lepenke nima zagotovljene bodočnosti in da je proizvodnja v Jugoslaviji (glede na potrebe domačega trga) že predimenzionirana. Tako ena izmed variant predvideva preusmeritev proizvodnje t. j. nadaljnjo predelavo sedanjega finalnega proizvoda v lepenčno embalažo. Izvedba sanacije pa je vezana na dodatna investicijska sredstva.

KMETIJSTVO

Glede na naravne pogoje v občini je za kmetijstvo racionalna proizvodnja krmnih rastlin in vzeja živine. Dosedaj se je tudi proizvodnja družbenega sektorja usmerjala predvsem v proizvodnjo krmnih in industrijskih rastlin ter mleka, ostale kmetijske pridelke pa bolj prepuščala zasebnim kmetovalcem.

Ker pa je iz leta v leto Kmetijska zadruga Prevalje beležila izgubo ravno v kmetijskem obratu, je razvila poleg te osnovne dejavnosti še druge (gozdarstvo, trgovino, prodajo mesa). Z dohodki od teh dejavnosti je krila oziroma ublažila izgubo kmetijskega obrata. Izjavljajo, da izguba nastaja le pri proizvodnji mleka. Tako je lastna cena mleka 2,33 din za liter, poprečna prodajna (+ premija) pa 1,32 din za liter. Predvidena proizvodnja pa je letno 600.000 l mleka.

V prvih mesecih letošnjega leta so sprejeli sanacijske ukrepe, ki so se že pozitivno odrazili na rezultate poslovanja. Izguba je konec maja znašala 165.692,00 din (lani maja pa 241.409,00 din).

Najpomembnejša ukrepa sta bila:

1. omejitev proizvodnje v kmetijskem obratu na optimalni obseg, t. j. zmanjšati stalež živine (zlasti tiste s slabo mlečnostjo) na tako mejo, da ne bi še variabilni stroški povečevali izgube;

2. odtujitev oddaljenih, hribovskih kmetijskih površin, katerih obdelava je predraga.

Poleg sanacijskih ukrepov je na poslovanje v letošnjem letu vplivalo še:

1. Prodaja posestva Javornik; s prodajo so odpadli fiksni stroški, ki so dodatno bremenili proizvodnjo.

2. Oprostitev plačevanja obresti na poslovni sklad. Te znašajo letno okrog 8 milijonov S din. Obvezani pa so, da jih v stroških še vedno prikažejo, le da jih potem preusmerijo v poslovni sklad in ne odvedejo kot doslej. Potemtakem je izguba dejansko manjša, kot je ugotovljena.

3. Poslabšanje situacije v mesarskem obratu, na katerega je vplivalo pomanjkanje mesa ter porast cen mesa.

Za letošnje leto imajo predvidena naslednja vlaganja:

— v mesarsko dejavnost okrog 40 milijonov S din za nove prodajalne mesa v Rudarjevem in Prevaljah. V Kotljah je že odprta nova prodajalna. Predvidena je tudi večja hladilnica na Prevaljah.

— V kmetijsko dejavnost bi vložili okrog 35 milijonov S din (10 milijonov v kmetijsko mehanizacijo, 25 milijonov za prirastek osnovne črede).

Investicije bi le delno krili s krediti (15 milijonov).

GRADBENIŠTVO

Dejavnost gradbene operative je odvisna od povpraševanja po gradbenih delih oziroma od investicijskih vlaganj družbe in individualnih vlaganj občanov.

Na našem območju poslujejo tri gradbene organizacije: gradbena enota GRADISA (zaposluje trenutno 288 ljudi), delovišče gradbenega podjetja Dravograd (63 ljudi) ter edino matično podjetje Stavbenik Prevalje (197 ljudi).

Po ustvarjenem dohodku in zaposlenih je najmočnejša enota Gradisa. Predvidevalo se je, da se bo njihovo udeleževanje v občini postopoma zmanjševalo ter povečal delež Stavbenika (nad 50 odst.). Struktura udeležbe v ustvarjenem dohodku pa je po letih naslednja:

	1965 %	1966 %	1967 %	1968 %
Gradis	68,3	55,9	59,9	64,2
Stavbenik	31,7	44,1	40,1	35,8

Predvidevanju se je najbolj približalo razmerje leta 1966.

Od leta 1965 so se vrednostno gradbena dela v občini povečala, vendar pa ne toliko fizični obseg. Cene gradbenega materiala so se v teh letih namreč povečale, tako so bile npr. cene leta 1965 za približno 30 odst. nižje kot leta 1966, ko so dosegle najvišjo raven. V naslednjih letih so bila le manjša odstopanja (leto 1966 = 100,0).

Za leto 1967 lahko rečemo, da kaže na določeno oživitve gradbene dejavnosti, saj se je ustvarjeni dohodek povečal v primerjavi z letom 1966 za 37 odst., vendar se je leta 1968 spet znižal.

V letošnjem obdobju je Stavbenik dosegel enako realizacijo kot v lanskem; vendar z obsegom naročil niso zadovoljni. Menijo, da so pri takem obsegu investicij prevelike gradbene kapacitete na tem območju. Dejansko se število zaposlenih v gradbeništvu iz leta v leto manjša (leta 1964 703 zaposlenih, leta 1968 575).

Največ delajo za stanovanjsko podjetje in rudnike — to so manjše investicije, večje pa pomenijo gradnjo za trg. To so v letošnjem letu povečali.

TRGOVINA IN GOSTINSTVO

Zadnji dve leti zasledimo v trgovini in gostinstvu tendenco organizacijskih sprememb, ki v drugih panogah gospodarstva prav gotovo ni tako intenzivna. Tako imamo danes

od treh trgovskih podjetij le še eno s sedežem v občini (Mesnina Ravne) in od petih gostinskih podjetij prav tako le še eno matično podjetje (Peca Mežica).

Priključili pa so se: k trgovsko-proizvodnemu podjetju MEXX Celje trgovsko podjetje Zila Ravne, gostinski podjetji Dom železarjev in Koroški dom Prevalje, k trgovskemu podjetju KOLONIALE Maribor pa trgovsko podjetje Ljudski magazin Prevalje. Gostinsko podjetje Bistra Črna pa se je že pred časom priključilo gostinskemu podjetju Jelka Radlje. Ostalo je še gostinsko podjetje Uršlja Ravne, ki se je 13. junija 1969 z referendumom odločilo za Ljubljana-transport.

Poleg teh večjih podjetij posluje na območju občine še 93 poslovalnic industrijskih, trgovskih in kmetijskih organizacij, katerih sedeži so večinoma izven občine.

Taka razvojna tendenca pa je v skladu z razvojno politiko občinske skupščine, ki podpira integracijske težnje ravno v teh panogah dejavnosti, za katere so značilne razdrobljene in tako neučinkovite kapacitete.

Lahko smo ugotavljali, da trgovina ne more v celoti zadovoljiti kupne moči prebivalstva, kar bi morala že glede na to, da nimamo močnega kmetijskega ozadja in je preskrba občanov v veliki meri vezana ravno na trgovino ter da imamo razmeroma visoko kupno moč. Ugotavljali smo tudi, da je pri sorazmerno manjši kupni moči prebivalstva promet trgovine na prebivalca enak oziroma celo večji, npr. v občini Slovenj Gradec.

Tudi za gostinstvo smo vsako leto znova ugotavljali, da izkoriščenost prenočitvenih kapacitet ni zadovoljiva. Tako so bile v letu 1967 polno zasedene le 38 dni v letu, leta 1968 pa približno 43 dni.

V Ljudskem magazinu ugotavljajo, da je bil promet v letošnjih petih mesecih večji le za približno 5,8 odst. od lanskega obdobja. Na povečanje naj bi vplivala:

1. nova specerijska trgovina na Ravnah, ki so jo odprli avgusta lani, ter večji promet v trgovini Korotan Prevalje, ki se je v lanskem letu le bolj uvajala.

2. Večji davek od prometa blaga na drobno. S 1. januarjem letos se je stopnja povečala od 2 na 3,5 odst.

3. Kolektiv se trudi, da bi z organiziranjem prodaje z razstavami povečal promet. Predvidevali so, da bodo tudi z letošnjimi razstavami realizirali tolikšen iztržek ali še večji kot v lanskem letu, vendar se pričakovanja niso izpolnila. Lani so iztržili preko 100 milijonov S din, letos le okrog 50 milijonov. S spremembo pogojev kreditiranja se je zmanjšala tudi prodaja na potrošniška posojila. Novi predpis namreč zahteva 20-odst. polog in to se je takoj odrazilo na prodaji.

V investicijskem programu za letošnje leto imajo izgradnjo naslednjih trgovskih prostorov:

— na Prevaljah velik bife s toplo hrano (pri Riflnu). Za načrte so dali že 4 milijone S din;

— v Dobji vasi imajo že lokacijo in bi začeli z gradnjo trgovine konec leta;

— na Ravnah: samopostrežnica na Sancah;

— v Mežici: samopostrežnica in trgovina s čevlji.

Julija bodo odprli novo samopostrežnico v Rudarjevem, v katero so vložili okrog 100 milijonov S din.

S 1. januarjem 1969 so se priključili Kolonialu. Po pogodbi se je to podjetje obvezalo, da jim nadomesti 4 lokale, ki so jim bili odvzeti 1966. leta ter dodeljeni trgovskemu podjetju Zila. Zadeva je sporna in še ni končana. V tem času je namreč ljudski magazin vložil v dva lokala okrog 33 milijonov S din, ki jih zahteva nazaj. Poleg tega pa bi se podjetju z odvzemom lokalov zmanjšal promet letno za 500 do 600 milijonov S din.

Trgovsko proizvodno podjetje Merx, enota Ravne (bivši Trgovski dom) je doseglo do konca maja kar za 15,7 odst. večji promet kot v lanskem obdobju. Največji promet so imele poslovalnice oblačilne stroke (presegale so za 35 do 40 odst.), samopostrežnica za okrog 20 odst.) ter železine in tehnične trgovine (za 8 do 14 odst.); specerijske pa so dosegale enak promet kot lani.

Enako kot v Ljudskem magazinu tudi oni ugotavljajo, da bi bil promet še večji, če bi

razpolagali z večjimi mesečnimi kvotami bančnih sredstev za dajanje potrošniških posojil. Tudi pri njih letos prodaje na potrošniška posojila padajo.

Pozabiti pa ne smemo, da so prav gotovo na povečanje prometa vplivale tudi nove trgovine — samopostrežba market, ki so jo odprli avgusta 1968, samopostrežnica na trgu v Ravnah, odprta februarja 1969, in Mojca, ki je prav tako začela poslovati v letu 1969.

V letošnjem letu ne predvidevajo novih investicij, nameravajo pa renovirati nekaj starih lokalov v Črni in na Prevaljah.

MESNINA Ravne je realizirala v letošnjih 5 mesecih 2.708.348,00 din prometa, kar je tudi več kot v lanskem obdobju. Ugotavljajo pa, da bo ostanka dohodka za polovico manj kot lani. Poleg tega da je na promet letos vplivalo povečanje nabavne cene živine ter zadnji čas tudi pomanjkanje živine, so se letos povečali zlasti izredni stroški. Lani so namreč pridobili novega odjemalca — Merx, ki pa zahteva visok rabat (20 odst. za trgovine in 15 odst. od vrednosti za manjše obrate). Tako je v letošnjih 5 mesecih odpadlo na račun rabata Merxu 10 milijonov S din.

Poleg tega da je izkoristek nočitvenih zmogljivosti v gostinstvu zelo nizek, smo iz leta v leto sledili tudi tendenci manjšanja iztržka v družbenem sektorju gostinstva. Pod zmanjšanjem prometa v tem sektorju pa ne smemo razumeti, da se je zmanjšala potrošnja občanov. Te tendence namreč ne najdemo v zasebnem gostinstvu, ampak nasprotno — njegov delež v skupnem prometu je bil leta 1965 še 5,8 odst., leta 1968 pa že 15,2 odst. Pijače prodajajo tudi še trgovska podjetja in v teh se je prodaja sploh povečala (leta 1967 sta samo Zila in Ljudski magazin prodala približno 1/3 toliko alkoholnih pijač kot 6 gostinskih podjetij).

Od integracij gostinskih podjetij se pričakuje, da se bo v večjih organizacijah bolj smotno gospodarilo z obstoječimi zmogljivostmi, kar se bo moralo končno odraziti tudi na finančnem poslovanju.

Domu železarjev (Merxu) se je letos povečala realizacija za 30,7 odst. predvsem zaradi pričetka obratovanja nove enote — bifeja na avtobusni postaji, delno pa zaradi večjega prometa na Smučarski koči pozimi.

Uršlja Ravne (Ljubljana-transport) je imela za 13 odst. manjšo realizacijo kot v lanskem obdobju. Šele v mesecu maju se je poslovanje izboljšalo, tako da je bila realizacija večja kot stroški (večji promet na Rimskem vrelcu). Tudi v Koroškem domu (Merx) Prevalje je bil pozitiven šele mesec maj.

OBRT

V letu 1969 se z obrtno dejavnostjo v občini ukvarja le še pet delovnih organizacij družbenega sektorja. Zastopane so naslednje stroke: stavbna obrt (Instalater), kovinska stroka (Avtoservis), osebne in druge storitve (dimnikarstvo in pralnica) ter živilska stroka (parna pekarna Mežica). To so dejavnosti, ki v glavnem pri zasebnikih nimajo konkurence.

Ze nekaj let lahko ugotavljamo, da se družbeni sektor obrti za razliko od zasebnega krči. Od leta 1965 je šlo v likvidacijo pet obrtnih delavnic, in sicer tistih strok, ki so najmočnejše zastopane v zasebni obrti. To so bile: krojaštvo, dve sedlarski delavnici, brivnica in slikopleskarstvo.

Poleg teh delovnih organizacij pa se z obrtno dejavnostjo ukvarjajo še druge delovne organizacije, katerih osnovna dejavnost spada v povsem druge panoge, npr. Avtomoto društvo — negospodarska dejavnost, Elektro Celje in Intes Maribor — industrija.

Da je obrtna dejavnost v občini slabo razvita, nam najbolj nazorno prikazuje njena udeležba v narodnem dohodku občine (leta 1967 npr. le 2,7 odst.). Udeležba bi bila verjetno večja, če bi mogli zajeti še dohodek, ki ga z obrtno dejavnostjo ustvarjajo neobrtna podjetja.

OBRTNO PODJETJE INSTALATER PREVALJE

To je najmočnejše obrtno podjetje v občini. Trenutno zaposluje 113 oseb. Glede na stroko, ki jo zastopajo, je njegova dejavnost

Park

močno odvisna od obsega gradbenih del. Iz obsega realizacije, ki jo je ustvarilo v letošnjem letu, lahko sklepamo, da se je v občini zadnji čas gradbena dejavnost razmahnila. Konec meseca maja je znašala realizacija 4,8 milijona ali 65 odst. več kot v enakem obdobju 1968.

V letošnjih petih mesecih za podjetje ni bilo mrtve sezone, medtem ko je na lansko poslovanje vplivalo delno še zamrzovanje cen ter omejitve investicijske dejavnosti. Običajno se začne sezona šele marca.

Letos so prevzeli več del v železarni (polaganje parovodov in vodovodov v novi valjarni), rudnikih, potem izvajanje del v novem trgovskem paviljonu v Črni, v stanovanjskem naselju Šalari (Dobja vas). Poleg tega so letos prevzeli tudi dela izven naše občine — v Celju ter Logarski dolini.

Čeprav imajo močne konkurente (Hidromontaža in IMP Maribor, Monter Dravograd) prevzemajo večino del na našem območju. Močnejše so se uveljavili zlasti, ko so pred 3 leti začeli montirati tudi centralno ogrevanje. Do konca leta imajo dovolj dela.

OBRTNA DELAVNICA AVTOSERVIS PREVALJE

Kljub temu da opravlja najbolj iskana obrtna dela, slabo posluje. Konec maja izkazuje izgubo v višini 2.230,00 din. Poleg tega, da je letos realizacija nekoliko manjša kot lani, so se povečali razni stroški, npr. prispevek za uporabo mestnega zemljišča (za nazaj) od maja 1968 (920,00 din), vodni prispevek za leto 1968 (164,00 din) ter izgubljena tožba v znesku 1.700,00 din. Lani so toženi znesek prikazali kot dohodek, letos pa so ga morali odpisati. Sicer so to manjši zneski, vendar so pri taki realizaciji že najmanjša povečanja stroškov občutna. Poprečno mesečno ustvarja 7 ljudi 4 milijone S din prometa.

PARNA PEKARNA MEŽICA

To je tudi manjši kolektiv; zaposluje poprečno 5 ljudi, vendar dosega dobre uspehe. V letošnjem obdobju se je realizacija povečala za okrog 16 odst. zaradi povečanja tržišča. Konec I. polletja 1968 so si pridobili nove odjemalce, in sicer Ljudski magazin (za prodajalne v zgornjem delu doline), mlekarno Slovenj Gradec in obrat družbene prehrane Zerjav. Torej kolektiv oskrbuje s kruhom zgornji del doline. Kaže, da je prišlo do določenega dogovora o delitvi tržišča v občini med njimi in Intesom.

Ker poslovni prostori ne ustrezajo niti sanitarnim predpisom niti proizvodnemu pro-

cesu, jih nameravajo adaptirati. Vložiti mislijo le svoja sredstva. Kolikor pa ne bi doščala, bi gradili etapno.

DIMNIKARSTVO RAVNE

To je največje tovrstno podjetje v Sloveniji. Zavzema področja občin Ravne, Dravograd, Velenje, Žalec, Mozirje in Slovenj Gradec. S 1. aprilom 1969 se je priključilo Dimnikarstvo Radlje, ki je poslovalo nerentabilno. (Pri 20 delavcih so imeli npr. 4 v administraciji, torej enako število kot sedanje podjetje).

S priključitvijo se je območje povečalo še za občino Radlje ter del mariborske občine. To je tudi eden glavnih vzrokov, da se je letošnja realizacija povečala za 28 odst. v primerjavi z lansko (brez priključenega podjetja za 5 odst.).

Zaposluje predvsem kvalificirano delovno silo ter znaša poprečni izplačani osebni dohodek 1.190,00 din na zaposlenega (poprečje v gospodarstvu 1.004,00 din).

Glede na to, da so bile sedanje cene dimnikarskih uslug odobrene leta 1964 ter da in-

terni izračuni (glede na predvidene stroške, osebne dohodke) kažejo, da bi morala biti dejanska cena višja, je podjetje že nekajkrat zaprosilo upravni organ za povišanje cen. Tako naj bi se poprečna cena povišala od 0,095 din na minuto oziroma 5,70 din na uro 0,12 din na minuto. Poudarjajo, da povečanje ne bi bilo tako veliko, kot je videti, ker so osnove (normativi porabe časa) sorazmerno nizke.

Ker je bil Zavod za cene mnenja, da je povišanje cen neutemeljeno, zaprosilo do zdaj ni bilo ugodeno.

Dimnikarstvo kot čisto uslužnostna dejavnost ima najnižji odstotek stroškov v celotnem dohodku.

KOMUNALNO PODJETJE RAVNE

Letos ima polno zasedene kapacitete. Največ naročil je v gradbenem obratu in prevozništvu. Predvidevajo, da se bo realizacija še povečala s pričetkom del v kamnolomu, ki so bila začasno ustavljena.

M. R.

Ob železu in svincu turizem

Desetletja je bila naša občina znana predvsem po svoji industriji in rudarstvu, turistov pa ni posebej vabila. Čeprav lepih in tihih kotičkov tudi pri nas ne manjka, se pač ne morejo meriti ne z bližnjo pokrajino koroških jezer onstran meje ne z Logarsko dolino za hrbtom Koprivne, Pohorje pa je vsaj po reklamni precej pred nami. Našteta bližnja turistična središča pa še zmeraj ne sodijo v isti razred kot npr. Bled in Bohinj, Postojna in Portorož. Našim bližnjim alpskim sosedam Italiji in Avstriji naravnih lepote gotovo ne manjka in sta obe zelo zainteresirani za čim večji dotok turistov, pa vendar imata tudi hribovite predele razvrščene tako, da tam, kjer so npr. žage, ni hotelov ter penzionov in obratno.

Po mnenju nekaterih strokovnjakov se kažete rast in razvoj turizma v številu prenočitev domačih in tujih gostov. Tudi ti podatki naše občine ne uvrščajo posebno visoko. Odstotki izkoriščanja prenočitvenih kapacitet naših turističnih postojank lani so namreč takšni: Smučarska koča 14,15 %, Planika, Črna 25,2 %, Peca, Mežica 13,75 %, Rimski vrelec 7,80 %, Dom na Peci 5,51 %,

Dom na Uršlji gori 2,31 %. Še nižje je poprečje pri zasebnikih.

Vse doslej naštetu bi na prvi pogled kazalo, da naša občina nima posebnih perspektiv v razvoju turizma, pa vendar smo priča izredno živahni dejavnosti prav na tem področju, čeprav ne dvomimo, da so ti in drugi, še podrobnejši podatki dosegljivi vsem zainteresiranim in so bili torej zadosti pretehtani.

Dosedanje pomanjkljivosti naše občine v turističnem pogledu so namreč bile: slabe ceste, razdrobljena turistična in gostinska dejavnost, skoraj nobenih vlečnic in zelo slaba turistična propaganda. Vse to pa se je začelo v zadnjih nekaj mesecih krepko spreminjati:

uskaljeno ali spontano, vsekakor pa sočasno se je začelo obnavljanje cest: asfaltiranje ceste Ravne—smučarska koča, gradnja nove ceste Poljana—Holmec, vztrajno širjenje gozdno kamionskega cestnega omrežja okoli Črne, za prihodnje leto predvideno asfaltiranje ceste Ravne—Kotlje in s tem priključek na asfalt med Kotljami in Rimskim vrelcem, v polnem teku pa je tudi združevanje oziroma pri-

Pozdrav pogumnim

ključevanje gostinskih podjetij v občini podjetjem, ki imajo sedeže zunaj občine.

Tako je podjetje Ljubljana transport po vrsti pridobilo gostilno na Poljani, ki ima izredno lego glede na novo cesto Poljana—Holmec. Namerava jo preurediti v motelsko dejavnost ter povečati njene kapacitete. S 1. julijem se je Ljubljana transportu priključilo ravensko gostinsko podjetje Uršlja z letoviščem Rimski vrelec, ki je osnova in izhodišče za nadaljnji razvoj turizma na tem območju. Seveda bodo potrebne investicije, da bo Rimski vrelec lahko posloval samostojno poleti in pozimi in bo za poletne goste treba postaviti športne objekte, za zimske pa vlečnice. Je pa realno pričakovati, da bo asfalt zelo približal in oživil to staro in nekdanje zelo znano letovišče.

Obstajajo realne možnosti, da se bo tudi gostinstvo v Črni pridružilo podjetju Ljubljana transport ter s tem pridobilo možnosti za nadaljnji načrtni razvoj zimskega turizma, prav tako pa je Ljubljana transport v dogovorih za združitev s kolektivom hotela Peca v Mežici.

Na ta način bi bile vse važnejše turistične postojanke v občini združene v okviru enega podjetja, kar bi imelo nedvomno določene prednosti tako glede vlaganj sredstev kot glede enotnega strokovnega vodenja in načrtnega vabljenja ter razdeljevanja gostov pa izkoriščanja obstoječih kapacitet.

Čeprav v lasti podjetja Merx, se zelo verjetno Dom železarjev in smučarska koča prav tako lahko uspešno vključita v ta turistični razvoj občine. Tako morejo že čez nekaj let vse tri ključne točke našega turizma: Uršlja gora—Mežica—Črna zaživeti novo življenje, posebno še, če bodo turistični delavci ubrali modro politiko ter podpirali razvoj rekreacijske in športne dejavnosti v občini. Tudi domači dinar ni slabši od tujega, Korošci pa tudi niso narod zapečkarjev.

Na vrhu Olševe

Foto: A. Sertel

Ostane torej še odprava zadnje pomanjkljivosti, to je šibka in nedomiselnost turistična propagandna dejavnost. Prve korake sta tu sicer že opravila Turistično društvo v Črni z izdajo barvnega prospekta za svoje območje, Ljubljana transport pa za območje vse koroške krajine, vendar ni lepih razglednic, tabel ob cestah na pravih krajih, domiselnih oglasov, okusnih spominkov itn. nikoli preveč. Nič ne bi škodila tudi povezava s kulturnimi ustanovami v občini (študijska knjižnica, muzej), saj turizmu opiranje na kulturne tradicije in posebnosti dežele zmeraj samo koristi.

Čeprav so torej ob rojstvu oživiljene turistične dejavnosti v naši občini bile gospodarske težave, ki naj bi jih turizem pomagal odpraviti (odpiranje novih delovnih mest), najbrž ob treznem načrtovanju in sodelovanju osnovni koncepti, ki smo jih našli na kratko, lahko sicer doživijo take ali drugačne spremembe in prilagoditve, ne morejo pa biti popolnoma nerealni in zgrešeni.

Turističnim delavcem želimo tedaj vso potrebno srečo pri njihovem delu.

m. k.

Zrelost otroka za vstop v šolo

Živimo v času, ko družba od vsakega posameznika pričakuje, da si pridobi čim višjo izobrazbo, predvsem pa vsaj dokončano osnovno šolo. Na drugi strani pa ugotavljamo, da znaša osip učencev (odstotek tistih, ki v osmih letih ne dokončajo osem razredov) preko 30 odstotkov, kljub vsej pomoči, ki jo učencem nudita šola in dom. To dejstvo predstavlja precejšen problem, ki ga skušamo reševati na različne načine (dodatno delo v šoli, varstveni oddelki). Eden izmed načinov je tudi ugotavljanje otrokove zrelosti za šolo in sprejemanje otrok v šolo šele takrat, ko dosežejo ustrezno stopnjo zrelosti.

V zahodnih državah so se preizkušnje šolskih novincev že uveljavile. Pri nas se opravljajo te preizkušnje šele nekaj let, vendar so predvsem privilegij glavnih mest. V ravenski občini je bil letos prvič izveden strokovni pregled šolskih novincev, kar je izzvalo marsikatero pripombo, ki je v prvi vrsti posledica nepoučenosti staršev. Zato ima ta članek namen informirati starše o tem, kaj je to šolska zrelost, kdo jo ugotavlja in zakaj je pomembna.

Nesporno je spoznanje, da vsi otroci določene starosti med seboj niso enaki glede svojih sposobnosti, kaj šele glede zrelosti za šolo. Pojem »šoloobvezen otrok« še ne pomeni, da je ta otrok za šolo tudi zrel. Prav zato tudi zakon o osnovni šoli pravi:

»V prvi razred osnovne šole se vpišejo v začetku šolskega leta otroci, ki do konca istega koledarskega leta dopolnijo sedmo leto starosti. Če po mnenju strokovne komisije, ki jo imenuje svet šole, otrok še ni telesno ali duševno zadosti razvit, se lahko vpis preloži za eno leto. Otroci, ki do konca koledarskega leta dopolnijo šest let in pol, se lahko vpiše v prvi razred osnovne šole samo, če je po mnenju strokovne komisije telesno in duševno dovolj razvit.« (Zakon o osnovni šoli, 44. člen, »Objave«, leto XX. št. 2/3.)

Postavlja se nam vprašanje, kaj je sploh zrelost za šolo. Mnogi strokovnjaki, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem, ugotavljajo, da vključuje šolska zrelost različne vidike:

1. Telesna zrelost — zdravo telo in tolikšna telesna razvitost, da otrok brez škode za organizem lahko zadosti zahtevam šole, zlasti pot v šolo in nazaj in telesni napor, ki ga vključuje šolsko delo. Telesno zrelost ugotavlja zdravnik. Res, da večina otrok z zdravstvenega vidika zadovoljuje,

vendar pa ugotavljamo tudi veliko slabokrvnosti in slabe hranjenosti. V nekaterih naših družinah so namreč pomembnejše materialne dobrine kakor zdrava, visoko kalorična prehrana otrok.

2. Osebnostna zrelost — vključuje predvsem otrokovo samostojnost pri kolektivnem delu, zanimanje in sodelovanje v družbi vrstnikov. Sem spada tudi vztrajnost — torej ali je otrok pripravljen vztrajati pri učenju tudi takrat, kadar mu to ne ugaja in ko nastopijo težave.

3. Intelektualna zrelost — tu gre predvsem za sposobnost dojemanja navodil, sposobnost posnemanja enostavnih dejavnosti in zapomnitve krajših vsebin. Otroci mora biti tudi sposoben realistično dojemati svet — ločevati realnost od fantazije. Razvita mora biti tudi sposobnost koncentracije — otrok mora biti pripravljen za učenje in sodelovanje.

4. Govorna zrelost — vključuje razumevanje in uporabo govora ter razločno izgovarjavo posameznih glasov.

Šele ko otrok zadosti vsem tem zahtevam, lahko rečemo, da je zrel za šolo. Ni

dovolj, da se zdi otrok inteligenten, rečemo »brihten«, ampak mora biti tudi samostojen, vztrajen, torej še osebno zrelo. Kajti šolska zrelost ni isto kakor inteligentnost, ampak predstavlja kompleks različnih sposobnosti.

Otrok, za katerega npr. rečemo, da za šolo še ni dovolj zrel, je lahko popolnoma normalno inteligenten, vendar osebno še nezrel, kar bi ga lahko resno oviralo pri šolskem delu. Ugotavljamo, da so otroci, ki so v predšolskem obdobju obiskovali vrtec, osebno večinoma zrelejši, torej veliko bolj samostojni, vztrajni, znajo se vključiti v kolektiv, kakor otroci, ki so predšolsko obdobje preživeli samo doma.

Zrelost otroka za šolo ugotavlja ekipa strokovnjakov, ki jo običajno sestavljajo: zdravnik, psiholog, socialni delavec in vzgojitelji iz vzgojno-varstvene ustanove oziroma male šole. O sprejemu novincev v šolo pa odloča komisija, ki jo imenuje svet šole.

Kakšen je delež posameznih strokovnjakov pri ugotavljanju šolske zrelosti?

Zdravnik ugotavlja predvsem telesno zrelost, deloma pa tudi osebno in govorno zrelost — ugotavlja raznovrstne govorne motnje in odredi terapijo pri logopedu. Govorna motnja je namreč lahko resna ovira za otrokov uspeh v šoli in je v posameznih primerih v kombinaciji z drugimi oblikami nezrelosti vzrok, da komisija odloži otrokov vpis v šolo.

Psiholog ugotavlja intelektualno zrelost, v precejšnji meri pa tudi osebno zrelost. Psihološka preizkušnja namreč obsega različne naloge v obliki igre, ki jih otroci skupinsko rešujejo, tako da se situacija zelo približa šolski in lahko psiholog ugotovi otrokovo samostojnost, vztrajnost, pozornost ter seveda sposobnost razumevanja navodil, dojemanja in sklepanja.

Socialni delavec lahko z analizo družinskih razmer posreduje otrokove možnosti za razvoj. Podatki o razmerah v družini

Hitro in varno čez cebro

so pomembni tudi zato, ker lahko na njihovi osnovi predvidevamo, ali bodo starši nudili otroku pri šolskem delu tisto pomoč, ki jo bo potreboval.

Vzgojitelji iz vrtca lahko s svojimi opazovanji posredujejo dragocene pripombe glede otrokove socialne, intelektualne, pa tudi govorne zrelosti.

Na osnovi vseh teh podatkov komisija za sprejem šolskih novincev ugotovi za vsakega posameznika, ali je dosegel tisto stopnjo zrelosti za šolo, ki je potrebna, da bo otrok v šoli lahko normalno napredoval. Zahteve, ki se že v prvem razredu postavljajo pred otroka, namreč niso majhne. V enem letu se mora naučiti branja enostavnih tekstov, pisanja velikih in malih tiskanih in pisanih črk, računanja do 20 ter še cele vrste elementarnih delovnih, kulturnih in higienskih navad.

Vse te zahteve bo zmogel samo vsestransko zrel otrok, osebnostno in intelektualno nezreli otroci pa naletijo na težave že ob samem začetku šolanja. Ti začetni neuspehi imajo trajnejše in globlje posledice, kakor se nam na prvi pogled dozdeva, saj največkrat povzročajo odpor do šole in še nadaljnje neuspehe.

Iz tega spoznanja izhaja težnja po uspešnem startu v šolo — otrokove začetne izkušnje naj bodo prijetne, če želimo, da bo nadaljeval šolanje z zanimanjem in veseljem.

Za vse tiste otroke, kjer strokovnjaki ugotovijo, da za šolo še niso dovolj zreli, komisija predlaga, da se vpis za eno leto odloži. Šolske novince, za katere komisija predlaga odložitev vpisa, lahko razdelimo v dve skupini:

1. otroci, ki bi izpolnili sedem let šole v naslednjem koledarskem letu in za šolo še niso dovolj zreli. Te otroke so dosedaj sprejemali pogojno v šolo;

2. otroci, ki bodo izpolnili sedem let v zadnjih mesecih tekočega koledarskega le-

ta, pa se počasneje razvijajo in bodo šele po enem letu dosegli tisto stopnjo zrelosti, ki je potrebna za vstop v šolo.

Leto, ko bo ostal otrok še doma, ne sme ostati povsem neizkoriščeno, ampak ga je treba izpopolniti, tako da bo naslednje leto otrok vsestransko pripravljen za šolo. Najugodnejša je vključitev v vzgojno-varstveno ustanovo, kjer si otrok pridobi izkušnje v kolektivu, se nauči podrežati egoistične želje težnjam večine, navadi se samostojnosti, osvoji mnoge pojme, se nauči opazovanja in lepe govornice. Pri vključitvi v vzgojno-varstveno ustanovo starši ne bi smeli gledati na denar, saj je vsak dinar, vložen v vzgojo otroka, dolgoročno investicija, ki se nam bo obrestovala bolj kakor investicije v materialne dobrine, s katerimi želimo doseči prestiž v družbi, ki ji pripadamo. Kajti tudi vzgojenost, skrb za otroka, je merilo standarda in ne samo število ccm v garaži.

Seveda ni ves namen strokovnih pregledov le v tem, da bi odklonili tiste otroke, ki za šolo še niso dovolj zreli, ampak odkrivajo pri vseh otrocih stopnjo razvisti, razne posebnosti in težave ter s tem olajšujejo delo učitelja v prvem razredu.

Nekateri starši se ne strinjajo z mnenjem komisije in na vsak način skušajo doseči otrokov vpis v šolo. Razumljivo je, da starši niso ravnodušni do šolanja svojih otrok, vendar pri tem ne bi smeli slediti samo svojim ambicijam, ampak bi morali upoštevati predvsem otroka in njegove sposobnosti.

Nesoglasij med komisijo in starši bi bilo mnogo manj, če bi starši bolje poznali kriterije šolske zrelosti in se v svoji sodbi o otrokovih sposobnostih ne bi opirali samo na laične kriterije; predvsem pa, če bi se zavedali kvantitativne posledice vstopa v šolo takrat, ko otrok še ni zrel in sposoben za to.

Cveta Razdevšek, šolski psiholog

Franc Čegovnik

Polletni pregled delovnih nezgod v železarni Ravne

Zaradi velikih posledic in neprecenljive gospodarske škode, ki jih povzročajo delovne nezgode, je postalo varstvo pri delu v delovnih organizacijah ne samo njen problem notranjega pomena, marveč tudi problem celotne družbene skupnosti. Ze sama ekonomska izguba, nastala zaradi nezgod, odpira oči gospodarstvenikom in jim nakazuje, da je varno delo v vsakem delovnem, proizvodnem in tehnološkem procesu primarnega pomena za visoko storilnost, produktivnost in dober poslovni uspeh. Povsod v svetu, tako tudi pri nas, se zato v zadnjem času posveča varnosti pri delu veliko pozornost. Natančno se zasleduje gibanje delovnih nezgod in z vsemi možnimi sredstvi ukrepa, da se njeni vzroki odpravljajo.

Za uspešno borbo proti pojavom delovnih nezgod in njihovih posledic je potrebno načrtno in organizirano stalno delo, v katero morajo biti vključeni vsi. Statistični in analitični podatki o gibanju delovnih nezgod, posebno za daljša obdobja, nam pri proizvodnem delu odkrivajo določene pomanjkljivosti in nepravilnosti ter jih z ustreznimi varnostnimi ukrepi pomagajo odpravljati.

Naša prizadevanja pri odpravljanju delovnih nezgod imajo skupen cilj, da bi jih bilo

čimmanj, da bi bilo zato čimmanj posledic zmanjšane delovne zmožnosti in manjša ekonomska škoda ter da bi se na vsakem delovnem mestu ustvarilo delavcu čim boljše delovno počutje.

O meji uspešnosti na tem področju je seveda težko govoriti, ker je uspeh odvisen od mnogo katerih činiteljev, predvsem od stopnje tehničnega razvoja in osebne zavesti ljudi.

S primerjavo skupnega pokazatelja pogostosti delovnih nezgod je razvidno, da je v enaki panogi industrijske dejavnosti, npr. v ZDA, meja uspešnosti 1 odst., v Jugoslaviji pa 8 odst. V železarni Ravne, ki je v celotnem povojnem obdobju dosegla na področju varstva pri delu v primerjavi z drugimi jugoslovanskimi železarnami vidne uspehe, je trenutni cilj obdržati pogostost delovnih nezgod pri 5 odst.

Polletni rezultati s področja varstva dela, ki smo jih dosegli v našem podjetju, bodo podrobneje razčlenjeni v nadaljevanju tega poročila.

Razpoložljivi statistični podatki iz združenja jugoslovanskih železarn nakazujejo za leto 1968 in v prvih mesecih tega leta neznamenit porast delovnih nezgod skoraj v vseh

podjetjih. Enake podatke objavljajo tudi v drugih industrijskih in neindustrijskih dejavnostih, za kar pa še ne obstajajo analitične utemeljitve. V železarni Ravne ugotavljamo, da kakšnih bistvenih sprememb v pogostosti delovnih nezgod v prvem polletju tega leta proti 1968 letu ni bilo.

Pripetilo se je 95 delovnih nezgod ali v izračunanih odstotkih na stalež zaposlenih v letni primerjavi 5,68 odst. To nas opozarja, da je tudi v našem podjetju pogostost nezgod v malenkostnem porastu. V primerjavi z letom 1968 se je pogostost nezgod povečala za 0,54 odst. Med 95 delovnimi nezgodami je tudi 6 nezgod, ki so se pripetile na poti na delo oziroma z dela in se v statistiki enako upoštevajo. Brez teh je odstotek nezgod na delu 5,32 odst. ali v primerjavi z letom 1968 za 0,34 odst. večji.

Vzrok za ta malenkostni porast povečanja delovnih nezgod ocenjujemo zaradi povišanja staleža zaposlenih delavcev, le-ta se je povečal od lanskega leta za 93 delavcev. Znano je, da se novo zaposleni delavci do 6 mesecev dela najpogosteje pri delu poškodujejo. V našem podjetju se za novo sprejete delavce pred razporeditvijo na delo izvajajo potrebna seznanjanja z nevarnostmi in potrebnimi varnostnimi navodili. Statistični podatki pa nas opozarjajo, da ti ukrepi vedno niso zadosti uspešni in se novo zaposleni delavci kljub temu še zaradi pomanjkanja poklicnih izkušenj pogosteje poškodujejo od drugih delavcev. Potrebno bo v bodoče posvetiti še večjo pozornost novim delavcem pri postopnem uvajanju v pravilno in varno delo, preden bo delavec lahko delo samostojno opravljal.

Iz statističnega pregleda delovnih nezgod po obratih za I. polletje 1969 je razvidno, da so se nezgode pripetile v vseh obratih. V odstotkih na stalež zaposlenih jih je bilo najmanj v elektro obratu 1,64 odst. V primerjavi z lanskim letom (4,13) je bilo znižanje nezgod v tem obratu kar za 2,49 odst. Glede na lažji značaj dela v obratu TKR in uprave proti drugim proizvodnim obratom je bilo pričakovati, da bo tudi odstotek nezgod v teh dveh primerno nizek (1,72 odst. oziroma 2,48 odst.). Po ogroženosti dela in stopnji nevarnosti v ostalih obratih pa je bil zadovoljiv uspeh na področju varnosti dela zabeležen v obratih prometa 3,74 odst., v mehanični obdelovalnici 3,76 odst., vzmerni 4,04 odst., valjarni 4,58 odst., energetskem obratu 5,82 odst., termični obdelovalnici 5,88 odst., gradbenem remontu 6,46 odst., in v livarni 6,78 odst.

V obratih z najtežjimi delovnimi pogoji in največjo stopnjo nevarnosti je pričakovati tudi največjo pogostost delovnih nezgod. Tako je bil zabeležen kljub znižanju odstotka nezgod proti preteklemu letu še vedno največji odstotek v obratu topilnice 11,86 odst. Temu sledi obrat kovačnice 11,56 odst., v katerem se je odstotek proti lanskemu letu povečal za 2,63 odst., strojni remont 7,60 odst. in jeklovlek 7,14 odst., v katerem se je odstotek zaradi dveh nezgod in nižjega staleža povečal kar za 5,18 odst.

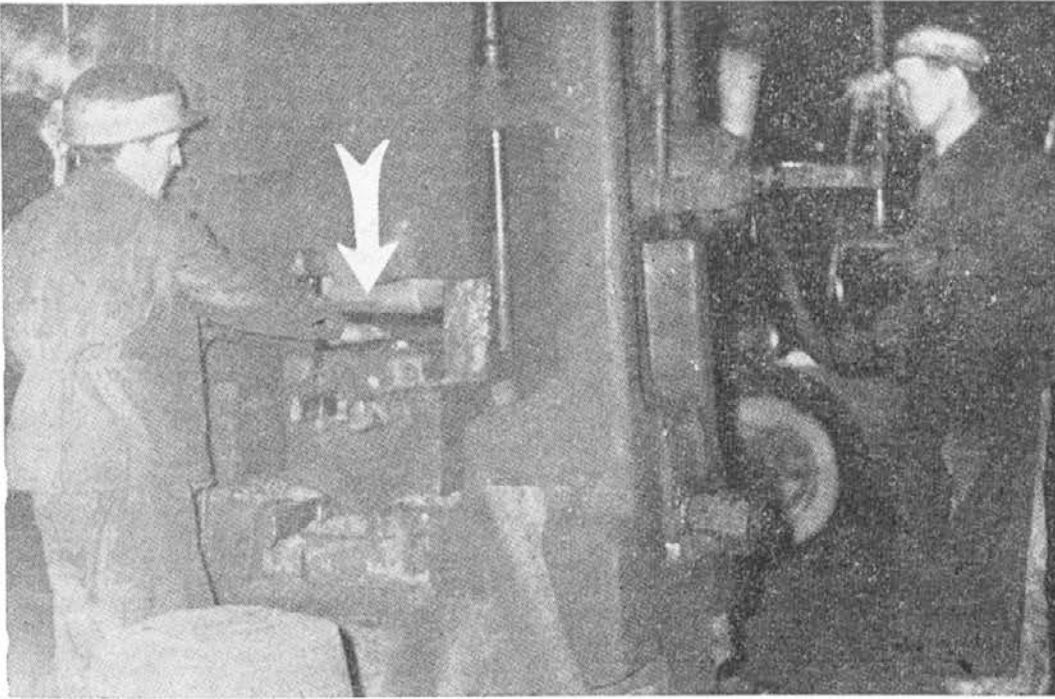
Med 95 delovnimi nezgodami je bilo 5 primerov s težjimi posledicami ali 5,26 odst., od teh je bil tudi 1 primer s posledico smrti. Ostalih 90 primerov delovnih nezgod ali 94,74 odst. je bilo z lažjimi posledicami.

Prva težja delovna nezgoda se je pripetila dne 1. marca 1969 ob 10.40 uri v obratu lahke kovačnice. Pri tej nezgodi si je težje poškodoval desno roko Ivan Klančnik, prvi kovač pri 800 kg padalnem kladivu. Raziskave so pokazale, da je prišlo do te nezgode iz naslednjih vzrokov:

V tem času so se kovale na 800 kg padalnem kladivu krilne matice majhnih dimenzij v teži 0,35 kg. Pri kovanju tako majhnih kosov se je kovač odločil, da bo stal ob južni strani kladiava. Sicer se vedno stoji ob severni strani kladiava, kjer je tudi montirana cev za čiščenje in odpihovanje škaže iz matrice. S te strani je tudi boljša možnost sporazumevanja med kovačem in kladvodvodjo, ki je pri kovanju potrebna. Tovariš Ivan Klančnik je kot vodja skupine določil, da se bo kovanje krilnih matic vršilo s dvema udarcema in napravil razmestitev skupine.

Sam je stal na južni strani kladiava, kladvodvodja in pomočnik pa na rednem mestu. Glede na to razporeditev je poškodovani premestil napravo za čiščenje na južno stran. Do

800-kilogramsko padalno kladivo, pri katerem si je tov. Ivan Klančnik težje poškodoval zapetje desne roke

Nezgodne je prišlo v trenutku, ko je ponesrečeni tovariš Ivan Klančnik hotel odriniti izkovan kos, ki je ležal ob matrici. V tem trenutku je kladivovodja izvrševal predpisano operacijo z dvema zaporednima udarcema s kladivom. Vmesni čas med udarcema je zelo kratek in traja le 1 do 2 sekundi. Pri nameravanem odpiranju izkovanega kosa ob matrici je ponesrečeni prišel v labilno stanje, za kar obstaja verjetno več možnosti, lahko mu je spodrsnilo ali pa se je preveč nagnil naprej in se hotel z desno roko nekje oprijeti. Pri tem je dobil desno roko v območje hoda kladiva, kjer mu je kladivo pri drugem udarcu zagrabilo roko ter jo stisnilo ob spodnjo matrico.

Druga težja delovna nezgoda se je pripetila dne 3. marca 1969 ob 10.30 uri v livni jami obrata topilnice I. Pri tej nezgodi se je težje poškodoval Josip Hažič, jamski delavec. Med postavljanjem kokila na odprtino livne plošče s pomočjo elektro mostnega žerjava je zdrsnila kokila iz objema klešč in se mu prevrnila na levo nogo. Dobil je dvojni zlom na goleni leve nogo.

Do nezgode je prišlo iz naslednjega vzroka: pri postavljanju kokila OKGV 255 v teži 580 kg je bilo potrebno namestiti kokilo s pomočjo elektro mostnega žerjava najprej približno 3 do 6 cm nad livno ploščo. Tako je jamskemu delavcu dana možnost gledanja z vrha skozi kokilo na livno odprtino in ima ob livni odprtini dovolj svetlobe.

Po izjavi delovodje so imele kokile med postavljanjem okrog 120° C. Ponesrečeni je stavljal kokilo na prvo livno odprtino, to je ob lijaku. Nameščena kokila je bila oddaljena od lijaka okrog 2 cm. Ponesrečeni tovariš Josip Hažič je imel verjetno kokilo višje od livne plošče, kot je to normalno, zato je pri spuščanju kokila udarila ob lijak. Pri tem je morala tako trdno nasesti, da so se mogle odpreti klešče.

Pravijo, če se neki dogodek zgodi že dvakrat zaporedoma, gre tudi do tretjega rado. Taka je bila usoda tudi pri težjih delovnih nezgodah v železarni Ravne v mesecu marcu. Dne 7. marca 1969 ob 7.50 uri se je v novi topilnici pripetila najtežja delovna nezgoda. Ponesrečil se je tov. Kalajžič Ante, jamski delavec, ki je padel v 9,6 m globoko pečno jamo 40 t. el. obločne peči v izgradnji in za posledicami hudih telesnih poškodb čez 58 ur in 25 minut v bolnišnici Slovenj Gradec umrl.

Nezgodna se je pripetila takole: po končanem izpraznjevanju kokila se je ponesrečeni usedel na kovinsko ograjo opečne jame 40-tonske elektro obločne peči, ki je v izgradnji. Ograja je visoka 1 m, pod njo pa je še okrog 30 cm širok robnik, ki je od delovne površine oddaljen okrog 35 do 40 cm. Ponesrečeni pokojni Ante Kalajžič je sedel na omenjenem

mestu, da bi se po opravljenem delu odpočil oziroma ohladil. V tem času je izpraznjeval kokile tovariš Ludvik Kotar, ki je v trenutku, ko je odskočil od kokile, zapazil ponesrečenca, kako je zakrllil z rokami in padel vznak.

Po ogledu na kraju samem se je komisija iz dokaznih znakov prepričala, da je ponesrečeni sedel na ograji na južni strani pečne jame.

Četrta težja delovna nezgoda se je pripetila dne 12. maja 1969 ob 11.30 uri na prostoru tovarne železniške postaje železarne Ravne. Poškodoval se je tov. Ivan Dretnik, delavec razkladalec skupine iz obrata IVD skupine.

Nezgodna se je pripetila v trenutku, ko je voznik tovarnega avtomobila s prikolico, naloženo z bremenom paličastega jekla, premaknil vozilo in z zadnjim levim kolesom prikolice zadel v tovariša Ivana Dretnika, ki je pri tem padel na bok. Desno nogo je dobil med odprtino obeh zadnjih desnih koles prikolice, ki mu je približno pol metra zapeljala po nogi in mu jo težje poškodovala.

Zadnja, peta težja delovna nezgoda se je pripetila dne 7. junija 1969 ob 21.15 uri v

obratu valjarne. Poškodoval se je delavec Peter Mongus pri nalaganju gredic na šaržirne trakove OFAG peči. Zaradi padca gredice na levo nogo mu je odrezalo dva prsta. Do nezgode je prišlo iz naslednjega vzroka: pri zalaganju gredic teže okrog 400 kg je zadnjo naloženo gredico med pomikom zamaknilo. Na levi strani je prišlo do zaostajanja transportnega traku. S pomočjo posebnega ključa je hotel ponesrečeni gredico naravnati. V trenutku, ko je zapel gredico in jo hotel obrniti za 90°, se je avtomatsko izvršil pomik. Ponesrečeni verjetno še ni utegnil obrniti gredice, zato se je ta med pomikom postavila v še bolj diagonalno lego ter zdrsnila iz šaržirnega traku. Zadnji konec gredice je padel ponesrečencu na levo nogo. Udarec je bil tako močan, da tudi zaščitni čevlji z jekleno kapico niso dosti pomagali.

Vsem ponesrečenim delavcem je bila takoj ob nezgodah nudena hitra zdravniška pomoč.

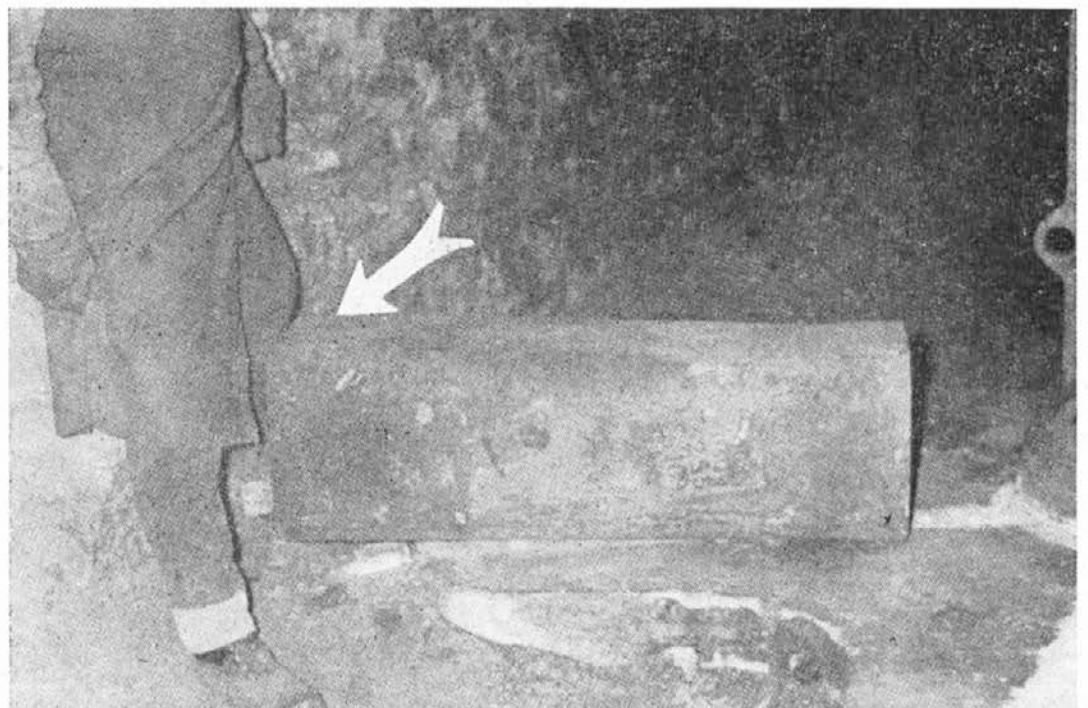
Kljub sorazmerno velikemu številu težjih delovnih nezgod se je število bolezenskih izostankov na posamezno nezgodo proti lanski letu znižalo od 29,7 na 26,5 ali za 3,2 na nezgodo.

Skupaj je bilo v I. polletju 2.519 izgubljenih delovnih dni zaradi nezgod. Iz omenjenih podatkov je moč sklepati, da je odpadlo na ostalih 90 nezgod zaradi lažjih posledic manj izgubljenih dni. Ta podatek, ki predstavlja resnost delovnih nezgod, je bil v našem podjetju stalno najbolj zaskrbljujoč, zato nas v letošnjem prvem polletju tembolj razveseljuje, da se je tako občutno izboljšal.

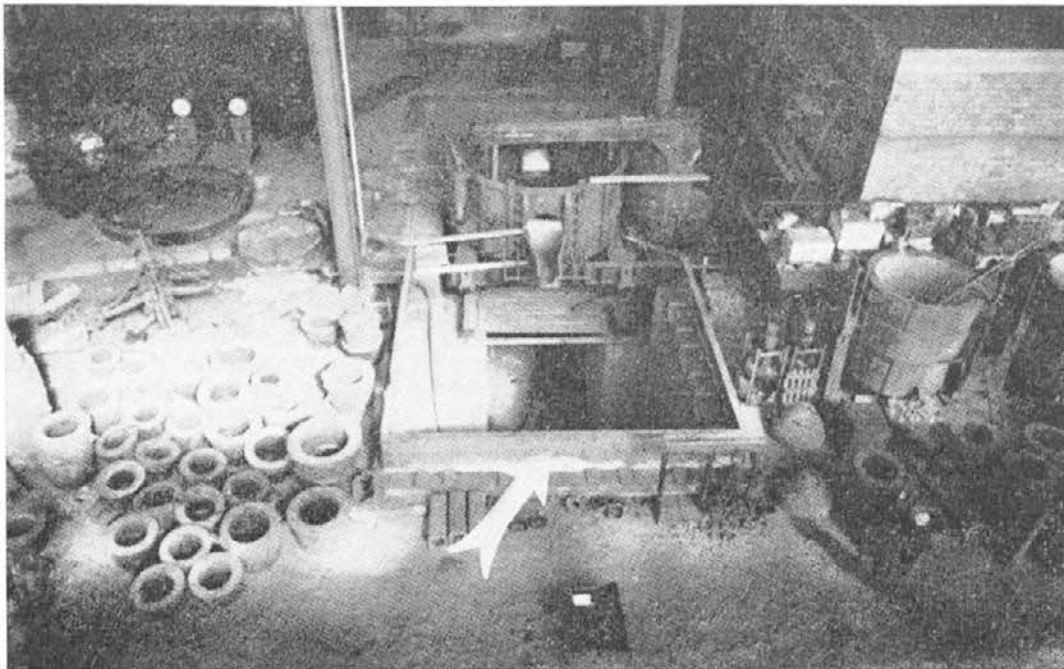
Resnost nezgod pa je še bolj razvidna iz primerjave med posameznimi obrati, kjer se vidi teža posamezne poškodbe na večjem ali manjšem številu izgubljenih delovnih dni. Največ izgubljenih dni odpade nepričakovano na upravo 43,9, nato sledi IVD skupina 40,0 in šele nato težki obrati: kovačnica 36,5, mehanska obdelovalnica 33,3, topilnica 31,8, termična obdelovalnica 27,5, strojni remont 25,3 jeklovlek 25,0, promet 23,5, valjarne 22,1, TKR 19,5, gradbeni remont 11,5, livarna 11,0, energetski 8,0 in elektro obrat 5,0.

Za primer si pogledjmo primerjavo s prvim polletjem leta 1968, ko je v obratu kovačnice odpadlo na posamezno nezgodo kar 83,6 izgubljenih delovnih dni, v obratu topilnice pa 44. Na zaposlenega delavca v podjetju pa odpade v I. polletju tega leta 0,75 izgubljenih delovnih dni, oziroma 1,5 izgubljenih dni v letni primerjavi, kar je nekoliko manj kot lansko leto, ko je ta bila 1,53.

Poleg raziskave delovnih nezgod, ki imajo za posledico bolezenske izostanke, smo v našem podjetju uvedli sistematično raziskavo mikro poškodb in bolezni, ki bolezenskih izostankov ne zahtevajo, povzročajo nam pa

Kokila se je prevrnila in tov. Josipu Hažiču težko poškodovala levo nogo. Ali je bilo premalo časa, da bi odskočil?

9,6 metra globoka pečna jama 40-tonske elektro obločne peči v izgradnji, v katero je padel pok. Ante Kalajžič

vseeno veliko delovno izgubo in nas opozarjajo na morebitne nevarnosti, ki se lahko še pripetijo.

V prvem polletju tega leta je bilo v naši postaji prve pomoči nujenih 10.350 storitev. Od teh jih odpade 3047 na mikro poškodbe in 7.303 na manjša obolenja.

Pri mikro poškodbah je bilo največ primerov urezov in ubodov — 1190, slede:

opekline z 883 primeri, udarci in zmečkanine s 706 primeri, očesne poškodbe z 72 primeri, prelomi z 8 primeri in druge vrste s 187 primeri.

Največ mikro poškodb so imeli delavci na zapeljivem toku, 1738 primerov, slede noge s 466 primeri, roke s 414 primeri, stopala s 156 primeri, oči in ušesa s 105 primeri, telo s 66 primeri in ostali deli telesa z 2 primeroma.

Največ storitev zaradi mikro poškodb je bilo opravljenih za delavce iz obratov topilnice 515, slede obrati: livarna 508, mehanska obdelava 455, valjarna 258, strojni remont 244, kovačnica 177, elektro remont 118, termična obdelava 101, uprava 88, vzmetarna 87, TKR 73, gradbeni remont 55, promet 45, energetski obrat 38, jeklovlek 28, investicijsko vzdrževalna skupina 16 ter za druge delavce na delu v železarni Ravne 241.

Med boleznimi in raznimi bolečinami, za katere so delavci iskali prvo pomoč, je bilo največ glavobolov, 5.519, slede: bolečine v glavi 589, zoboboli 392, bolečine v trebuhu 328, tvorci 230, druga gnojna obolenja 113, vnetje oči 6, prehladna obolenja 5 in druga obolenja 121.

Največ storitev zaradi raznih obolenj in bolečin je bilo opravljenih delavcem iz obratov livarne 1779, topilnice 922, mehanske obdelave 898, uprave 783, valjarne 637, TKR 431, ostalim delavcem, ki so na delu v železarni Ravne 349, strojnega remonta 272, energetskega obrata 256, vzmetarne 243, elektro remonta 185, kovačnice 176, prometa 145, termične obdelave 78, gradbenega remonta 66, jeklovleka 61 ter investicijske vzdrževalne skupine 22.

Pri posredovanjih, ki so bila potrebna v postaji prve pomoči, je bil 35-krat uporabljen rešilni avtomobil. Od vseh je bilo 22 delavcev napotenih v bolnišnico Slovenj Gradec, 148 delavcev v zdravstveni dom Ravne in 10.180 delavcev nazaj na delo. Mikro poškodbe nam pomagajo zlasti pri ocenjevanju stopnje nevarnosti pri posameznih delih in nam pokažejo nevarnosti v posameznih fazah delovnih operacij, zato jim moramo posvetiti zadostno skrb. Veliko število manjših obolenj in bolečin pa nas opozarja, da je treba še dosledneje razmišljati o primernih delovnih pogojih in ustrežnejši prehrani delavcev med delovnim časom.

Če izračunamo, da je bilo za vsako opravljeno storitev postaji prve pomoči v poprečju z vračunanim prihodom in odhodom porabljenega delovnega časa le 30 minut, potem vidimo, da znaša ta izguba pri 10.350 storitvah kar 5.175 ur ali 646,8 delovnih dni.

Računski primer nam pove, da je pri 30 milijardah ustvarjene letne realizacije delež na zaposlenega na delovni dan (300 dni v letu) pri 3.350 zaposlenih 29.850 starih dinarjev. Pomnožena vrednost, ki jo v poprečju ustvari posamezni delavec s 648 delovnimi dnevi, ki nastanejo zaradi potrebnih storitev mikro poškodb in boleznih v postaji prve pomoči, nam prikazuje izgubo podjetja, ko ljudje ne delajo na delovnih mestih. Ta znaša 19.372.750 starih dinarjev. K temu pa je treba šteti še stroške zaradi okvar na orodju in materialu ter stroške zdravljenj in storitev.

Na enak način izračunamo stroške zaradi delovnih nezd. Ti zahtevajo pri 5000 izgubljenih delovnih dnevih ekonomsko škodo v podjetju, ki znaša kar 149.250.000 starih dinarjev. Izračunani primer lahko služi tudi za poklicna obolenja. Zaradi tako velikih stroškov, ki jih povzročajo v podjetju delovne ne-

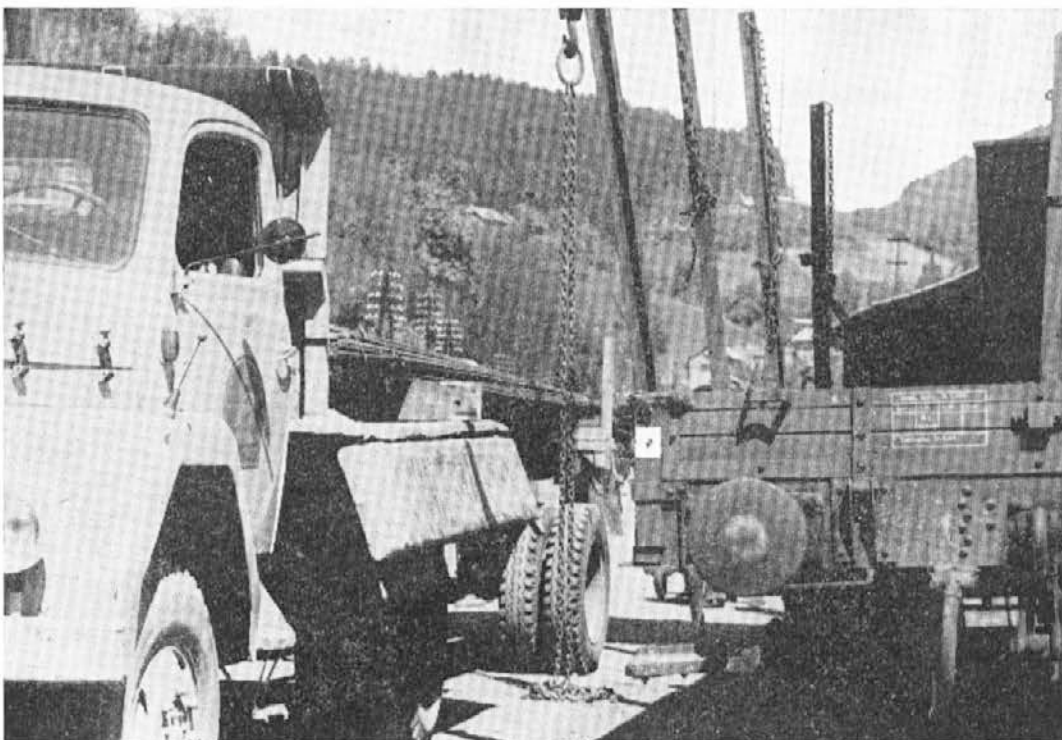
zgone, poklicna obolenja in mikro poškodbe ter boleznih se vsekakor splača posvečati tem problemom vsa potrebna skrb in razumevanje. Pri tem pa je treba misliti tudi na moralno obveznost, ki jo mora imeti vsak član v socialistični skupnosti do sočloveka.

Nekoliko pogloblje si oglejmo še analizo nastalih delovnih nezd v I. polletju po vzrokih in virih.

Ze dalj časa opažamo, da je najpogostejši vzrok za nastanek delovnih nezd v našem podjetju zaradi nesmotnega ali nezanesljivega dela pri posamezniku. Takih nezd je bilo v I. polletju kar 40 primerov ali 42,20 odst. in so v primerjavi z lanskim letom porasle za 14,45 odst. Zaradi kršitve predpisov o varnosti dela, ker delavec ni poznal in predvideval nevarnosti, ni bil o njej zadosti poučen, zaradi naglice pri delu ter nediscipliniranosti je bilo 13 primerov nezd ali 13,68 odst. Ti vzroki pa so v upadanju in so se zmanjšali za 3 odst.

Zaradi nepravilno zgrajenega, opremljenega ali vzdrževanega delovnega prostora ali delovišča je bilo povzročenih 8 nezd ali 8,42 odst. Prav toliko jih je bilo tudi zaradi tega, ker stroji in naprave niso brezhibno delovale. Pomanjkljive, premajhne in neprimerne poklicne izkušnje delavcev so povzročile 5 primerov nezd ali 5,26 odst. Slaba organizacija skupinskega dela je povzročila 4 nezd ali 4,21 odst. Po tri nezd ali 3,16 odst. so povzročile motnje v tehnoloških procesih, neprimerna osebna varovalna sredstva ter neuporaba zaščitnih sredstev. Zaradi drugih še neomenjenih vzrokov, pa je bilo 7 nezd ali 7,37 odst. Izmed zunanjih vzrokov ali virov za nastanek nezd je bilo največ padcev predmeta na človeka, 28 ali 49,47 odst. Delovni stroji so bili vir nezd v 12 primerih ali 12,63 odst. Drugi viri nezd pa so naslednji:

	Primerov	%
ostri materiali	9	9,47
ročno in mehansko orodje	8	8,42
vročje jeklo	8	8,42
ostali slučajni padci	8	8,42
ročni transport materiala	6	6,32
padec oseb na istem nivoju	4	4,21
plamen	4	4,21
ostali nepredvideni zunanji vzroki	4	4,21
padec z enega nivoja na drugi nivo	2	2,11
vdor ali padec tujega telesa v oko ali njegovo okolico	2	2,11

Ko se je tovorni avtomobil premaknil, je stal tov. Ivan Dretnik na vmesnem prostoru pred zadnjim kolesom prikolice in vagonom

STATISTIČNI PREGLED DELOVNIH NEZGOD PO OBRATIH ZA I. POLLETJE 1969

Obrati	Zbirni podatki za leto 1968			Število nezgod po kol. mesecih						Zbirni podatki za I. poll. 1969			
	povpr. staleža	število nezgod	odstotek	januar	februar	marec	april	maj	junij	povpr. staleža	število nezgod	odstotek I. poll.	letna primer.
Topilnica	247	28 + 2	12,14	3	1	6	1	1	4	270	16	5,93	11,86
Livarna	436	31	7,11	1	2	—	3	3	6	443	15	3,39	6,78
Kovačnica	224	20	8,93	1	3	1	4	1	3	225	13	5,78	11,56
Valjarna	308	18	5,84	1	1	3	1	—	1	306	7	2,29	4,58
Termična obdelava	68	5 + 1	8,82	1	1	—	—	—	—	68	2	2,94	5,88
Mehanična del.	573	15	2,62	3	1	3	1	3	—	584	11	1,88	3,76
Vzmetarna	86	4	4,65	+ 1	—	—	1	—	—	99	1 + 1	2,02	4,04
Jeklovlek	51	1	1,96	1	—	1	—	—	—	56	2	3,57	7,14
Energetski	105	1 + 1	1,90	—	—	1	—	+ 1	1	103	2 + 1	2,91	5,82
Elektro	121	5	4,13	—	—	—	—	1	—	122	1	0,82	1,64
Strojni rem.	224	13	5,80	2	1	2	2	2	—	237	9	3,80	7,60
Gradbeni rem.	61	3 + 1	6,56	1 + 1	—	—	—	—	—	62	1 + 1	3,23	6,46
Promet	105	3	2,86	+ 1	—	1	—	—	—	107	1 + 1	1,87	3,74
TKR	226	3	1,33	+ 1	—	—	1	—	—	232	1 + 1	0,86	1,72
Uprava	385	10	2,60	—	2 + 1	—	2	—	—	403	4 + 1	1,24	2,48
IVD skupina	28	2	7,14	—	—	—	2	1	—	24	4	12,50	25,00
Skupaj	3248	162 + 5	5,14 x 4,98	14 + 4	12 + 1	18	18	12 + 1	15	3.341	89 + 6	2,84 x 2,66	5,68 x 5,32

Opomba: + pomeni nezgodo na poti od doma do delovnega mesta in od delovnega mesta do doma
x pomeni odstotek nezgod, ki so se pripetile samo pri delu v tovarni (brez nezgod na poti)

Delo pri mehaniziranih napravah je lahko nevarno, zato pri vsakem delu misli tudi na svojo varnost

Med zunanjimi vzroki ali viri v prvem polletju ni bilo primerov nezgod z motornimi vozili na cestah javnega prometa. Na poti na delo in z dela imamo sicer registriranih 5 nezgod, vendar ni nobena v vzročni zvezi z motornimi vozili. Nadalje ni bilo virov nezgod zaradi razjedajočih kislin, par ali vrelih snovi, vroče škaže ter pretirane toplote ali žarčenja.

Po vrstah nezgod je bilo največ udarcev in zmečkanin, kar 49 ali 51,58 odst., sledijo prelomi 16 ali 16,84 odst., opekline 11 ali 11,58 odst., urezi — ubodi 9 ali 9,47 odst. in očesne 3 ali 3,16 odst. Med drugimi je bilo 7 nezgod ali 7,37 odst.

Veliko je bilo poškodb na zapestju 32 ali 33,68 odst. Zelo pogoste pa so tudi poškodbe na nogah, 18 ali 18,95 odst., stopalih 16 ali 15,79 odst. in na delih rok 13 ali 13,68 odst.

Na ostalih delih telesa je bilo zabeleženih 10 nezgod ali 10,53 odst., po 3 primeri ali 1,05 pa na ustih oziroma dihalih.

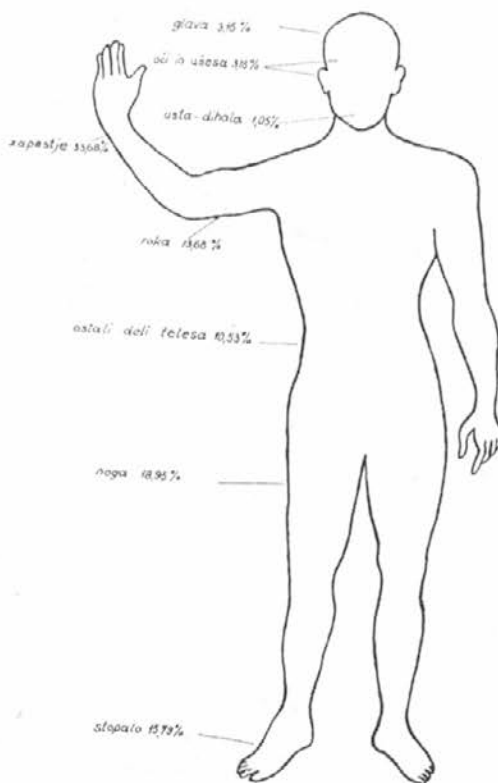
Tudi pri pregledu mikro poškodb je zaporedni vrstni red poškodb na najbolj pogosto izpostavljenih delih telesa enak, zato je po-

trebno delavce na delovnih mestih dobro seznanjati s smotrnim in zanesljivim načinom dela.

V skladu s programom varstva smo za zagotovitev čim večje varnosti v podjetju pričeli v tem letu izvajati preverjanje znanja iz varstva za vse delavce, zaposlene na delovnih mestih s povečanimi nevarnostmi za življenje in zdravje. Preverjanje bomo tekoče vršili vse leto. Do sedaj je bilo preverjanje izvršeno v obratih topilnice I. in II. ter v livarni in čistilnici jeklenih ulitkov.

Pri organiziranju in izvajanju proizvodnih delovnih in tehnoloških procesov prosimo vse sodelavce, da v okviru svojih dolžnosti in obveznosti do varstva pri delu še vnaprej tesno sodelujejo s službo za varstvo pri delu in komisijami za varstvo pri delu ter povsod skrbijo za potreben red in delovno varnost.

Don Juan je moški, ki ženskam iz oči bere svoje lastne želje. A. Hepburn

Delo telesa, na katerih so se delavci najbolj pogosto poškodovali

NAŠ DOM UPKOJENCEV

Pred okrog petimi leti se je tedanjemu odboru društva upokojencev posrečilo kupiti že razpadajočo hišo nekdanjega posestnika Jurija Štrasserja, zidarskega mojstra (kovačeva kobila je vedno bosa).

Sedanji odbor pod predsedstvom Maksa Večka, s tajnikom Alojzom Magrom in blagajnikom Ivartnikom je notranjost »doma« obnovil in moderniziral. Tako je res postal naš pravi dom upokojencev, v katerem najdemo ljubezen in domačnost. Tudi zunanja podoba se je spremenila, toda ne tako, kot si naš odbor to želi. Celo na občo stanovansko krizo misli naš sedanji odbor. Kolikor mi je znano, je našel za sedaj stanovanje v domu skladiščnik Lesičnik, vendar odbor želi stavbo toliko povečati, da bi sprejel še nadaljnje (vsaj) tri družine pod streho. Razen tega misli graditi tudi sobe ali garsonjere za štiri samske upokojence. Zamisel je lepa, a sredstva so drugo poglavje. Ker je naš »dom upokojencev« v središču spodnjega mesta, bi bil za okras in ponos tega dela Raven, ako bi še uradi nudili svojo pomoč. Morda tudi krajevna skupnost iz »stanovanskega sklada« in železarna iz sklada za občo uporabe ali rezervnega fonda, prispevajo.

Da je tudi zunanja podoba »doma upokojencev« lepša, skrbi še aktivna članica železarne Ravne, in to brezplačno. Z lastnimi sredstvi dobavi semena in rastline vseh vrst, sama dela in urejuje park pred domom.

Ta pridna in drobna čebelica je Angelca Žlahtič. Mnogo veselja nam vsem napravi s svojim delom.

Milemot Lotar

Živele knjige

Neki londonski časopis je razpisal anketo z naslovom »Knjige, ki so mi pomagale«. Eden od odgovorov se je glasil:

»Kuharska knjiga moje matere in čekovna knjižica mojega očeta.«

NAŠA GIMNAZIJA

daje poročilo za šolsko leto 1968-69

SVET ŠOLE

V svetu šole so naslednji člani delovne skupnosti: Metka Banko (predsednica), Irena Krivograd, Drago Medved, Anton Pečovnik, Stanko Lodrant, Alojz Krivograd, Janez Mrdavšič, Tone Sušnik, Franc Stopajnik in Marija Šuler. Kot predstavniki javnosti so bili v svet šole imenovani: Štefka Razdevšek (obč. skupščina Slovenj Gradec), Ruža Borštner (obč. skupščina Ravne), Jože Dolar (obč. skupščina Dravograd), Janko Dolenc (obč. skupščina Radlje ob Dravi), Ivo Klobčar (rudnik Mežica), Eva Perman (železarna Ravne), Lojze Breznikar (KK SZDL Ravne), Majda Pušnik (dijaška šolska skupnost gimnazije), Angela Steharnik (aktiv ZMS gimnazije).

UPRAVNI ODBOR

Janko Kotnik (predsednik), Anton Pečovnik, Alojz Krivograd, Vera Mrdavšič, Danijel Vevar, Vinko Kompelj in ravnatelj Tone Golčer, ki je član UO po svojem položaju.

ŠOLSKE DELAVCI

(Naziv, rojstno leto, začetno leto službovanja, od kdaj je na gimnaziji Ravne, stroka, kaj in kje je učil, zadolžitve; ŠC = šolski center, PZ = praktična znanja.)

I. Redni učitelji:

GOLČER ANTON, ravnatelj (profesor, 1931, 1956, 1956, Bio): bio: 3c = 3 ure

BANKO-Burg Metka (profesorica, 1941, 1963, 1963, An, Fr): an: 1a, 2a, 2c, 2č, 3b, 3c, 4a, 4b, PZ-an III, IV = 29 ur; urednica jutranjih oddaj

CERAR Jerica (profesorica, 1940, 1964, 1964, Fr, It): fr: 1a, 1b, 2a, 2b, 2c, 3a, 3b, 4a, 4b, 4c = 25 ur; mentorica ZMS, varuhinja učil za francoski jezik

FILIPANČIČ-Glinšek Jožica (predmetna učiteljica priprav. 1933, 1958, 1963, Te): te: 1a, 1b, 1c, 2a, 2c, 2č, 3a, 3b, 3c, 4a, 4b, 4c = 28 ur; varuhinja učil za dekliško telovadbo, mentorica športnega društva za dekleta

GARB Franc (profesor, 1931, 1958, 1960, Fi): fi: 2č, 3a, 3c, 4a, 4b, 4c, PZ-fi III, IV = 28 ur; varuh fizikalne učilnice in zbirke učil za fiziko, mentor šolske skupnosti

IVARTNIK Anton (rezervni oficir, absolvent VPS, 1935, 1959, 1964): predvojaška vzgoja f: 3b, 3c, 4a, 4bc; PV d: 3a, 4a, 3b, 3c, 4bc, pevski zbor = 21 ur; vodja pevskega zbora, varuh kabineta za predvojaško vzgojo

KODRIN Mihael (profesor, 1924, 1956, 1962, Bio): bio: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c, 2č, 3a, 3b, PZ-bio III, IV = 30 ur; varuh zemljišča, biološke in geološke zbirke, mentor prirodoslovnega krožka in RK, urednik urnika

KOMPREJ Vinko (predmetni učitelj, 1939, 1964, 1964, Teh. vzgoja): teh. vzg: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c, 2č = 24 ur; organizator proizvodnega dela, varuh ozvočevalnih naprav, delavnic za tehnično vzgojo, fotolaboratorija in mentor fotoamaterskega krožka.

KOTNIK Janko (profesor, 1939, 1963, 1963, Te): te ž: 1a, 2b, 3a, te m: 1b, 1c, 2c, 2č, 3b, 3c, 4abc = 28 ur; varuh učil za moško telovadbo, mentor športnega aktiva za fante

KOŽAR-Mešl Erna (profesorica, 1942, 1965, 1965, Ne, An): an: 1b, 1c, 2b, 3a, 4c; ne I: 2a, 3a, 4a; ne II: 1c, 2č, 3c = 29 ur; varuh učil za nemški in angleški jezik

KRIVOGRAD Alojz (profesor, 1934, 1962, 1962, Zg): zg: 1c, 2c, 2č, 3a, 3c, 4a, 4b, PZ-zg IV = 23 ur; varuh učil za zgodovino

KRIVOGRAD-Hrovatin Irena (profesorica, 1937, 1961, 1962, Umet. zg., Zg): zg: 1a, 1b, 2a, 2b, 3b, 4c; umet. vzg: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c, 2č = 25 ur; varuhinja učil za umetnostno vzgojo

LODRANT Stanko (profesor, 1927, 1951, 1951, Ke): ke: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c, 2č, 3a, 3b, 3c,

PZ-ke III; teh. vzg. ke = 29 ur; varuh kemijskega laboratorija

MEDVED Drago (profesor, 1931, 1953, 1961, Ze): ze: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c, 2č, 3a, 3b, 3c, 4a, 4b, 4c = 26 ur; varuh učil za zemljepis

MRDAVŠIČ Janez (profesor, 1928, 1957, 1957, Sl): sl: 1c, 2č, 3b, 4b; psih: 3b, 3c = 21 ur; mentor recitacijskega krožka, proslav in mladinskih ur, poverjenik za Prežihovo značko, varuh učil za slov. jezik

MRDAVŠIČ-Hribar Vera (profesorica, 1933, 1958, 1962, Sl, Sh): sl: 1b, 2b, 2c, 3c, 4c = 21 ur; varuhinja knjižnice, poverjenik za Prežihovo značko

STOPAJNIK Franc (profesor priprav., 1941, 1965, 1965, Soc): soc: 3a, 3b, 3c, 4a, 4b, 4c; fil: 4a, 4b, 4c; psi: 3a = 23 ur; mentor marksističnega krožka

SUŠNIK Anton (profesor, 1932, 1957, 1961, Sl): sl: 1a, 2a, 3a, 4a, PZ-sl: III, IV = 21 ur; mentor literarnega krožka, šolskega glasila Misli mladih, šolski kronist, poverjenik za Prežihovo značko

URAN-Grobelnik Terezija (profesorica, 1935, 1960, 1964, Ma): ma: 1b, 1c, 2b, 2č, 3b, 4a, 4b = 27 ur; mentor matematičnega krožka

VEVAR Danijel (profesor, 1934, 1959, 1962, Ma): ma: 1a, 2a, 2c, 3a, 3c, 4c; fi: 2a, 2b, 2c = 31 ur; varuh učil za matematiko, mentor matematičnega krožka, urednik urnika

VUČKO Stanko (strokovni učitelj, 1942, 1964, 1964, Ke): asistent za kemijo; tehn. vzg. ke: 2c = 3 ure

STROPNIK Rajmund (asistent za fiziko, 1946, 1965, 1967): asistent za fiziko

II. Učitelji z drugih zavodov:

PUCELJ Majda (strokovna učiteljica, GI-z osnovne šole Prežihov Voranc): poučevala je glasbeni del umetnostne vzgoje: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c, 2č = 7 ur

ZORKO Zinka (profesorica, Sl, Ru; s ŠC Ravne, dopolnjuje učno obveznost): instrukcije repetentom 4c = 2 uri

III. Tajništvo:

MEISTERL Anica, tajnica (učiteljica, 1917, 1936, 1956)

GARB Marija, materialni knjigovodja, vodja šolske kuhinje (1932, 1949, 1962)

IV. Pomožni in tehnični delavci:

PEČOVNIK Anton (kurjač, 1925, 1949, 1953)

DROFELNIK Helena (snažilka, 1922, 1961, 1961)

PEČOVNIK Marija (snažilka, 1931, 1962, 1962)

PERIČ Pavla (snažilka, 1936, 1956, 1956)

ŠULER Marija (snažilka, 1922, 1955, 1955)

PODGORŠEK Martin (honorarni delavec — upokojenec)

PODGORŠEK Terezija (honorarna kuharica) — upokojenka

Spremembe na zavodu:

Odšla: HIASAT-Oprešnik Marija 1. septembra 1968 (v Jordanijo)

ŠTEVILO IN USPEH DIJAKOV

Ob zaključku šolskega leta 1968/69 je bilo na šoli 140 + 238 = 378 dijakov. Razred je izdelalo 311 dijakov (82,3%). Od tega je bilo: odličnih 22 (5,8%), prav dobrih 92 (24,4%), dobrih 170 (45,0%) in zadostnih 27 (7,1%). Popravne izpite ima 57 (15,1%) dijakov. Razreda ni izdelalo 10 (2,6%) dijakov.

SOCIALNI SESTAV DIJAKOV

Od 378 dijakov jih je 200 (52,9%) delavskega, 151 (40%) uslužbenskega, 18 (4,7%) kmečkega in 9 (2,4%) obrtniškega porekla.

IMENIK DIJAKOV

(pri imenih je v oklepaju naznačen dijakov domači kraj)

I. a (0 + 36 = 36)

Razrednik: Vinko Kompelj

ODLIČNI: 0 + 0 = 0

PRAV DOBRI: 0 + 7 = 7

Fajmut Olga (Legen)
Kaker Karolina (Stražišče)
Kopriva Danica (Smarten)
Kotnik Marija (Dobrova)
Lasnik Bernarda (Podkraj, Mežica)
Repotočnik Zdenka (Dravograd)
Stres Alenka (Ravne)

DOBRI: 0 + 19 = 19

Blaznik Marija (Dobrova)
Čeru Frida (Dravograd)
Jovan Gabrijela (Ravne)
Klun Polonca (Dravograd)
Krevh Bojana (Slovenj Gradec)
Krof Jožefa (Prevalje)
Lorenci Darinka (Mežica)
Oto Angela (Črneška gora)
Pavše Ludvika (Prevalje)
Pečovnik Karmelina (Mežica)
Pogladič Erika (Prevalje)
Rodošek Tatjana (Ravne)
Rozman Terezija (Črneče)
Rožanc Marjetka (Črna)
Skerlovnik Vlasta (Ravne)
Skobir Erna (Črna)
Stopar Milena (Črna)
Večko Anica (Ravne)
Vodovnik Tatjana (Prevalje)

ZADOSTNI: 0 + 3 = 3

Flajmiš Tatjana (Dravograd)
Konečnik Marija (Zelovec)
Oprešnik Štefanija (Polena)

POPRAVNE IZPITE IMAJO: 0 + 7 = 7

Gregor Vanja (Mežica): zg, an
Grubelnik Ljuba (Mežica): ma, bio
Kovač Vida (Prevalje): ma
Novak Olga (Polena): ma
Perc Bernarda (Mežica): ma
Sedminek Marija (Žerjav): an, ma
Vravnik Jožefa (Slovenj Gradec): an

I. b (21 + 13 = 34)

Razredničarka: Terezija Uran

ODLIČNI: 0 + 0 = 0

PRAV DOBRI: 7 + 1 = 8

Epšek Marjan (Črneče)
Krajnc Avgust (Otiški vrh)
Mlinar Darko (Mežica)
Praper Branko (Ravne)
Rozman Alojz (Preški vrh)
Rožar Mirko (Ravne)
Štraser Matjaž (Slovenj Gradec)
Germadnik Marija (Črna)

DOBRI: 8 + 5 = 13

Črešnik Franc (Dravče)
Gregorc Milan (Prevalje)
Krevh Srečko (Vič)
Mežnar Drago (Ravne)
Osojnik Stanko (Ravne)
Pungartnik Danilo (Mežica)
Šisernik Janez (Legen)
Valcl Rajmund (Ravne)
Breznik Irena (Muta)
Lačen Eleonora (Ravne)
Nabernik Danica (Legen)
Potočnik Vida (Mežica)
Štumpf Irma (Slovenj Gradec)

ZADOSTNI: 3 + 1 = 4

Brodar Josip (Vuzenica)
Leimisch Gustav (Ravne)
Meh Rajko (Podgorje)
Viltušnik Helena (Brezno)

POPRAVNE IZPITE IMAJO: 1 + 4 = 5

Čas Andrej (Slovenj Gradec): an, ma
 Hercog Danica (Črna): ma
 Kompan Marta (Javorje): ma, bio
 Korošec Mira (Ravne): ma
 Paradiž Mira (Ravne): an

NISO IZDELALI: 2 + 2 = 4

Perman Janez (Ravne)
 Praprotnik Franjo (Prevalje)
 Radšel Petra (Slovenj Gradec)
 Rojnik Nadja (Slovenj Gradec)

IZSTOPILA: 23. maja 1969

Mlačnik Helena

I. c (16 + 18 = 34)

Razredničarka: Erna Kožar

ODLIČNI: 2 + 5 = 7

Vevar Štefan (Ravne)
 Voleg Alojz (Lom)
 Garb Jelka (Ravne)
 Gros Irena (Mislinja)
 Japelj Irena (Slovenj Gradec)
 Nagernik Milka (Črna)
 Predikaka Marjana (Črna)

PRAV DOBRI: 8 + 6 = 14

Bukovec Franc (Ravne)
 Enci Ivan (Ravne)
 Fale Gorazd (Ravne)
 Gladež Peter (Slovenj Gradec)
 Ogris Janko (Ravne)
 Osrajnik Alojz (Sv. Vid)
 Smonig Marjan (Slovenj Gradec)
 Stopar Vojko (Slovenj Gradec)
 Hajnc Bernarda (Radlje)
 Kadiš Ivana (Dobrova)
 Petrač Silva (Ravne)
 Pučko Marjeta (Slovenj Gradec)
 Skutnik Marta (Črneče)
 Šurc Dragica (Podpeca)

DOBRI: 6 + 5 = 11

Borštner Bojan (Ravne)
 Krpač Rado (Dravograd)
 Mirkač Dušan (Stari trg)
 Mlačnik Srečko (Dravograd)
 Triller Zlatko (Slovenj Gradec)
 Zupančič Tomislav (Dravograd)
 Ajtnik Jolanda (Prevalje)
 Čeh Ljubica (Muta)
 Dobovišek Bojana (Ravne)
 Matvoz Marjeta (Ravne)
 Močivnik Magdalena (Prevalje)

ZADOSTNI: 0 + 0 = 0

POPRAVNI IZPIT IMAJO: 0 + 2 = 2

Mlinar Elizabeta (Ravne): ma
 Triller Jolanda (Slovenj Gradec): sl, ma

II. a (0 + 21 = 21)

Razredničarka: Metka Banko

ODLIČNI: 0 + 0 = 0

PRAV DOBRI: 0 + 2 = 2

Božiček Ana (Križan vrh)
 Perše Ana (Podgorje)

DOBRI: 0 + 16 = 16

Bolarič Danijela (Prevalje)
 Grum Ljuba (Vuzenica)
 Huđovernik Ivana (Dravograd)
 Ketiš Darinka (Dobrova)
 Krevh Vlasta (Vič)
 Lah Marija (Ravne)
 Medl Lidija (Ravne)
 Melanšek Lidija (Mežica)
 Mirkač Natalija (Vuzenica)
 Mithans Berta (Vuzenica)
 Mravljak Frančiška (Ravne)
 Pogorelčnik Marijana (Ravne)
 Svetina Marija (Prevalje)
 Veselko Danica (Polena)
 Vožič Olga (Otiški vrh)
 Zupančič Sonja (Dravograd)

ZADOSTNI: 0 + 1 = 1

Jakop Saša (Radlje)

POPRAVNI IZPIT IMAJO: 0 + 2 = 2

Pikalo Marjeta (Leše): bio
 Skitek Marjeta (Ravne): ma

IZSTOPILA: 2. junija 1969

Paradiž Marjeta (Ravne)

Igra »Zaklad«, igrana leta 1934 v osnovni šoli v Kotljah. Sedijo: Šrobova Roza, Ivan Logar, pd. Nacesnikov, Marija Štruc (Rakovnična Micka), Ivan Pusovnik (Pavšarjev Anzi), Roza Petrič, pd. Podpečka, Franc Herman (pd. Hrvat). Stojijo — prva vrsta: Sadovnica — Ančka, Jaka Pori, pd. Gampretov, Ivan Petrič, pd. Podpečki, Pepi Kolar, Zorko Kotnik, režiser, Franc Gorenšek, Florijan Pavšar, Albert Kotnik, pd. Janečev, Franc Ivartnik (Lukanov Franc). Druga vrsta: Lojzka Mežnar — Kostweinova, Jože Gorenšek (Zep), Karel Kolar, pd. Konečnik, Silvo Kričej, Justa Kostwein — pd. Mežnarca

II. b (0 + 23 = 23)

Razredničarka: Irena Krivograd

ODLIČNI: 0 + 1 = 1

Gruđen Magdalena (Ravne)

PRAV DOBRI: 0 + 4 = 4

Kotnik Dušanka (Slovenj Gradec)
 Praper Magdalena (Podkraj, Mežica)
 Rebernik Darja (Prevalje)
 Vidmar Rahela (Ravne)

DOBRI: 0 + 11 = 11

Bajec Mira (Ravne)
 Cetin Frančiška (Šentilj)
 Friškovec Marjeta (Mežica)
 Kamnik Majda (Ravne)
 Kos Andreja (Ravne)
 Kričej Marjana (Ravne)
 Leš Marjeta (Ravne)
 Praznik Nataša (Mežica)
 Radušnik Nevenka (Ravne)
 Smonker Nada (Ravne)
 Zdrčnik Ana (Ravne)

ZADOSTNI: 0 + 1 = 1

Robnik Ida (Črna)

POPRAVNI IZPIT IMAJO: 0 + 5 = 5

Arnold Ana (Prevalje): fi
 Cvahte Miroslava (Slovenj Gradec): an, ma
 Kasnik Franja (Polena): an, ma
 Kodrun Otilija (Črna): ma
 Krebs Zdenka (Ravne): ma

NISO IZDELALI: 0 + 1 = 1

Čadej Ljuba (Radlje)

II. c (16 + 14 = 30)

Razrednik: Drago Medved

ODLIČNI: 0 + 1 = 1

Prislan Danica (Mežica)

PRAV DOBRI: 2 + 4 = 6

Konečnik Avgust (Slovenj Gradec)
 Pori Vladimir (Prevalje)
 Krevelj Cvetka (Črneče)
 Matvoz Gabrijela (Prevalje)
 Pajžlar Marta-Marija (Tomaška vas)
 Rovšnik Milena (Mušenik)

DOBRI: 6 + 8 = 14

Brezovnik Ivan (Šmarten)
 Karner Jože (Stari trg)

Kladnik Jurij (Črna)

Kumprej Beno (Leše)
 Ovnič Vladimir (Leše)
 Potočnik Rudolf (Dravograd)
 Filip Adolfina (Prevalje)
 Grajzl Silva (Bukovska vas)
 Hancman Marija (Zerjav)
 Kocuvan Marija (Mežica)
 Kovač Marjana (Zerjav)
 Kramaršek Sonja (Legen)
 Pungaršek Jožica (Vič)
 Valente Metka (Prevalje)

ZADOSTNI: 3 + 0 = 3

Dretnik Dušan (Polena)
 Rutar Franc (Ravne)
 Stepišnik Ivo (Dravograd)

POPRAVNI IZPIT IMAJO: 4 + 1 = 5

Dolinšek Milko (Ravne): ma
 Herman Boris (Vuzenica): sl, bio
 Večko Maksimiljan (Črna): ma
 Remic Marija (Dravograd): fi
 Lečnik Roman (Ravne): ma

NI IZDELAL: 1 + 0 = 1

Pečnik Viljem (Ravne)

II. č (15 + 14 = 29)

Razrednik: Janez Mrdavišič

ODLIČNI: 0 + 0 = 0

PRAV DOBRI: 7 + 6 = 13

Čegovnik Dušan (Mežica)
 Jug Aleksander (Ravne)
 Kožuh Branko (Slovenj Gradec)
 Meh Stanislav (Šmarten)
 Rudel Drago (Ravne)
 Štern Darko (Šmarten)
 Tacol Drago (Črna)
 Bocak Sonja (Slovenj Gradec)
 Černe Marija (Dravograd)
 Murko Marjeta (Slovenj Gradec)
 Slatinek Bernarda (Slovenj Gradec)
 Uršnik Julijana (Ravne)
 Vinšek Cvetka (Trbonje)

DOBRI: 5 + 8 = 13

Budna Andrej (Slovenj Gradec)
 Dobovišek Andrej (Ravne)
 Janko Zoran (Ravne)
 Seitl Dušan (Radlje)
 Veselko Jožef (Mežica)
 Cifer Marija (Ravne)

Kerec Majda (Muta)
Kotnik Majda (Podkraj, Ravne)
Kričej Zvonka (Vuzenica)
Popelar Darinka (Sevnica ob Savi)
Pungartnik Tatjana (Polena)
Šteharnek Angela (Ravne)
Tavzelj Marija (Črneče)

ZADOSTNI: 2 + 0 = 2

Brodar Ivan (Vuzenica)
Gorišek Jože (Črna)

POPRAVNI IZPIT IMA: 1 + 0 = 1

Jumič Ivo (Muta): ma

III. a (0 + 31 = 31)

Razrednik: Alojz Krivograd

ODLIČNI: 0 + 1 = 1

Klemenc Sonja (Mislinja)

PRAV DOBRI: 0 + 7 = 7

Berložnik Cvetka (Završe)
Ferk Sonja (Ravne)
Kralj Maksimiljana (Mislinja)
Navotnik Marjana (Podgora, Ravne)
Rozman Nada (Mislinja)
Strekelj Jožefa (Navrški vrh)
Voler Vida (Podgora, Ravne)

DOBRI: 0 + 12 = 12

Barl Vera (Legen)
Blodnik Marija (Gradišče)
Ferk Jelka (Vuzenica)
Gajšek Bronislava (Ravne)
Gnamuš Milena (Št. Janž)
Gologranc Gabrijela (Dravograd)
Jeromelj Vlasta (Dravograd)
Naveršnik Milena (Ravne)
Rek Vojinka (Prevalje)
Rudolf Štefka (Vuzenica)
Šaloven Darinka (Št. Janž)
Zohar Ivica (Slovenj Gradec)

ZADOSTNI: 0 + 1 = 1

Večko Lilijana (Kotlje)

POPRAVNE IZPITE IMAJO: 0 + 10 = 10

Hafner Danica (Suhí vrh pri Radljah): ma
Jamer Majda (Prevalje): ma, fi
Kuhar Mira (Slovenj Gradec): ma
Lorenci Marjeta (Tolsti vrh): ma
Razdevšek Boža (Slovenj Gradec): ma, fi
Sokolčič Blaženka (Mežica): ma
Škratek Jožica (Vuzenica): ma
Šrifel Majda (Radlje): ma
Ternik Marija (Suhí vrh pri Radljah): an, ma
Žugelj Sonja (Dobravice, Metlika): ma, fi

III. b (17 + 13 = 30)

Razrednik: Stanko Lodrant

ODLIČNI: 1 + 1 = 2

Paradiž Mirko (Črna)
Kodrun Romana (Črna)

PRAV DOBRI: 1 + 0 = 1

Kotnik Franc (Črneče)

DOBRI: 8 + 9 = 17

Arnold Ivan (Ravne)
Belej Duško (Prevalje)
Kos Ivan (Črna)
Krašovec Cvetko (Črna)
Makuc Andrej (Slovenj Gradec)
Marinček Matjaž (Radlje)
Melanšek Gojko (Mežica)
Pevce Marjan (Ravne)
Glavar Cvetka (Stražišče)
Gregor Marija (Črna)
Grilc Tatjana (Ravne)
Kočan Anka (Mežica)
Mastek Nada (Mežica)
Oderlap Marija (Podkraj, Mežica)
Sušel Milena (Mežica)
Verboten Damjana (Mežica)
Zadravec Verona (Ravne)

ZADOSTNI: 2 + 1 = 3

Jerak Ivan (Zerjav)
Levovnik Tomislav (Slovenj Gradec)
Arl Marija (Mežica)

POPRAVNI IZPIT IMAJO: 5 + 0 = 5

Berložnik Marjan (Prevalje): ma
Kokal Andrej (Ravne): ma
Pungaršek Matjaž (Slovenj Gradec): ze
Radovič Igor (Črna): ma
Vodopivec Drago (Prevalje): an, ma

NISO IZDELALI: 0 + 2 = 2

Grubelnik Milena (Mežica)
Večko Marija (Slovenj Gradec)

IZPSTOPILA: 20. januarja 1969

Gerl Marija (Prevalje)

III. c (17 + 16 = 33)

Razredničarka: Vera Mrdavšič

ODLIČNI: 1 + 3 = 4

Pogorevčnik Janez (Št. Janž)
Cigrovski Betka (Dravograd)
Pušnik Marija (Št. Janž pri Vuzenici)
Verboten Renata (Mežica)

PRAV DOBRI: 7 + 9 = 16

Dreu Milan (Stari trg)
Kac Ivan (Šmarten)
Plazovnik Jurij (Goriški vrh)
Podovšovnik Franc (Javorje)
Srčič Stanko (Ravne)
Stres Jože (Ravne)
Večko Drago (Dobja vas)
Cesar Marija (Ravne)
Čretnik Alenka (Prevalje)
Erženičnik Marjana (Ravne)
Jeznik Kristina (Št. Janž pri Vuzenici)
Konečnik Marija (Dravograd)
Merkač Marija (Stražišče)
Perčič Bernarda (Polena)
Permanšek Ivanka (Črna)
Šavec Majda (Slovenj Gradec)

DOBRI: 7 + 4 = 11

Gutman Zdravko (Prevalje)
Hribernik Stanko (Gortina)
Komar Silvo (Vuzenica)
Majcen Ivan (Slovenj Gradec)
Matvos Anton (Gmajna)
Pruš Karel (Slovenj Gradec)
Štumberger Franc (Dravograd)
Golob Zdenka (Brezno)
Pirečnik Cvetka (Vuzenica)
Smolar Ana (Podlipje pri Muti)
Stanič Mirjana (Slovenj Gradec)

ZADOSTNI: 0 + 0 = 0

POPRAVNI IZPIT IMAJO: 2 + 0 = 2

Kolenbrand Marjan (Dravograd): ma
Vesonik Marjan (Dravograd): ma

IV. a (14 + 16 = 30)

Razrednik: Tone Sušnik

ODLIČNI: 1 + 2 = 3

Arah Janko (Slovenj Gradec)
Hribernik Jožica (Gortina)
Vogrin Frančiška (Vuzenica)

PRAV DOBRI: 2 + 2 = 4

Kefer Jože (Gortina)
Kreuh Milan (Vič)
Brieman Marija (Libeliče)
Imenšek Danica (Dravograd)

DOBRI: 7 + 7 = 14

Dolinšek Aleksander (Slovenj Gradec)
Florjančič Matjaž (Ravne)
Kompan Dragomir (Javorje)
Kos Alojz (Libeliče)
Mauhler Edvard (Dravograd) +
Murko Franjo (Slovenj Gradec)
Novak Anton (Slovenj Gradec)
Cmrekar Danica (Dravograd)
Kupnik Sonja (Primož na Pohorju)
Petrič Jožica (Libeliška gora)
Praprotnik Vladislava (Vuzenica)
Puc Draga (Slovenj Gradec)
Verdnik Darinka (Dravče)
Štruc Silva (Podvelka)

ZADOSTNI: 3 + 1 = 4

Gostenčnik Alojz (Dravograd) +
Kladnik Anton (Luče) +
Verčkovnik Slavko (Vuzenica)
Rotovnik Matilda (Podgorje)

POPRAVNI IZPIT IMAJO: 1 + 3 = 4

Lesjak Rado (Ribnica na Poh.): ma, fi
Perše Marija (Podgorje): ma
Vajde Marina (Dravograd): ma
Vožič Vida (Zelovec): ma

NI IZDELALA: 0 + 1 = 1

Bač Nada (Dravograd) +

IV. b (8 + 14 = 22)

Razrednik: Franc Stopajnik

ODLIČNI: 0 + 2 = 2

Hanuš Alenka (Ravne)
Mager Bernarda (Stražišče)

PRAV DOBRI: 2 + 2 = 4

Gruden Jožef (Ravne)
Kopušar Edvard (Ravne)
Müller Urška (Ravne)
Zlatar Danijela (Radlje)

DOBRI: 3 + 7 = 10

Krlatec Jožef (Dobrava, Radlje) +
Logar Andrej (Ravne)
Lorenci Stefan (Tolsti vrh)
Delalut Jožica (Ravne)
Kaker Majda (Črna) +
Kovač Nada (Ravne)
Lorber Marjana (Prevalje)
Pevce Zdenka (Ravne)
Sveček Marija (Zg. Vižinga)
Valcl Jožica (Ravne)

ZADOSTNI: 3 + 2 = 5

Dobnik Izidor (Prevalje)
Gutenberger Ludvik (Ravne)
Šraj Srečko (Vuhred)
Kremljak Marija (Radlje) +
Vrtič Marija (Brdinje)

NISO IZDELALI: 0 + 1 = 1

Brankovič Sonja (Ravne) +

IV. c (16 + 9 = 25)

Razredničarka: Jerica Cerar

ODLIČNI: 1 + 0 = 1

Grobelnik Anton (Ravne)

PRAV DOBRI: 4 + 2 = 6

Breznikar Branko (Ravne)
Kastivnik Boris (Prevalje)
Pori Alojz (Prevalje)
Strekelj Bernard (Prevalje)
Došen Mirjana (Ravne)
Kovačič Alenka (Prevalje)

DOBRI: 7 + 4 = 11

Jurač Rado (Prevalje)
Kokal Rudolf (Ravne)
Mostnar Vladimir (Črna)
Pori Stanislav (Prevalje)
Pušnik Nikolaj (Črna)
Trdina Marjan (Mežica)
Uršnik Franc (Ravne)
Fišer Vasilija (Ravne)
Flegar Marta (Prevalje)
Rutnik Jelica (Slovenj Gradec)
Vidmar Magdalena (Ravne)

ZADOSTNI: 2 + 3 = 5

Pečoler Miloš (Vuhred)
Stanta Slavko-Mirko (Mežica)
Guček Marjeta (Mežica)
Leitinger Cvetka (Radlje)
Zamuda Tatjana (Prevalje)

NISO IZDELALI: 2 + 0 = 2

Sotelšek Matjaž (Slovenj Gradec)

Verbič Matija (Mislinja)

+ pomeni, da je dijak v junijskem roku delal popravni izpit

ZAKLJUČNI IZPIT JUNIJA 1969

Izpitni odbor je bil takole sestavljen:
predsednik: Golčer Anton, ravnatelj;
podpredsednik: Garb Franc, profesor in izpraševalec za fiziko;

tajnica: Filipančič Jožica.

CLANI: Banko Metka (an), Cerar Jerica (fr), Ivartnik Tone, Kodrin Mihael (bio), Kotnik Janko, Komprij Vinko, Kožar Erna (an, ne), Krivograd Alojz (zg), Krivograd Irena (zg), Lodrant Stanko (ke), Medved Drago (ze), Mrdavšič Janez (sl, psi), Mrdavšič Vera (sl), Sušnik Tone (sl), Stopajnik Franc (soc, fil, psi), Uran Terezija (ma), Vevar Danijel (ma), Vučko Stanko, Stropnik Rajko in zunanji sodelavci Zorko Zinka (ru), Kožar Jernej (ne), Pucelj Majda (gl. vzg).

KANDIDATI: redni djaki, ki so uspešno dovršili IV. razred v tem šolskem letu: iz IV. a: 10 + 12 = 22; iz IV. b: 7 + 11 = 18; iz IV. c: 14 + 9 = 23; skupno: 31 + 32 = 63.

Pismena izpita iz slovenskega jezika in matematike ali tujega jezika sta bila 16. in 17. junija. Ustni izpiti so bili od 19. do 21. junija. Končni uspeh zaključnih izpitov je bil tale: odličnih 11, prav dobrih 14, dobrih 22, zadostnih 9 in nezadostnih 7, odstopil ni nihče.

Uspeh kandidatov:

iz IV. a razreda

ODLIČNI: 2 + 2 = 4

Arah Ivan (oprosčen ustnega dela)
Kefer Jožef
Hribernik Jožica
Vogrin Frančiška

PRAV DOBRI: 1 + 3 = 4

Krevh Milan
Bricman Marija
Cmrekar Danica
Imenšek Danica

DOBRI: 4 + 6 = 10

Dolinšek Aleksander
Kompan Dragomir
Kos Alojz
Murko Franc
Petrič Jožica
Praprotnik Vladislava
Puc Dragica
Rotovnik Matilda
Štruc Silva
Verdnik Darinka

ZADOSTNI: 2 + 1 = 3

Florjančič Matjaž
Verčkovnik Slavko
Kupnik Sonja

NEZADOSTNI: 1 + 0 = 1

Novak Tone (nova zg)

iz IV. b razreda

ODLIČNI: 0 + 3 = 3

Mager Bernarda
Müller Urška
Zlatar Danijela

PRAV DOBRI: 3 + 1 = 4

Gruđen Jožef
Kopušar Edvard
Logar Andrej
Hanuš Alenka

DOBRI: 1 + 4 = 5

Lorenci Stefan
Delalut Jožica
Kovač Nada
Sveček Marija
Valcl Jožica

ZADOSTNI: 3 + 0 = 3

Dobnik Izidor
Gutenberger Ludvik
Sraj Srečko

NEZADOSTNI: 0 + 3 = 3

Lorber Marjana (fil)
Pevce Zdenka (—)
Virtič Marija (ma)

iz IV. c razreda

ODLIČNI: 3 + 1 = 4

Gröbelnik Anton (oprosčen ustnega dela)
Jurač Rado
Pori Alojz
Kovačič Alenka

PRAV DOBRI: 4 + 2 = 6

Breznikar Branko
Kastivnik Boris
Mostnar Vlado
Štrekelj Bernard
Došen Marjana
Vidmar Magdalena

DOBRI: 5 + 2 = 7

Kokal Rudolf
Pori Stanislav
Pušnik Nikolaj
Trdina Marjan
Uršnik Franc
Fišer Vasilija
Flegar Marta

ZADOSTNI: 0 + 3 = 3

Leitinger Cvetka
Rutnik Jelica
Zamuda Tatjana

NEZADOSTNI: 2 + 1 = 3

Pečoler Miloš (—)
Stanta Mirko (—)
Guček Marjeta (nova zg)

ZAKLJUČNI IZPIT V JESENSKEM ROKU

1968

Horjak Drago — zadosten, Merčnik Silvo — dober, Oder Vladimir — zadosten, Osrajnik Marija — zadosten, Pikel Boris — zadosten, Ban Ivo — dober, Domjan Gvido — zadosten, Mahorčič Borut — zadosten, Pečko Otmar — dober, Gostenčnik Cvetka — zadosten, Gregoršaneč Romana — zadosten, Mernik Silvina — zadosten, Sekol Marjeta — dober, Tušnik Marija — zadosten, Cepec Danica — dober, Hribernik Irena — dober, Klemenc Mira — nezadosten, Črešnik Marija — zadosten, Razgoršek Danica — zadosten.

ZAKLJUČNI IZPIT V IZREDNEM ROKU

FEBRUARJA 1969

Klemenc Mira — zadosten.

POPRAVNI IZPITI IZ ŠOLSKEGA LETA

1967/68

a) Uspešno so jih opravili in dosegli naslednji uspeh (naveden v oklepaju):

I. a: Mithans Berta (dober), Paradiž Marjeta (dober), Skitek Marjeta (zadosten);

I. b: Arnold Ana (zadosten), Cvahte Miroslava (zadosten), Cadej Ljuba (zadosten), Smonker Nada (dober);

I. c: Herman Boris (zadosten), Pečnik Viljem (zadosten), Potočnik Rudolf (dober), Kocuvan Marija (dober), Valente Metka (dober);

I. č: Brodar Ivan (dober), Jumič Ivan (zadosten);

II. a: Muri Brigita (dober), Sokolič Blaženka (dober), Škratek Jožica (zadosten), Ternik Marija (zadosten);

II. b: Berložnik Marjan (zadosten), Gerl Marija (dober), Grile Tatjana (zadosten), Gregor Marija (zadosten), Grubelnik Milena (zadosten), Oderlap Marija (dober), Večko Marija (zadosten);

II. c: Kolenbrand Marjan (dober), Vesonik Marjan (dober), Golob Zdenka (dober);

III. a: Dolinšek Aleksander (dober), Gostenčnik Alojz (zadosten), Lesjak Rado (zadosten), Mauhler Edvard (zadosten), Bač Nada (dober), Bricman Marija (dober), Perše Marija (zadosten), Rotovnik Matilda (zadosten), Vajde Marina (zadosten);

III. b: Dobnik Izidor (zadosten), Gutenberger Ludvik (zadosten), Karlatec Jože (zadosten), Brankovič Sonja (zadosten), Delalut Jožica (zadosten), Kaker Majda (dober), Kremljak Marija (zadosten), Virtič Marija (zadosten);

III. c: Zamuda Tatjana (zadosten);

IV. a: Horjak Drago (zadosten), Oder Vladimir (zadosten), Črešnik Marija (zadosten), Osrajnik Marija (zadosten);

IV. b: Mahorčič Borut (zadosten), Mernik Silvina (zadosten), Sekol Marjeta (zadosten), Tušnik Marija (zadosten);

b) Popravnih izpitov niso opravili:

I. a: Dolenc Sonja, Pavlič Zdenka, Razgoršek Stefanija, Sgerm Danica, Viltušnik Helena;

I. b: Keber Breda, Perc Bernarda, Petrovič Cvetka, Sekalo Antonija, Skobir Erna;

I. c: Čerče Matjaž, Hojnik Živana, Potočnik Vida;

II. b: Dolinšek Milko;

III. a: Makuc Andrej, Golgranc Gabrijele;

III. b: Arnold Ivan;

IV. b: Fišer Vasilija.

c) K popravnim izpitom nista prišla:

Javornik Bernarda (II. a), Petrič Zvonka (II. a).

Dopolnilni razredni izpit:

Opravljal ga je Sotelšek Matjaž, a ga ni naredil, torej ni izdelal razreda.

Privatni razredni izpiti:

Verboten Renata — čez drugi razred — uspeh: prav dober, Sotelšek Matjaž — čez četrty razred — uspeh: zadosten.

Šolska skupnost

(mentor Garb Franc)

V tem šolskem letu je bila predsednica šolske skupnosti Čretnik Alenka, člani pa predsedniki razrednih skupnosti. Nova predsednica je Uršnik Jana.

Komite ZMS

(mentorica Cerar Jerica)

Predsednica Štehnar Angela, sekretarka Puc Dragica, blagajničarka Cigrovski Betka. Člani: Pogorelnik Marjana, Paradiž Marjeta, Vidmar Rahela, Pajžlar Marta, Janko Zoran, Kralj Maksimiljana, Šaloven Darinka, Grile Tatjana, Kodrun Romana, Gregor Marinka, Logar Andrej, Pori Alojz, Kovačič Alenka, Uršnik Jana. Nova predsednica je ponovno Štehnar Angela.

IZ GIMNAZIJSKE KRONIKE

6. oktobra — ob 720-letnici Raven je prejela gimnazija za delo v kraju od krajevne skup-

Tudi naši planinci so že obiskali novo zgrajeno kočo nad Arihovo pečjo. Slovenskemu koroškemu planinskemu društvu k temu uspehu čestitamo tudi mi

Zelene
arkade

nosti in krajevne konference SZDL Ravne na Koroškem posebno »listino spomina«. Pred poslopjem šole je bila proslava, kjer je sodeloval mešani zbor naše šole.

6. novembra je obiskala šolo dr. Stella Alexander iz Londona. Bila je gost republiškega sekretariata za prosveto in kulturo.

13. novembra je bila na gimnaziji slovesnost ob 70. obletnici rojstva ustanovitvenega ravnatelja naše gimnazije dr. Sušnika Franca. Slovesnosti so prisostvovali poleg pomembnih gostov kraja, republike in zamejstva tudi člana republiškega izvršnega sveta inž. Franc Razdevšek in inž. Ivan Zupan ter dr. Jožko Tišler in dr. Pavle Zablatnik iz Celovca. Inž. Franc Razdevšek je izročil dr. Francu Sušniku orden zasluge za narod z zlato zvezdo, s katerim ga je odlikoval tov. Tito.

28. novembra sta recitacijski krožek in pevski zbor gimnazije priredila v Titovem domu svečano akademijo za krajane. Dijaki naše šole: Nada Mager, Anton Grobelnik in Milan Krevh so prejeli nagrade občinske konference SZDL — Ravne na Koroškem za najboljše spise na razpisano temo.

4. decembra je v Titovem domu nastopil za dijake naše šole gledališki igralec Marijan Dolinar iz Celja z recitalom Podobe iz sanj.

17. februarja je pisatelj Marjan Kolar podelil 36 dijakom Prežihove značke IV. in V. stopnje. Šola je dijake nagradila s knjigami.

26. marca je bilo RTV tekmovanje med našo šolo in koprsko gimnazijo (Niti našega življenja). Zmagala je mladina naše šole in si priborila 5000 dinarjev nagrade. Tričlanska ekipa — Jože Gruden, Andrej Logar in Edvard Kopušar pa si je priborila enoletno štipendijo.

19. aprila je bil na naši gimnaziji aktiv profesorjev matematike in fizike srednjih šol bivšega mariborskega okraja.

27. aprila so se dijaki in profesorji naše šole udeležili osrednje proslave slovenskega naroda v Velenju.

18. maja je na šoli predaval izbranim dijakom lektor francoskega jezika iz Ljubljane gospod Durant.

30. maja je mladina gimnazije pripravila kulturni program v okviru praznovanja dneva mladosti in sodelovala v tekmovanju v poznavanju zgodovine delavskega gibanja.

31. maja je obiskal šolo rojak dr. Janko Kotnik, univerzitetni profesor v pokoju.

1. junija sta za občane Raven priredila v Titovem domu koncert gimnazijska pevska zbor celovške slovenske gimnazije in naše šole pod vodstvom dr. Franca Czigana in Toneta Ivartnika. Koncertu je prisostvoval ravnatelj celovške gimnazije dr. Pavle Zablatnik.

18. junija je obiskala šolo skupina profesorjev gradbene srednje šole iz Bratislave.

24. junija so maturantom svečano podelili maturitetna spričevala. Slovesnosti sta prisostvovala predsednik skupščine občine Ravne na Koroškem Ivan Strmčnik, ki je maturante tudi pozdravil, in dr. Franc Sušnik.

V tem šolskem letu so uspešno delovali:

— Športno društvo, ustanovljeno 18. novembra 1968. Delo je potekalo v mnogih sekcijah, ki so v občinskih, medšolskih in republiških srečanjih dosegale najboljša mesta. Med šolskimi športnimi društvi v SRS je društvo doseglo solidno 7. mesto, naši šahisti pa so republiški srednješolski prvaki. Društvo so požrtvovalno vodili predsednik Zoran Janko ter mentorja Janko Kotnik in Jožica Filipančič.

— Gimnazijski recitacijski krožek (mentor Janez Mrdavšič), mešani pevski zbor in mali moški zbor (zborovodja Tone Ivartnik) so uspešno prirejali proslave za šolo ter sodelovali na vseh krajevnih proslavah. Posebno uspešna sta bila pevska zbor, ki sta med drugim nastopila tudi na občinski reviji mladinskih pevskih zborov, fantovski zbor pa je sodeloval tudi na reviji društvenih pevskih zborov Mežiške doline.

— Literarni krožek (mentor Tone Sušnik) in uredniški odbor gimnazijskega glasila sta v tem šolskem letu pripravila in izdala 4 številke »Misli mladih«. Glasilo je slovenski javnosti predstavilo uredništvo Mladine v Mladih potih, kjer je ponatisnilo tudi nekaj prispevkov.

— Marksistični krožek (mentor Franc Stopajnik se je med drugim seznanjal tudi z me-

todologijo sociološkega raziskovanja in obdelal gradivo ankete »Delavsko samoupravljanje v gospodarskih organizacijah« za občinski komite ZKS — Ravne na Koroškem.

Tudi drugi krožki in sekcije so bili pri svojem delu učinkoviti.

Marta Petre

RUDARJI

Kolona rudarjev prihaja po cesti, težak in utrujen jim je korak, globoko pod zemljo bili so na delu, roke vse žuljave so od lopat.

Naši očetje, sinovi in bratje, na delo vsak dan v rove gredo, svetilka v roki preganja jim temo, dokler ne osvetli to črno zlato.

Krampi zapojejo, sekajo premog, v prahu in znoju rudarji trpe, za vse garanje, ki čaka jih v rovih, le slabo plačilo trpini dobe.

Dolga leta služili so tujcu, trpeli, znojili so se pod zemljo, zdravje, mladost jim je tam ostala, prekmalu jim starost podala roko.

Ta pesem spominja me leških rudarjev, med njimi naš oče nekdanj je trpel, je rudnik že zdavnaj opuščeno, pozabljen, spomin na rudarje bo vedno živel.

ZLATI JUBILEJ PREVALJSKIH PLANINCEV

Avgusta pred 50 leti so v Pliberku, takratnem središču plebiscitne cone A, ustanovili planinsko podružnico pod imenom »mežiška«. Ustanovitelj in prvi predsednik je bil dr. Dušan Senčar. Po izgubljenem plebiscitu so prenesli sedež na Prevalje in tako prevaljski planinci praznujejo letos svoj zlati jubilej.

Ob tej priložnosti so priredili slavnostno srečanje na Uršlji gori in izdali jubilejno brošuro »Goram pozdrav«, ki vsebuje sestavke dr. Fr. Sušnika, dr. Dušana Senčarja, Franca Telcerja, Karla Aberška in Leopolda Suhodolčana; opremil jo je inž. Andrej Lodrant.

Prevaljskim planincem čestitamo.

k.

ZA DOBRO VOLJO

Izpit

»Gospod kandidat, kaj je uran?«

— ?

»Tako? Tega ne veste. Kaj pa je helij?«

— ?

»Tudi ne? Zdaj vam pa dam še zadnjo priložnost. Kakšna je, hm, razlika med uranom in helijem?«

Telegram

Ameriški vojak, ki je služil v Nemčiji, je prejel od svoje zaročenke naslednji telegram:

»Nisem mogla več čakati in sem poročila tvojega očeta. Mnogo poljubov. Mama.«

Pešci

»Očka, kaj je angel?«

»Pešec, ki se je prepozno umaknil.«

ŠOLSKE CENTER

daje poročilo za šolsko leto 1968-69

Svet šolskega centra

V svetu šolskega centra so naslednji člani delovne skupnosti: Demeter Horvat — predsednik, prof. Vincenc Trafela — podpredsednik, Jože Hölel, Josip Kecerin, Marija Klemenčič, Ivan Kogelnik, Ivan Kuzman, Božo Radivojevič in Anton Svečko — člani. Kot predstavniki javnosti in ustanovitelja so bili v svet centra imenovani: dipl. inž. Ferdo Medl, dipl. inž. Jože Žunec (obč. skupščina Ravne na Koroškem), Jože Bukovec, dipl. inž. Janko Gnamuš, dipl. inž. Anton Pratneker, dipl. inž. Vlado Rac (železarna Ravne), Boris Fabijan (slušatelj oddelkov za odrasle) in Milan Vrabčič (šolska skupnost).

Upravni odbor

Franc Vreš — predsednik; člani — Jože Hölel, Ivan Kogelnik, prof. Zinka Zorko in prof. Ladislav Kukec, ki je član UO po svojem položaju.

Sodelavci šolskega centra

(naziv, rojstno leto, začetno leto službovanja, leto službovanja na šolskem centru, stroka, zadožitve)

Kukec Ladislav, ravnatelj (profesor, 1919, 1940, 1948, industrijski pedagog)

Erjavec Mirko, vodja učnih delavnic (predmetni učitelj, 1919, 1937, 1946, kov.)

Radivojevič Božo, pomočnik ravnatelja (predmetni učitelj, 1925, 1950, 1950, strojeslovje, mehanika, varuh zbirke za strojeslovje, mehanika)

Vreš Franc, vodja izobraževanja odraslih (strojni tehnik, 1931, 1954, 1965)

Redni učitelji

Brložnik Milan (učitelj praktičnega pouka, 1928, 1946, 1950, učitelj praktičnega pouka strugarjev, mentor PRK)

Blatnik Anton (predmetni učitelj praktičnega pouka, 1931, 1949, 1955, učitelj praktičnega pouka strugarjev, mentor šolske skupnosti)

Čeru Mirko (učitelj, 1932, 1950, 1950 s predsedki, učitelj praktičnega pouka ključavničarjev)

Čeplak Franc (predmetni učitelj, 1937, 1956, 1965, tehnologija materiala, tehniško risanje, varuh zbirke za tehnologijo materiala)

Erat Božidar (učitelj, 1939, 1957, 1960, učitelj praktičnega pouka rezkalcev in brusilcev)

Horvat Demeter (predmetni učitelj, 1940, 1965, 1965, sociologija, varuh zbirke za DEV)

Hölel Jože (predmetni učitelj praktičnega pouka, 1925, 1947, 1956, ključavničarji, mladinske ure)

Ivič Franc (učitelj, 1912, 1936, 1958, matematika, varuh zbirke učil za matematiko, avdiovizualna sredstva)

Jostl Jože (predmetni učitelj, 1944, 1962, 1965, strojeslovje, tehnologija obdelave, poklicna znanja, varuh kabineta v V. učilnici)

Kecerin Josip (profesor telesne vzgoje, 1938, 1955, 1968, telesna vzgoja, varuh zbirke za telesno vzgojo, mentor šolskega športnega društva)

Kogelnik Ivan (učitelj, 1931, 1949, 1964, kovač, učitelj praktičnega pouka kovačev)

Košeljnik Ivan (učitelj, 1924, 1942, 1949, učitelj praktičnega pouka ključavničarjev, poverjeništvu za mladinski tisk)

Kuzman Ivan (predmetni učitelj praktičnega pouka, 1930, 1947, učitelj za rezkalce, brusilce in ključavničarje, mentor mladinske organizacije)

Planinc Leopold (učitelj, 1934, 1954, 1964, kovač, učitelj praktičnega pouka kovačev)

Trafela Vincenc (profesor — pripravnik, 1940, 1958, 1967, strojna mehanika na TSS, matematika na TSS, poklicna znanja, mehanika na redni šoli, zbirka učil za tehniško risanje)

Zorko Zinka (profesorica, 1936, 1961, 1961, slovenski jezik, šolske proslave, organizacija »Prežihove značke«)

V podaljšanem delovnem času so na zavodu poučevali

Bratina Janez, dipl. inž., obratna elektrotehnika, prakt. delo obratnih elektrikarjev

Čegovnik Franc, metalurški tehnik, HTV

Černe Franc, dipl. inž., meritve

Gnamuš Janko, dipl. inž., termična obdelava jekla, praktično delo za kalilce

Gnamuš Ferdo, inž., strojništvo v metalurgiji

Javornik Edvard, dipl. ek., ekonomika podjetij

Knez Alojz, dipl. inž., strokovno risanje s stroj. elementi

Mikič Marjan, absolvent fil. fakultete, nemščina

Mrdavšič Janez, profesor, slovenski jezik

Macur Vlado, dipl. inž., metalurgija železa in jekla

Pratnekar Anton, dipl. inž., delovne tehnike

Razdevšek Cveta, profesor, psihologija dela

Strahovnik Vlado, dipl. inž., preiskava jekla in izdelkov ter obdelava jekla

Sušnik Anton, profesor, slovenski jezik

Šipek Anton, strojni tehnik, strojni elementi

Terseglav Monika, dipl. inž., tehnologija izdelave in predelave jekla

Vizjak Ferdo, dipl. inž., teh. materiala

Vodnjov Marija, dr. med., zdravstvena vzgoja

Žunec Jože, dipl. inž., metalurška tehnologija

Oderlap Metka, dipl. ek., gospodarska zakonodaja

Butolen Milan, praktično delo za topilce

Ošlovnik Peter, praktično delo z livarji

Peruš Vladimir, praktično delo za valjavce

Gams Leopold, dipl. inž., livarstvo

Pur Oto, praktično delo za valjavce

Založnik Adolf, praktično delo za kalilce

Administrativno osebje

Dretnik Marica — (računovodkinja, 1931, 1947, 1947, SS-ekonomska)

Klemenčič Marija — (mat. knjigovodkinja, 1936, 1958, 1962, trgovska pomočnica)

Košak Cilka — (blagajničarka, 1929, 1948, 1958, finančni manipulant)

Mihelič Marija — (fin. knjigovodkinja, 1944, 1963, 1965, SS-ekonomska)

Zivič Helena — (tajnica, 1934, 1950, 1962, administrativni manipulant)

Tehnično in pomožno osebje

Butkovič Anton — (konstruktor, 1907, 1927, 1957, SS, varuh tehn. arhiva)

Hudopisk Dominik — (KV ključ., 1945, 1963, 1963, remontni ključ.)

Kovač Ivan — (PV mizar, 1910, 1931, 1959, remontni mizar)

Kunc Ivan — (skladiščnik, 1941, 1959, 1968, KV ključavničar)

Ortan Zvonko — (KV str. ključ., 1927, 1945, 1960, lanser)

Svečko Anton — (KV ključ., 1941, 1957, 1964, remontni ključ.)

Škrubej Boris — (ref. priprave dela, 1939, 1957, 1962, strojni tehnik)

Cesar Jožica — (snažilka, 1940, 1956, 1957)

Dretnik Zofija — (kuharica, 1926, 1948, 1963)

Koren Ana — (snažilka, 1928, 1945, 1962)

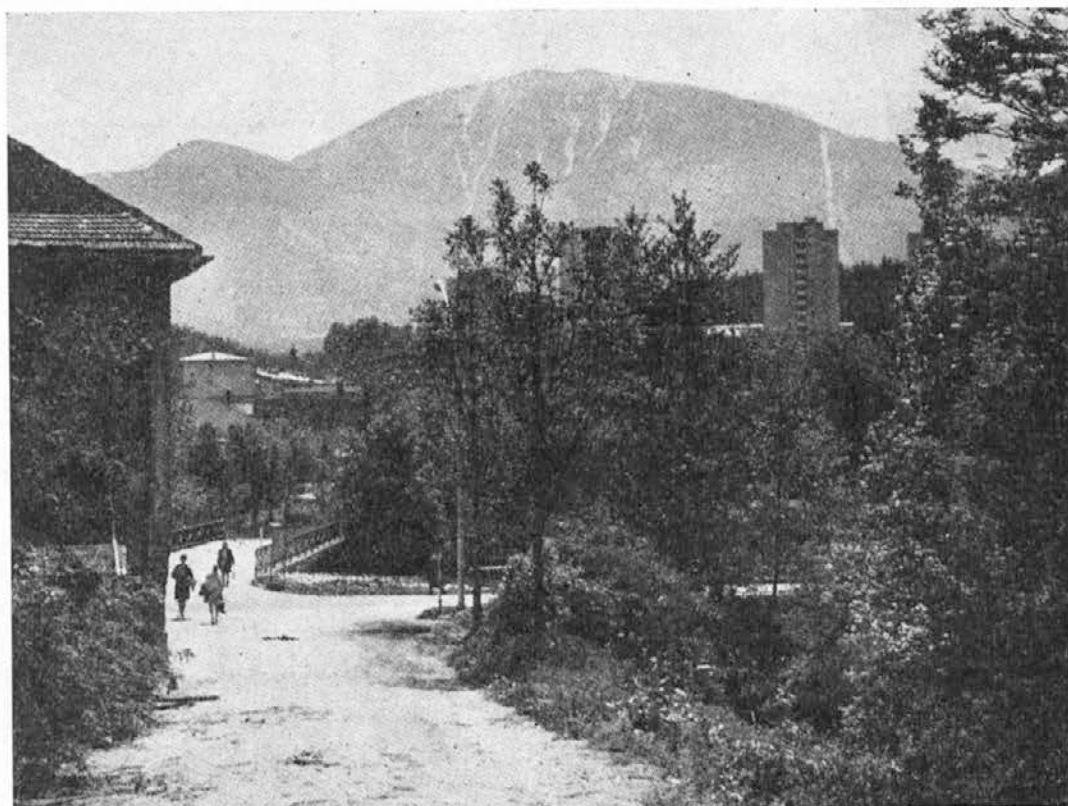
Prednik Jožica — (snažilka, 1931, 1952, 1952)

Suhec Angela — (snažilka, 1931, 1965, 1965)

Šolski center Ravne na Koroškem je imel v šolskem letu 1967/68 lepe uspehe. Dejavnost se je v primerjavi s prejšnjimi leti razširila predvsem zaradi proizvodnih nalog Železarne Ravne in drugih podjetij koroške regije.

V okviru šolskega centra so tele dejavnosti:

1. Metalurška industrijska šola
2. Kovinarska šola
3. Tehniška šola za elektrotehniško in strojno stroko v Mariboru — oddelek za izobraževanje odraslih Ravne na Koroškem

Pogost kontrast pri nas

4. Delovodska šola kovinske in metalurške stroke Ravne na Koroškem

5. Dveletna šola za učence kov. in met. stroke, neverificirana, za Železarno Ravne

Organizacija rednega pouka

a) Metalurška industrijska šola	5 oddelkov mladine s	139 učenci
	1 oddelek odraslih z	32 slušatelji
b) Kovinarska šola	5 oddelkov mladine s	150 učenci
c) Tehniška šola	1 oddelek z	21 slušatelji
d) Delovodska šola	4 oddelki s	117 slušatelji
e) Dveletna šola za učence kov. in met. stroke — priučevanje	2 oddelka mladine s	63 učenci

Učenci po razredih:

1. a MIS	30 učencev — kovinarji
1. b MIS	25 učencev — metalurgi
2. a MIS	31 učencev — kovinarji
2. b MIS	32 učencev — kovinarji
3. a MIS	21 učencev — metalurgi
V. sem. MIS	— odrasli 32 slušateljev — kovinarji in metalurgi

1. d kov. šola	31 učencev — kovinarji
1. c kov. šola	27 učencev — kovinarji
2. c kov. šola	32 učencev — kovinarji
3. b kov. šola	31 učencev — kovinarji
3. c kov. šola	29 učencev — kovinarji

TSS III. razr. 21 slušateljev — strojno tehnološka smer

Delovodska šola 28 slušateljev — kovinarji
28 slušateljev — kovinarji
61 slušateljev — metalurgi

1. priučevanje 32 učencev — metalurgi
2. priučevanje 31 učencev — kovinarji in metalurgi

Skupno je na šolskem centru 522 učencev oziroma slušateljev (518 moških in 4 ženske). Teoretični pouk je bil organiziran v dopoldanskem času za učence MIS, kovinarske šole in dveletne šole (neverificirane), slušatelji TSS, delovodske šole in MIS, odrasli pa so imeli pouk v popoldanskem času.

Praktični pouk so imeli vsi učenci v dopoldanskem in popoldanskem času.

Center je skrbel tudi za vzgojo vseh učencev elektro stroke iz Železarne Ravne. Ti učenci so opravili osnovni kovinarski program na našem centru, B in C program na delovnih mestih podjetja, teoretični del pouka pa so obiskovali v Mariboru na elektrogospodarskem šolskem centru.

Nazornost pouka se izraža v povezavi z rednim procesom dela v železarni in v drugih podjetjih, s spoznavanjem strojev in naprav, z demonstracijami, učili, nazorili in filmi, ki jih ima center na razpolago.

S — kot Suha

Svobodne dejavnosti

Šolski center pomaga pri delovanju in razvijanju naslednjih aktivnosti:

- šolska skupnost,
- mladinska organizacija,
- šolsko športno društvo,
- tekmovanje za »Prežihovo značko«,
- podmladek RK.

Šolsko leto 1968/69 se je pričelo 1. septembra 1968 in je trajalo do 31. avgusta 1969.

Teoretični pouk se je pričel 3. septembra 1968. Za učence v elektro gospodarstvu elektro stroke je bil teoretični pouk prilagojen šolskemu koledarju elektrogospodarskega šolskega centra v Mariboru. Ko so bili učenci pri praktičnem pouku v podjetju ali centru, je za njih veljal delovni koledar šolskega centra.

V tem šolskem letu smo imeli učence kovinarske šole na periodičnem pouku. Skupine smo formirali sporazumno z delovnimi organizacijami, ki pošiljajo učence v kovinarsko šolo.

Na željo nekaterih podjetij so učenci I. letnika kovinarske šole opravljali tudi program B na centru in program avtogenega in obločnega varjenja.

UČNI USPEH V ŠOLSKEM LETU 1968/69

a) Metalurška industrijska šola

Izdelali	Razred					skupaj	%
	odlični	prav dobri	dobri	zadostni	skupaj		
1. a kovinarji	—	4	16	1	21	70	
1. b metalurgi	—	3	18	—	21	84	
2. a kovinarji	2	3	9	5	19	61,3	
2. b kovinarji	3	1	10	7	21	65,6	
3. a metalurgi	—	3	10	2	20	95,8	
Skupaj MIS mladina	5	14	63	20	102	73,3	

Niso izdelali

Razred	Izdelali				skupno	%
	z eno nezađ.	z dvema nezađ.	s tremi in več	skupaj		
1. a kovinarji	5	4	—	9	30	
1. b metalurgi	4	—	—	4	16	
2. a kovinarji	4	6	2	12	38,7	
2. b kovinarji	2	7	2	11	34,4	
3. a metalurgi	1	—	—	1	4,2	
Skupaj MIS mladina	16	17	4	37	26,7	

b) Kovinarska šola

Izdelali	Razred				skupaj	%
	odlični	prav dobri	dobri	zadostni		
1. d kovinarji	1	3	13	2	19	61,4
1. c kovinarji	—	2	14	3	19	70,4
2. c kovinarji	2	3	12	10	27	84,4
3. b kovinarji	1	6	12	8	27	87,1
3. c kovinarji	1	2	16	7	26	89,7
Skupaj kov. šola	5	16	67	30	118	78,6

Niso izdelali

Razred	Izdelali				skupaj	%
	z eno nezađ.	z dvema nezađ.	s tremi in več	skupaj		
1. d kovinarji	9	1	1	11	35,4	
1. c kovinarji	5	3	—	8	29,6	
2. c kovinarji	4	1	—	5	15,6	
3. b kovinarji	4	—	—	4	12,9	
3. c kovinarji	3	—	—	3	10,3	
Skupaj kov. šola	25	5	1	31	20,6	

c) Dveletna šola za učence kovinske in metalurške stroke, neverificirana, za Železarno Ravne

Izdelali	Razred				skupaj	%
	odlični	prav dobri	dobri	zadostni		
1. metalurgi	—	4	17	3	24	74,9
2. kov. in met.	—	2	20	7	29	93,6
Skupaj	—	6	37	10	53	84,1

Niso izdelali

Razred	Izdelali				skupaj	%
	z eno nezađ.	z dvema nezađ.	s tremi in več	skupaj		
1. metalurgi	6	2	—	8	25,1	
2. kov. in met.	2	—	—	2	6,4	
Skupaj	8	2	—	10	15,9	

ŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Organizacija pouka v vseh šolah in oddelkih je potekala nemoteno. Na centru primanjkuje učilnic za teoretični pouk, zato smo našli učilnico v gasilskem domu.

Izobraževanje odraslih

Pri izobraževanju odraslih v tem šolskem letu smo dosegli nadaljnji napredek pri vključevanju zaposlenih v redne oddelke za odrasle. Ustanovljen je bil oddelek delovodske šole metalurške stroke, v katerega je vpisanih 61 slušateljev, v glavnem metalurgov. S tem se bo nekoliko zmanjšala vrzel tovrstnih kadrov v metalurških obratih železarne, od koder je 52 slušateljev, ostali so iz rudnika Mežica. V redno izobraževanje odraslih pri šolskem centru Ravne je bilo vključenih v tem šolskem letu 170 slušateljev. Od tega iz železarne 143, Rudnika Mežica 12, TRO Prevalje 2, »Inštalater« Prevalje 2, Ljubljana transport 1, Tovarna lesovine in lepenke Prevalje 1, Šolski center Ravne 3, Hidromontaža 1, Tovarna poljedelskega orodja Muta 1, »Stroj« Radlje 3 in privatnik 1 slušatelj. Skupno iz drugih podjetij 27 slušateljev.

Predavanja so pretežno v popoldanskem času, razen na oddelku za odrasle MIS in metalurškem oddelku delovodske šole, ki imata pouk v dveh izmenah dopoldne in popoldne. Dvoizmenska predavanja so organizirana zaradi večizmenskega dela.

Razen rednega izobraževanja odraslih je šolski center nadaljeval s priučevanjem delavcev za delovna mesta z različnimi tečajji, seminarji in dveletnim priučevanjem za metalurške in kovinarske poklice. V dveletno priučevanje je bilo vključenih 64 učencev, od tega v 1. letniku 32 in v 2. letniku 32 učencev.

Na tečajjih in seminarjih so se zaposleni strokovno izpopolnjevali na obstoječih delovnih mestih, priučevali za nova delovna mesta, novo sprejeti delavci pa so se uvajali v podjetje in na delovna mesta. Dopolnilno izobraževanje je bilo teoretično in praktično.

a) Za dopolnilno strokovno izobraževanje so bili organizirani naslednji tečajji:

- tečaj za kontrolorje — 39 slušateljev,
- tečaj za čitanje načrtov — 29 slušateljev,

Uspeh pri zaključnih izpitih

Izdelali	K izpitu se je prijavilo	odlični	prav dobri	dobri	zadostni	Skupaj %	Ima popravni izpit št. %	Mora opravljati ponovni izpit št. %
III. a MIS	20	1	4	12	2	19	1	—
III. b kov.	27	1	6	10	2	19	2	6
III. c kov.	26	1	3	9	6	19	6	1
Privatni izpit	1	—	—	1	—	1	—	—
Skupaj	74	3	13	32	10	58	9	7

Neverificirana šola za priučene delavce

2. P 31 1 8 16 6 31

— tečaj za prometno osebje — 31 slušateljev,
— tečaj za upravljanje z demagi — 55 slušateljev.

Organizirano je bilo tudi periodično preverjanje znanja za žerjavovodje. Udeležili so se ga 203 udeleženci. Izpit iz varstva pri delu na ogroženih delovnih mestih je opravilo 190 delavcev.

b) Za druga delovna mesta so se delavci priučevali na naslednjih tečajih:

— tečaj za žerjavovodje — 15 udeležencev,
— tečaj za priučevanje strugarjev — 9 udeležencev,
— osnovni tečaj za plamensko varjenje — 7 udeležencev,
— tečaj za brusilce — 7 udeležencev.

c) Za vse novo sprejete delavce je bilo organiziranih 12 uvajalnih seminarjev, katerih se je udeležilo skupno 335 slušateljev. Uvajalni seminarji so bili dvodnevni in je njihov osnovni namen, da spoznajo vsi novo sprejeti delavci podjetje, njegove najvažnejše institucije, svoje pravice in dolžnosti, delitev dohodka ter tehnično in zdravstveno zaščito.

Na vseh tečajih in seminarjih je bilo vključenih v tem šolskem letu 984 zaposlenih. Od tega jih je izobraževanje uspešno zaključilo 864, ostalih 120 je od izobraževanja odstopilo oziroma niso uspešno končali tečaja ali seminarja.

Če k 864 delavcem prištejemo še 143 slušateljev oddelkov za odrasle iz železarnice, je bilo v izobraževanje vključenih 1007 delavcev, kar znaša 31,5% zaposlenih. V lanskem letu se je strokovno izobraževalo 20,8% zaposlenih.

Za družbeno-ekonomsko in politično izobraževanje v okviru šolskega centra ni bilo nobene izobraževalne akcije.

Izboljšalo se je pa razmerje med udeleženci kovinarji in metalurgi v korist metalurgov. V preteklem letu je bilo v izobraževanje vključenih 90% kovinarjev in 10% metalurgov. Letos je razmerje približno 50:50, kar je posebej pomembno za izboljšanje kvalifikacijske strukture v metalurških obratih, ki so vsa leta v tem zaostajali. Posebej moramo pohvaliti resnost in prizadevanje slušateljev vseh oddelkov delovodske šole, ki kljub težavam (težki delovni pogoji, izmensko delo) sorazmerno redno obiskujejo predavanja in dosegajo tudi dobre uspehe na izpitih.

Za izobraževanje kupcev in uporabnikov izdelkov železarne nismo v preteklem letu organizirali nobenega seminarja. V bodoče bo temu vprašanju treba posvetiti več pozornosti, ker je to neločljivo povezano z uspehom poslovanja podjetja v tehnično in ekonomsko razviti družbi.

SEZNAM UČENCEV

I. a razred MIS — kovinarji

Razrednik: Čeru Mirko

- Berložnik Miroslav ključav. nezadosten
- Burjak Danilo strugar dober
- Feguš Janez strugar nezadosten
- Pink Bernard strugar nezadosten
- Firšt Štefan ključav. zadosten
- Golob Ervin strugar dober
- Golob Stanko ključav. prav dober
- Gornik Miran ključav. dober
- Janota Alojz brusilec dober
- Juh Otmar strugar prav dober
- Klemenc Miran rezkalec nezadosten
- Kordež Jože strugar dober

- Kovačec Jože ključav. prav dober
- Krivograd Drago brusilec dober
- Lenko Franc strugar dober
- Mavrin Franjo rezkalec dober
- Mithans Janko ključav. prav dober
- Molnar Andrej ključav. dober
- Osrainik Drago strugar nezadosten
- Ošlovnik Marjan ključav. nezadosten
- Petrič Feliks strugar dober
- Podgoršek Tomislav ključav. dober
- Podobnik Bojan brusilec nezadosten
- Repotočnik Hari rezkalec dober
- Satler Damijan rezkalec nezadosten
- Senica Silvo ključav. dober
- Smolar Otmar strugar nezadosten
- Šimenc Milan rezkalec dober
- Štökl Pavel ključav. dober
- Vidrih Branko ključav. dober

I. b razred MIS — metalurgi

Razrednik: Franc Ivič

- Arl Janez topilec nezadosten
- Brlek Milan kovač dober
- Burja Savo topilec dober
- Čeh Ivan topilec dober
- Černjak Ciril kalilec dober
- Dežman Marjan valjavec dober
- Dižovnik Miroslav topilec dober
- Gerdej Jožef valjavec dober
- Glosenčnik Franc kovač dober
- Hrnčič Vladimir kalilec dober
- Hudrap Srečko kovač dober
- Jurak Jože topilec dober
- Kaker Jože topilec neocenjen
- Kocen Franc kovač prav dober
- Kolar Milan kovač dober
- Kret Danijel valjavec prav dober
- Madl Beno topilec dober
- Nabernik Vincenc valjavec dober
- Namestnik Jože kovač nezadosten
- Peruš Kristijan kovač nezadosten
- Sajevec Rupert topilec dober
- Skratek Jurij valjavec dober
- Triglav Stanko kalilec prav dober
- Vaserfal Karel kalilec dober
- Vidrih Jožef topilec dober

II. a razred MIS — kovinarji

Razrednik: Trafela prof. Vincenc

- Barbarič Drago ključav. nezadosten
- Blatnik Ernest ključav. odlični
- Capuder Vojko strugar zadosten
- Cokan Slavko strugar nezadosten
- Čebulc Milan strugar dober
- Erjavec Andrej strugar dober
- Garb Miroslav strugar dober
- Gavez Viljem ključav. nezadosten
- Golob Danilo ključav. dober
- Golob Zoran ključav. nezadosten
- Gorenšek Marjan ključav. dober
- Grobelnik Franc strugar zadosten
- Kušej Alojz ključav. nezadosten
- Ledinek Jože strugar nezadosten
- Lešnik Drago ključav. nezadosten
- Metulj Peter ključav. nezadosten
- Mlačnik Rafael ključav. nezadosten
- Oblak Benjamin strugar dober
- Pernek Darko ključav. nezadosten
- Plimon Ivan strugar zadosten
- Polenik Albert ključav. prav dober
- Razgoršek Vekoslav ključav. prav dober
- Repotočnik Vinko ključav. prav dober
- Škrubej Marko ključav. nezadosten
- Štrekelj Avgust strugar odlični
- Šumnik Peter ključav. nezadosten

- Trunk Jože ključav. zadosten
- Valtl Pavel ključav. dober
- Vaukan Slavko strugar dober
- Vrabič Edi ključav. zadosten
- Zibret Stanko ključav. dober

II. b razred MIS — kovinarji

Razrednik: Jostl Jože

- Apat Alojz ključav. zadosten
- Čurč Danilo ključav. nezadosten
- Dlopst Ivan ključav. zadosten
- Dretnik Vido ključav. nezadosten
- Hladnik Adolf ključav. zadosten
- Kern Tomaž ključav. dober
- Kordež Avgust ključav. dober
- Kordež Silvo ključav. dober
- Kragelnik Maks ključav. zadosten
- Lamuč Joško ključav. dober
- Matjašec Ivan ključav. dober
- Mave Miroslav ključav. nezadosten
- Mori Ivan ključav. dober
- Pečnik Hinko ključav. dober
- Pepevnik Martin ključav. zadosten
- Peruš Miroslav ključav. nezadosten
- Plimon Milan ključav. nezadosten
- Podojsteršek Milan ključav. odlični
- Potočnik Zmagoslav ključav. nezadosten
- Rebula Drago ključav. dober
- Rizmal Franc ključav. prav dober
- Račev Franc ključav. nezadosten
- Rus Stanislav ključav. zadosten
- Sep Miroslav ključav. odlični
- Sušek Jože ključav. dober
- Sveteč Jože ključav. nezadosten
- Sveteč Matej ključav. zadosten
- Širnik Gvido ključav. nezadosten
- Škrabl Zvonko ključav. nezadosten
- Taks Stanislav ključav. nezadosten
- Vogel Ivan ključav. dober
- Vrabič Milan p. meh. odlični

III. a razred MIS — metalurgi

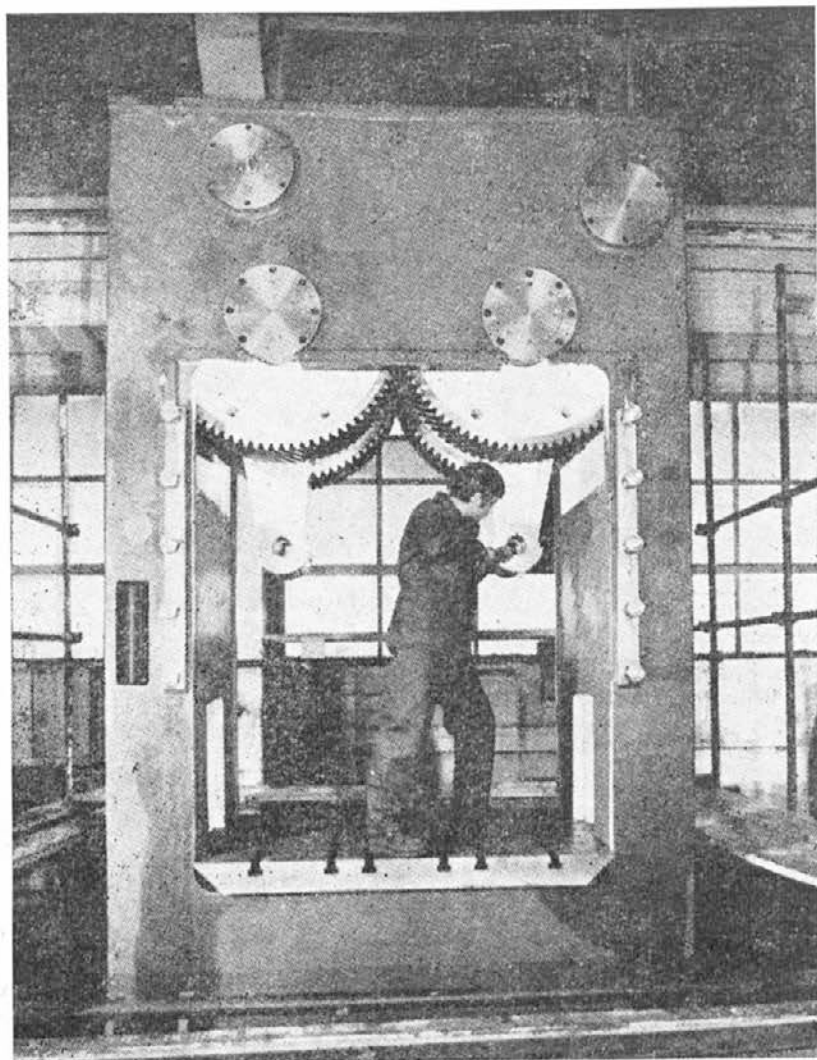
Razrednik: Horvat Demeter

- Bele Alojz topilec zadosten
- Bošnik Anton valjar dober
- Burjak Edvard kalilec zadosten
- Gerdej Franc valjar dober
- Goričan Janko topilec zadosten
- Grobelnik Franc kovač nezadosten
- Hartman Franc valjar dober
- Kac Ivan kovač zadosten
- Lavre Mihael kalilec dober
- Lipovnik Stanislav topilec prav dober
- Miklavc Franc kovač dober
- Mlinar Ivan kovač dober
- Pisar Stanislav topilec zadosten
- Pšeničnik Rudolf valjar zadosten
- Sitar Marjan kalilec prav dober
- Šmigoc Matko topilec dober
- Štrikar Rudolf kalilec zadosten
- Tandler Stanislav valjar dober
- Tomšič Edvard kovač dober
- Vožič Stanislav kalilec dober
- Zeleznik Rajko kalilec prav dober

I. c razred — kovinarska šola

Razrednik: Čeplak Franc

- Barl Vladimir liv.-kal. nezadosten
- Čreslovnik Valentin ključav. dober
- Hovnik Bernard liv.-kal. nezadosten
- Hrastel Anton ključav. nezadosten
- Janež Stanko ključav. prav dober
- Kozar Jože ključav. dober
- Kraker Branko ključav. nezadosten
- Krenkar Radovan liv.-kal. dober
- Ladinek Dušan ključav. dober
- Ledinek Hubert ključav. dober
- Laznik Marko kovač dober
- Medved Ivan strugar dober
- Melanšek Nikolaj liv.-kal. nezadosten
- Oder Franc ključav. dober
- Pečolar Branko ključav. dober
- Pogorelec Pavel kovač dober
- Pšeničnik Danilo ključav. dober
- Ramšak Herman ključav. nezadosten
- Razdevšek Jože liv.-kal. dober
- Repotočnik Anton kovač dober
- Skutnik Hubert ključav. nezadosten
- Srčič Alojz liv.-kal. dober
- Stopernik Miran ključav. prav dober
- Ternik Rudolf klepar zadosten
- Uršič Emil ključav. zadosten
- Zaleršnik Venčeslav liv.-kal. zadosten
- Zbičajnik Maks ključav. nezadosten

Takšno stiskalnico — velikanko — smo skonstruirali in izdelali v naši železarni

I. d razred — kovinarska šola

Razrednik: Čeplak Franc

1. Čas Bojan	ključav.	dober
2. Creslovnik Mirko	ključav.	nezadosten
3. Fele Anton	klepar	dober
4. Flac Ivan	ključav.	dober
5. Gube Jože	ključav.	odličen
6. Kajzer Martin	ključav.	zadosten
7. Kerec Venčeslav	ključav.	prav dober
8. Kirn Roman	ključav.	dober
9. Kralj Tomislav	strugar	dober
10. Krivograd Miran	ključav.	prav dober
11. Lekič Aleksander	rezkalec	dober
12. Lesjak Rajko	ključav.	prav dober
13. Lorber Janko	ključav.	dober
14. Melanšek Etbin	ključav.	dober
15. Mori Vinko	ključav.	nezadosten
16. Mori Vlado	ključav.	dober
17. Mlinar Zdravko	klepar	nezadosten
18. Ovčak Jože	ključav.	nezadosten
19. Penec Srečko	ključav.	nezadosten
20. Repanšek Filip	ključav.	nezadosten
21. Robnik Rajko	ključav.	dober
22. Rožej Vinko	ključav.	dober
23. Salčnik Andrej	ključav.	dober
24. Skitek Stefan	ključav.	nezadosten
25. Sveršina Janko	ključav.	dober
26. Škorjanec Jože	ključav.	nezadosten
27. Špalir Franc	ključav.	nezadosten
28. Vastl Andrej	ključav.	nezadosten
29. Zemljič Aljoša	strugar	nezadosten

II. c razred — kovinarska šola

Razrednik: Zorko prof. Zinka

1. Andrić Gabrijel	ključav.	zadosten
2. Andrić Milan	ključav.	nezadosten
3. Cokan Zdravko	ključav.	dober
4. Ernestl Franc	ključav.	dober
5. Eršte Anton	ključav.	dober
6. Ferk Dušan	ključav.	dober
7. Glosenčnik Avgust	ključav.	dober
8. Hirtl Jože	ključav.	nezadosten
9. Ivančič Ivan	ključav.	dober
10. Jamnik Ivan	ključav.	dober
11. Jerčič Franc	ključav.	nezadosten
12. Kac Miroslav	ključav.	dober
13. Kadiš Jože	ključav.	odličen

14. Kavzar Leon	ključav.	odličen
15. Klimež Ivan	ključav.	zadosten
16. Kočivnik Franc	ključav.	zadosten
17. Korat Slavko	ključav.	dober
18. Kus Martin	ključav.	nezadosten
19. Linasi Peter	kovač	dober
20. Lubej Mihael	ključav.	dober
21. Markovič Milorad	ključav.	dober
22. Mithans Niko	ključav.	prav dober
23. Nabernik Jože	ključav.	dober
24. Onuk Anton	ključav.	prav dober
25. Pristovnik Viljem	ključav.	dober
26. Radjenovič Stevo	ključav.	prav dober
27. Rutar Maks	ključav.	nezadosten
28. Sedar Ivan	ključav.	prav dober
29. Šrajner Franc	ključav.	dober
30. Trstenjak Marjan	ključav.	dober
31. Veronik Jože	ključav.	dober
32. Vitrih Ivan	ključav.	dober

III. b razred — kovinarska šola

Razrednik: Kecerin Josip

1. Adamič Franc	ključav.	nezadosten
2. Ajtnik Ivan	ključav.	odličen
3. Borovnik Milan	ključav.	dober
4. Beliš Boris	ključav.	dober
5. Cerovšek Maks	ključav.	dober
6. Čeru Blaž	ključav.	prav dober
7. Ditingner Rudolf	ključav.	zadosten
8. Gerold Franc	ključav.	dober
9. Gorenjak Jože	ključav.	zadosten
10. Grenko Janez	ključav.	dober
11. Haberman Edmund	ključav.	dober
12. Hercog Ervin	ključav.	dober
12. Jesenk Maksimiljan	ključav.	dober
13. Jesih Stanko	brusilec	zadosten
14. Knez Janez	ključav.	nezadosten
15. Komše Alojz	strugar	dober
16. Kordež Danijel	ključav.	nezadosten
17. Kremljak Jože	ključav.	prav dober
18. Maurič Otmar	ključav.	dober
19. Mlinar Zorko	ključav.	zadosten
20. Mozgan Ivan	ključav.	prav dober
21. Obronek Franjo	ključav.	prav dober
22. Povsod Viktor	ključav.	prav dober
23. Praper Anton	rezkalec	zadosten
24. Šipek Boris	strugar	dober
25. Škrubej Zlatko	ključav.	zadosten

26. Štalekar Milan	ključav.	nezadosten
27. Štifter Kristijan	ključav.	zadosten
28. Verhnjak Franc	ključav.	zadosten
29. Veršnik Branimir	ključav.	zadosten
30. Vinkler Drago	ključav.	prav dober

III. c razred — kovinarska šola

Razrednik: Kecerin Josip

1. Burjak Drago	ključav.	dober
2. Fratar Jože	ključav.	dober
3. Fužir Silvester	ključav.	zadosten
4. Golobinek Milan	ključav.	dober
5. Hartman Dušan	ključav.	nezadosten
6. Jerše Ivan	ključav.	prav dober
7. Kac Ivan	ključav.	dober
8. Kopmajer Milan	ključav.	zadosten
9. Kos Boris	ključav.	dober
10. Košir Alojz	strugar	odličen
11. Mori Jakob	ključav.	dober
12. Novak Roman	strugar	zadosten
13. Obretan Jože	ključav.	dober
14. Pavlič Maks	ključav.	dober
15. Pečnik Jože	ključav.	dober
16. Peruš Alojz	ključav.	dober
17. Poberžnik Niko	ključav.	dober
18. Potočnik Ferdo	brusilec	dober
19. Praprotnik Ivan	ključav.	dober
20. Radošević Milan	ključav.	zadosten
21. Ramadanovič Dž.	brusilec	zadosten
22. Rebernik Bernard	kovač	nezadosten
23. Regina Jože	ključav.	dober
24. Rudolf Marjan	kovač	prav dober
25. Schuller Miroslav	ključav.	zadosten
26. Skutnik Janez	ključav.	dober
27. Strmčnik Franc	ključav.	nezadosten
28. Štalekar Danilo	ključav.	dober
29. Vollmajer Jože	ključav.	zadosten

I. razred priučevanje

Razrednik: Erat Božidar

1. Fašun Branko	talilec	zadosten
2. Ferk Milan	kovač	dober
3. Gmajner Marjan	valjavec	zadosten
4. Golob Stanko	talilec	dober
5. Grabner Silvo	valjavec	dober
6. Gračner Silvo	talilec	dober
7. Havle Janko	valjavec	dober
8. Hrovat Danilo	talilec	dober
9. Javornik Justin	talilec	dober
10. Jovanov Drago	talilec	nezadosten
11. Kališnik Branko	valjavec	nezadosten
12. Kep Miran	kovač	dober
13. Konečnik Janez	talilec	dober
14. Kos Andrej	valjavec	nezadosten
15. Lužnik Vlado	kovač	prav dober
16. Marošek Franjo	talilec	prav dober
17. Pečnik Štefan	valjavec	dober
18. Planšek Franc	kovač	dober
19. Plemen Alojz	kovač	prav dober
20. Prošt Ivan	valjavec	dober
21. Rataj Dušan	kovač	nezadosten
22. Razgoršek Silvo	talilec	nezadosten
23. Repanšek Marjan	talilec	dober
24. Rožej Franc	talilec	dober
25. Šegovec Janko	talilec	nezadosten
26. Špilar Anton	kovač	dober
27. Šumnik Ivan	talilec	zadosten
28. Štrigl Silvo	kovač	nezadosten
29. Valente Danilo	talilec	dober
30. Vertačnik Avgust	talilec	dober
31. Vališer Vlado	valjavec	prav dober
32. Volšak Branko	valjavec	nezadosten

II. razred priučevanje

Razrednik: Kuzman Ivan

1. Berneker Ivan	kovač	zadosten
2. Brodnik Stanislav	strugar	dober
3. Cigler Stanislav	valjar	dober
4. Erjavec Branko	valjar	prav dober
5. Forštner Srečko	kovač	dober
6. Gorenšek Štefan	valjar	zadosten
7. Gostenčnik Anton	brusilec	dober
8. Grešovnik Albert	valjar	prav dober
9. Hafner Oto	valjar	dober
10. Herman Peter	rezkalec	dober
11. Kamenik Alojz	brusilec	dober
12. Koletnik Drago	strugar	dober
13. Kričej Anton	kovač	nezadosten
14. Krivograd Edvard	rezkalec	zadosten
15. Nemčič Andrej	kovač	zadosten
16. Oder Drago	strugar	zadosten
17. Pajnik Miroslav	rezkalec	dober
18. Perše Luka	valjar	dober

19. Podojsteršek Alojz	rezkalec	dober
20. Pongrac Janez	rezkalec	dober
21. Praznik Ivan	kovač	dober
22. Rožej Jožef	strugar	nezadosten
23. Salčnik Jožef	valjar	dober
24. Dekavčnik Ludvik	valjar	dober
25. Smrekar Vladimír	strugar	dober
26. Sušel Danilo	strugar	dober
27. Tomaž Avgust	brusilec	zadosten
28. Vertačnik Janez	valjar	zadosten
29. Verdinek Jože	strugar	dober
30. Vodeb Gvido	kovač	dober
31. Vivod Branko	strugar	dober

II. razred — obratni električarji**Razrednik: Erjavec Mirko**

1. Boštjan Jože	zadosten
2. Detečnik Anton	dober
3. Grašič Karel	zadosten
4. Gaber Alojz	dober
5. Meh Ivan	zadosten
6. Kotnik Stanko	dober
7. Kladnik Stanislav	dober
8. Osojnik Edvard	nezadosten
9. Prikeržnik Ludvik	dober
10. Rožen Karel	zadosten
11. Rižnik Branko	zadosten
12. Slatinšek Milan	dober
13. Španžel Alojz	dober

II. letnik MIŠ — odrasli**Razrednik: Radivojevič Božo****Kovinarji:**

1. Breznik Anton	ključav.
2. Čas Jože	ključav.
3. Črep Leopold	ključav.
4. Dežman Egidij	ključav.
5. Djura Anton	brusilec
6. Ferik Vinko	ključav.
7. Grnjak Avguštin	ključav.
8. Kerbler Maks	ključav.
9. Klemenc Rudolf	brusilec
10. Kljajič Ivo	ključav.
11. Kočnik Feliks	ključav.
12. Kosmač Alojz	ključav.
13. Kosmač Jože	ključav.
14. Kotnik Ferdo	ključav.
15. Krajnc Franc	ključav.
16. Lečnik Alojz	strugar
17. Muhič Ana	brusilka
18. Oder Franc	ključav.
19. Oder Ludvik	ključav.
20. Ošep Silvester	rezkalec
21. Pušnik Maks	ključav.
22. Ranc Leopold	brusilec
23. Rodošek Otmar	ključav.
24. Slemnik Jože	rezkalec
25. Stojčič Dušan	ključav.
26. Vavče Albin	skoblar
27. Vrabič Jože	ključav.
28. Žerdoner Marjan	ključav.

Metalurgi:

29. Bavče Marija	kalilka
30. Hrastnik Ivana	kalilka
31. Kočnik Ivica	kontrolor kakovosti
32. Herman Ladislav	kovač

I. letnik delovodske šole — odd. A, kovinarji**Razrednik: Vreš Franc**

1. Bališ Jože	dober
2. Cehner Franc	dober
3. Cerar Alojz	dober
4. Golob Anon	prav dober
5. Gostenčnik Ivan V.	dober
6. Grubelnik Franc	dober
7. Grubelnik Ivan	dober
8. Haber Maks	prav dober
9. Hudopisk Dominik	prav dober
10. Ivančič Josip	dober
11. Kamnik Stefan	dober
12. Kobolt Leopold	prav dober
13. Kvasnik Stefan	prav dober
14. Mihin Vlado	nezadosten
15. Naglič Vinko	dober
16. Novak Andrej	dober
17. Pavlič Ivan	prav dober
18. Pepevnik Jože	dober
19. Planinc Leopold	prav dober
20. Smolar Srečko	prav dober
21. Strmčnik Alojz	dober
22. Svetec Ivan	dober
23. Šafarič Stanko	dober

24. Šart Valentin	zadosten
25. Štrum Ljubo	prav dober
26. Šuler Ivan	prav dober
27. Vučko Jože	dober
28. Žerdoner Franc	dober

I. letnik delovodske šole — odd. B, kovinarji**Razrednik: Vreš Franc**

1. Ažnik Anton	dober
2. Cigale Alojz	prav dober
3. Daroslavac Radovan	nezadosten
4. Gaberšek Vinko	nezadosten
5. Kacl Valentin	nezadosten
6. Kobolt Franc	dober
7. Kolmančič Anton	odličn
8. Komerički Ivan	prav dober
9. Kvasnik Franc	prav dober
10. Ladinek Rajko	prav dober
11. Lončar Stanko	dober
12. Matija Alojz	dober
13. Merkač Danilo	prav dober
14. Mezner Franc	zadosten
15. Ozimic Mirko	neocenjen
16. Paradiž Jakob	dober
17. Pavlin Matjaž	dober
18. Pečovnik Herman	dober
19. Plestenjak Rafael	prav dober
20. Pudgar Franc	prav dober
21. Pungartnik Ivan	prav dober
22. Rezar Ivan	dober
23. Škegro Zvonko	prav dober
24. Štrekelj Anton	dober
25. Verčko Albin	dober
26. Vočko Anton	prav dober
27. Zorman Ivan	dober
28. Zorman Stefan	prav dober
29. Schuller Alojz	neocenjen

III. letnik TSS — strojno tehnološki oddelek**Razrednik: Vreš Franc****Uspeh v II. letniku**

1. Bukovec Ivan	nezadosten
2. Fabijan Boris	zadosten
3. Franc Ferdinand	dober
4. Golob Jože	zadosten
5. Kačič Franc	dober
6. Kokal Miha	nezadosten
7. Krevh Mirko	nezadosten
8. Lečnik Mirko	nezadosten
9. Lepej Rudi	dober
10. Matija Jože	dober
11. Mesner Franc	dober
12. Mori Viljem	nezadosten
13. Periklič Otmar	dober
14. Peru Vlado	nezadosten
15. Pesjak Viktor	nezadosten
16. Potočnik Stefan	nezadosten
17. Pungartnik Ivan	nezadosten
18. Rupar Ciril	nezadosten
19. Sirovina Ante	nezadosten
20. Svečko Anton	nezadosten
21. Založnik Adolf	nezadosten

I. letnik delovodske šole — metalurgi**Razrednik: Vreš Franc**

1. Arcet Bogomir	livarna
2. Arnold Ivan	kalilnica
3. Bavče Ludvik	topilnica
4. Begič Redjo	valjarna
5. Božič Ivan	valjarna
6. Čulafič Milan	topilnica
7. Dvornik Kristijan	livarna
8. Golobinek Anton	livarna
9. Grebenc Oto	topilnica
10. Gregor Franc	Rudnik Mežica
11. Hrovatič Mirko	TKR
12. Ivartnik Ivan	topilnica
13. Jablanšek Franc	kalilnica
14. Jazbec Martin	kovačnica
15. Jesenek Franc	valjarna
16. Jurkovič Ivan	kalilnica
17. Kamenik Ivan	livarna
18. Kelemina Alojz	livarna
19. Kotnik Jože	kalilnica
20. Krančan Ivan	TKR
21. Krauberger Gino	valjarna
22. Krautberger Anđelko	topilnica
23. Krebs Peter	livarna
24. Lasnik Alojz	kalilnica
25. Lopatni Drago	kovačnica
26. Lukman Ivan	TKR
27. Markovič Jože	Rudnik Mežica

Tako usiha Meža

28. Merkač Franc	livarna
29. Meško Jože	livarna
30. Miheu Ferdo	kalilnica
31. Milinkovič Milojko	livarna PD
32. Milošević Stojan	Rudnik Mežica
33. Mlačnik Bogomir	valjarna PD
34. Nagernik Franc	Rudnik Mežica
35. Nabernik Avgust	kovačnica PD
36. Ošlovnik Peter	livarna
37. Pandel Andrej	TKR
38. Pesičar Tomaž	kovačnica PD
39. Piko Ivan	valjarna
40. Planinšec Jože	kovačnica
41. Plohl Janez	livarna
42. Poberžnik Jože	topilnica
43. Pogorevc Stefan	Rudnik Mežica
44. Polovšek Ivan	topilnica
45. Posedi Dominik	Rudnik Mežica
46. Potočnik Alojz	topilnica
47. Praprotnik Franc	livarna
48. Prednik Jože	livarna
49. Pušnik Bogomir	valjarna PD
50. Ruter Janko	TKR
51. Sedelšak Franc	livarna
52. Sekavčnik Adolf	kovačnica
53. Skledar Jože	livarna
54. Stakne Franc	Rudnik Mežica
55. Škoflek Drago	Rudnik Mežica
56. Štimnikar Franc	TKR
57. Vošner Jože	kovačnica
58. Zadavec Jože	kalilnica
59. Zih Peter	Rudnik Mežica

Slušatelji — interno

1. Bertoncej Marjan
2. Kamnik Ivan
3. Miševski Lazar
4. Oder Anton

UČENCI, KI SO OPRAVILI ZAKLJUČNI IZPIT**III a. MIŠ**

1. Bele Alojz	kalilec	dober
2. Bošnik Anton	valjar	dober
3. Burjak Edvard	kalilec	prav dober
4. Gerdej Franc	valjar	dober
5. Goričan Janko	topilec	nezadosten
6. Hartman Franc	valjar	dober
7. Kac Ivan	kovač	dober
8. Lavre Mihael	kalilec	dober
9. Lipovnik Stanislav	topilec	prav dober
10. Miklavc Franc	kovač	prav dober
11. Mlinar Ivan	kovač	dober
12. Pisar Stanislav	topilec	zadosten
13. Pšeničnik Rudolf	valjar	zadosten
14. Sitar Marjan	kalilec	odličn
15. Šmigoc Matko	topilec	dober

16. Štrikar Rudolf	kalilec	dober
17. Tandler Stanislav	valjar	dober
18. Tomšič Edvard	kovač	dober
19. Vožič Stanislav	kalilec	prav dober
20. Zeleznik Rajko	kalilec	dober

III. b kovinarska šola

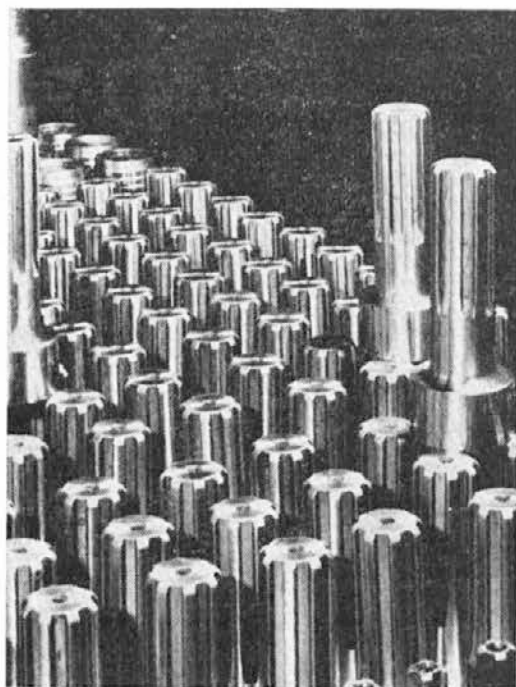
1. Ajtnik Ivan	ključav.	odličen
2. Borovnik Milan	ključav.	dober
3. Beliš Boris	ključav.	dober
4. Čeru Blaž	ključav.	dober
5. Ditinger Rudolf	ključav.	nezadosten
6. Gerold Franc	ključav.	dober
7. Grenko Janez	ključav.	dober
8. Haberman Edmund	ključav.	zadosten
9. Hercog Ervin	ključav.	prav dober
10. Jesenk Maksimiljan	rezkalec	dober
11. Jesih Stanko	brusilec	zadosten
12. Komše Alojz	strugar	prav dober
13. Kremljak Jože	ključav.	prav dober
14. Maurič Otmar	ključav.	dober
15. Mlinar Zorko	ključav.	nezadosten
16. Možgan Ivan	ključav.	prav dober
17. Obronek Franjo	ključav.	prav dober
18. Povsod Viktor	ključav.	dober
19. Praper Anton	rezkalec	nezadosten
20. Šipek Boris	strugar	dober
21. Verhnjak Franc	ključav.	nezadosten
22. Veršnik Branimir	ključav.	dober
23. Vinkler Drago	ključav.	prav dober

III. c kovinarska šola

1. Burjak Drago	ključav.	nezadosten
2. Fratar Jože	ključav.	dober
3. Fužir Silvester	ključav.	dober
4. Golobinek Milan	ključav.	zadosten
5. Jerše Ivan	ključav.	prav dober
6. Kac Ivan	ključav.	prav dober
7. Kopmajer Milan	ključav.	zadosten
8. Kos Boris	ključav.	dober
9. Košir Alojz	strugar	odličen
10. Mori Jakob	ključav.	dober
11. Novak Roman	strugar	zadosten
12. Obretan Jože	ključav.	nezadosten
13. Pavlič Maks	ključav.	zadosten
14. Pečnik Jože	ključav.	nezadosten
15. Peruš Alojz	ključav.	nezadosten
16. Poberžnik Niko	ključav.	dober
17. Potočnik Ferdo	ključav.	nezadosten
18. Radoševič Milan	ključav.	dober
19. Ramadanovič Dž.	brusilec	zadosten
20. Rogina Jože	ključav.	prav dober
21. Rudolf Marjan	kovač	dober
22. Schuller Miroslav	ključav.	zadosten
23. Skutnik Janez	ključav.	dober
24. Stalekar Danilo	ključav.	dober
25. Volmajer Jože	ključav.	nezadosten

II. priučevanje

1. Berneker Ivan	kovač	zadosten
2. Brodnik Stanislav	strugar	dober

Bati za pnevmatsko orodje

3. Cigler Stanislav	valjar	dober
4. Erjavec Branko	valjar	prav dober
5. Forštner Srečko	kovač	dober
6. Gorenšek Stefan	valjar	zadosten
7. Grešovnik Albert	valjar	prav dober
8. Hafner Oto	valjar	dober
9. Herman Peter	rezkalec	dober
10. Kamenik Alojz	brusilec	dober
11. Koletnik Drago	strugar	dober
12. Kričej Anton	kovač	zadosten
13. Krivograd Edvard	rezkalec	zadosten
14. Nemčič Andrej	kovač	zadosten
15. Oder Drago	strugar	zadosten
16. Pajnik Miroslav	rezkalec	dober
17. Perše Luka	valjar	dober
18. Podojsteršek Alojz	rezkalec	dober
19. Pongrac Ivan	rezkalec	dober
20. Praznik Ivan	kovač	dober
21. Rožej Jožef	strugar	zadosten
22. Salčnik Jožef	valjar	dober
23. Sekavčnik Ludvik	valjar	dober
24. Smrekar Vladimir	strugar	dober
25. Sušel Danilo	strugar	dober
26. Tomaž Avgust	brusilec	zadosten
27. Verđinek Jože	strugar	dober
28. Vertačnik Janez	valjar	zadosten
29. Vivod Branko	strugar	dober
30. Vodeb Gvido	kovač	dober
31. Gostenčnik Anton	rezkalec	dober

NAGRAJENI IN POHVALJENI UČENCI

1. **Kovačec Jože**, 1. a MIŠ — pohvala ravnatelja s knjižno nagrado
2. **Golob Ervin**, 1. a MIŠ — pohvala predmetnega učitelja za prizadevnost pri praktičnem delu
3. **Kocen Franc**, 1. b MIŠ — pohvala ravnatelja s knjižno nagrado
4. **Blatnik Ernest**, 2. a MIŠ — pohvala ravnatelja s knjižno nagrado, značka »Bratov Ribar« za odličen uspeh
5. **Štrekelj Avgust**, 2. a MIŠ — pohvala ravnatelja s knjižno nagrado, značka »Bratov Ribar« za odličen uspeh
6. **Erjavec Andrej**, 2. a MIŠ — pohvala učitelja praktičnega pouka
7. **Oblak Benjamin**, 2. a MIŠ — pohvala mladinske organizacije s knjižno nagrado
7. **Podojsteršek Milan**, 2. b MIŠ — pohvala ravnatelja s knjižno nagrado, značka »Bratov Ribar« za odličen uspeh
9. **Sep Miroslav**, 2. b MIŠ — pohvala ravnatelja, značka »Bratov Ribar« za odličen uspeh
10. **Vrabič Milan**, 2. b MIŠ — pohvala ravnatelja, značka »Bratov Ribar« za odličen uspeh
11. **Šitar Marjan**, 3. a MIŠ — pohvala razrednega učit. zbora
12. **Stopernik Miran**, 1. c kov. — pohvala ravnatelja
13. **Gubej Jože**, 1. d kov. — pohvala celotnega učit. zbora, značka »Bratov Ribar« za odličen uspeh
14. **Kavzar Leon**, 2. c kov. — pohvala ravnatelja s knjižno nagrado, značka »Bratov Ribar« za odličen uspeh
15. **Kadiš Jože**, 2. c kov. — pohvala ravnatelja s knjižno nagrado, značka »Bratov Ribar« za odličen uspeh
16. **Ajtnik Ivan**, 3. b kov. — pohvala ravnatelja s knjižno nagrado, medalja »Bratov Ribar« za odličen uspeh
17. **Košir Alojz**, 3. c kov. — pohvala ravnatelja s knjižno nagrado, medalja »Bratov Ribar« za odličen uspeh
18. **Marovšek Franjo**, 1. P — pohvala razrednega učit. zbora
19. **Vališer Vlado**, 1. P — pohvala razrednega učit. zbora
20. **Sekavčnik Ludvik**, 2. P — pohvala razrednika s knjižno nagrado
21. **Perše Luka**, 2. P — pohvala razrednika
22. **Podojsteršek Alojz**, 2. P — pohvala razrednika

IZPITI V JESENSKEM ROKU ŠOLSKEGA LETA 1968/69

1. Razredni popravni izpiti

a) Uspešno opravili:

1. a MIŠ	
1. Račev Franc	ključavničar
2. Svetec Jože	ključavničar
1. b MIŠ	
1. Dretnik Vido	ključavničar
2. Lešnik Drago	ključavničar
3. Potočnik Zmago	ključavničar
2. a MIŠ	
1. Veselko Miroslav	kovač
3. b MIŠ	
1. Čegovnik Bogomir	kalilec
2. Kajta Peter	kalilec
3. Lojen Jože	kalilec
1. c kov.	
1. Cokan Zdravko	ključavničar
2. Kordež Avgust	ključavničar
3. Kus Martin	ključavničar
4. Lubej Mihael	v. inst.
5. Skuk Avgust	klepar

2. a kov.

1. Beliš Boris	ključavničar
2. Kordež Danilo	ključavničar
3. Radoševič Milan	ključavničar
4. Veršnik Branko	ključavničar
5. Vrhnjak Franc	ključavničar

2. b kov.

1. Hartman Dušan	kovač
2. Schuller Miroslav	ključavničar

1. p

1. Sušel Danilo	strugar
2. Vertačnik Janez	valjavec
3. Rožej Jože	strugar
4. Tomaž Avgust	brusilec
5. Oder Drago	strugar
6. Videršnik Vinko	valjavec

2. p

1. Štern Marjan	valjavec
-----------------	----------

2. Niso opravili razrednega popravnega izpita

1. b MIŠ

1. Gradišek Alojz	ključav. — ni prišel na izpit
-------------------	-------------------------------

1. b MIŠ

2. Podojsteršek Alojz	ključavničar
-----------------------	--------------

2. a MIŠ

1. Bratkovič Rudolf	topilec
---------------------	---------

3. Popravni izpiti pri zaključnih izpiti:

3. b MIŠ

1. Emeršič Jože	kalilec
2. Janota Albin	kovač

3. kov.

3. Brezovnik Ivan	ključavničar
-------------------	--------------

4. V jesenskem roku opravljal razredni privatni izpit

1. b

1. Barbarič Drago	ključavničar
-------------------	--------------

5. V jesenskem roku opravljali privatni zaključni izpit:

3. kov.

1. Rakovec Franc	strugar
2. Kašnik Drago	ključavničar
3. Bivšek Avgust	ključavničar
4. Kraševc Zdenko	ključavničar

6. V jesenskem roku opravljali zaključni izpit

3. b MIŠ

1. Lesjak Bojan	kalilec
2. Kajta Milan	kalilec
3. Čegovnik Miran	kalilec
4. Lojen Jože	kalilec

3. kov.

1. Gašper Ivan	orodjar
2. Kovač Stanislav	ključavničar
3. Bricman Vinko	ključavničar
4. Širnik Avgust	strugar
5. Faletov Vojko	ključavničar

Kratkost je duša duhovitosti.

Shakespeare

IZOBRAŽEVALNI CENTER RUDNIKOV SVINCA IN TOPILNICA MEŽICA

daje poročilo za šolsko leto 1968-69

Izobraževalni center deluje kot organizacijska enota kadrovsko-socialne službe podjetja. V svetu centra so naslednji člani:

Krajnc dipl. inž. Anton — predsednik, Fajmut dipl. inž. Andrej, Kitek dipl. inž. Dušan, Logar inž. Ernest, Mežnar dipl. inž. Franc, Rozman Danilo — člani, Vrčkovnik Rudolf — predstavnik učiteljskega zbora, Sušnik Ivan — predstavnik šolske skupnosti.

Sodelavci izobraževalnega centra

(naziv, rojstno leto, začetno leto službovanja, leta službovanja v izobraževalnem centru, stroka, zadolžitve)

Logar Ernest, vodja izobraževalnega centra (predmetni učitelj, 1927, 1948, 1958, inženir organizacije dela);

Triplat Franc, vodja šolskih delovišč (učitelj praktičnega pouka, 1932, 1954, 1961, rudarski nadzornik);

Zagar Ivan, vodja doma učencev do oktobra 1968 (politolog, 1940, 1963, 1966, zgodovina in DEPU SFRJ, mentor ZMS in ZK).

Učitelji praktičnega pouka

Borneker Ivan, inštruktor (VK kopač rude, 1927, 1947, 1962);

Juh Rudolf, inštruktor (VK kopač rude, 1926, 1948, 1968);

Metulj Anton, inštruktor (rudarski nadzornik, 1933, 1966, 1968);

Ocepek Edvard, pomočnik vodje praktičnega pouka (rudarski nadzornik, 1929, 1957, 1967).

Učitelji teoretičnih predmetov

Brumen Alojz, prof. geologije — mineralogija s petrogr. in geol.

Gnamuš-Kunst Olga, profesor — slovenski jezik

Knez Mirko, rudarski tehnik — varstvo pri delu, tehnologija materiala z osnovami kemije

Kitek Dušan, dipl. inž. rudarstva — oplemenjenje rude

Mežnar Franc, dipl. inž. rudarstva — tehniško risanje, osnove mehanike

Učni uspeh v Mežici

Razr.	St. odd.	St. uč.	Od teh ponav.	Izdelali						Niso izdelali			Sr. oc. razr.
				odl.	pdb	db	zd	skp.	v %	1. n.	2. n.	v %	
I.	1	15	—	—	4	7	4	15	100	—	—	—	3,1
II.	1	21	1	—	5	13	—	18	85,7	2	1	14,3	3,4
III.	1	18	—	—	3	9	3	15	83,3	3	—	16,7	3,1
Skupaj	3	54	1	—	12	29	7	48	88,9	5	1	11,1	3,2

Vpisovanje učencev z uspešno končano osemletko je še vedno problematično, zlasti v Mežici, kjer se je v prvi razred prijavilo le 7 učencev z uspešno končano osemletko. Zato smo, kakor prejšnja leta, sprejeli tudi 13 učencev, ki so končali le sedem razredov. Zanje smo v sodelovanju z osnovno šolo organizirali oddelek za odrasle in tisti (10), ki so ta oddelek uspešno končali, so bili vključeni v prvi razred. Rudarska šola na ta način zaostruje sprejemne pogoje oziroma jih usklajuje z zakonom o srednjem šolstvu.

Vzgojno izobraževalno delo je potekalo po delovnem načrtu, ki je bil realiziran. Večjih motenj in težav ni bilo, če seveda izvzamemo to, da šola nima svojih učilnic, kabinetov itd.

Čprav smo sedaj v težki finančni situaciji, si je treba prizadevati, da bo šola pridobila v perspektivi lastne učilnice, ki bi jih lahko za vzgojo rudarjev in za nadaljnje izpopolnjevanje že zaposlenega kadra funkcionalno opremila. Učilnice, opremljene s po-

Planinšek Greta, absolventka višje šole — strokovno računstvo

Skudnik Mirko, rudarski tehnik — strokovno računstvo

Struga Franc, učitelj — zemljepis

Struc Betka, predmetna učiteljica — slovenski jezik

Uran Stanko, dipl. inž. rudarstva — rudarstvo, strojništvo v rudarstvu

Vevar Tomo, kmetijski tehnik — telesna vzgoja

Vrčkovnik Rudolf, rudarski tehnik — rudarstvo, strojništvo v rudarstvu

Administrativno osebje

Zibret Ema (tajnica-računovodkinja, 1942, 1960, 1960, srednja administrativna)

Prislan Ivanka (administratorica, 1949, 1966, 1966, administrativna)

Organizacija izobraževanja

V delo centra spadajo naslednje oblike izobraževanja:

— izobraževanje mladine v poklicni rudarski šoli za poklica rudar in oplemenitelj rude,

— izobraževanje po vajenskem sistemu za poklice:

strojni ključavničar, obratni električar, topilec, klepar,

— štipendiranje,

— dopolnilno izobraževanje članov kolektiva v podjetju in izven podjetja.

I. Izobraževanje mladine

a) Industrijska rudarska šola

Sola je imela v šolskem letu 1968/69 pet oddelkov: tri v Mežici in dva v Idriji. Ob zaključku šolskega leta je bilo vpisanih v šolo 92 učencev, od tega:

— Mežica: 15 učencev v I. razredu
21 učencev v II. razredu
18 učencev v III. razredu
54 učencev skupno

— Idrija: 22 učencev v II. razredu
16 učencev v III. razredu
38 učencev skupno

trebnimi učnimi sredstvi, so razen usposobljenih predavateljev temelj za racionalizacijo in ekonomično organizacijo vzgojno-izobraževalnega procesa.

V junijskem roku je uspešno opravilo zaključni izpit 13 učencev, vsi za poklic rudarja-kopača rude.

Uspeh pri zaključnih izpitih:

— k zaključnemu izpitu se je prijavilo 15 učencev
— zaključni izpit opravilo 13 učencev z odličnim uspehom 1 učenec s prav dobrim uspehom 5 učencev z dobrim uspehom 6 učencev z zadostnim uspehom 1 učenec
— popravni izpit pri zaključnem izpitu imata 2 učenca

b) Vajenci

Ob zaključku šolskega leta 1968/69 je bilo v učnem razmerju 62 učencev, od teh 40

ključavničarjev, 16 električarjev, 4 topilci in 2 kleparja.

Kovinarji

— I. letnik 12
— II. letnik 16
— III. letnik 14

Skupaj: 42 učencev

V junijskem roku je opravilo zaključni izpit 6 učencev, vsi za poklic strojni ključavničar.

Obratni električarji

— I. letnik 5
— II. letnik 4
— III. letnik 7

Skupaj: 16 učencev

Zaključni izpit je opravilo 6 učencev.

Topilci

— I. letnik 4 učenci

c) Štipendisti

Številčno stanje štipendistov dne 1. julija 1969 je razvidno iz naslednje tabele:

Stroka	Število štipendistov				Skupno
	vis. š.	viš. š.	sred. š.	nepop. sred. š.	
rudarska	—	—	5	1	6
geološka	2	—	—	—	2
metalurška	3	—	6	—	9
elektro	1	—	1	—	2
strojna	—	—	2	—	2
gradbena	1	—	—	—	1
kemična	1	—	6	—	7
ekonomska	4	3	1	—	8
filozofska	1	—	—	—	1
administrativna	—	—	2	—	2
Skupno	13	3	23	1	40

Razen rednih štipendij daje podjetje pomoč še 18 članom kolektiva za delno kritje stroškov izrednega šolanja.

Solanje je končalo 12 štipendistov, in sicer:

— redni: 1 — elektro fakulteto, 1 — fakulteto za rudarstvo, 1 — VEKS, 2 — TSS-rudarski oddelek, 2 — TSS-metalni oddelek, 1 — TSS-strojni oddelek, 1 — TSS-kemijski oddelek, 1 — ESS;

— izredni: 1 — TSS-lesnopredelovalni oddelek, 1 — kovinarsko delovodsko šolo.

II. Izobraževanje odraslih

V podjetju so bili organizirani naslednji tečaji:

— tečaj za nudenje prve pomoči 9
— tečaj za nudenje prve pomoči 18
— tečaj za kopače-razstreljevalce (2 skupini) 21
— tečaj za varilce elementov v akumulatorski industriji 33
— tečaj za žerjavovodje 16
— tečaj za voznike delovnih strojev 26

Po uspešno opravljenih tečajih je 52 članov kolektiva opravilo izpit, s katerim jim je v podjetju priznana strokovna usposobljenost za delovno mesto, in sicer:

— 14 za žerjavovodje (teoretski del),
— 23 za voznike delovnih strojev (teoretski del),
— 15 za kopače-razstreljevalce.

Tečaje in seminarjev izven podjetja se je udeležilo 36 članov kolektiva, in sicer:

— tečaji za varjenje 14
— tečaj za vilničarje 2
— tečaj za kurjače centralne kurjave 1
— drugi tečaji in seminarji 19

Skupno je bilo v organizirani izobraževalni proces vključenih 347 oseb, od tega:

— 179 redno zaposlenih članov kolektiva,
— 54 učencev IRS,
— 52 štipendistov,
— 62 učencev kovinske, metalurške in elektro stroje.

Letošnji absolventi RŠ v Mežici

Foto: R. Vončina

V teh podatkih pa niso zajeta občasna predavanja in preverjanje znanja varnostnih predpisov, ki jih za tehnični kader samostojno organizirajo tehnična vodstva ekonomskih enot za vsa tista delovna mesta, za katera je to zahtevano po rudarskih in drugih predpisih.

SEZNAM UČENCEV INDUSTRIJSKE RUDARSKE ŠOLE

I. razred, razrednik: Betka Štruc

1. Abraham Stanko	kopač	rude	zadosten
2. Gregor Rado	kopač	rude	dober
3. Komar Rudi	kopač	rude	dober
4. Kosl Roman	kopač	rude	dober
5. Krebel Milan	kopač	rude	zadosten
6. Ošep Zmago	kopač	rude	prav dober
7. Plesec Drago	kopač	rude	prav dober
8. Proje Maks	kopač	rude	dober
9. Pšeničnik Stanko	kopač	rude	dober
10. Strgar Vinko	kopač	rude	dober
11. Strmčnik Drago	kopač	rude	prav dober
12. Šteharik Beno	kopač	rude	zadosten
13. Štrukl Mirko	kopač	rude	zadosten
14. Trost Franc	kopač	rude	prav dober
15. Uršnik Jože	kopač	rude	dober

II. razred, razrednik: Rudi Vrčkovnik

1. Dimec Ivan	kopač	rude	prav dober
2. Fajmut Pavel	kopač	rude	dober
3. Fajmut Vili	oplem.	rude	dober
4. Geršak Zdenko	kopač	rude	dober
5. Gorza Franc	oplem.	rude	dober
6. Holc Janez	oplem.	rude	prav dober
7. Klavž Ludvik	kopač	rude	nezadosten
8. Krašovec Ivan	kopač	rude	dober
9. Mencinger Andrej	kopač	rude	dober
10. Modrej Jože	kopač	rude	dober
11. Oberč Emil	kopač	rude	dober
12. Obreza Peter	kopač	rude	dober
13. Pavše Ivan	kopač	rude	prav dober
14. Pogladič Ivan	kopač	rude	dober
15. Potočnik Franjo	oplem.	rude	nezadosten
16. Ročnik Milan	kopač	rude	prav dober
17. Strgar Branko	kopač	rude	dober
18. Strmčnik Izidor	kopač	rude	nezadosten
19. Sušnik Ivan	kopač	rude	prav dober
20. Svetina Franc	kopač	rude	dober
21. Vračko Ivan	kopač	rude	dober

III. razred, razrednik: Mirko Skudnik

1. Belšak Alojz	kopač	rude	dober
2. Dobnik Franc	kopač	rude	dober
3. Fajmut Maks	kopač	rude	prav dober
4. Gerdej Zdravko	kopač	rude	nezadosten
5. Germadnik Viktor	kopač	rude	dober
6. Golobinek Roman	kopač	rude	dober
7. Lupša Alojz	kopač	rude	dober

8. Mostnar Ernest	kopač	rude	prav dober
9. Pudgar Ivan	kopač	rude	zadosten
10. Repanšek Karel	oplem.	rude	dober
11. Sedovšek Peter	kopač	rude	zadosten
12. Sep Vinko	kopač	rude	dober
13. Strmčnik Jože	kopač	rude	nezadosten
14. Srot Ivan	kopač	rude	zadosten
15. Turičnik Avgust	kopač	rude	dober
16. Vačun Drago	kopač	rude	dober
17. Vajs Drago	kopač	rude	prav dober
18. Zadnikar Milan	oplem.	rude	nezadosten

UČENCI, KI SO OPRAVILI ZAKLJUČNI IZPIT

1. Belšak Alojz	kopač	rude	dober
2. Dobnik Franc	kopač	rude	dober
3. Fajmut Maks	kopač	rude	prav dober
4. Germadnik Viktor	kopač	rude	prav dober
5. Golobinek Roman	kopač	rude	prav dober
6. Lupša Alojz	kopač	rude	prav dober
7. Mostnar Ernest	kopač	rude	dober
8. Pudgar Ivan	kopač	rude	zadosten
9. Repanšek Karel	oplem.	rude	popr. izpit
10. Sedovšek Peter	kopač	rude	dober
11. Sep Vinko	kopač	rude	dober
12. Srot Ivan	kopač	rude	popr. izpit

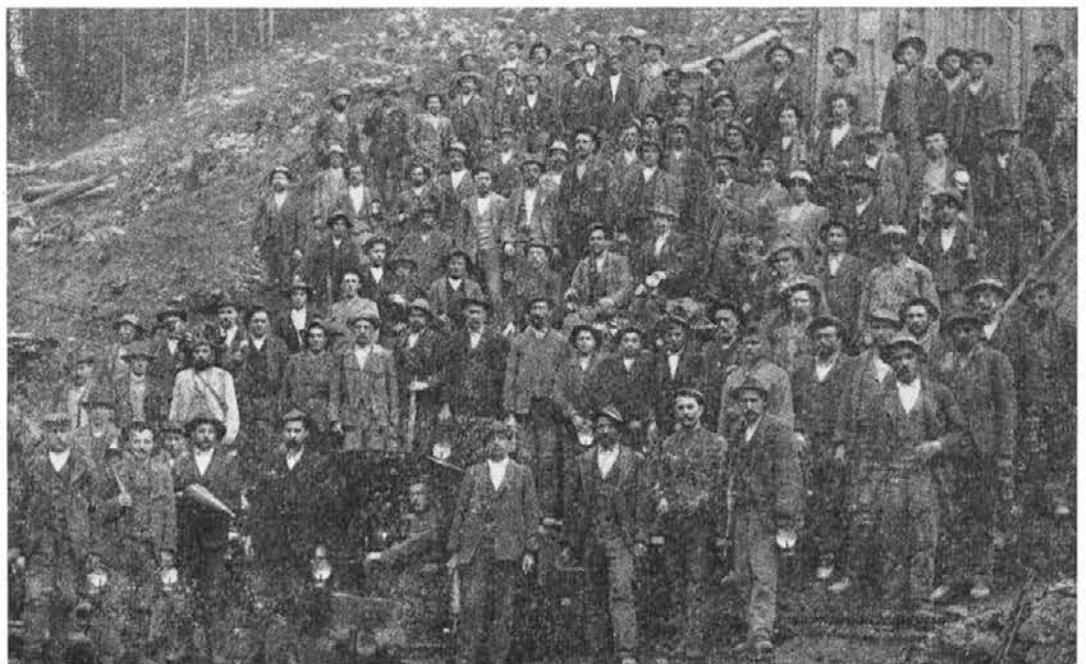
13. Turičnik Avgust	kopač	rude	odličen
14. Vačun Drago	kopač	rude	dober
15. Vajs Drago	kopač	rude	prav dober

DOMAČA IMENÄ

(Iz narečnega gradiva študijske knjižnice na Ravnah)

STROJNA

ŽVAP: Žuôp, Žuôbnä, p'r Žuôbä, Žuôbaua Mica
KADIŽ: Kadiš, Kadižnä, p'r Kadiža, Kadizäua Justa
POŽEG: Pôžäh, Požägouca, p'r Požéga, Požégu sin, Požégaua čiera
SMREČNIK: Smriečank, Smriečanca, p'r Smriečanko, Smriečanku Józi
REBERNIK: Rəbrník, Rəbrníca, p'r Rəbrníkə, Rəbrníkəua Gélä
JANEŽ: Jóunäš, Jóunäšca, p'r Jóunäža, Jóunäžəua Rozina
MAVREL: Máuru, Mauräuka, p'r Maurələ, Mauréli Rudl, Maurélä Tilä
ŠOPEK: Šöpək, Šöpka-Šöpkinä, p'r Šöpka, Šöpku lies, Šöpkaua Tréza
ZABERNIK: Zóbrnik, Zóbrnca, p'r Zóbrnkə, Zóbrnku Rudl, Zóbrnkəua Tóna
ŽIROVNIK: Žeróunək, Žeróunca, p'r Žeróunəkə, Žeróunəku križ
STANTNAR: Stóntnar, na Stóntnə
KOBOVC: Kobóuc, Kobóuka, p'r Kobóucə, Kobóučä Liza
POKRŽNIK: Pókržnək, Pókržnəca, p'r Pókržnəkə, Pókržnəkəua Paulä
OPLAZ: Ópuas, Opuozica, p'r Opuóza, Opuózəua Méta
BRANAT: Bróunət, Bronačica, p'r Bronátə, Bróunačə lies, Bróunačä Gélä
UTEK: Útək, Útkənä, p'r Útkə, Útkəua Tilä
ŽELEZNIK: Želiezənək, Želiezənəca, p'r Želiezənəkə, Želiezənəkəua Liza (na Lomu je Želiesat!)
NOVAK: Nuuók, Nuuóklä, p'r Nuuóka, Nuuókəua Liza
MOČNIK: Móčnək, Móčənca, p'r Móčnəkə, Móčnəkəua Mica
GRM: Gím, Grmíca, p'r Gímə, Gímu sin, Gímaua Štéfa

Knapi iz Helene leta 1910

STOVNIK: Stóunək, Stóunca, p'r Stóunə-
kə, Stóunku Nantl

SUHI VRH

VODIHAR: Uuóthar, Uuódiharca, p'r Uuó-
diharjə, Uuódiharjəua Ančä

KOTNIK: Kótnək, Kótəncə, p'r Kótnəkə,
Kótnəku sin

MAVC: Máuc, Máučka, p'r Máucə, Máuču
lies

TRATNIK: Trótnək, Trótnca, p'r Trótnə-
kə, Trótnəkəua čiera

RAŠEŠNIK: Róšešək, Róšešəncə, p'r Ró-
šešəkə, Róšešəkəua drägónar

SABODIN: Sabòdn, Sabodénka, p'r Sabo-
dínə, Sabodínu Jurə, Sabodínəua Mica
(na Libeliški gori pa je Sabodín!)

LACEN: Uóčn, Uóčnəjka, p'r Uóčnə, Uóč-
nəua Ančä

REBERNIK: Reberník, Rebrníca, p'r Re-
berníkə, Rebrníku sin

GODEC: Gódəc, Gódəčnə, p'r Gódəcə,
Gódəčəua čiera

SORN: Sóurn, Sóurnə, p'r Sóurnə

VAVH: Báuh, Báuhnə, p'r Báuhə, Báu-
həua Mica

BLEK: Blək, Blekinə, p'r Bləkə, Bləkəua
Fána

KOS: Kúos, Kúosnə, p'r Kúosə (na Uršlji
gori je Kúos!)

EREJC: Jeréjč, Jeréjčka, Jeréjčəua bajta

KLANČNIK: Kuónčnək, Kuónčəncə, p'r
Kuónčnəkə, Kuónčnəkəua bajta

ŠUŠTAR: Šúoštar, Šúoštarca, p'r Šúoš-
tarjə

GABERNIK: Góbrnək, Góbrnəca, p'r Gó-
brnəkə, Góbrnəkəua lies

PANDEL: Pändu, Pandəuka (naglas na ä)
p'r Pandələ, Pandəuəua Urška (naglas
na ä)

SMODIN: Smadín, Smadénka, p'r Smadí-
nə, Smadínəua móto

JANČI: Jónči, Jónčiknə, p'r Jónčijə, Jón-
čijəua čiera

ŽIK: Žik, Žiknə, p'r Žikə, Žikəua Paula

ZABRNIK: Zabrník, Zabrníca, p'r Zabrní-
kə, Zabrníku sin (na Strojni pa je
Zóbrník!)

ŠEFER: Šéfər, Šéfərca, p'r Šéfə, Šéfəua
móto, Šéfru mlin

JAMNICA

KAJŽER: Kójžər, Kójžrnə (Kójžrjə)¹, p'r
Kójžrjə, Kójžrju Fridl, Kójžrjəua móto

ZVONIK: Zuónk, Zuógnə (Zuónkijə)¹, p'r
Zuógnə, Zuóngu mlin

ČREŠNIK: Čriešnək, Čriešəncə (Čriešjə)¹,
p'r Čriešnəkə, Čriešnəkəua Marjéta

KOROŠ: Koróš, Koróšnə (Koróšjə)¹, p'r
Koróšə, Koróšəua Milä

MIKIC: Mikic, Mikčnə (Mikčijə)¹, p'r Mik-
čə, Mikčə Pəp

MIKL: Míkl, Míklnə (Míkljə)¹, p'r Míklnə,
Míklnəua Róza

PERŠE: Pérše, Peršətnə (Péršijə)¹, p'r
Péršəta, Péršəčä Málä

ZEVNIK: Zəun(i)k, Zəunca, p'r Zəungə,
Zəungəua Pépa (naglas na ä!)

GRADIŠNIK: Gradíšnək, Gradíšəncə (Gra-
díšjə)¹, p'r Gradíšnəkə, Gradíšnəkəua Urša

ERJAVEC: əRjəuc, əRjəučka, p'r əRjəucə,
əRjəuču Uanč

Marca letos so pri Kraubergerju spet zacvetele rože. Očetu Antonu (80) in materi Heleni (72) so k zlati poroki čestitali otroci — vsi v ravenski železarni — sorodniki, znanci, prijatelji in zdaj še naš list. Da bi bila še dolgo zdrava in srečna

MUR: Mür, Múrnə, p'r Múro, Múraua
Méta

PEČAR: Piečär, Piečärca (Piečrjə)¹, p'r
Piečärjə, Piečrjəua Tréza

PERNAT: Pèrnat, Pèrnatnə (Pèrnatijə)¹,
p'r Pèrnatə, Pèrnəčä Júlä

JAMNIK: Jómənk, Jóməncə, p'r Jómənkə,
Jómənkəua Máljə

»Štrajfanje« — otepavanje snopov

»Najpreprostejši način mlatve je otepa-
vanje snopov, to je tolčenje ob kak hloed,
sod, kamnito ploščo ali nalašč za otepa-
vanje narejeno leseno pripravo.« (V. Novak,
Slovenska ljudska kultura, str. 48.) To
delo imenujejo na Koroškem »štrajfanje«.

V preteklosti, ko kmetje še niso imeli
strojev, so delo na gumnu (skednju)
opravljali ročno. Tudi pozneje, ko so si
premožnejši že lahko nabavili mlatilne
stroje, s katerimi so »mašinali« večino žit
(pšenico, oves, ječmen in ajdo) so rž še
vedno »štrajfali« in jo ponekod še danes.
Kjer ni bilo dovolj domačih ljudi za to
delo, so najeli tudi druge. V starih časih
so »štrajfali« vsa žita, razen ajde, pred-
vsem pa pšenico.

Pri otepavanju po navadi v snopih še
ostane nekaj žita. Take snope imenujejo
»galife«. Navadno so jih po štrajfanju
sparnali nazaj v parne, da so jih pozimi,
ko so imeli dovolj časa, omlatili še enkrat.
To navado so večinoma opustili že po pr-
vi svetovni vojni. Danes se pri nas »štraj-
fa« samo še ozima rž, ker je predolga za
mlatilnico. Kljub temu pa mnogi tudi rž
že mlatijo strojno, ker je pač malo takih,
ki še hočejo »štrajfati«.

Ko ozima rž za sv. Urha (4. julija) do-
zori, jo požanjejo in zložijo v kope, več-
kje pa jo postavijo v »ajfelne«. Ajfel do-
bijo tako, da po 4—5 snopov zvežejo sku-
paj za latovje. Peti snop se prelomi čez
sredino, da potem pokrije pokonci postav-
ljene in jim služi za klobuk. V ajfelnih
se rž hitreje posuši kot v kopah. Tako jo
pustijo navadno tri tedne. Ko zvozi rž
na gumno, vsejejo na isto njivo strniščno
ajdo.

Gumno mora biti za rž pripravljeno.
Prostor mora biti z brezovo metlo čisto
pometen. V enem kotu stoji »štrajfnca«,
velika, lesena miza ali »polka«, dolga do
dva metra, široka dober meter, dovolj ve-
lika, da lahko na njej »štrajfata« dva.
Plošča je zbita iz debelih desk, med ka-
terimi so reže, skozi katere pada zrnje na
tla. Delo se opravlja sproti, ko se žito vo-
zi na gumno.

»Štrajfa« se tako, da se snop prime z
levo roko za retino (zadnji del snopa), z
desno pa za »pas« (kjer je snop zvezan).
Potem pa je treba s snopom tolči po
štrajfnici tako dolgo, da iz latovja zleti vse
zrnje. Nato ga položijo na štrajfnco ter
ga še otolčejo s paclnom (okleščkom). Po-
nekod iz oštrajfnih snopov delajo otepe,
marsikje pa ne povežejo otepev, ker sa-
mo oštrajfane snope sparnajo. Slamo, ki
se med »štrajfanjem« naleti iz snopja,
imenujejo na Koroškem »oméni«. To
slamo spravljajo na gumnu na kup, da
se omlati, potem ko je oštrajfana že vsa
rž. Omene večkrat omlatijo z mlatilnico.

Kjer »štrajfovca« najamejo, je navadno
»štrajfal« sam, domači pa so oštrajfane
snope omlatili s cepci. Čeprav se s »štraj-
fanjem« in mlatenjem istih snopov navi-
dez opravlja dvojno delo, je smisel v tem,
da se pri štrajfanju dobi najboljše zrnje,
pri mlatenju pa manjvredno. Tudi ržena
slama je nezmlatena pretrda, da bi bila
uporabna.

Ko je delo opravljeno, dobi »štrajfovc«
vsak deseti »birn« žita (štirje »piskrčiči«).

V okolici Javorja, Zavodnega in Belih
vod imajo navado, da pri kmetu, kjer so
prvi končali mlatev, naredijo slamnato

¹ V oklepaju nazivi s »poljske« (t. j. podjun-
ske strani (nosni [nj]-)!

Mohorjeva na prevaljski postaji

(Spomini ob 50-letnici prihoda)

»Semkaj v tedaj zapuščene prostore nekdanjih prevaljskih fužin je leta 1919 iz Celovca pribežala Mohorjeva tiskarna...«

Foto: Prof. S. Kotnik

Ko me je poklic leta 1955 pripeljal na Prevalje, sem se pri vživiljanju v kraj in njegove znamenitosti iz preteklosti začel posebej zanimati tudi za Mohorjevo družbo, katere osemipolletna prevaljska doba (1919—1927) mi je bila do tedaj samo bežno znana. Presenečen pa sem odkril, da je v manj kot tridesetih letih po preselitvi sedeža družbe v Celje javni spomin nanjo v kraju zelo zamrl, saj marsikdo niti tega ni vedel, da stanuje v prostorih, kjer je nekdanj poslovala družbina tiskarna ali uprava. To se mi seveda ni zdelo prav in mislil sem, kaj bo šele čez čas, ko ne bo več starejših domačinov, ki so bili še sami priča delovanja Mohorjeve na Prevaljah. Postalo mi je jasno, da bodo morala vlogo nekdanjega zvestega ustnega krajevnega izročila vse bolj prevzemati vidna javna zaznamovanja. Poleg tega pa sem sodil, da si takšen spomin in oddolžitve v kraju tako pomembna kulturna ustanova tudi zasluzi.

Prva resnejša priložnost se je ponudila leta 1964, ko smo snovali novo zgodovinsko društvo za Koroško, v katerem so me napravili za predsednika (društvo potem iz raznih razlogov uradno ni zaživele). V okvirni delovni načrt smo dali tudi spominski plošči o delovanju Mohorjeve na Prevaljah in prav ta akcija se mi je zdela primerna za začetek. O namenu sem pisal predstavnikoma Mohorjeve v Celje in Ljubljano ter jih povabil k sodelova-

nju (saj naše neregistrirano »društvo« tedaj še ni imelo niti dinarja), vendar so bile obljube bolj medle in pomaknjene v prihodnost, tako da z odkritjem tiste jeseni ob 45-letnici prihoda družbe na Prevalje ni bilo nič.

Zamisel pa s tem seveda ni zaspala. Ob koncu naslednjega leta je tudi naše društvo dobilo prvih sto starih tisočakov iz družbenega sklada ravenske občine in to je vlivalo upanje, da bo nekaj le nastalo, čeprav se je zadeva pomikala bolj polževo. Mimogrede — še ponudba bližnjemu kamnoseku je ostala brez odgovora — če se ni dopis mogoče izgubil. Celotno akcijo spominskih plošč, kamor sta spadali tudi mohorski, pa smo zdaj začeli oživljati v okviru občinskega sveta za kulturo in prosveto, ki mu je predsedoval dr. Sušnik in sem bil vanj za eno mandatno dobo imenovan tudi jaz.

Spomladi 1967 je bilo naposled tako daleč, da je dr. Sušnik zložil obljubljen napisa, arhitekt Andrej Lodrant napravil načrt za plošči, mariborski kamnosek Vinco Zupančič pa prevzel izdelavo. Slovesno odkritje smo napovedali za jesen za 40-letnico odhoda Mohorjeve — tudi v radiu — in ga še nekajkrat preložili, potem pa se je začelo zatikati in se je nazadnje vse končalo v popolni tišini, kar nekam ilegalno. No, plošče so bile seveda vzdane, a bilo mi je žal za lepo kulturno priložnost in še zamerilo sem si po nedolžnem nakopal pri starih sodelavcih Mohorjeve iz prevaljskih časov, ki sem jih prej vabil na srečanje. Menda je bil za odkritje plošč na Prevaljah sestavljen celo neki odbor, vendar je ostalo le pri — sejah. Zgodovinsko društvo pa žal ni bilo registrirano...

Da bi spomin še popolneje in dostojneje oživili ter počastili, sem navezoval stike

z nekaterimi sodelavci Mohorjeve družbe iz prevaljske dobe v želji, da bi prispevali k poročilu ob slovesnosti za Fužinarja še nekaj svojih spominov. Obljubo so ljubeznivo izpolnili. Z objavo člankov pa smo potem raje malo počakali, da bi jih lahko natisnili za jubilej — za petdesetletnico prihoda družbe iz Celovca v Mežiško dolino. Takšni trenutki so zmeraj bolj praznični. Pisci spominov so Peter Kusterle, Jože Jurač in Miroslav Mikelc. Zadnji izi- da žal ni čakal — za vedno se je poslovil prejšnji mesec. Njegovo pisanje je hkrati najlepše slovo od domačega kraja.

Še kaj iz prevaljske dobe Mohorjeve družbe pa bomo povedali prihodnjič.

Prof. Stanko Kotnik

Znamenita begunka

Jeseni 1918. Prve svetovne vojne, ki so jo sprovcirali velenemški politiki in generali, je bilo konec. Stara avstro-ogrška državna zgradba se je rušila. Ječa narodov se je podirala. Čehi, Slovaki, Poljaki, Srbi, Hrvati, Slovenci, ki so živeli ob robu te države, so zahtevali samostojnost. S front so se vračali vojaki, lačni in razčepani. Vojne so bili vsi do grla siti.

Razpoloženje v Celovcu, glavnem mestu avstrijske kronovine Koroške, je bilo sila različno. Malokateri je ostal ravnodušen. Nemci in nemčurji so bili zaskrbljeni, Slovenci veseli in polni optimizma. Na Jesenicah so proslavljali slovensko republiko. Kmalu se je pojavila tostran Karavank slovenska vojska. V Borovljah se je usidral njen major Lavrič s svojo četo.

V Mohorjevi tiskarni je bilo razpoloženje med delavci na višku. Nekega dne v novembru 1918 je nekdo mednje prinesel novico, da je izvidnica slovenske vojske pred Celovcem. Pustili so vse, se umili, oblekli in hajd po Ljubljanski cesti proti jugu. In res, kake tri kilometre iz mesta je stal sredi ceste vojak s puško, velik in nasmejan. Uniforma je bila še avstrijska, le na kapi je imel slovensko kokardo. Nedopovedljiv prizor! Kakor da bi gledali kralja Matjaža izpod Pece. Po tisočih letih zatiranja stoji pred nami simbol svobode — resničen, iz mesa in krvi! Prvi stik z domačo vojsko.

Ko so se vračali proti mestu, srečni in ponosni, so računali, koliko dni, morda koliko ur — pa bodo po Celovcu odmevali koraki slovenskih straž...

Minili so dnevi, tedni — ni jih bilo. Nemci in nemčurji so polagoma prišli do sape, začel jim je rasti greben. Začela se je borba za Koroško, javno in za kulisami, kruta in ogabna. Tudi pred dom Mohorjeve družbe na Vetrinjskem obmestju so pridrveli ulični razgrajaci, metali kamenje v okna, psovali Slovence in jih pozivali, naj se zgubijo prek Ljubelja.

Tiskarski strokovni delavci v Mohorjevi tiskarni so bili zvečine iz Ljubljane ali iz drugih kranjskih mest. Mohorjeva je bila zanje, zlasti za stavce, nekako privlačna. Bila je v Celovcu, zibelki slovenske besede. Na Koroškem so živeli znameniti slovenski delavci, Ožbalt Gutsman, Urban Jarnik — tega je v Blatogradu, kjer je župnikoval, obiskoval tudi Preše-

»babo« in jo nesejo na sosedovo gumno, kjer še niso končali z delom. Tisti, ki je to naredil, se mora dobro skriti, da ga ne ujamejo in mu ne slečejo hlač. Če jim je ušel in srečno prekoračil mejo med dvema kmetijama, ga na drugi strani niso imeli več pravice loviti. Tako je bilo kljub težkemu delu ob koncu še nekaj zabave.

ren, ko je bival v Celovcu, kjer se je pripravljaval na sodni in odvetniški izpit, in z njim razpravljaval o usodi in razvoju slovenščine —, dalje Anton Martin Slomšek, Matija Majar Zilski, Anton Janežič, Jakob Sket in še mnogo drugih. Dela zadnjih je tiskala družbina tiskarna, ob njih se je črkostavcem nudila prilika jezikovnega poglobljanja, kar je za njihov poklic tako rekoč življenjskega pomena. Saj so imeli opravka z Janežičevo Slovensko slovnico in njegovimi slovarji, ki so bili svoj čas edini jezikovni učbeniki na Slovenskem.

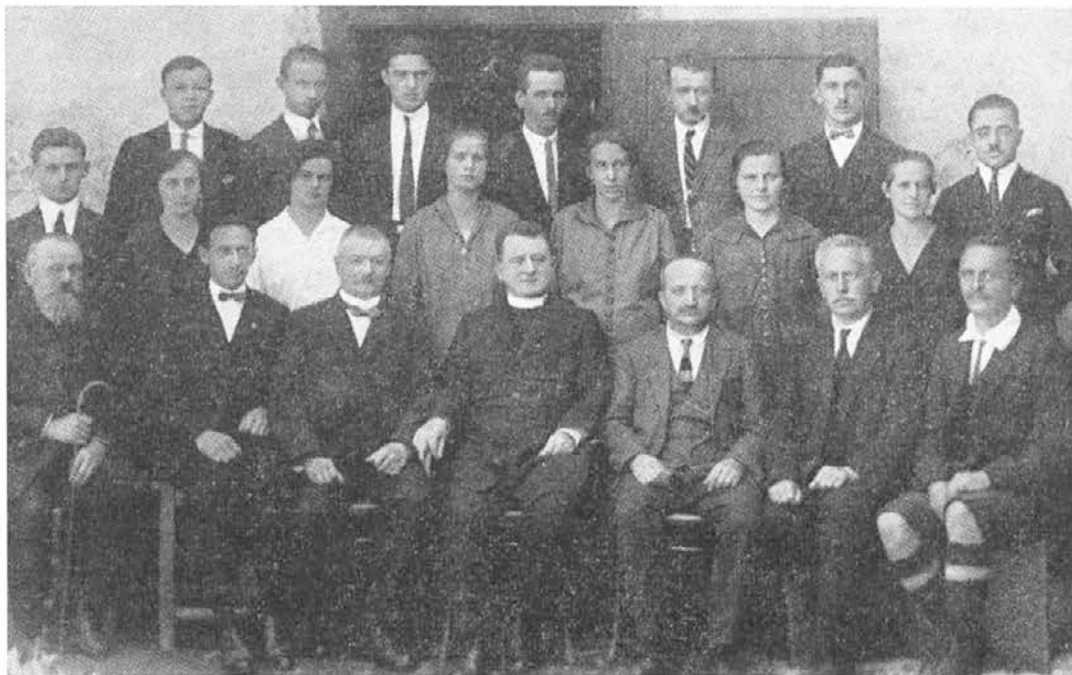
Leta 1916 je pri Mohorjevi v Celovcu izšla tudi prva izdaja Breznikove Slovenske slovnice, prva moderna slovnica pri Slovencih. Kako je profesor Anton Breznik cenil stavce v Mohorjevi, naj pove anekdota, katero je stavcem v Celju pravil profesor Janko Moder, ki je bil tudi med Breznikovimi dijaki. Ti so svojega učitelja seveda občudovali in ga po pravici imeli za največjega jezikovnega strokovnjaka, Breznik pa jim je odgovoril: Kaj jaz, kar imam jaz v glavi, ima stavce Mohorjeve v mezincu. — Temu se kajpak ne smemo čuditi. Ko je stavce lepo na roko in s prizadevnim občutkom stavil slovnice in slovarje, se mu je čut za jezik dobro obrusil. To je bilo seveda še v tistih časih, ko še ni bilo stavčnih strojev in delovnega učinka niso beležili poenterji in normirci.

Mohorjeva družba si je že zdavnaj utrdila sloves največje ljudske knjižne založbe.

Ustanovili so jo koroški rodoljubi leta 1852 na spodbudo Antona Janežiča, učitelja slovenščine v Celovcu, in Andreja Einspielerja, kaplana in poznejšega političnega voditelja koroških Slovencev. Podprl je to spodbudo škof Slomšek, ki si je že desetletja prej, ko je živel v Celovcu, prizadeval za ustanovitev knjižne založbe za ljudstvo, pa mu to zaradi nemškega absolutističnega režima v Avstriji pred letom 1848 ni uspelo. Ko so Družbo sv. Mohorja leta 1860 reformirali, si je kmalu utrla pot med ljudstvo, njene knjige so prebirali ne le Slovenci doma, ampak tudi izseljenci po vseh deželah sveta. Velika zasluga Družbe je, da se je ohranila in utrdila narodna zavest zlasti obmejnih Slovencev, saj so nemške in dvojezične šole na Koroškem služile le ponemčevanju slovenskih otrok. Mlademu rodu koroških Slovencev so že vcepljali raznarodovalni strup, ko so mu govorili, da niso Slovenci, ampak vindišarji, ki so kulturno močno navezani na nemški narod.

Prežihov Voranc je napisal v svoji kratki avtobiografiji: Slovenski sem se učil iz knjig Mohorjeve družbe, katere je hiša naročevala že petdeset let. Tako sem se zelo zgodaj začel zanimati za slovensko književnost.

Zaradi svojega velikega pomena za slovenski narod je bila Mohorjeva družba germanizatorjem seveda trn v peti. Postalo je jasno, da bi imela pod Avstrijo velike težave. Nemci in nemčurji na Koroškem so organizirali vojaško formacijo Volkswehr. Njena naloga je bila zaustaviti prodiranje slovenskih čet, sestavljenih iz prostovoljcev iz vseh slovenskih dežel,

Osebjje Mohorjeve tiskarne na Prevaljah leta 1927 pred selitvijo v Celje. Od leve na desno sedijo: Jože Stergar starejši, črkostavec, umrl in pokopan v Gotovljah pri Žalcu, Joško Lutman, tiskarski strojnik, živi v Ljubljani; Ivan Kolenc, poslovodja tiskarne, umrl v Celju; Josip Zeichen, ravnatelj, umrl 1939 v Št. Jakobu v Rožu; Alojzij Terček, knjigoveški mojster, umrl v Celju; Fran Milavec, korektor, potem tehnični direktor tiskarne v Celju, umrl 1967 v Ljubljani; Jože Stergar mlajši, strojni stavec, umrl v Celju. V drugi vrsti stojijo: Anton Blažej, črkostavec, sedaj upokojen na Jesenicah; Marija Mlinar, por. Prevovnik, sedaj upokojena v Celju; Hedvika Stopar, por. Podhovnik, že pokojna; Terezija Dobrodel, por. Drobne, živi v Celju; Marija Božank, ni šla s tiskarno in ni podatkov; Pepca Lagoja, umrla v Celju; Liza Pavčnik, ni šla s tiskarno. V tretji vrsti: Slavko Trampuž, strojnik, ubit 1945 pri bombnem napadu na Celje; Peter Kusterle, strojni stavec, sedaj upokojen v Celju; Jože Jurač, strojnik, sedaj v Ljubljani; Jože Lakovnik, umrl v koncentracijskem taborišču Dachau; Jože Slatnar, knjigovez, sedaj v Ljubljani; Fric Mikeln, upravnik, umrl julija letos v Petrovčah; Ivan Kuzmin, strojni stavec, sedaj neznan kje. Na sliki manjkata: Polde Prevovnik, ki ga je uprava malo prej poslala v Celje, da je nadzoroval gradnjo tiskarniškega objekta; Bogomil Kotnik, strojnik, tačas pri vojaki. Na sliki tudi ni osebjja uprave, ki je bila na Fari

ter terorizirati domačine, zavedne Slovence. S področja, ki so ga obvladali Nemci, so pregnali vse vplivne slovenske ljudi, zlasti duhovnike in učitelje. Ko je spomladi 1919 Volkswehru uspela ofenziva in so slovensko vojsko in upravo pregnali iz Koroške, so se Nemci polastili tudi Mohorjeve tiskarne, ki je morala prekiniti delo pri mohorskih knjigah in tiskati razne formularje, letake in objave za vojaško oblast.

To res ni trajalo dolgo. Čez mesec ali kaj je v Celovec vkorakala redna jugoslovanska vojska in postavila stražo tudi pri vojvodskem prestolu na Gosposvetskem polju.

Velika radost za mohorjane, toda kratkotrajna. Kmalu se je začelo govoriti o plebiscitu in o dveh glasovalnih conah. Cona A s pretežno večino slovenskega življa naj bi spadala pod jugoslovansko upravo, cona B severno od nje pa pod avstrijsko. Le Mežiška dolina je bila brez glasovanja dosojena Jugoslaviji. Razmejitevna črta, ki je ločila obe glasovalni coni, je potekala sredi Vrbskega jezera, potem po strugi Glinice in Gline do izliva v Krko, se obrnila po Krki proti severu in ob pobočju Svinške planine na vzhod, nato spet proti jugu do Drave blizu Dravograda.

Celovec je bil v coni B. Antantina komanda, ki so jo postavile zmagovite sile: Združene države Amerike, Anglija, Francija in Italija, je odločila, da mora jugoslovanska vojska zapustiti Celovec do 31. julija 1919. Ta odlok je prišel za Mohorjevo družbo tako naglo in pozno, da je bilo le malo časa za razmišljanje.

Kaj storiti? V Celovcu ne more ostati, če noče tvegati svojega imetja in življenja svojih uslužbencev. Strasti so bile razpaljene do kraja. Tudi v coni A ne bi mogla v miru opravljati svojega poslanstva. Nemci so namreč imeli tudi v tej coni pravico do agitacije in propagande. Ta propaganda je seveda vključevala podkupovanje in strahovanje. Pred plebiscitom in na sam dan glasovanja so po slovenskih vaseh pohajale skupine agitatorjev pretepačev iz vse Nemške Avstrije. Svoje gorjače so imeli prelepljene z zelenimi letaki; zelena je bila namreč barva glasovalnih listkov za Avstrijo. Te skupine smo nazvali »Prügelbande«. Marsikateri zavedni Slovenec jo je skupil, zlasti če so ga zalotili samega.

Najbližje zavetje je bila Mežiška dolina. Tja razburkani valovi niso več segli. Tako se je Družba odločila za Prevalje, tudi zato, ker ni bilo predaleč in bi se ob ugodnem izidu plebiscita lahko spet vrnila v Celovec. Odbor Družbe se je tudi zavedal, da bi ta vseslovenska ustanova lahko le v novi državi Srbov, Hrvatov in Slovencev nadaljevala svojo prosvetljalno vlogo.

In tako je prišlo do selitve. Pa kaj, to ni bila selitev, to je bil beg. Čas je bil kratek, jugoslovanska vojska je dala na razpolago kamione in tudi drugače pomagala. Noč in dan so uslužbenci tiskarne in vojaki metali tiskarniško opremo na kamione in spet v železniške voze. Ni bilo časa za pametno nakladanje. O tem priča tudi tale podatek: vso opremo tiskarne, brez zaloge knjig, so pripeljali na

Prevalje v 64 železniških vagonih, ko pa se je tiskarna leta 1927 selila s Prevalj v Celje, je potrebovala le 36 vagonov, pa je bilo robe nekaj več. Primerilo se je celo, da so v Celovcu na en vagon naložili le en sam majhen knjigoveški stroj. Razlog za tako pomanjkljivo obremenitev verjetno ni bila le naglica, ampak tudi to, da so bili mostovi prek Gline, Krke in Drave poškodovani v bojih za Koroško. Zalogo knjig so začasno spravili v zadružni dom v Sinči vesi, odkoder so jo pozneje in zlagoma odpeljali na Prevalje.

Tako je zapisal priletni prof. Janez Hutter, takratni tajnik Mohorjeve družbe, v mohorskem koledarju za leto 1920:

»Ino prepeljali smo stroje, pohištvo, omare in črke pa vse knjige, papir in blago po železnici. Tudi ravnatelj tiskarne, njen poslovodja, stavci in delavci so se peljali, pa bukvovezni mojster s svojimi ljudmi.«

Obenem se je zahvalil komandi jugoslovanske vojske za blagohotno pomoč, ko so njeni vojaki, večinoma Srbi, pomagali reševati imetje slovenske Mohorjeve družbe.

Na Prevaljah so bili na sprejem Družbe in tiskarne že nekoliko pripravljene. Okrog 20. julija 1919 je prišel blagajnik Družbe in ravnatelj tiskarne Josip Zeichen na Prevalje. Obrnil se je do župnika Riepla, ki je bil razumljivo tudi poverjenik Mohorjeve družbe, in ta mu je priporočil Frica Mikeln s Fare, ki bi bil sposoben organizirati ljudi in prevozna sredstva za selitev. Mikeln je to službo sprejel in potem ostal uslužbenec Družbe do svoje upokojitve. V veliko pomoč je bila Družbi uprava leškega rudnika, ki je bil oblastno zaplenjen, upravitelj sekvestra pa je bil Ivan Brus, doma iz Idrije. Uprava Družbe se je nastanila v župnišču, a pozneje se je preselila v staro šolo na Fari, ki jo je Družba kupila.

Za tiskarno in knjigoveznicu je dala uprava rudnika na razpolago svoje opuščene objekte onkraj Meže, pa tudi rudniške vozičke za prevoz po rudniški železnici, ki je bila speljana od kolodvora mimo teh objektov k rudniku. Poleg tega so bile za prevoz od postaje najete tudi druge razpoložljive vprege.

Rudniški objekt seveda ni bil pripravljen za vselitev. Vsa tiskarniška oprema je bila zložena v odprti šupi tik Meže. Črkovne omare zaradi naglice niso mogle biti primerno zavarovane, zato so bile svinčene pismenke raztrosene po vsej poti begunstva, od doma v Celovcu po tamkajšnjih ulicah do kolodvora, po železniških vozovih, pa še po poti s prevaljske postaje do bodočega obrata. Te črke so pobirali otroci iz cestnega blata, nekaj jih odali v tiskarni, nekaj pa se je razgubilo.

Razumljivo, da je imela Družba s tako selitvijo ogromno škodo. Ne le zaradi zgubljenega črkovnega materiala, tudi ostala oprema se ni mogla s potrebno pazljivostjo nakladati, prevažati in razkladati. Med potjo se je marsikateri kos pokvaril, v Celovcu pa je marsikaj tudi izginilo.

Tiskarniški objekt na Prevaljah je bilo treba šele pripraviti, preurediti. Tu vrata zazidati, tam spet predreti steno za okno. Za težje stroje so morali pripraviti beton-

ske temelje. Motorje je bilo treba previti. Vse to je ob splošnem pomanjkanju materiala in strokovnih delavcev trajalo lep čas in terjalo mnogo skrbi. Šele meseca decembra 1919 so stekli stroji v preurejenem poslopju. Skladišče papirja in knjig si je Družba uredila blizu tiskarne onkraj leškega potoka, kjer je imel svoje objekte stavbenik Madile. Odprema mohorskih knjig pa se je opravljala v tiskarniških prostorih.

In kaj se je tiskalo najprej? Koledar Mohorjeve družbe za leto 1920. Ta je bil seveda v hudem zaostanku. Štiri mohorske knjige za leto 1919 so bile dotiskane še v Celovcu in iz Sinče vesi poslani poverjenikom, koledar pa je bil naknadno poslan šele v začetku leta 1920.

Koliko ljudi je prišlo s tiskarno iz Celovca na Prevalje? Ravnatelj Josip Zeichen, poslovodja Ivan Kolenc, knjigoveški mojster Alojzij Terček, stavci Jože Stergar starejši in mlajši ter Otmar Michálek, tiskarski strojnik Jože Praznik, knjigoveza Gorjanc in Berdajs, dve uradnici uprave Fani Arnejc in Mimi Terček in še črkovstovski vajenec Peter Kusterle, torej 12 ljudi in še 10 družinskih članov, skupno 22 oseb.

Pomožni delavci so ostali v Celovcu in dobili denarno odpravnino. Zato je Družba na Prevaljah sprejela v službo še nekaj domačinov, tako da je štel kolektiv tiskarne (brez uprave) na Prevaljah povprečno 20 ljudi. Pred selitvijo v Celje je bilo zaposlenih v tiskarni 21 oseb in v upravi 3, skupaj 24 oseb, in sicer 16 moških in 8 žensk. K temu osebju bi morali šteti še urednika Družbe pisatelja F. S. Finžgarja, ki je stalno bival v Ljubljani, po uredniških opravkih pa je prihajal na Prevalje skoraj vsak mesec.

Za vse ljudi je Družba našla tudi primerna stanovanja. Pri tem je beguncem šla na roko v prvi vrsti uprava rudnika. K sreči takrat še niso poznali stanovanjske krize. Verjetno so jo tudi takrat zagrizeni Nemci in nemčurji pobrisali v Avstrijo in pustili prazna stanovanja.

Oprema tiskarne na Prevaljah je bila ista kot v Celovcu. Jedro obrata so predstavljali štirje veliki cilindrični tiskalni stroji in dva mala zaklopna tiskalna stroja. Knjigoveznica je bila sorazmerno dobro opremljena, saj je morala letno dodelati na stotisoče knjig. Imela je dva zgibalna stroja, dva ali tri šivalne stroje, več rezalnih strojev, med njimi velik trozveznik, to je stroj, ki je knjige na treh straneh hkrati obrezal, dva zlatilna stroja, pa še več manjših priprav.

Leta 1923 je Družba kupila prvi stavni stroj znamke Linotype, takrat naj sodobnejši. Drugih investicij na Prevaljah ni bilo. Za potrebe Družbe in ostalih interesentov v Mežiški dolini je takratna oprema povsem zadostovala, čeprav se je delalo vseskozi le v eni izmeni, razen na stavnem stroju v dveh.

Mimogrede naj bo omenjeno, da je v prvem letu obratovanja na Prevaljah nekdo skušal tiskarno zažgati. Zlezal je ponoči skozi okno v prostor, kjer so bile naložene še nezgibane pole, in pritaknil vžigalico. V sklade zložen papir seveda ni začel goreti in tako je požigalec zapustil

le nekaj osmojenih pol. Bil je pač nahujskan od nemških šovinistov, katerih terorične niti so segale celo na Prevalje in so tako hoteli še tam Družbi škodovati. Od takrat dalje je moral uslužbenec tiskarne prenočevati v prostorih obrata.

Osebe tiskarne se je v prevaljsko javno življenje kar dobro vživelo. Zlasti meseci pred plebiscitom so bili tudi za prebivalce Mežiške doline precej razgibani in napeti. Spričo zgodovinskega problema Koroške je bila njihova miselnost in dejavnost obrnjena v to smer in o večjih strankarskih razprtijah še ni bilo dosti čutiti.

Leta 1920 so npr. organizirali na Prevaljah igralsko skupino, sestavljeno zvečine iz delavcev tiskarne, ki je naštudirala propagandno igrice Judež in z njo gostovala v Dobrli vesi in drugih krajih plebiscitne cone A. Takega in podobnega udejstvovanja je bilo še več. Zlasti mlajši uslužbenci so se pozneje vključevali v prosvetne, športne in strokovne organizacije.

Po svoje zanimiv je bil knjigovez Gorjanc, samec pri petdesetih letih. Nosil je polcilinder. Veseljak, pevec, pa tudi pivec. Stavci so ga, sicer malo pretirano okarakterizirali: Ni ga pijanca čez Gorjanca, in mu dali vzdevek Zagloba. Vendar, pri delu ni nikdar zmanjkal. Vsaka družba ga je veselo sprejela, ker jo je znal imenitno zabavati. Posebno ga je cenil gostilničar Rozman, ki se je hvalil, koliko gostov mu privablja njegova družabnost.

In kaj je tiskarna na Prevaljah tiskala? V glavnem redne in izredne izdaje Mohorjeve družbe, potem knjige za založbo tiskarne, od leta 1923 naprej mesečno družinsko revijo Mladika. Do plebiscita so na Prevaljah tiskali tudi politično glasilo koroških Slovencev Mir, ki ga je leta 1882 v Celovcu ustanovil Andrej Einspieler in ki je izhajal tedensko v nakladi 5000 izvodov. Dokler tiskarna na Prevaljah ni bila usposobljena, so ta list tiskali v Cirilovi tiskarni v Mariboru. Pred plebiscitom so na Prevaljah tiskali tudi 3 številke satirično propagandnega lista Hoo-rrruk.

Tradicijo izdajanja jezikovnih priročnikov sta Družba in tiskarna nadaljevali tudi na Prevaljah. Najprej je bil tiskan Sket-Podbojev nemško-slovenski in slovensko-nemški slovarček v žepni obliki, po katerem je bilo takrat veliko povpraševanje. Tiskarna je na Prevaljah dokončala tisk že v Celovcu začete Janežič-Bartlovega nemško-slovenskega slovarja. Prav tako je na Prevaljah dokončala tisk Prešernovih poezij, ki jih je priredil dr. A. Žigon. Leta 1920 je izšel v osmi izdaji Sket-Podbojev učbenik: Slovenisches Sprach- und Übungsbuch. Leta 1921 je na Prevaljah izšla II. izdaja Breznikove Slovenske slovnice, leta 1924 pa III. izdaja, leta 1926 Obrtna, trgovinska, tvorniška in železniška terminologija, nemško-slovenski del, ki jo je sestavil Henrik Podkrajšek. Leta 1927 je izšel Slovniški in slovarski brus knjižne slovenščine, ki ga je sestavil I. Koštiál.

Povrnimo se h knjigam Mohorjeve družbe, glavnemu proizvodu družbine tiskarne. V osmih letih svojega bivanja na Prevaljah je natisnila 37 knjig redne izdaje v skupni nakladi 1,471.000 izvodov. Knjig

izredne izdaje in založbe tiskarne je bilo natisnjenih 42 v skupni nakladi 164.000 izvodov. Če k temu prištejemo še knjige, ki so bile stiskane ob raznih prilikah in za razne naročnike, ugotovimo, da je šlo s Prevalj v svet blizu dva milijona knjig. Vsekakor pomemben kulturni prispevek.

Poleg že omenjenih jezikovnih priročnikov, vsakoletnega koledarja in knjig nabozne vsebine je na Prevaljah zagledalo beli dan mnogo leposlovnih spisov, priročnikov za gospodarstvo, poučnih knjig iz zdravstva, zgodovine, znanosti idr. Bogata in pestra literarna žetev!

Poleg knjig in časopisov je tiskarna tiskala tudi poslovne knjige in tiskovine, največ za jeklarno na Ravnah in za rudnik svinca v Mežici. V tiskarno sta pogosto prihajala z naročili za jeklarno Lovro Kuhar in Rajko Kotnik, prvi komunist, drugi nacionalist, ki sta se oba živa zanimala za delo v tiskarni. Tudi drugi so prihajali, ljudje različnega mišljenja, saj je bila Družba vsem pri srcu.

Prevalje pa niso bile primeren kraj za stalni sedež Družbe kot vseslovenske knjižne založbe. Največ zaradi daljšega transporta surovin in odpreme knjig. Najbolj bi bila seveda ustrezala Ljubljana kot kulturno središče, saj je tam živela večina literarnih in strokovnih sodelavcev Družbe. Vendar se je odbor Družbe odločil za Celje, ki je bilo takrat najbolj idealno geografsko središče Slovenije, kar je bilo za ekspedit mohorskih knjig v prvi vrsti odločilno. Tja se je tiskarna in Družba preselila decembra 1927.

Peter Kusterle

Od Celovca do Celja

Plebiscitna komisija za cono A na Koroškem je izdala odlok, da se morajo vsi domačini — Korošci — odpustiti iz vojaške službe. Bil sem koroški borec pri Malgajevi četi in smo tedaj bili na Djekšah za Velikovcem. Tako sem po osem mesečni prostovoljni službi prišel 17. julija 1919 domov na Prevalje (Farna vas). Drugi dan dopolne prideta k meni na dom župnik Riepl in ravnatelj Mohorjeve družbe Josip Zeichen. Takoj sta začela razlagati namen prihoda. Mohorjeva družba mora zapustiti Celovec, če še želi naprej delati. Odbor je izbral za najbolj primeren kraj Prevalje, ker se po plebiscitu namerava Družba vrniti v Celovec. Če bi pa plebiscit izgubili, so pa Prevalje in celo Mežiška dolina dodeljene Sloveniji — tako je poročal Mohorjevi družbi delegat pri mirovni konferenci v Parizu, dr. Ehrlich. Torej Prevalje naj dajo naši največji književni ustanovi streho za nadaljnje delovanje. Toda kje? Sli smo, po nasvetu župnika Rieplna, ki je razmere najbolj poznal, na Prevalje, na upravo rudnika Leše. Sekvester Brus nas je izredno ljubeznivo sprejel in takoj razumel položaj, ki mu ga je razložil ravnatelj Mohorjeve družbe. Na razpolago nam je dal kakih 80 metrov dolgo barako in še večjo poleg stoječo uto. Takoj ju je dal izprazniti in vsaj za silo popraviti streho. Ti prostori bodo za književnico, strojnico in stavnico. Skladišče za papir in knjige nam je dal na razpo-

lago stavbenik Madile. Oglasili smo se še pri okrajnem načelniku Kaklu in podnačelniku Milaču ter županu Lahovniku, katere je ravnatelj Zeichen zaprosil za naklonjenost in pomoč, posebno glede nakazila stanovanj za uslužbence. Vsi so Mohorjevi obljubili vso pomoč in naklonjenost. Dejansko so jo izkazovali vsa leta, posebno pa ob času selitve. Ravnatelj Zeichen je bil nad tako prijetnim sprejemom vidno presenečen in se je še isti dan vrnil v Celovec. Meni je bila dana naloga pripraviti vse potrebno za selitev. Tako se je končal prvi dan moje službe pri Družbi sv. Mohorja. Niti malo se nisem zavedal, kako težko in odgovorno službo sem nastopil.

Najprej sem začel zbirati voznike. Na Prevaljah: Rozman, Vaukan; na Fari: Štekl, Kristan, Pristov; v Dobji vasi: Likubič. Vsi so obljubili sodelovanje, toda edina Rozman in Vaukan sta imela za selitev primerne vozove — »platonarje«, vsi drugi pa navadne kmečke vozove — »lojtrske«. Iz Dobje vasi je prišel mali kmet Tonej in rekel: »Fric, tudi jaz bi rad pomagal voziti, imam močno kravo in gare.« Razložil sem mu, da bodo samo vozniki s konji in močnimi vozovi. Težko mi je bilo, ko sem ga videl nekoliko užaljenega. Za razkladanje in nakladanje je bilo tisti čas na Prevaljah dosti delavcev.

Zadnji teden julija se je kot blisk raznesla po Prevaljah novica: Mohorjeva družba je na kolodvoru. Resnično, vlak za vlakom, velika prevaljska postaja z več tiri od kraja do konca samo Mohorjeva družba: 64 vagonov. Vsi smo strmeli nad ogromno množino materiala. Nepregledni kupi knjig, raztreseni po vagonih, papir, nekaj v balah, večina naložen kar v polah po kupih, tiskarski in knjigoveški stroji, množina omar, regalov, pohištva. Dostoj smo poznali Mohorjevo družbo samo po knjigah, ki smo jih dobivali vsako jesen. Takoj smo začeli z razkladanjem. Prišli so delavci in vsi že naročeni vozniki. Na pomoč je prišla tudi rudniška železnica, ki je zelo hitro prevažala blago do mostu čez Mežo, od tam pa vozniki. Na kolodvoru so vodili razkladanje večinoma vsi železniški uslužbenci. Vsem smo dolžni iskreno zahvalo, posebno načelniku Kafau in skladiščniku Hacinu. Sedem vojaških tovornjakov je pripeljalo še v Celovcu ostalo blago po labotski strani, ker je bil na velikovski strani pokvarjen most. Tudi ti vojaki so cela dva dni pomagali prevažati blago. Na kolodvoru, na cesti in v barakah je mrgolelo ljudi in voznikov. To ni bila navadna selitev, izgledalo je, da se preseljuje cela pokrajina. V dobrem tednu smo izpraznili vseh 64 vagonov in to, hvala Bogu in vsem imenovanim in neimеноvanim, brez vsake težje nezgode. Vse je šlo po sreči.

Prevaljčani so bili veseli prihoda Mohorjeve družbe, so pa sočustvovali z njo, da je morala po 67-letnem uspešnem delovanju zapustiti svoj rojstni kraj, krasno urejene prostore v Celovcu in se naseliti v teh revnih barakah — taka je usoda beguncev.

Ko smo se nekoliko umirili in oddahnili, je bilo treba začeti urejati vse križem in kražem naloženo blago. Medtem so prišli tudi že nekateri uslužbenci, ki so na Pre-

»V tej nekdanji šoli in mežnariji je bila v letih 1919—1927 uprava Mohorjeve družbe«

valjah dobili stanovanje: ravnatelj Zeichen, poslovodja Kolenc, strojnik Praznik, knjigovez Terček, stavca Stergar st. in ml., računovodkinja Arneje in drugi. Zelo težavno je bilo sortiranje strojnih delov. Kdo naj bi vedel, kateri deli spadajo k tiskarskemu stroju Koenig, Bauer, Kajzerca? Lažje je bilo pri knjigoveških strojih. Razstavljena sta bila samo zgibalni in rezalni stroj »Dreischneider«, katerih deli so se pa vidno razlikovali med seboj.

Prvo delo je bilo napeljava elektrike, ki je zahtevala veliko truda in časa. Čez Mežo je bilo treba nove napeljave. 30 metrov dolg kabel sem dobil pri tvrdki »Elin« v Mariboru. Vse motorje so morali previti in usposobiti za prevaljski tok. Vso elektrifikacijo je vodil poslovodja Lahovnikove elektrarne Kencian, vesten in natančen, priden kot mravlja. Čakali in čakali smo monterja, da bi postavil in pogljal stroje in rešil družbo suhih mesecev. Dnevno je bilo veliko izdatkov, dohodkov pa nobenih. Bil je pravi čudež, da je Družba vse to vzdržala — selitev — ogromni stroški in plače delavcev in uslužbencev.

Konec oktobra je prišel tako željno pričakovani monter. Razlagal je mučno proceduro, preden je dobil potno dovoljenje. Bil je Čeh. Tisti čas je bilo polno neprilik glede potovanja. Danes greš čez mejo, kot bi šel k sosedu v vas. Monter je bil velik, suh mož. Njegovo sitnost je ublažila visoka kvalifikacija. Od daleč je pokazal: ta del ali ta vijak, ta matica spada sem.

Prva knjiga, tiskana na Prevaljah, je bil Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1920. Prinesel je dve žalostni novici: prvič padec števila udov od 90.512 na 60.000 — v glavnem zaradi odpada Koroške in Primorske, in drugič smrt dveh slovenskih velikanov: dr. Janeza Ev. Kreka in Ivana Cankarja. Po večmesečnem zastoju so končno začele normalno obratovati stavnica, strojnica in knjigovoznica. Polagoma

smo dobivali tudi naročila tiskarskih del od rudnika Leše, jeklarne Guštanj, trgovcev in obrtnikov s Prevalj in iz ostale Mežiške doline. Čez nekaj mesecev smo dobili tudi naročila rudnika Mežica. Vsa ta naročila pa so bila zelo skromna v primerjavi s potrebami, ki jih je imela Družba. Število naročnikov je zopet padlo na 43.000.

Neprijazne razmere med nami, Avstrijo in Italijo se niso izboljšale. Našim naročnikom na Koroškem in Primorskem nismo mogli pošiljati knjig po legalni poti. Mohorske knjige so rajžale po skrivnih potih. Kmet Pluder iz Št. Danijela je bil pravi mojster pri prenašanju knjig čez mejo. Ogromno jih je spravil na Koroško. Prva leta je bil glavni dohodek Družbe izkupiček od knjig zaloge iz prejšnjih let. Posebno so naročevali tele: Domači zdravnik, Breznikova Slov. slovnica, Slovensko-nemški in Nemško-slovenski slovar, Sketov Slovarček, Miklova Zala, Robinzon, Zgodbe sv. pisma, Zgodovina slovenskega naroda, Mati dobrega sveta, Prešernova čitanka, razne gospodarske, šolske in mladinske knjige.

Toda morali smo tudi zelo varčevati. Vse obratne prostore smo vsa leta ogrevali s pečmi na žagovino. V uti smo ogradili za žagovino velik prostor, ki smo ga v poletnih mesecih napolnili. Peči nam je izdelal mojster Vidali. S tako kurjavo smo letno prihranili lepe tisočake. Na razpolago smo dobili tudi »staro šolo« na Fari. Hiša je bila precej zapuščena. Dve veliki sobi v prvem nadstropju smo uredili za stanovanje ravnatelja Zeichna, v pritličju pa je bila pisarna in soba za računovodkinjo. Pozneje smo to hišo tudi kupili.

Ko je tako po letih prišel celoten obrat v normalen tir, tudi naročila raznega tiskarskega in knjigoveškega dela so se množila, uslužbenci so se privadili na prevaljske razmere — navadili so se življenja na deželi — pa so začeli šušljati: Družba se bo selila. Vedno glasneje so razpravljali o tej, za Prevaljčane neprijetni novici. Posebno glasno in odločno je bilo postavljeno to vprašanje, ko je prevzel uredniške opravke veliki slovenski pisatelj F. S. Finžgar.

Toda kakor leta 1919 je nastalo tudi sedaj vprašanje: kam. Staro in upravičeno željo, nazaj v Celovec, je že 1920. leta črtal nesrečni plebiscit. V poštev so prišla mesta: Ljubljana, Maribor in Celje. Zmagalo je Celje. Zaradi svoje lege — saj je bilo skoraj v sredini Slovenije — je najbolj pripravno za seje odbora in pisateljev kakor tudi za razpošiljanje knjig. Tudi poverjeniki so bili s to izbiro zelo zadovoljni. Začeli smo se pripravljati na zopetno selitev. Celo leto 1927 je bilo priprava, da pričnemo v jeseni, ko bodo mohorske knjige razposlane in bo v Celju dograjena nova tiskarna, s selitvijo. Vso zalogo knjig in papirja smo spakirali v bale. Bilo jih je prek tisoč. Druge drobne stvari iz pisarne, knjigoveznice, strojnice in stavnice pa v zaboje. Velike tiskarske in knjigoveške stroje so zopet razstavili, mali stroji, stavniške omare — regali — polni črk, ter vse drugo je zopet vandralo na isto železniško postajo, od koder smo vse pred osmimi leti prepeljali na Prevalje.

Selitev s Prevalj v Celje se je precej razlikovala od prve iz Celovca. Pakirano blago je zelo olajšalo nalaganje in razlaganje, nič se ni izgubilo ali pokvarilo, in kar je bilo glavno, selitev je bila postopna. Prva dva vagona smo naložili in oddali za Celje 29. oktobra 1927, razkladali pa 2. novembra. V Celju je prevoz s kolodvora v tiskarno opravilo prevozniško podjetje Pelle. Razpolagalo je z vozovi, na katere je naložilo skoraj cel vagon blaga, in z neverjetno močnimi konji. Vsak teden smo odposlali po več vagonov. Zadnja dva smo naložili 7. decembra. Vsega skupaj je bilo 36 vagonov. Razlika med številom vagonov, ki so prišli iz Celovca na Prevalje — 64 —, in odposlanimi v Celje — 36 —, je nastala s tem, ker smo na Prevaljah naložili vagono do polne teže 10 ali 15 ton, v Celovcu pa to zaradi hitre selitve ni bilo mogoče. Na Prevaljah tudi nismo imeli velike zaloge papirja in smo ga zadnje leto naročili samo toliko, kolikor smo ga sproti rabili. Zadnji uslužbenci smo odšli s Prevalj 8. decembra 1927.

Prevaljčani so bili zaradi odhoda Mohorjeve družbe žalostni in potrti. Zavedali so se, da je Mohorjeva ponesla ime Prevalje po vsem svetu. Tudi v gospodarskem, kulturnem in družabnem življenju je imela Mohorjeva pomembno vlogo. Pa tudi uslužbenci, tisti, ki so prišli leta 1919 iz Celovca, in tisti, ki smo na Prevaljah pristopili k Mohorjevi, smo se težko ločili od prijetnih, ljubeznivih, družabnih, odkritih Prevaljčanov. Dragi rojaki, hvala za vse!

V Celju Mohorjeva ni bila deležna vpludnega sprejema. Uradno Celje je protestiralo proti njenemu vstopu. Moralo je priti do razdružitve. Družba sv. Mohorja si je pridržala knjižno zalogo in pravice do izdaje rednih letnih in drugih knjig, vse drugo premoženje pa je oddala Mohorjevi tiskarni, reg. zadrugi z omejeno zavezo. Tako sta bili dve podjetji in dvoje knjigovodstev pod eno streho.

Strah celjskih tiskarnarjev, da bo Mohorjeva prevzela njih delo, ni bil upravičen. Mohorjeva je prinesla delo s seboj. Njena želja je bila: svoj delokrog razširiti z višjim številom naročnikov in izdajati več knjig. Ta načrt je tudi izvedla. Število mohorjanov je rastle, Mladika, mesečni družinski list, je zaradi zelo lepe in bogate vsebine pridobivala stalno nove naročnike. Lepo se je uveljavila Mohorjeva knjižnica, Cvetje iz domačih in tujih logov, Znanstvena knjižnica. Kakor se je množilo delo, tako je rastle tudi ugled Mohorjeve v Celju, in ni manjkalo laskavih izjav. Neki trgovec mi je rekel, da je to najuglednejše podjetje v Celju. Obrtnik, občinski odbornik, mi je rekel, da je naredil največjo neumnost v svojem življenju takrat, ko je glasoval proti Mohorjevi.

Toda vrnimo se k selitvi. Vse je potekalo v popolnem redu in miru, brez vsake nerveze in nezgode, tako na Prevaljah kakor tudi v Celju. Pripravljena je bila tiskarna, ki jo je po načrtu arh. Plečnika postavilo stavbno podjetje Kališnik. Dela je vodil inž. Suhadolec. Montažo strojev je opravila tv. Metzner iz Zagreba. Električno napeljavo je izvršila Mestna elektrarna Celje. Vse je bilo pripravljeno in so priključki k strojem šli hitro od rok. Dela

pri centralni kurjavi — delalo je podjetje Belak—Inkret, Celje — so šla proti koncu. Že decembra so se ogrevali vsi prostori, stavnica, strojnica, knjigoveznica, pisarne in trgovina. Končno so začeli ropotati stroji v vseh oddelkih, kot dokaz, da je vse zopet v normalnem tiru ter tako tudi za stalno ostane.

Tiskarna je bila z delom dobro založena. Družba je izdajala vedno več knjig. Izredno se je pomnožila izdaja knjig od leta 1932 dalje, ko je prevzel ravnateljsko mesto dr. Franc Kotnik, mož z izrednim znanjem in obširnimi načrti za razcvet in razgibanem delovanju nas doleti nesrečno leto 1941. Gestapovci so tiskarno zasedli in uporabili za svoje namene. Bili smo ob ogromno zalogo knjig, omenim naj samo Sovretove Stare Grke, ki smo jih tiskali leta 1939 v nakladi 3000, prodali 600 izvodov, Sv. pismo I. del, tiskano leta 1940 v 8000 izvodih, prodali 900 izvodov, za kar smo porabili 2 vagona papirja. V 15 vagonov ne bi naložili vseh knjig, ki so jih odpeljali v St. Ilj in Radeče kot odpadni papir. Naš zaščitnik sv. Mohor je spet zamenjal svojo škofovsko palico s popotno. Oropan vsega, se je podal na pot v Ljubljano. Tam je Mohorjeva delovala v mejah možnosti do konca vojne.

Konec vojne. Nepopisnemu veselju, ki je zavladalo po vsem svetu, se je še prav posebno pridružila Družba sv. Mohorja. Od predsednika prve slovenske vlade Borisa Kidriča je dobila poziv, naj zopet začne opravljati svoje poslanstvo.

Dne 2. julija 1945 sem dobil od Okrožnega odbora OF Celje, prosvetni odsek:

»Potrdilo. V soglasju z ministrstvom za prosveto v Ljubljani, št. ex 67/45 z dne 22. junija t. l. in z odobrenjem načelnika za ljudsko izobraževanje tega ministrstva tov. Bogomila Gerlanca je ravnateljstvo Mohorjeve družbe, preje v Celju, sedaj v Ljubljani, postavilo za svojega delegata in upravnika knjižnega skladišča v Celju tov. Miroslava Mikelna, stanujočega v Petrovčah pri Celju. Imenovani je prevzel dolžnost, da knjižno zalogo Mohorjeve družbe, kolikor je je bilo mogoče rešiti pred uničenjem po okupatorju v papirnici v Radečah pri Zidanem mostu, odpremi v skladišče v Celju, v poslopje, ki je last te družbe, in kjer te knjige v smislu sedaj veljavnih določil ostanejo pod zaporo. Ker gre v tem primeru za reševanje važnih slovenskih kulturnih predmetov, so naprošena oblastva, da tov. Mikelnu pri vršenju tega dela izkazujejo pomoč. Smrt fašizmu — svobodo narodu! Okrožni šolski nadzornik: Fran Roš, I. r.«

Torej tretja selitev Mohorjeve. V Radečah sem šel prevzemati skrite knjige. Neverjetno presenečenje in veselje, izredno doživetje ob tem, kar sem tam videl. Ogromno skladišče za papirne odpadke, saj so tja vozili odpadni papir, slovenske knjige iz cele Spodnje Štajerske, je bilo skoraj prazno, le tu in tam je bil kak kup. V desnem kotu te velike hale pa je bil večji kup, večina izrabljene živilske kar-te, in pod temi so bile Mohorjeve knjige. Ne morem opisati, s kakšno hvaležnostjo sem objel tega junaka — Alojzija Petelinca, glavnega skladiščnika papirnice, in se mu iskreno zahvalil. Težko je sedaj opisati, v kako nevarnem položaju je bil ta

mož ves čas okupacije. Le majhna izdaja ali sumnja bi bila zadostovala, pa bi ga bili postavili ob zid. Jokal je od veselja, ko smo občudovali njegovo iznajdljivost in ljubezen do Mohorjevih knjig. Opravičeval se je, da jih ni mogel več rešiti. Res je, da je bila to malenkost od celotne zaloge leta 1941, toda naložili smo 7 tovrstnikov knjig. Nekaj knjig smo dobili iz študijske knjižnice v Mariboru in študijske knjižnice v Celju. Za Mohorjevo so bile te knjige začetni kapital, da se je prebila do časa, ko so nam začeli poverjeniki pošiljati naročila in denar za redne knjige leta 1945 s Koledarjem 1946. Dosegli smo rekordno število naročnikov — Koledarja se je tiskalo 100.000 izvodov. V Celju smo se še trikrat selili iz ulice v ulico. Že ravnatelj dr. Kotnik je imel načrt Družbi priskrbeti lastne prostore, a tega ni doživel. Umrli je 6. februarja 1955. Njegov naslednik ravnatelj Jože Kroflič, ki se je požrtvovalno trudil za napredek Mohorjeve, je dosegel, da je Družba kupila v Zidanškovi ulici trgovske, pisarniške prostore ter skladišče za knjige in odpremo knjig. V teh prijetnih prostorih so minevala leta do 16. decembra 1963, ko sem dobil vizitko: »Kot pionirju, vestnemu in dolgoletnemu sodelavcu Mohorjeve družbe, se iskreno zahvaljujemo za nesebičen trud in kličemo na mnoga zdrava leta! Sodelavci.« Sledijo podpisi sedmih uslužbencev Mohorjeve.

To je bil zadnji dan moje 40-letne — štiri leta med okupacijo nisem bil v nobeni službi — službe pri Mohorjevi družbi.

Če se mi je posrečilo, da sem kakorkoli malenkostno koristil Mohorjevi družbi, zadovoljen rečem: hvala Bogu!

Miroslav Mikeln

Črke na ceklasti cesti

Fracovje, če seveda ni v šoli, se pač najraje potepa. Nekoč je bilo na Prevaljah tako, da smo se največkrat podili okoli zapuščenih zidov že davno propadlih fužin, okoli ribnika in po nasipu ozkotirnice, bodisi takrat, ko je še vozil po njej rudniški vlak z vagončki premoga od Leš na prevaljsko postajo, pa tudi potem, ko je bila proga že opuščena. Manj jih je bilo na dolgi cesti, na glavni dolinski cesti, ki je bila slaba, žlabudrasta in ceklasta, poleti pa seveda največkrat prašna. Prometa ni bilo kaj prida, saj je tudi mežiški rudnik imel svojo progo, ki se je izognila Prevalj, in tako je bilo na cesti največkrat videti le težke parizarje z naloženimi hlodi za žago ob železniški postaji. Za vznemirjenje pa je še največ skrbel grofov sin iz Guštanja, ki je z motorjem s prikolico ko zmešan vozil skozi Prevalje.

Potepajočim se otrokom so starejši kajpak vedno rekali, da z njimi ne bo kaj prida, če se je pa kateri le držal doma, so mu spet očitali, da čepi doma kakor kak sirotej.

Ko je bilo Avstrije konec in s tem tudi premikanja zdaj teh zdaj drugih vojakov skozi Mežiško dolino, je bilo za otroke še posebno preskrbljeno. Pri tovorni postaji so še stali polomljeni vojaški vozovi, celo majhen top je bil tam in se je dala nje-

Srečanje prevaljskih »mohorjevcev« 26. aprila letos v Celju. Od leve na desno sedijo: Terezija Drobne, Fric Mikeln, Peter Kusterle, Anica Mikeln, Jože Jurač, Micka Prevovnik, Bogomil Kotnik. Na desni stoji Polde Prevovnik. Na sliki sta še prof. Stanko Kotnik in njegova sestra

gova cev usmeriti proti Uršlji gori. Fantje smo se šli vojake, skoroda povsod je bilo najti naboje, ki smo jih znali položiti na tračnice in skriti ob živi meji smo se smejali strojevodji, ki ga je preplašilo pokanje pod njegovim strojem.

Kajpak se je zgodilo, da se je ta ali oni otrok pozno vrnil domov, in takemu je prišlo prav, če je doma vedel povedati kaj novega. To so storili tudi očetje, ki so se iz drugih razlogov večkrat pozno vračali in so takoj vedeli ženam povedati kakšno presenetljivo novico, čeprav je bila včasih izmišljena.

Tako je bilo tudi z menoj, ko sem pozno odprl kuhinjska vrata. Imel sem samo mater, kljub temu pa strah ni bil nič manjši, saj je dolgemu potepanju vedno sledilo kreganje; zato sem ji, preden je prišla do sape, pomolil pod nos umazano dlan s črnimi koščki ter dejal:

»Mati, glej! To so črke!«

Mati bi bila najraje vprašala, kje sem bil tako dolgo, pa le ni rekla ničesar, kaj dosti v mojo dlan in črke pa tudi ni gledala.

Usedel sem se za mizo in položil črke predse. Mati mi je dala že nekoliko postano večerjo, tudi sama je jedla ter me opazovala, kako sem premikal črke.

Črke, črka... Visoka je bila za pol mojega mezinca, na spodnjem notranjem delu je imela vrezino, zgoraj pa je bila vrezana oblika črke. Ko smo jih našli na cesti, smo spočetka buljili vanje, zatem pa smo začeli vtiskavati v dlan zrezljano obliko in Tomažev Miha je naenkrat zavpil: »Glej, to je O!«, Škrinjarjev Gustl pa, da je to ničla. Tedaj se je Pogorevčnikov Kari spomnil, da imajo velike črke oziroma številke v tovorni postaji in da bi tam dobili barvo. Zbežljali smo tja gor. Železničar nam je res dal blazinico z barvo in oblike odtisnjenih črk na naših dlaneh so bile boljše.

Pismenke, kakor so jim tudi rekli, so ležale na moji nočni omarici. Za vedno so se poslovile od svojih vrstnic, ki so ostale v predelčkih stavške omare in bodo tako še naprej služile svojemu namenu. S tiskarno Mohorjeve družbe so namreč prišle iz Celovca na Prevalje, poprej pa v Celovec z Nemškega, kjer so jih izdelali.

Kdo ve, kolikokrat je stavčeva roka segla ponje, da je z njimi stavila besedo, stavek, stran, članek, knjigo. Ko je bil opravljen tisk, jih je zopet položila v ustrezne predelčke.

Tako bo sedaj na Prevaljah, kamor se je tiskarna zatekla. Za Prevaljčane je bilo prevažanje tiskarne s postaje do kovača Rebernika in od tam na levo čez most do pritlične podolgovate zgradbe velika reč. Še večjo zanimivost pa so predstavljali ljudje, ki so s tiskarno prišli iz Celovca. To je najprej veljalo za ravnatelja Zeichna, ki je bil duhovnik in je z njim dobila fara pri Devici Mariji na jezzeru četrtega duhovna, ki sicer ne bo župnijski, bo pa le maševal. Ljudje so rekli, da je imeniten gospod, pač zaradi tega, ker se je lepo obnašal, oblečen pa je tudi bil brezhibno. Zeichen je bil v obraz nekoliko rdeč, govoril je z rahlo tresočim se glasom. Z njim je prišla tudi sestra Marija s sorodnico Lenko, vsi doma iz Šentjakoba v Rožu.

Zanimivi pa so bili tudi drugi prišleci. Postavni Ivan Kolenc, tehnični vodja tiskarne, Josip Praznik, droben, a pomemben vodja tiskarskega oddelka, Stergarja, oče in sin, oba stavca in oba Jožeta. Ščipalke je nosil Otmar Mihalek, dober tiskarski strokovnjak in korektor, ščipalke pa je nosil tudi mladi Peter Kusterle, ki je prav tako prišel z živim inventarjem Mohorjeve tiskarne iz Celovca.

Ti črni umetniki, Gutenbergovi sinovi, so nosili trde ovratnike, ki so pomagali, da je glava štrlela pokonci, kakor to mestnim ljudem tudi pristaja. Kaj takega je

bilo na Prevaljah le takrat, ko so imeli še fužine in ko je leški rudnik še dajal premog.

Novi vaščani pa so končno tudi bili pomembni ljudje. Pri svojem delu so imeli opravka s pisatelji in uredniki in karkoli je svet bral ali natisnjeno gledal, je bilo plod njihovih rok. In večši so morali biti slovensčine, kar je predvsem veljalo za stavce.

In sedaj bodo ti tiskarji nadaljevali v Celovcu začeto delo na Prevaljah. Dunajski monterji so že postavili tiskarske stroje na noge, Mikelnov Fric s Fare, katere mu je bila zaupana selitev, se je oddahnil in s priseljenimi tiskarji so začeli v tiskarno hoditi tudi domačini. Nekaterim vaščanom se je namreč ponudila priložnost za zaposlitev, bodisi da so postali pomožni delavci, ženske pa knjigoveške delavke ali vlagalke. Prvi bodo prali tiskarske valjke, mazali in čistili bodo stroje, prenašali bale papirja, konec vsakega leta pa bodo opravljali ekspedit mohorskih knjig. Vlagalke pa bodo dan za dnem stale na stopnici tiskarskega stroja, in preden bodo vložile zadnjo polo visoke naklade, bodo že utrujene. Ko pa pridejo v stroj nove strani, se vse začneja znova. Pri tem utrudljivem in dolgočasnem delu bo dekleta samo kdaj pa kdaj zmotila tresoča se moška roka, ki bi rada na hitro pogladila njihova zapeljiva meča.

V tiskarno so pozneje prišli v uk še drugi mladeniči, Kotnikov Bogi in Maks Sadvnik, oba iz Guštanja, in Anton Blažej iz Šmihela. Prvi bo postal tiskar, drugi knjigovez, tretji pa stavec. Prva dva sta prav pridno merila vsak dan pot iz Guštanja na Prevalje in nazaj, Blažej pa je dobil sobo pri čevljarju Mikelnu, Fricovem očetu.

Nekaj let po priselitvi Mohorjeve sem tudi jaz zapustil prevaljško šolo in moj gotej, posestnik Bezjak na Fari, mi je prikrbel delo v tiskarni, da bi se nečesa izučil. Obiskala sva v ta namen ravnatelja, ki je želji ugodil. Glede učenja je rekel, da bi bil za mašinista prav dober. Prikimal sem, ne jaz in tudi ne moj gotej pa nisva imela pojma o tem poklicu. Tako je bilo tudi z materjo, ki ni kazala znakov veselja. Pred očmi je imela strojevodje z umazanimi rokami, a zaupala je Bezjaku, meni pa je rekla: »No, tako, vidiš: v šolski nalogi si nekoč pisal, da boš lesni trgovec, ko je mesar sosed Perovic kral svinje iz Hrvaške, si bil ves za mesarja, no — in sedaj boš mašinst...«

Tako sem prišel v prostor, v katerem sem že bil, zakaj pred leti je tu bil otroški vrtec, ki ga je vodila nežna gospodična Ida. Tam, kjer je sedaj bila knjigovoznica, smo se igrali, učili vezenja, deklamirali in na sliki iz tistih časov držim ostro sabljo, drugi pa imajo pri sebi bolj nedolžne igrače.

V dokaj velikem prostoru nekdanjega vrtea je sedaj smrdelo po kleju, ki so ga kuhali v kotu. Nekoliko golšasti mojster Trček je bil dober mož in je včasih kaj rad tudi igral na celovškem diletantskem odru. Bolj čemerno pa se je vedno držal knjigovez Slatner iz Ljubljane, ki je zase delal ženske torbice. Posebej sem si ga zapomnil, ker me je nekoč pri pometanju sosednega prostora zaradi živžganja oštel

in rekel, da nisem v »kindergortnu«. Bodi zapisano še to: Ravnatelj je nekega dne vprašal novoizučenega Maksa, kje je mojster Trček, Maks pa mu je rekel: »Slovenske može reže!« Zeichen se je nekoliko nakremžil, čeprav je takoj vedel, da gre za Pirjevčevo knjigo z Maleševimi lesorezi o pomembnih slovenskih možeh in da Trček te knjige obrezuje...

Obseg dela se je sčasoma povečal in bili so potrebni še drugi delavci, ki jih je dala Ljubljana. Prišla sta tiskarja Korenčin in Trampuž, oba samca, le da je slednji že imel ljubezen v Celju. Korenčin je našel prijatelja v Stergarju mlajšem, ki je po nakupu prvega stavnega stroja postal strokovnjak za stavljenje na stroju. Tiskarna je sicer sprva imela večje zaupanje v Jožka Miklavčiča iz Šentjakoba, a ta stavec je kaj kmalu zapustil stroj in se vrnil domov, kjer je imel boljše delo. Stavljenje na stroju so zaupali tudi Petru, izučnemu ročnemu stavcu, in čeprav je kazal nagnjenje do novega poklica, je Stergar nekoč vendarle rekel pri Ahacu Korenčinu, da ne bo nikoli tak strojni stavec, kot je on...

Gostilna pri Ahacu je bila priljubljeno zbirališče omenjenih pripadnikov »črne umetnosti«; pridružil se jima je še Stergar starejši, majhen mož s cigareto v zakrivljenem ustniku, ki ga je skoroda neprestano imel v ustih.

Razumljivo, Korenčin in Stergar sta bila večkrat okrogla, manj pa je razumljivo, da sta taka včasih bila tudi v tiskarni. Tedaj je Korenčin stalno predel kakor maček, Stergar pa je sakramental v prostoru, v katerem sta bila le on in stavni stroj. Ker je nekoč le bil preglašen in je to motilo vodjo tiskarne Kolenca, je ta vstopil in na kratko zahteval, naj gre domov, zato ker je pijan. Stergar pa: »Kaj, jaz, jaz sem pijan?« in z roko je treščil po zbiralniki matric, da so veselo zacingljale, Kolenc pa je pri priči izginil.

Prevalje so dolga vas in zaradi tega ni bilo nič čudnega, da smo se domačini boljše spoznali šele v tiskarni. To je bil predvsem Prevovnikov Polde, ki je komaj nekaj nad dvajset let star prišel domov iz prve vojske in se je najprej zaposlil pri nakladanju svinca na prevaljški tovorni postaji. On je tudi med prvimi dobil službo v tiskarni. Potem Lakovnikov Jože, ki je bil napol izučen čevljar in se je prav dobro razumel na elektriko, takega pa je tiskarna potrebovala. Mohorjeva pa je potrebovala tudi ženske. Prišla je Mlinarjeva Micka, Vojakova Treza, Lagojeva Pepa in seveda še katera, med njimi prav zapeljiva Liza Pavčnik. Vsi smo delali skupaj, dopoldne in popoldne, in skoroda hkrati smo se tudi znašli v društvu, ki je obstajalo na Fari. Tako smo postali tudi diletantski igralci, pevci in tamburaši ter celo telovadci. Peter je na primer prav imenitno igral brač ter se trudil, da bi se tudi jaz nečesa naučil od inštrumentov tamburaškega zboru. Pa ni šlo, ne po Petrovi krivdi, seveda. Bližji pa so mi bili nastopi na odru, in to še v času, ko je na Prevaljah slovel Lavoslav Abraham. S tiskarno sicer on ni imel opravka, pa ni odveč, če povemo, da je bil znan povsod na Prevaljah, ne toliko zaradi tega, ker je bil tudi on čevljar, da, tudi pismonoša, slovel

je zaradi svojih igralskih sposobnosti. Njegovi nastopi segajo še v čas, ko je bil oder pri Štekeljnu, kjer se je uveljavil celo kot režiser. Poznal pa je tudi vsebino mnogih knjig, in ko je umrl, so ga spremljale vse Prevalje na Faro. Na nagrobnik so vklešali pod njegovim imenom še besedi: kulturni delavec.

Občasni ljudski režiserji, organist Lampret in požrtvovalni učitelj ter pevovodja Lebič so nam pričarali lepoto besedne in pevske umetnosti. Ko so tiskarski stroji stali in je nad Prevaljami ležala noč, je v nas nastajal čaroben svet, nebogljen sicer, naiven, in vendar lep, tak, kakršne so koroške pravljice. Ti večeri so dajali temu še občutja, tako da smo, vračajoč se od skušenj, tej ali oni začeli govoriti o ljubezni. Skoroda na vse strani so bile razpredene njene niti: Petrove in moje, Poldetove in Tonetove in še Maksijeve in Bogijeve, ki sta tudi prihajala ob večerih iz Guštanja na Faro. Sanjali smo o Golobovi Anici, Černičevi Rozi, Mlinarjevi Micki, Dobrovnikovih dekletih, Pernatovi Poldiki... Blažej in Prevovnik sta kaj kmalu vzela Ančko oziroma Micko ter se tako umirila. Ne smemo pa prišteti vseh; Lagojeva Pepa na primer o takih bajžah sploh ni hotela kaj slišati, Fric pa je imel druge skrbi; v podjetju — bi po sedanjem mogli reči — je imel nekake sekretarske posle, nekaj časa pa je bil še celo občinski mož.

Mohorjevi je potekal čas bivanja na Prevaljah, na tej drugi in prehodni postaji na Koroškem. Zanj so že nekaj časa iskali jerperge drugod, vse dotlej, ko se je mesto ob Savinji odločilo za njen sprejem.

Zopet je bilo treba spraviti stroje, črke in zalogo v zaboje, naložiti veliki tovor v vagone, pri čemer se je izkazal tudi tiskar Lutman.

Delovanja Mohorjeve na Prevaljah je bilo konec. Tja ne bo več prihajal urednik Finžgar, odselil se bo tudi Milavec, ki je prišel kot korektor iz Ljubljane ter je ljubil dolino in njene gore. V nizko zgradbo onkraj Meže ne bo več hodil z naročili za železarno Rajko Kotnik, tudi Lovro Kuhar ne bo več naročal tiskovin za svojo bratovsko skladnico. Le kam bodo odslej hodili šolarji gledat, kako nastajajo knjige?

S tiskarno smo odšli tudi v njej zaposleni domačini. Na Fari pri Korotanu smo od svojih jemali slovo. Sestavlil sem celo simbolično vajo na vižo: Oj hišica očetova. Z rokami in pogledi smo segali v lepo mladost in neznano bodočnost. Za fante je vsekakor veljalo, da bodo v novem kraju osrečili Štajerke.

»Na Prevaljah pa res nič ne ostane,« so rekli ljudje. Fužine je pobral Donawitz, iz leškega hriba so pobrali zadnje tone premoga, ni več ne leške in ne mežiške ozkotirnice. Za sedež višje oblasti Prevalje tudi niso bile primerne, zakaj okrajno in pozneje sresko načelstvo sta se tudi izselila, no, in sedaj še tiskarna...

Prevalje pa so konec koncev le lahko zadovoljne. Prišle so zaradi premoga in železniških tračnic v zgodovino, in tudi to ni brez pomena, da v toliko knjigah stoji: »Natisnjeno na Prevaljah.« Tomažev Miha bi rekel: »Pr'nas, majveda!«

USPEŠEN START

Delo občinske zveze kulturno prosvetnih organizacij Ravne na Koroškem

Ravenska folklorica vse leto vadi in nastopa

Kulturna dejavnost v občini je bistveni sestavni del standarda in mora rasti vzporedno s pomnožitvijo vseh ostalih dobrin, ki jih današnji občan terja od družbe in je sočasno dolžan družbi take tudi dajati. Ustvarjanje v kulturi in potrošnja kulturnih dobrin plemenitita človeka, usposabljata delovne ljudi za samostojnejše in kritično razumevanje in presojanje umetniških vrednot. Tradicija kulturne dejavnosti v naši občini je v čast zgodovini kraja in občine ter naj bi bila v bodočnosti za zgled in vodilo vsem občanom.

(iz programa OZKPO
Ravne na Koroškem)

Občinska zveza kulturno prosvetnih organizacij je pričela z delom letošnje leto. V razmeroma kratkem času od 1. januarja do danes je prek svojih strokovnih odborov organizirala vrsto kulturnih prireditev. V okviru zveze deluje strokovni odbor za glasbeno dejavnost, strokovni odbor za gledališko dejavnost in strokovni odbor za likovno dejavnost.

Strokovni odbor za glasbeno dejavnost (predsednik Ivan GRADIŠEK), je skrbel za glasbene prireditve amaterskih in poklicnih glasbenih skupin. Na teh prireditvah je nastopilo triindvajset pevskih zborov s tisoč dvesto pevci, sedem zabavno-glasbenih ansamblov (petdeset godbenikov) in pet godb na pihala (stoosemdeset godbenikov). Na glasbenih prireditvah je torej sodelovalo nad tisoč štiristo pevcev in godbenikov, poslušalcev pa je bilo nekaj nad dvatisoč.

Nekaj o teh prireditvah je že bilo zapisano v časopisju, zato jih samo omenimo:

februarja je na Ravnah gostoval UPZS »Emil Adamič« pod vodstvom prof. Bran-

ka Rajšterja. To je bil prvi nastop tega elitnega zbora na Ravnah.

20. februarja je bil na Ravnah imeniten pevski večer — srečanje pevskih zborov naše doline. Na tej prireditvi je bil poln oder pevcev in nabito polna dvorana poslušalcev. Peli so Hartmanovi pevci iz Podjune, Šentanelški pavri (inž. ŠIPEK), moški pevski zbor iz Črne (PIKO), moški in mešani pevski zbor društva upokojenec iz Prevalj (LEBIČ), moški zbor DPD Svoboda Prevalje (TRDINA), fantovski zbor gimnazije (IVARTNIK), mladinski mešani zbor iz Mislinje (GAŠPER Tone) in Koroški okteti (LESKOVAR).

15. marca sta bila dva komentirana koncerta za šolsko mladino, in sicer na Ravnah in Prevaljah. Izvajalci so bili: Ilijana BRATUŽEVA (sopran), Jože STABEJ (bas in komentar) in Igor DEKLEVA (klavir).

Sentanelški pavri pod vodstvom inž. Mitje Šipka so skupaj z ravensko folkloro in Koroškim okteti voščili pliberški Edinosti ob njeni 50-letnici

27. marca je na prireditvi »Med Uršljo in Peco so viže in rej« nastopilo šest zabavno-glasbenih ansamblov in folklorna skupina z Raven. Konečnikov, Viternikov in Brankovičev ansambel, Veseli Prežihovci, Veseli Korošci in Fantje treh dolin so s pretežno izvirnimi skladbami prijetno presenetili poslušalce. Najbolj množična in najbolj prisrčna je bila občinska revija pionirskih in mladinskih pevskih zborov, ki je bila v tednu mladosti 21. in 22. maja. Na obeh nastopih je pelo nad osemsto mladih pevcev z Lokovice, Strojne, Jamnice, Prevalj, Kotelj, osnovne šole Ravne, glasbene šole Ravne in gimnazije. Ne le število nastopajočih, tudi kvaliteten napredek zborov je bil razveseljiv.

Sklepna prireditev letošnje glasbene sezone je pripadala pihalnim orkestrom. 8. junija je občinska zveza priredila na Ravnah medobčinsko revijo pihalnih orkestrom. Sodelovala je tovarniška godba z Mute (dirigent MIHEV Jože), godba tovarne meril v Slovenj Gradcu (dirigent VAJS Mirko), orkester mežiških rudarjev (dirigent MAUHLER Edo) in pihalni orkester ravenskih železarjev (dirigent HERMAN Jožko in GRADIŠEK Ivan). Tako kvalitetenega in raznovrstnega sporeda poslušalci že dolgo niso slišali. Pihalni orkester mežiških rudarjev in ravenskih železarjev sta izvajala tekmovalni program za republiško revijo pihalnih orkestrom. Obe godbi sta se tudi na tekmovanju izvrstno uvrstili. Mežičani so v drugi težavnostni skupini dosegli tretje mesto, Ravenčani pa si v prvi težavnostni skupini delijo prvo mesto s Trboveljčani. Čestitamo!

Strokovni odbor za gledališko dejavnost (predsednik VOLČANŠEK Zofka) je organiziral gostovanje poklicnih gledaliških skupin in uspelo občinsko srečanje amaterskih dramskih skupin.

Na Ravnah je gostovalo SLG Celje z Godhartovo komedijo GENERACIJA. Mariborsko gledališče je gostovalo v Mežici s komedijo J. Hubača PASIJANSA in v Žerjavu s komedijo NAŠI TRIJE ANGELI.

Občinsko srečanje amaterskih gledaliških skupin je bilo v tem letu prvič organizirano

Ko je prišlo novo, 1928. leto, na Prevaljah ni bilo več sledu po tiskarni, le pri Fari bo večno počival njen tiskarski mojster Jožef Praznik.

Jože Jurač

v naši občini. Prijavljene skupine so nastopale v različnih krajih občine. Srečanje je odprla gledališka skupina DPD Svoboda Prevalje. V režiji Vilija STRELA in ob strokovni pomoči Marjana BELINE se je predstavila z uspešno izvedbo Molierovih SCAPINOVIH ZVIJAČ. Skupina je angažirala igralce in gledališke delavce iz vseh dolinskih centrov občine. Skupina je uspešno nastopala tudi na republiški reviji amaterskih dramskih skupin v Brežicah junija letos. V Žerjavu je gostovala gledališka skupina iz Kotelj z delom M. Bora RAZTRGANCI, v režiji Jožice JAMERJEVE. Ta zelo aktivna gledališka družina zato zasluži vse priznanje.

V Kotljah je igrala gledališka skupina mladinskega aktiva Reka z delom F. Detele BEGUNKA v režiji Romane BREZNIKOVE. Le želimo si lahko, da bi bil še kak mladinski aktiv tako aktiven.

Srečanje dramskih skupin je zaključila gledališka skupina KPD Prežihov Voranc z Raven s komedijo J. Devala ETIENNE, v režiji Zofke VOLČANŠKOVE. Tudi ravenška gledališka skupina je bila deležna priznanja, s tem da je bila povabljen na republiško revijo gledaliških skupin v Brežice, kjer je prav uspešno nastopala. Več igralcev amaterjev s Prevalj in Raven je dobilo v Brežicah LINHARTOVE ZNAČKE. Igralcema Zdravku LASNIKU iz Mežice in Angelci MOČNIKOVI z Raven pa so podelili LINHARTOVO PLAKETO.

Ob občinskem srečanju dramskih skupin je bil na Ravnah še dvodnevni šminkerski tečaj, ki ga je vodil Vinko TAJNŠEK, šminker SLG Celje.

Enotedenskega seminarja za vodje dramskih krožkov, ki je bil v Kopru, pa se je udeležila režiserka Zofka VOLČANŠEK.

Mlada koroška generacija

Uvod

Namen tega sestavka je podati pregled literarnega ustvarjanja na slovenskem Koroškem med mladimi slovenskimi izobraženci v zadnjem desetletju s poudarkom na njihovem kulturno-političnem delovanju. Dejstvo, da sem se lotil pregleda slovenske koroške literature prav iz zadnjega desetletja — od leta 1960 dalje, pa nikakor ni slučajno. Revija »Mladje«, ki so jo izdajali mladi koroški literati, pomeni enega največjih dogodkov v kulturnem in političnem življenju na slovenskem Koroškem sploh, v predvojnem obdobju in v zadnjih dvajsetih letih. »Mladje« je prvi slovensko-koroški samostojni literarni list.

V tem času so seveda izhajale tudi druge revije in časopisi, vendar pa so bili vsi pod okriljem kake organizacije. Slovenska prosvetna zveza je med leti 1948 do 1954 izdajala revijo »Svoboda«. Na Koroškem izhajata dva tednika: »Naš tednik — Kronika« in »Slovenski vestnik« ter mesečnik »Družina in dom« (med leti 1950 do 1966 »Vera in dom«). Te revije in časopisi pa so vsi ideološko usmerjeni in jih razen »Družine in doma« nikakor ne moremo imenovati literarne. V času nastanka »Mladja« sta izhajali tudi dve literarni glasili literarnih krožkov na srednjih šolah: »Setev« na učiteljski v Celovcu in »Kres«, glasilo slovenskih dijakov na Plešivcu. Posebno pri slednjem so močno sodelovali tudi poznejši ustanovitelji in sodelavci »Mladja«; Florian Lipusch, urednik »Mladja«, je bil tudi urednik »Kresa«.

Za mnoge koroške literate pomeni »Mladje« prvi vstop v javno kulturno življenje. Pri treh sodelavcih pa so mladjevske poizkusi dozoreli v samostojne zbirke: Boro Kostanek:

Strokovni odbor za likovno dejavnost je bil sicer formiran, vendar ni zaživel. S pomočjo učiteljev likovnega pouka na šolah je predsedstvo občinske zveze organiziralo razstavo likovnih izdelkov šolarjev občine Ravne. Na razstavi so sodelovale z izdelki vse osnovne šole v občini, posebna osnovna šola in gimnazija. Komisija, ki so jo sestavljali prof. Karel PEČKO, prof. Irena KRIVOGRAD in prof. Stane STANIČ, je izbrala petindvajset najboljših del. Nagrajeni so bili naslednji:

- osnovna šola Črna: Branka KAKER, Marko KLAJŽ;
- osnovna šola Mežica: Mirko JEZERNIK, Dragica KAKER in Igor MAUHLEH;
- osnovna šola Prevalje: Ivica RABIN, Majda ČIVNIK in Irena SUŠNIK;
- osnovna šola Ravne: Marjana LE-NASSI, Darko CIMERMAN, Alojz KLANČNIK, Marjeta ZDOVC, Silva FORJAN, Milena BRICMAN in Marjana MLINAR;
- posebna osnovna šola: skupinska nagrada;
- gimnazija Ravne: Peter GLADEJ in Beno KUMPREJ.

Razstava z izbranimi eksponati (prek tristo) je potovala po vseh dolinskih centrih občine.

Taka je bila dejavnost občinske zveze kulturnoprosvetnih organizacij v šestih mesecih delovanja. Navedene so le prireditve, ne pa tudi organizacijske in finančne težave pri izvedbi teh prireditev.

Predsednik
OZKPO

Tone Ivartnik

Črtice mimogrede, Niko Darle: Tihožitja, Miško Maček: Ujeti krik.

Ne smemo prezreti dejstva, da je ta revija nastala v času ponovno se vzdigujočega nemškega pritiska na eni strani in neosveščenosti ter mrtvila slovenskih voditeljev na drugi. Nastala je iz mladostnega entuziazma in kipenja, ki vzbujajo vedno nove sile. »Mladje« je odraz mladih kulturno osveščenih ljudi tega malega naroda. Vsi po vrsti izhajajo iz globoke ljubezni do domače zemlje in slovenske besede. Iščejo svoj realni prostor v svetu ter si prizadevajo za priznanje pravice do izpovedovanja svojih idej in misli na svoj način.

Do sedaj je izšlo šest števil. Prva 1960, dve naslednje leto 1961, četrta 1962, peta 1963 in šesta 1966. Prve štiri številke so izključno literarne, zadnji dve pa sta postali programski glasili mlade generacije. Tu srečamo poleg literarnih prispevkov še kritično-polemične sestavke in razprave.

Predstavimo glavne sodelavce »Mladja«. Glavni urednik je Flori Lipusch — Boro Kostanek. V reviji sodeluje s prozo, dramatikom ter kritikom. Erik Prunč — Niko Darle je vodja »Odra mladih«, v reviji pa objavlja pesmi. Pesnik je tudi Karel Smolle — Miško Maček. Sodelujejo še pesnik in slikar Gustav Janusch, Feliks J. Bister, Valentin Oman in drugi. V nekaj številkah pa sodelujejo tudi Slovenci iz drugih držav: Niki Van iz Rima, Milan Bekar iz Gorice in drugi.

PREGLED ZGODOVINE KOROŠKIH SLOVENCEV

15. maja 1955 so ministri velesil podpisali pogodbo, s katero je Avstrija postala svobodna in samostojna država v okviru predvojnih

meja. Ta datum je tudi za koroške Slovence važen. Z državno pogodbo so dobili slovesno obljubo za spoštovanje njihovih narodnih pravic. Na drugi strani pa so na ta dan zopet lahko začele delovati razne nacionalistične organizacije. Njihovo delovanje se je pokazalo posebno v odnosu do šolskega vprašanja in je doseglo ekstremne meje v času ljudskih štetij in volitev. S tem se je nadaljevalo obdobje medvojnega pritiska na slovenski narod na južnem Koroškem.

Po tragičnem plebiscitu leta 1920 sta si koroški Nемеc in koroški Slovenec simbolično segla v roke. Avstrija si je s tem naložila veliko dolžnost, da uredi manjšinsko vprašanje še iz časov Avstro-Ogrske. V praksi pa se to ni uresničilo. Diskriminacija Slovencev se je kazala na vsakem koraku. Izginjali so slovenski napisi, posebno pereč problem pa je bil v šolstvu. S tem se seveda ni reševal problem Slovencev, ampak se je vedno bolj poglobljalo nasprotje.

Statistike ljudskega štetja so ugotovljale vedno manj Slovencev. Mnogi so tedaj klonili pred ekonomskim in psihološkim pritiskom. Na vseh področjih javnega življenja se je čutila močna germanizacija. S Hitlerjevo okupacijo, ki je pomenila popolno negacijo naroda, so se za koroške Slovence začeli še hušji dnevi — internacija, požigi, fronta, vendar se je tudi na tem področju razveljavil upor proti okupatorju.

Maja 1945 — po zlomu tretjega rajha — so Avstrijo zasedle angleške zasedbene sile. Za Slovence je bila tedaj važna odredba iz 1945 o obveznem dvojezičnem šolstvu na področju manjšine. To naj bi zagotovilo zaščito manjšine na vseh področjih javnega življenja. Vendar so po letu 1955 oživele protislovenske nacionalistične sile. Najprej so dosegle odpravo šolskega zakona iz leta 1945. Šolstvo so sedaj osnovali na načelu prostovoljnega odločanja in prijavljanja.

Z omenjeno državno pogodbo iz leta 1955 so dobili koroški Slovenci zagotovilo za vsestranski svobodni razvoj. Znameniti sedmi člen pravi, da imajo pripadniki manjšine enake pravice kot ostali državljani Avstrije. Imajo pravico do lastnih organizacij, zborovanj, tiska, do lastnih osnovnih šol in do sorazmernega števila srednjih šol v njihovem jeziku. Na ozemlju manjšine je manjšinski jezik priznan za enakopravnega in uradnega. Napisi v krajih morajo biti v obeh deželnih jezikih. Prepovedane morajo biti organizacije, ki stremijo za tem, da se manjšini odvzamejo pravice.

Kmalu pa se je pokazala reakcija. Marca 1959 sta bila na Dunaju izglasovana šolski in sodnijski zakon. Oba zahtevata ugotavljanje (t. j. štetje) manjšine. V tem pa v svojem bistvu ustrezata nasprotnikom pravične ureditve manjšinskega vprašanja. Dejstva iz preteklosti namreč jasno pričajo, da svobodnega samoodločanja ni bilo in ne more biti.

Pojavlja se vprašanje, zakaj je prihajalo do takega nasprotja do manjšin. Ta miselnost izvira iz teorije o »nacionalni državi«, ki trdi, da se morajo etnične meje pokrivati z državnimi. Ideal zagovornikov te teorije je čimprejšnja spojitve manjšine v večinski narod.

Na drugi strani pa moramo ugotoviti tudi pozitivne strani. Slovenski Korošci so dobili svoje časopise, imajo vsakodnevno oddajo na celovškem radiju, ena najbolj važnih pridobitev pa je slovenska gimnazija — ustanovljena 1957, leta 1963 pa je že dala prve maturante.

Na političnem področju si je ljudstvo odprlo še novo pot. Leta 1965 so osnovali svojo politično stranko — Koroško volilno skupnost. Ta pomeni samostojni nastop Slovencev na političnem področju.

Poglejmo še razmere med samimi Slovenci. Takoj po vojni so po vzgledu OF ustanovili Demokratično fronto (pozneje Zveza slovenskih organizacij). S Slovensko prosvetno zvezo je pomagala pri obnavljanju prosvetne dejavnosti na podeželju. Navezala je tudi kulturne stike med Celovcem in Ljubljano. V okrilju te napredne organizacije je izhajala mesečna revija »Svoboda«, še vedno pa časopis — tednik »Slovenski vestnik«.

Leta 1948 pa je prišlo do razcepa med Slovenci. Formiral se je še drugi strankarski center — Narodni svet koroških Slovencev, ki

je bolj klerikalno usmerjen. Tudi ta ima svoje glasilo »Naš tednik — Kronika«.

Ne smemo pozabiti še literarne revije »Družina in dom«. Ta posveča vso pozornost razumljivosti in domačnosti slovenske besede ter tradicionalni tematiki. Druga literarna revija »Mladje« pa je tu šla svojo pot.

To so torej na kratko opisane razmere in pogoji, iz katerih je zrasla mlada generacija na Koroškem. »Mladje« je produkt prizadevanj te generacije in izraz njenega programa. Mladjevci so vsi rasli v teh razmerah in prav zato lahko opazimo veliko prizadevnost za reševanje raznih koroških problemov.

Družbena angažiranost mladih koroških literatov se v »Mladju« kaže predvsem na treh področjih: 1. v odnosu do večinskega naroda, 2. v njihovem pogledu na sodobne literarne tokove, 3. v njihovi kritiki notranjega političnega položaja koroških Slovencev.

MLADJE

Leta 1960 se je skupina celovških višješolcev in srednješolcev odločila, da začne izdajati novo slovensko revijo, ki bi naj bila popolnoma literarna. Glavni pobudniki te akcije so bili Flori Lipuš, Lado Hajnžič, Erik Prunč in drugi. Po zamisli ustanoviteljev naj bi bila ta revija popolnoma apolitična, izrazito literarna in naj bi združevala vse mlade Koroške, ki jih še veseli slovenska beseda. Po drugi strani pa naj bi bila odgovor na vse večje uveljavljanje nemškega jezika ter vedno manjši odpor samih Slovencev.

Glavno misel, ki jih je vodila pri ustvarjanju revije, so mladjevci opisali v prilogi k prvi številki: »Tebi in še komu v premislek«. »Spet držiš nov list v rokah in ugiblješ, kaj je z njim, ne veš odgovora, in vprašaš se, ali se sploh še spleča danes začenjati nov list? Danes, ko pravijo, da slovenščine ni več, da ni več moderna? Mladje pa hoče biti skromen dokaz, da je še niso ubili.

Pešč mladih koroških Slovencev, fantov in dečel, se je odločila, da bo izdajala list, ki naj bo izrazito literaren... dekleta in fantje so odprli veliko slovensko srce in so dali ognjišču svoje roke, svoje misli, načrte, svojjo ljubezen, svojo besedo, fantazijo, vse, kaj to ni dovolj? Kaj naj bi še dali?«

Boro Kostanek pa pravi v predgovoru prvi številki: »Pravijo, da naše Koroške ni več, da se je zdrobila. To bomo videli, ali naše Koroške res ni več. Treba je žilavo iskati, treba je imeti neupogljiv tilnik in treba je mehko prisluhniti stokanju zvana v lini... »To bo naša rast, naše uboštvo, naš vsakdan.«

Ze iz navedenih besed lahko uvidimo to, kar je značilno za vso to literarno generacijo, za vse številke »Mladja«. To sta iskrena in močna ljubezen do domovine ter navezanost na koroško zemljo.

Vsi Mladjevci so doma iz slovenskih pokrajin na Koroškem — iz Roža, Podjune, Zile — torej s podeželja. V svojih pesmih in prozi (vsaj v prvih številkah) vsi po vrsti iščejo izhod v domačijski liriki, v nepokvarjeni koroški pokrajini. Beg v domači svet jim pomeni dvojni beg; iz urbaniziranega sveta in umik iz trdega nemškega sveta v mehko slovensko besedo.

Za revijo »Mladje« je tudi značilno, da objavlja veliko več pesmi kot pa proze. Prave proze pravzaprav ni. Edina, ki je omembe vredna, je proza Bora Kostanka; vendar pa ni pisana v tradicionalnem smislu, ampak je bolj lirična meditacija ter psihološko razčlenjevanje pisateljevih doživetij. Omembe vredna pa je njegov stil.

Skoraj za vse pesnike je značilno, da težijo k modernizaciji pesniškega izraza — metafore in oblike pesmi. Tu najdemo le malo izjem.

V vseh šestih številkah koroške revije lahko zasledimo tudi likovne priloge, dela mladih koroških slikarjev in kiparjev.

Prva številka »Mladja« je izšla leta 1960 pod naslovom »Mladje — Naši literarni poleti«. Glavno uredništvo je prevzel Flori Lipuš — Boro Kostanek (tedaj Slavko Slovenec) in ga obdržal do šeste številke, odgovorni urednik pa je postal Lado Hajnžič. Kot v vseh številkah tudi v prvi objavlja največ prispevkov Boro Kostanek. Poleg uvodnega članka »Naša jutranja molitev« objavlja še nekaj črtic, ki se vse nanašajo na izgubljenost mladost, na lepe trenutke, ki se ne bodo

več vrnil: skratka — na romantično opisovanje tistega, kar je neponovljivo. Vse lahko karakteriziramo z enim njegovim stavkom: »Spomin je lep, ker je tako globok, otroški in povsem nedolžen.«

Kar velja za Kostanka, velja tudi za vso prvo številko. To je razbolelo opisovanje prve ljubezni, izgubljenega otroštva ter raznih mladostnih doživetij. Karakteristični so naslovi sestavkov: Prva ljubezen, Dve pesti spomina, Drobnji utrinki. Poleg Bora Kostanka objavljata še prozo Udo Duko, Boris Voda. Največ pesmi objavlja Niko Darle. Tu sta tudi dve programski pesmi, ki sta obe namenjeni Mladju: Namesto prologa in Brazde.

Težnja k modernizaciji še ne velja v prvi številki. Vpliv sodobnejših literarnih tokov se tu veliko bolj vidi v prozi kot v poeziji. O kakšni posebni kvaliteti te številke ne moremo govoriti. Zavedati se moramo, da so avtorji sami bili še v večini srednješolci.

Vsa slovenska javnost na avstrijskem koroškem in v Sloveniji je pozdravila to pogumno dejanje.

Naslednje leto, 1961, sta izšli dve številki. Druga številka je izšla pod naslovom »Mladje 2 — literarno glasilo mladih.« Ta ima že tiste značilnosti, ki smo jih v uvodu našli. Prozo objavlja le Boro Kostanek, od pesnikov pa začne objavljati Miško Maček, pesnik, ki potem sodeluje v vsaki številki.

Programski prispevki so uvodnik Mladi mladim Bora Kostanka. Med nami povedano, zapis o nemški nestrpnosti do Slovencev (ob praznovanju 10. oktobra) ter pesem Miška Mačka Besedi.

Boro Kostanek objavlja še črtice in razmišljanja. Ta številka je zanj pomembna. V njegovih prispevkih že lahko opazimo rahel premik z doslednega realističnega opisovanja v abstrakcijo — torej v smer, ki je dosegla svoj vrh v njegovih Črticah mimogrede.

Prozo objavlja še Uroš Strnogorski (opis prve ljubezni in otroštva). Pesmi pa objavljajo Miško Maček, Niko Darle (impresionistične slike), Begej Brinov (Razbolelo slikanje otroštva, prvega poljuba, samote).

V primerjavi s prvo številko pomeni druga napredek predvsem v kvaliteti prispevkov.

Tretja številka je izšla še istega leta in kaže hiter razvoj mladih literatov. Največ proze objavlja Boro Kostanek. Sedaj se je že popolnoma prevesel v abstraktno opisovanje. Glavni motiv mu postane utesenost v sodobni mehanizirani svet. Za pesmi je značilno, da sedaj v njih že povsem prevladujejo moderna metaforika ter novi stilni in oblikovni izrazi.

Boro Kostanek je prispeval uvodnik Napsprotstva — o slovenščini oz. vindišarstvu; dodal je tudi poročilo o nemškem dramatik in prozaistu Wolfgangu Borchertu ter prevedel in objavil nekaj njegovih črtic.

V reviji najdemo poročilo o podelitvi literarne nagrade Prix Goncourt v Parizu. Miško Maček dodaja ocene pesniške zbirke tržaške pesnice Brune Pertot »Moja pomlad«.

Glavna značilnost te številke je, da so mladi sodelavci našli in ustalili svoj specifični način izpovedovanja, ki ga potem dopolnjujejo še v naslednjih številkah.

V tej številki pa lahko zapazimo tudi nekaj novega: kritične in esejistične prispevke.

Tretja številka Mladja pomeni zato novo raven v ustvarjanju. Medtem ko je bila prva številka popolnoma literarna in brez kakih kritičnih zapisov, druga številka le kakovostno prečiščena oblika prve, pa je tretja že nova stopnja v razvoju. Novo stopnjo bo dosegla zopet peta številka; četrta pa je spet nadaljevanje tretje in vsebinsko ne pomeni nič novega. Izšla je leta 1962.

Boro Kostanek objavlja tu precej črtic, ki so pozneje malo prečiščene izšle v Črticah mimogrede. Naslova Perspektive z ljudmi, Brez naslova, že sama povesta, kaj je njihova glavna tema. Pripoveduje nam o brezizhodnosti človeka, o ujetosti v prostor, o nezmožnosti upora proti zunanjim silam ter o nezmožnostih čustvovanja. Značilen je stavek: »Zakleti so v usodo brezodmornega ponihavanja sem in tja« (Perspektive z ljudmi).

Glavna značilnost te številke je, da objavlja prispevke inozemskih slovenskih avtorjev. Ti so iz Gorice, Rima, Maribora, Morapaia itd. Le Milan Bekar iz Gorice je objavil svojo balado v klasičnih verzih. Niko Darle tukaj objavlja poročilo o angleškem pisatelju Josephu Conradu ter prevod ene izmed njegovih zgodb. Miško Maček pa dodaja »Poročilo o japonski liriki«.

Leto dni kasneje je izšla peta številka. Po svojem namenu je sedaj dosegla povsem drugačno podobo, kot jo je imela prva številka. V peti številki najdemo program »Kluba Mladje«. Mladi koroški ustvarjalci so začutili potrebo, da formirajo nov delovni krog. Kakšen je bil namen tega kluba, nam pove naslednji citat iz programa: »Klub naj bo nabor naših duhov. Njegov cilj je zorenje v človeka brez obremenjenosti, brez kompleksov in plašnic v čutnem in duhovnem sprejemanju življenjskih pojavov, zorenje v osebnosti, rast v nalogo, ki si jo je stavil vsak za svoj cilj — pot prek vsega tega v umetnost.« In še 2. člen iz pravil kluba: »Namen kluba je združevati slovenske umetniško in duhovno ustvarjajoče ljudi s ciljem gojiti umetnost. Dajati hoče pobude k umetniškemu ustvarjanju, pripomoči do umetniškega napredovanja ter ustvariti stike z narodnimi in mednarodnimi podobnimi centri. Klub je ideološko neopredeljen.«

Vsi kritični prispevki v tej in naslednji številki izhajajo iz navedenih določb.

Ta številka odpre tudi novo obliko družbenega angažiranja. Kritiki začno posegati v

Sprehod

Foto: Broman

notranjepolitično življenje koroških Slovencev, v razprtije med strankama, začno grajati mrtvilo slovenskih javnih delavcev itd. Tega v prejšnjih številkah še ni. Na narod so gledali kot na celoto, ki živi svoje življenje na robu drugega naroda. Vzroke za slab položaj slovenskega jezika in kulturne dejavnosti na Koroškem so iskali pri soslednjem, večinskem narodu, sedaj pa so se odločili, da posežejo tudi vase in pokažejo javnosti vse slabosti med njimi samimi. Skupina mladjevcov se ravno v tem loči od vseh drugih koroških organizacij, ki zaradi navezanosti na tradicijo ali zaradi ideološke determiniranosti niso zmogle ali ne smejo storiti tega koraka.

S to številko je revija prerasla tiste okvire, katere so ji določili ob nastanku. Formiranje Kluba nam pove, da se je zavestno izoblikovala mlada koroška generacija za sebe nasproti starejši generaciji. Revija ni več samo literarno glasilo določenega kroga umetnikov, ampak postane širša izpovedna sila te generacije.

Poleg omenjenega programa najdemo v peti številki tudi program »Odra Mladje«, ki se idejno v celoti ujema s programom Kluba Mladje, to je popolna distanca od vsakega ozkega političnega, nacionalnega ali svetovnonazorskega prepričanja.

Sprememba programa Mladja se vidi tudi na zunaj. Prejšnji podnaslov »literarno glasilo mladih« so spremenili v »kulturno revijo mladih« in ji s tem dali širše dimenzije.

V literarnem delu te številke se nam Boro Kostanek predstavi poleg črtic še s poizkusom drame »Mrtvo oznanilo«. Objavljeni so tudi odmevi na premiero v Celovcu.

Prozo objavlja Lev Detela, pesmi pa Miško Maček, Niko Darle, Niki Van, Milena Merlak — Detela, Gustav Janusch (ki je številko tudi opremil) itd. Lev Detela še dodaja članek o francoskem pesniku Saint-John Persu ter objavlja dve njegovi pesmi.

Šesta številka, ki je izšla leta 1966, nadaljuje in širi pot, ki jo je začrtala peta številka.

Spopad dveh generacij pa se tukaj ne izraža samo na političnem področju, ampak se je preselil tudi na literarno. Mladi kritiki in ustvarjalci se zavedajo svojega programa in so zato odločeni, da se borijo proti vsem napakam in nepravilnostim starejše generacije na vseh področjih. Zato je razumljivo, da je sedaj več kot polovica številke namenjena kritičnim in polemičnim sestavkom.

Poleg urednikovega uvodnika, ki govori o sami reviji ter težavah pri nastajanju, je v reviji še pet razdelkov. Prvi, četrta in peti so literarni, tretji je likovna priloga, v drugem pa so kritični in polemični sestavki. Ta razdelek je tudi najboljše. Tu najdemo zapis o volitvah na Koroškem 1965, več referatov s študijskega seminarja v Podravljah 1964, odgovore na kritike Mladja ter pregled dejavnosti Odra Mladja.

V literarnem delu Boro Kostanek objavlja nekaj črtic iz zbirke, priloga pa še odlomek iz drame »Odmev današnjega dne« ter nemško črtico Der Tanz. Pesmi objavljajo Miško Maček, Niko Darle, Gustav Janusch, Griža Mikuz.

Mladje je zraslo iz skromne literarne številke v reprezentativno revijo, ki zastopa težnje mlade generacije.

VSEBINSKA ANALIZA

Kot smo že omenili, se mladi Korošci zelo zavzemajo za reševanje problemov slovenske manjšine na Koroškem. Če analiziramo sestavke, vidimo, da se to vsebinsko kaže na treh področjih:

1. v odnosu do večinskega naroda,
2. v njihovi kritiki notranjega političnega položaja koroških Slovencev,
3. v njihovem pogledu na sodobno literaturo. Analizirajmo vsako področje zase.

Odnos do večinskega naroda

Na to temo najdemo članke v vseh številkah Mladja. Zanje je značilno, da se ton pne v loku od globoke ljubezni do lastnega naroda, jezika in zemlje preko trpkega in grenkega spoznanja o odrinjenosti, o ekonomskem političnem zapostavljanju, do poskusov sožitja in realnega gledanja na narodovo usodo.

Ze v prvi številki najdemo pesem Nika Darleta, ki nam pove, da so namenili Mladje svojim rojakom:

Brazde, zarezite v srca rojakov
globoko, do jedra zarijete še plug.
Sejte, še sejte novega semena
v njive zorane na sever in jug.

Mladjevci sami priznavajo, da je Mladje nastalo iz opozicije do ponemčevalnega in degeneracijskega procesa v deželi. »Naloga nas vseh je, da tej ponemčevalni kugi zastavimo pot z vsemi sredstvi,« pravi Boro Kostanek.

Iz teh misli izhajajo nekateri obračuni z lenobo in malodušnostjo. Boro Kostanek pravi: »Vse preveč se bojimo, vse preveč trepetamo!« In: »Manjka nam izrazito narodno borbena lista,« (Mladje 2 — Med nami povedano).

Tudi za slovensko besedo se vsi odločno zavzemajo in borijo. Miško Maček je v drugi številki objavil pesem Besedi, kjer Mladje posveča slovenski besedi. Na koncu te programske pesmi pravi:

Varovali te bomo s ščitom ljubezni!
Vemo, da si dobra, ker si!
Beseda slovenska!

V uvodnem članku tretje številke Boro Kostanek govori o slovenščini in »vindišarstvu« v prispevku Nasprotstva. To je odgovor na »Schribarjevo« protislovensko gonjo v neki brošuri.

Trdimo lahko, da se v reviji le redko pojavljata pesimizem in obup glede narodove bodočnosti. Povsod je prisotna živa vera v obstoj naroda in jezika (precej drugače pa je to, ko razkrivajo stanje med ljudstvom). Tu in tam zasledimo le bolečino, ki se pojavlja zaradi socialne krivice, izrinjenosti Slovencev iz javnega življenja, ob nemškem praznovanju državnega praznika.

V zadnjih številkah revije se vedno pogosteje pojavljajo prispevki, ki zagovarjajo treznost in realen pogled na nastali položaj slovenskih Korošcev. Zavedajo se, da so odrezani od matičnega naroda, hkrati pa tudi odrinjeni na rob v lastni državi. Vendar ne pristanejo v romantičnem pogledu na preteklost, ampak iščejo poti v prihodnost v sožitju z večinskim narodom, z ljudmi, s katerimi živijo. Ta misel je prisotna tako v kritičnih tekstih kot tudi v literarnih.

Notranji politični položaj Slovencev

Peta in šesta številka Mladja pomenita zadnja stopnica razvoja glasila mlade generacije, kjer se ta dokončno zave svojega položaja in si zato postavi program. Sedaj pogumno posežejo v notranje razmere pri Slovenceh — hočejo odkriti vzroke, ki so privedli do kulturnega in političnega mrtvila rojakov.

Mladi so sedaj zavestno vstopili v center polemik in kritik starejše generacije. To nam priča o dozorelosti mladih ljudi, voditeljev Mladja in s tem tudi voditeljev napredne struje mlade koroške generacije.

Flori Lipusch — Boro Kostanek je v uvodni besedi peti številki revije »Beseda o mladih« razjasnil vzroke mrtvila in nakazal nadaljnjo pot. Mladi ljudje morajo biti kritični do sebe, do družbe in do pojavov v njej. To je njihova dolžnost. Mladje jim je vstopnica, s katero so si pridobili pravico, da so navzoči pri dogajanju. Nihče jih ne more pregnati.

Njihova kritika ni kritika iz mladostne objestnosti, ni samo gol upor starejši generaciji. Izvira iz spoznanja, da so Slovenci premalo odločni, da prevelikokrat mečejo krivdo za vse težave in slabosti na neugodne razmere, na večinski narod, da so premalo kritični do samih sebe.

V splošni omrtvičenosti se slovenski veljaki izživljajo le v volilnih bojih v slogu čitalniško solzavega devetnajstega stoletja. Nikakor ne morejo prestopiti robov svoje ozke provincialnosti, v katero se zapirajo v strahu pred odkritim pogovorom in zato tudi ne morejo dojeti vseh slabih strani znotraj njihovih organizacij. Mladjevci — in z njimi vsa generacija — hočejo storiti ta korak, skušajo združiti provincialno sprti koroški prostor v stremljenju po dvigu kulturne ravni na evropski nivo ne glede na ideologijo ali politično prepričanje.

Te uvodne urednikove misli različni avtorji še dopolnjujejo v šesti številki.

Koroški Slovenci so se znašli v posebnem položaju, od koder ni več izhoda nazaj. Naloga slovenskega intelektualca in slovenskih društev je, da ustvarijo v koroškem človeku realno gledanje. Miško Kulnik pravi v svojem članku »Koroški Slovenci v samokritičnem ogledalu« takole: »Vedno smo valili krivdo na tuja, na soseda, če se naš narod ni razvijal s časom. Bili smo 'tabu', kar je bilo slovenskega, je bilo sveto, sveto zato, ker je bilo slovensko. A čas se je spremenil tudi za koroške Slovence. Sprememba časa, ki posega v svet in življenje vsakega posameznika, tudi nam ni prizanesla. Tudi koroški Slovenci se morajo znajti v novih situacijah.« In nadalje: »Z občutkom, da smo zatrt, tlačeni in preganjani narod, nikamor ne bomo prišli. Zato nima smisla, da hodimo v borbo za staro pravico.«

Vsi mladjevski kritiki in esejisti odločno obsojajo razcepitve slovenskega vodstva na dve glavni struji — na Zvezo slovenskih organizacij (ZOS) in na Narodni svet koroških Slovencev (NSKS).

Mladjevci zanikajo, da bi bilo koroško vprašanje ideološke narave. Naloga političnega vodstva koroških Slovencev ni v tem, da bi branili neko ideologijo, ali »da se borijo za obstoj krščanstva« (Miško Kulnik). »Zaostalost Korošcev izvira iz tega, ker so nestrpni do samih sebe, ker se vsaka stran zapira v ozek krog in ne prizna pozitivnega dela druge strani. Mladjevci se zavzemajo za združitve vseh slovenskih sil in kažejo na potrebno organiziranje nekega nadstrankarskega centra, kjer bodo združeni pripadniki enega in drugega tabora. Izločiti je treba ideologije, ki ljudi razdvajajo, in je treba do spoznanja, da je vsak, ki vztraja na tem, da je manjšinsko delo treba zgraditi na ideološki snovi, ovira skupnemu delu. On s tem ruši osnove sodelovanja in bi ga morali vsi odklanjati ter izločiti iz skupnega manjšinskega dela. Takšen naj se udejstvuje v ozkih ideoloških organizacijah!« (Miško Kulnik).

Tudi Mladje je pokazalo, da zna združiti sile, čeprav so mu nekateri najprej očitali, da ravno cepi moči. Revija Družina in dom (oz. Vera in dom) je hotela imeti sodelavce zase, ker »morda ni mogla videti, da bi pisala mladina brez njenega varstva«. Mladje pa naj bi postalo list vseh mladih koroških intelektualcev ne glede na politično ali osebnostno orientacijo. Vsak naj oziroma mora jasno izpovedati svoje misli. In zato pravi Miško Kulnik: »Mladje ne sme nuditi samo proze in lirike, ampak tudi esejistiko in kritiko.«

Tudi dejstvo, da se vedno več Slovencev na Koroškem sramuje svojega materinega jezika, ni samo posledica ekonomskega in političnega pritiska drugega naroda. Vzrok je v slovenski inteligenci, v samem vodstvu, ki se izživlja v neplodnih razpravah, ne gre pa med ljudstvo in tako sploh ne ve, ali sploh še ima ljudi za seboj.

Kje mlada generacija vidi rešitev za navedene probleme? Kot smo že povedali, predvsem v sodelovanju vseh sil, ki še delujejo med narodom. »Nova pot naj ne bi bila v separatističnem, zastarelem smislu, ampak v celotnem smislu... Če bomo združeni in enoglasni, če bo šlo za našo eksistenco, se naše sile ne bodo porazgubile.« (Miško Kulnik).

Uresničitev te ideje pa je naloga mlade slovenske generacije — in predvsem mlade slovenske inteligence. V Celovcu je bila leta 1957 ustanovljena slovenska gimnazija, ki ima zaradi svojega posebnega položaja prav izjemno vlogo. Njena glavna naloga je, da da svojim gojencem pravo evropsko in odprto miselnost, ki bo pretrgala ozke meje provincializma. To pa bo mogoče le, če bo vzgojila v mladini čut zdrave narodne zavesti. »Vsak mora vedeti, zakaj je Slovenec in zakaj hoče Slovenec ostati in da ni več ne manj vreden kot kdo drug« (Jože Wakounig). Predvsem inteligenca si mora prizadevati, da na Koroškem ne bo več sovraštva in šovinizma. Naroda živita skupaj in zato je potrebno, da se ozirata drug na drugega.

Kulturno delovanje laikov in inteligence pa se ne povezuje v zadostni meri. Razne akademije slovenske gimnazije so kvalitetne, a se v bistvu oddaljujejo od ljudi. Predstave za Slovence so večinoma v mestih, koroški Slovenci pa so v večini kmečko prebivalstvo. Vas bo morala tudi v bodoče ostati središče

narodno-kulturnih prizadevanj koroških Slovencev. Mestne predstave to ljudstvo izolirajo; to ni več kulturno ustvarjanje med koroškimi Slovenci, ampak le kulturna akcija slovenskih skupin na narodno tujem terenu.

Za kulturno dejavnost na podeželju so odgovorna tudi slovenska društva. To delo je treba razširiti. Društva naj ujamejo tok časa, naj se znajdejo med ljudmi in naj delajo za ljudi. Po vaseh naj gostujejo zlasti mladinski ansambli, da bodo ljudje videli, da je na Koroškem tudi mladina narodno zavedna. To je uresničeval tudi »Oder Mladje« z gostovanji po celi Koroški. V mnogih krajih je postal še edini forum, na katerem je bilo moč gojiti lep slovenski jezik in kjer se je lahko izražala napredna umetniška misel.

Leta 1965 pa so koroški Slovenci odprli novo stran v svoji zgodovini. Ustanovitev samostojne stranke Koroške volilne skupnosti je bila vsekakor pozitivno dejanje. NSKS je namreč po sporu z Avstrijsko ljudsko stranko (ÖVP) bolj iz užaljenosti kot pa iz sadov temeljitega dela ustanovila novo stranko, ki naj bi predstavljala »samostojni nastop koroških Slovencev«. Feliks Bister razpravlja v svojem članku »Deželno-zborske volitve 1965 na Koroškem« o vseh zakulisnih bojih za pridobitev slovenskih volivcev raznih strank: Avstrijske ljudske stranke (ÖVP), Socialistične stranke Avstrije (SPÖ), in ugotavlja, da je samostojni nastop KVS/KWG »zbudil spečo plast ljudstva in zaoral globoko brazdo samozavesti slovenski narodni skupnosti na Koroškem«. Tudi rezultati na volitvah so bili zelo ugodni kljub vsej nenarčnosti in naglici.

Tudi v tej stranki bi se lahko združile vse slovenske sile ne glede na različno orientacijo, pa čeprav jo je ustanovil NSKS. »Sodelovanje pa se ne da in se tudi ne sme istovetiti z breznačelnostjo oziroma slabostjo določenih partnerjev, nasprotno: sodelovanje, pravo sodelovanje mora jačiti lastne sile in sile sodelavcev, predvsem pa skupne narodne sile koroških Slovencev,« pravi na koncu članka avtor F. Bister.

Čeprav so nekatere članke, iz katerih so povzeta zgoraj navedena dejstva, napisali Korošci, ki niso člani Mladje (to so bila pretežno poročila in referati z diskusijskega večera v Podravljah), je uredništvo revije jasno pokazalo, da se strinja z vsemi mislimi, ker jih je uvrstilo v to številko; očitno je tudi pokazalo, kam je usmerjena mlada koroška generacija in z njo tudi Mladje. Navedena dejstva so povzeta po kritičnih in polemičnih člankih v peti in šesti številki. Mladjevci pa so podobne ideje izražali tudi v literarnih tekstih.

Glavni urednik Mladja Boro Kostanek je v peti številki objavil »poizkus drame« Mrtvo oznanilo. Oder Mladje je to delo uvrstil v svoj program in ob premieri se je na Koroškem vzbudilo precej hrupa. Ta programska drama je namreč zadela v živo in prizadela starejšo generacijo.

Po obliki ta drama ni več drama v klasičnem smislu. Je bolj alegorična dramska pesnitev. Dejanja skoraj ni več, le bolj psihološka meditacija. Vsak gib, vsaka beseda, vsak dogodek je izrazito simbolične narave.

To je drama o ljudstvu na Koroškem. V njej nastopata kot glavni osebi fant in dekle kot predstavnika mlade generacije, sejalcji za narodov blagor kot predstavniki narodnih voditeljev, množica čakajočih kot koroško ljudstvo in Nevidni kralj kot simbol davnega izročila o pravici naroda.

Zgodba je taka:

V prvem delu Nevidni kralj išče svoj narod; a vse, kar najde, so le čakajoči glasovi v žalovanju. Njegovo iskanje izzveni v klic »Kje je moj narod?«. Na njegov klic pa se končno le zbudi dekle in za njo še fant — predstavnika mlade generacije. Hočeta se dvigniti nad »rod... ki si je sam sodil smrti in propasti«.

Fant in dekle se najmeta v dvojni ljubezni: v njuni lastni in v ljubezni do naroda. Poroštvo fanta zveni drzno in optimistično glede na situacijo okoli njiju. »Odslej bova živela. Odslej bova grozila, kljubovala in ustrahovala s tem koščkom življenja, ki se sestavlja dnevno sproti v najinih rokah«. To bo odrešenje za ljudi, za cel narod.

V drugem delu gresta ponujat to blagovest ljudem. Najprej dospeta do Sejalcev za narodov blagor — do narodnih voditeljev. Ti pa ne sprejmejo ne blagovesti niti fanta. Zanj so le besede: »A ti si tujec že po mislih in postajaš vrhu tega tujec po dejanjih in izjavi, da bi nas pogubil.« Fant tako dobi prvi udarec. Njegov pogum in drznost sta sedaj že načeta. Cisto na kratko ugotovi: »Narod hoče blagovesti.« Nato se napotita k oblasti. Pa tudi tu ju zavrnejo. Fant je sedaj že skoraj dokončno poražen: »Prazen izzvenel lok tišine smo. Toliko let smo napolnili s čakanjem in še manjkamo do roba in rob je zrasel z nami... Tukaj čakati ne pomeni manj kot biti grob.« Slovenske veljake obtoži z besedami: »Sami nagrobni kipi ste... Vseoblični spomeniki ste nad rušami.« A še enkrat tu na pokopališču naroda zakliče ljudstvu poziv: »Kličem vas, umrli: oživite! Vstanite! Zaživite!« a vendar brez odmeva.

V tretjem delu je fant dokončno poražen. Njegova upornost in volja doživita simbolični konec pod vlakom. Sedaj je popolnoma na tleh, brez vsake iluzije. Vstopil bo med ostale mrtvake in tudi sam postal le nagrobni kamen kot ostalo ljudstvo. Dekle odslovi z besedami: »Pojdi torej in ne skušaj nikoli več dosegati za narod!« Tako drama izzveni v popoln pesimistični konec. Ni mnogo upanja za svetlo narodovo prihodnost.

Ta drama je izrazito tendenčna. V njej se čuti globoko avtorjeva prizadetost ter izpoved njegove osebne bolečine. Kar pa pri tej drammi še posebej izstopa, je njen jezik. Mirno lahko ugotovimo, da je tu Kostanek dosegel enega svojih vrhov. Čutimo lahko silno prizadevanje v izbiri besed in metafor. V alegorično povzdignjenem jeziku je to njegova največja odlika. Zares »pravi praznik lepe besede« (M. Kmecl, Problemi 63, 1189).

Drama je vzbudila veliko kritik na Koroškem. Starejša generacija ji je zamerila predvsem črnoglednost. Naš tednik — Kronika — glasilo NSKS — pravi takole: »... je treba poudariti, da Boro Kostanek pretemno gleda naše razmere, da premalo vidi to, kar se je ustvarjalo in kar se ustvarja v prid narodu trpinu. Veliki monolog fanta po pomenu in po lirično težkem osrčju drame je polet, ki izzveni v telesni in duševni smrti fanta in v nemoči dekleta. Da se prav razumemo: nismo za barvni happy-end s poljubčkom v ozadju in srečnim weekendom nekje v Slovenskih goricah, toda treba je, da pisatelj kot človek, ki razume današnji razvoj, poda svetlejšo sliko, ne ker jo rabimo, ampak zato, ker jo vidimo.«

Drugi tednik Slovenski vestnik — glasilo ZSO, pa pravi: »Zaman pa je človek čakal na odrešilno besedo mladih, zaman pa na programatično napoved, ki bi odražala vero v človeka in bodočnost, zaupanje v zdrave sile naroda. Kajti beg pod vlak ne more biti izhod in resignacija ne sme biti program.«

O uprizoritvi so poročali tudi drugi slovenski in nemški časopisi. Avtor sam pa pravi, da naj bi pesimističen konec predstavljal šok za občinstvo. »Da razbijemo ta nepravilni in prašni obraz, da ujamemo tek 20. stoletja, je treba napeti vse sile, je treba uporabiti vsa sredstva od debate prek kritike do šoka, kakršnega je predstavljal 'pesimizem' Mrtvega oznanila.«

Drugo tako pomembno literarno delo, ki sodi pod ta naslov, je pesniška zbirka Nika Darleta Tihozitja.

Skoraj v celoti je posvečena koroškim notrajnim problemom. Izšla je v samozaložbi s pomočjo Janežičevega sklada leta 1965 v Celovcu. Zbirka je izredno racionalno zgrajena. Vsak cikel na začetku ima ustrezen razdelek v drugem delu zbirke. Za celo je značilno, da je usmerjena od svetle v temno barvo, deziluzijo.

Zbirka se začne s pesmijo Sinja pesem. Govori o pesniškem ustvarjanju, o sinjem cvetu — pesmi, ki se poraja ob pesnikovih bolečinah. Zaključna pesem Mutec pa govori o nezmožnosti besede, pesmi. Pesnik ugotovi:

Sinja beseda je mrtev meč
Gluhe oči ne pregrizejo mraka.

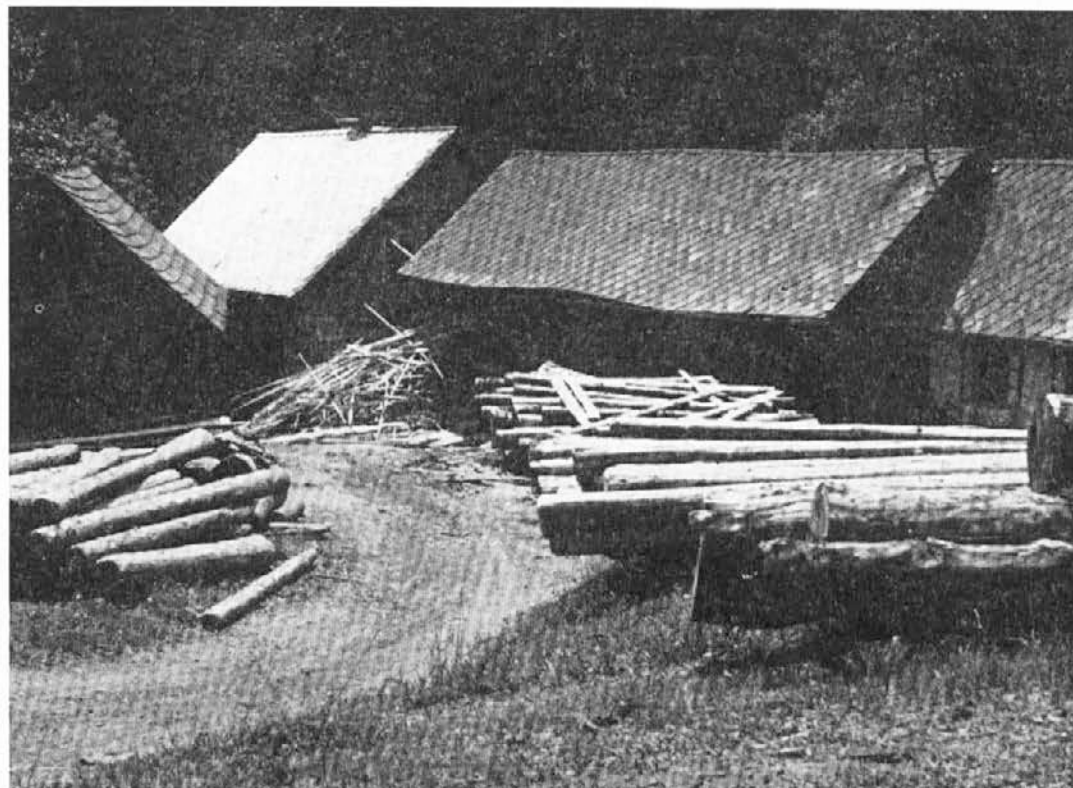
Drugi cikel Tihozitja se iz tišine pesniških slik in podob v nasprotnem ciklu Jutra nadadoma prevesi v stanje poraženosti sanj in v iztreženje.

Plitva se vleče kalna reka dneva
med ostrim bodičevjem spoznanja.
Na bregu niha prazna zlata mreža
noči. Slep veter jo zaspano boža.

Naslednji razdelek Leto opeva domačo pokrajino v štirih letnih časih — od pomladnega upanja do zimske omrtvelosti. To pa je le osnova za vzporedni cikel Žalikleže, ki je odgovor na skrita upanja ljudi na Koroškem, ki pa so in bodo ostala le iluzije. Tudi tu Darle pristane v poraženosti in nemoči. »V ustih poje nema ptica« je zadnji verz tega cikla.

Osrednje pesmi oziroma razdelki zbirke pa so Ciklopi, Kralj Matjaž in Pesem Miklove Zale. Vse tri so posvečene izključno koroškemu problemu.

Ciklopi so namenjeni koroškemu dogodkom leta 1964. Ob 550. obletnici zadnjega sloven-

Na žagi

Bodeči prijatelji

Foto: A. Sertel

skega ustoličenja kneza na Gosposvetem polju so oživele sile, ki slonijo na preteklem nacionalizmu.

Pesnik opisuje te ljudi kot ciklope, katerih glavno orožje je sila.

Prihajajo s kovinastimi koraki,
s kričečimi zastavami dolgih, daljnih
pohodov, z naličniki iz lepakov,
s pogledi iz mrkih dobovih kamnov.

Vendar tudi sila ne opravi ničesar. Vsak
up je zaman. Ni več poti v preteklost.

Nemirno niha ladjevje
z raztrganimi jadri,
z razbitimi vesli,
zapleteno med algami.

Epilog pa je poanta cele pesmi.

Nazaj ni poti.
Ladje so krhke,
zastave so mrtve,
veter je žejen.
Nazaj ni poti,
mornarji, tu,
na obali
moramo najti vasi.

Morajo torej ostati tu, kjer so, odrezani od
matične domovine in tujci v lastni državi.

Naslednji cikel Kralj Matjaž je prav tako
obračun s starejšo generacijo, to pot s tistimi,
ki še vedno stojijo na nekih romantičnih ilu-
zijah. Ze v podnaslovu je povedano: »Vsem,
ki čakajo njegovega prihoda.« Pesnik se po-
služuje ljudske motivike. Kralj Matjaž, ki je
simbol ljudskega upanja in odrešitve, spi pod
goro. Ko pa se zbudi in krene na pohod, ko
se že zbudi rahlo upanje v nas, pesnik v Epi-
logu naravnost ironično podre iluzije:

... Roke
vihtijo meč preroškega
poguma. S korakom težkega
železa se je spotaknil
ob peto. V drobcih suha
glina ihti. Luna liže
lisaste luže krvi.

To je torej ponovni obračun s preteklostjo
in pogled resnici v oči.

Tretji osrednji cikel Pesem Miklove Zale
pa se prevesi iz zagnanega obračunavanja z
nasprotniki v tiho, hrepenenja polno razmiš-
ljanje o domači zemlji, o domovini. Miklova
Zala je koroškemu Slovincem simbol ljubezni
do domače zemlje, do domovine in zakoreni-
njenosti v njej. V pesmi spoznamo ta del slo-
venske zemlje:

... Pozno v noč si
pojejo temne, otožne pesmi o belih vrtovih,
o ajdi na toplih nedrjih bakrene zemlje.

Njena usoda je polna trpljenja, poniževa-
nja in groze.

Iz mojega telesa rase
divlja trta janičarjev
s toplimi grozdi lepke
krvi, z očesi iz slepe
groze. Njiva sem, ki brana
bolečine ji trga maternice
za tuje seme. Jalovi dež
strasti svinčeno vame pada.

Vendar se njeno hrepenenje izpolni. Ko-
roška ostane njena domovina, za njen narod,
katere jim ne more nihče odvzeti.

Vračam se. Pod
ranjenimi podplati
kot rdeči nageljni
cvetijo kamni.
Pod gori — pijana
tihih ognjev n je n e
bližine. Oči pokrivam
z roso teme.

Ta kratki pregled zgodovine in usode ko-
roških Slovencev in dežele v verzih nam po-
kaže, kako je avtor sam navezan nanjo.

Govorili smo že o racionalni zgradbi cele
zbirke. Podobno lahko vidimo v zgradbi po-
sameznih pesmi in kitic. Vsaka pesem ima dve
štirivrstični kitici. Tudi verz je tradicionalen.
Zanimivo je, da najdemo celo aliteracijo
(Luna liže lisaste luže krvi).

Strogo klasična oblika in tišina ter negib-
nost slik — tihožitij pa je le navidezna. To
je le protiutež notranjim disonancam. Spo-
pad se ne vidi že na prvi pogled, ampak je
obrnjen v notranjost.

Zbirka pomeni pogumen obračun s pre-
teklostjo, na katero se še vedno opira starejša
generacija.

Tako torej mladjevci gledajo na koroške
probleme in hkrati iščejo rešitve zanje.

Da pa to niso bili le trenutni problemi
mladjevcev v določenem času, nam pokaže
peti počitniški seminar Kluba koroških študen-
tov na Brnci poleti 1968. Florian Lipusch je
med drugim dejal: »S tarnanjem nad zgo-
dovinsko usodo ne pridemo do cilja.« Ko je
govoril o kulturnem položaju koroških Slo-
vencev, je rekel: »V glavnem pa je slovenski
kulturnik postavljen in navezan sam nase,
kulture organizacije mu pri njegovem delu
ne morejo dosti pomagati. V tem okolju...
skuša posredovati slovensko mišljenje brez
vseh ozkih strankarskih in ideoloških začimb,
ki so koroškemu človeku neozdravljivo po-
kvarile okus. Mladi kulturni delavci, ki se
zbirajo v KSS, KDZ pri Mladju, črpajo iz
tega življenjskega prostora. Kajti slovenska
literarna tradicija na Koroškem je časovno
odmaknjena, da pri njej ni mogoče več na-

vezati, današnji rod nima več nobenega real-
nega odnosa do nje, ne pomeni mu programa,
dela, nalog.«

Se stavek iz resolucije seminarja: »Naše
kulturno in politično delo je vse preveč ujeto
v amaterizem in zastarela nedinamična ideo-
loška pojmovanja.« (Vse povzeto po Slov. ve-
stniku, 14. septembra 1968.)

Vse to je v bistvu nadaljevanje razprav v
Mladju in poglobljeno razkrivanje proble-
mov med koroškim narodom. To je dokaz, da
je Mladje v resnici začrtalo pot mladi gene-
raciji.

Pogled na sodobne literarne tokove

Koroški umetniki so vedno imeli veliko
vlogo v oblikovanju slovenske literature. Po
plebiscitu 1920 pa je ta dejavnost vedno bolj
zamirala, tako da je kulturno življenje ob-
stalo na pretežno večerniško ljudski ravni.

Pesnika iz te generacije, ki sta omembe
vredna, sta Milka Hartman (s svojo zbirko
Moje grede) in Valentin Polanšek (zbirka
Grape in sonce).

Mladje pa je hotelo s svojimi prispevki pri-
vesti koroško literaturo na višji izrazni in
vsebinski nivo.

Nasprotniki so se oglasili takoj, ko so
umetniki pokazali, v katero smer bodo kre-
nili. Spor pa se je razplamenel ob zadnjih
številkih in ob treh samostojnih zbirkah. Iz
tega lahko sklepamo, da ima tudi ta spor na-
ravo boja med starejšo in mlajšo generacijo.

Mladjevci so s tem, ko so branili svoje na-
zore o umetnosti, hkrati zagovarjali tudi ideje
mlade generacije.

Boj se je zlasti razvnel ob Kostankovi
zbirki Črtice mimogrede ter ob Mačkovem
Ujetem kriklu.

Črtice mimogrede so sinteza pisateljevega
ustvarjanja v Mladju in so eno od umetniško
najbolj pomembnih del na Koroškem.

Zbirka je izšla leta 1964 pri DZS v Lju-
bljani v zbirki Tokovi časa. Razdeljena je na
dva dela: na Prvo prizorišče in na Drugo
prizorišče. V Prvem prizorišču je avtor popi-
sal psihološko razčlenjene notranje odzive na
lastno čustveno doživljanje. Tema je v ve-
čini vezana na erotično izkustvo (Poljub, Ples
z ljubico...). Sploh lahko ugotovimo, da je
črtica dejansko čista lirski pesem v prozi.

Drugo prizorišče je nastalo ob avtorjevem
dotiku z objektivnim svetom. Elementarni
predmeti, ki so značilni za ves prvi del —
trave, korenine, drevesa, zemlja — se umak-
nejo abstraktnim, geometrijskim izrazom —
izrazom dvajsetega stoletja. Primeri: Na cesti
hodijo ljudje kvadrate. Nekatere ženske se
jih dotikajo s krogi... Vedno so ceste črte.
Nov dan poganja iz tal in za njim se jasni
za elipsami... V tem razdelku najdemo ob-
čutek zaprtosti človeka v svoj krog — v ge-
ometriziran prostor nasproti sproščenosti in
popolne odprtosti v erotični zadovoljivji v
prvem delu (prim. Ples z ljubico).

Na koncu tega razdelka sta še dve črtici,
ki imata svoj izvor v vojnih dneh. Nova ce-
sta je odsev taboriščnega življenja, Padanja
pa prizor streljanja talcev.

Izraz: to je področje, kjer je Kostanek
dospel najdlje od vseh koroških literatov; po-
dročje, zaradi katerega se je začel literarni
konflikt med generacijama.

Najbolje lahko vidimo njegov razvoj, če
primerjamo njegove črtice, ki jih je objavil
v prvih številkih Mladja, s črticami, ki so
pozneje še enkrat izšle — seveda prečiščene
— v zbirki (npr. črtica Črnokruhovi iz druge
številke je postala v zbirki Padanja).

Medtem ko lahko za črtice v začetnih šte-
vilkih Mladja ugotovimo, da so napisane
tradicionalno — z jasno zgodbo s spoznani-
mi simboli in metaforami, s tradicionalno
sintakso — pa opazimo, da Kostankov izraz
vedno bolj prehaja v abstraktnost v nasled-
njih številkih, doseže pa svoj izčiščeni vrh v
Črticah mimogrede. Predmetna oprijemljivi-
vost je zreducirana, konvencionalni simbol
in metafore prehajajo v nenavadne in speci-
fične. Sploh lahko ugotovimo, da je bistvo
Kostankove metaforike in njegovega literar-
nega izraza močna težnja po asociativni
zvezi in sinestezijah.

Ena glavnih značilnosti stila je zamenjava
tranzitivne in intransitivne glagolske funk-

Portret

cije. Tako najdemo primere kot: »trave so začele jokati večer«. Poleg dobrih podob pa najdemo tudi slabe, ki so večinoma prevedene iz nemščine. Zdi se, da se je Kostanek učil pri sodobnih nemških pisateljih; predvsem pa pri Kafki in mladem, že umrlem dramatik in prozaistu Wolfgangu Borchertu (prim. črtica Rešilni čolni).

Kritike, ki so izšle v Sloveniji, so bile pohvalne, predvsem zaradi novitet in iskanja. Nasprotno pa mu kritike v koroških časopisih in na celovškem radiu niso bile naklonjene. Glavni očitki mu je bil nerazumljivost, nesprejemljivost pri ljudstvu ter larpurlartizem. Kritičnik Janko Messner je zapisal v Slovenskem vestniku: »... brez pretiravanja — bo moral vsakdo, ki piše za nas, t. j. prvi vrsti za koroške Slovence, v pravi meri upoštevati realna tla bralcev, se pravi, da se bo moral s svojimi teksti tankočutno »angazirati«. Kaj mu pomagajo literarne umetnine, ki jih pes ne povoha?«

Torej očitki nerazumljivosti, ki pa niso nič novega v slovenski literarni zgodovini.

Drugi očitki J. Messnerja je, da Kostanek kviri lepoto slovenskega jezika, da ga ne obvlada.

Kritik pa je napadel tudi zbirko M. Mačka Ujeti krik. Tudi tu graja njegov jezik. Ugotoviti pa moramo, da ji je veliko bolj prizanesljiv kot pa Črticam mimogrede.

Zbirka Ujeti krik je izšla leta 1965 v Celovcu v samozaložbi s pomočjo Janežičevega sklada.

Sestavljena je iz petih razdelkov.

Prvi cikel je opis človeških medsebojnih odnosov, tistih med nami v modernem svetu. Pesnik govori v imenu človeštva. Uvodni verz tega cikla se glase:

V dvigu zemeljskega diha
smo oglušeli
zaman bodo trkali koraki
na steni visi človek.

Maček to dopolnjuje in razlaga v celotnem prvem ciklu. Prisotna je njegova kritika naših medsebojnih odnosov. »Mi smo oglušeli«, je njegovo spoznanje. Ne moremo seči do drugega. Tako sami smo, »ujeti v vozle svojih las«. In zato bodo »zaman trkali koraki«. Maček torej pristane v popolni osamelosti in izoliranosti človeka, v temni sliki sedanosti.

Področje, kamor pa deziluzija še ni segla in kjer se počuti veliko bolj varnega, je področje erotike. V drugem razdelku najdemo

pesmi, ki so popolno nasprotje prvemu ciklu. To je življenja polna erotika. Maček najde tu zavetje.

Oba sva ena senca
jaz sem drevo
jaz sem rast.

Tu najde življenje svoj pomen.

Tretji cikel pa je zoper obrat v deziluzijo — nadaljevanje prvega. Uvodna pesem pravi:

Zdaj pet korakov
zdaj nazaj
in spet v krogu
in prst zapet v odprta usta.

Torej zopet ujetost in brezizhodnost — ko v prvem ciklu — vendar tokrat ne išče med ljudmi, ampak poseže v samega sebe, med svoje cilje in ideale. Tudi on je osamljen človek. Njegovi ideali so mrtvi. »Mojemu kipu so odbili roke« (molitev) toži pesnik. Včasih udari na dan že obup: »Nikoli ne bom našel domov« (Nočna). Brezupno je ujet in sam. Nihče ne vidi njegove bolečine. Hoče iz svoje kletke, a ne pride nikamor, ker hodi le v krogu.

brez volje ji sledim
da me zavije v svoje mreže
in hodil bom
dokler ne bom s spletenimi nogami
z rokami križem prsi
padel in si razbil na belem pragu usta
in krik bo brez odmeva v meni izzvenel.

A vendar avtor ne pristane na popoln poraz svoje subjektivitete. Še je v njem prisotna vera v lastno aktivnost. Zadnja pesem tega cikla Na večer pravi:

... pa ne svetite za menoj
da najdem sam si pot
si sam iz kremenjaka zbijem
svojo luč.

Torej tu še ne moremo govoriti o popolni poraženosti.

V četrtem razdelku se ta notranja ujetost razširi v drugo dimenzijo. Človek je sedaj postavljen v realen svet. Vendar tudi tu ne najde ničesar drugega kot razočaranje in brezizhodnost. Človek je le igračka svoje usode, brezumne sile. Človek ni več junak, ki obvlada svet in prostor okoli sebe. Značilni verz iz pesmi »Oblaki bodo«:

... na ulici bo rjavi dež
razgrizel žile tlaka
podrl bo še junaka
in mu izpral lobanjo
in v votla usta nanašal prod in težko
sanjo.

V petem ciklu doseže poraženost vrhunec. Maček zopet razširi problem na vse človeštvo in zato zopet govori v pluralu. Človek je igračka nepoznatih sil, zato ne more najti poti iz sebe in do drugih.

Lovimo se večno
mar nas je kdo zaklel

In kdo je tisti, ki ima tako oblast nad človekom? To je čas — »čas iz človeških kož«. Človek je sredstvo, ki je za srečno pot vzdani v »večne stebre cest«. To je popolna dehumanizacija in zanikanje sleherne smotrnosti in vrednosti človekovih ciljev. Neizmerno prazni smo« in »potujemo po polskopneli poti skozi zimo«.

V vseh ciklih je v ospredju eksistencialni problem človeka v sodobni družbi. Pesnik se ne zateka v sanje in iluzije; nasprotno, ravno to do kraja razruši. V tem je ta zbirka podobna Tihožitjem N. Darleta. Seveda pa je med obema razlika v tematiki in stilu.

Kritik Janko Messner se zopet spotika predvsem ob stil. Tudi Mačku očita, da so njegove pesmi le ekspresionistične konstrukcije. Ob več pesmih ugotovi, da tudi on ne zna slovnice. Predvsem mu ne ugaja, da Maček nikjer ne uporablja ločil. V pesmih, kot so Pridi in Sen ugotovi tudi nekakšno »kostanekovščino«.

Vendar Messner ne seže tako daleč, kot je pri Kostanku. Ko pri njegovih Črticah mimogrede deloma sprejme le tisti dve črtici, ki imata osnove v vojni (Padanje in Nova cesta), pa je pri M. Mačku le našel več

uspešnih pesmi. Tako: Čas, Polnočni ples, Silvestrovka.

Odgovore so prispevali sami Mladjevci v šesti številki Mladja. Boro Kostanek je v članku Literatura na zatožni klopi najprej analiziral kulturni položaj na Koroškem: »Literarni razvoj je ostal v prav tistih šolskih in otroških čevljkah, ki v njih ostaja danes verska izobrazba mladine, ko zapusti ljudsko šolo.« Zaradi tega pa pisatelj ne sme kreniti s svoje poti. Prav je, da je najgloblje povezan z ljudstvom in v njem zakoreninjen, a vendar zahteva tudi od drugih pravico, da sme doživljati svet po svoje. »Nima pisatelj v sebi vse svobode, nekaj mu je daje tudi bralec; in to mora od njega zahtevati, ako je ne daje prostovoljno«.

Na drugi očitki — o neznanju slovenskega jezika — pa so odgovorili v bistvu z enim stavkom: »Jezik je živo bitje in ne okostenela podoba; v vsakem človeku živi svoja podoba«. Kritiki je pristopil k delu z apriorističnimi literarno-estetskimi nazori. Zato ni našel nobene pozitivne izjave za Črtice mimo-grede. Ni mogel in se ni hotel otresti svojih ozkih svetovnonazorskih in provincialno političnih miselnih predpostavk. Ker je predpostavljala, da pisatelj slovenščine ne zna, je seveda tudi našel, da je ne zna. Ni pa našel odgovora, da je šel pisatelj zavestno preko slovnicih norm (Erik Prunč: O kritiki).

Koroški strokovnjak dr. Reginald Vospernik pa v članku »Veljajo novi literarni prijem« zaključuje: »Hotel sem pokazati, da je poleg vsega tveganja, prenapetega in celo napačnega v literarni izpovedi mladjevcev tudi marsikatera pozitivna poteza. Hotel sem pokazati, da ne moremo umetnine gledati absolutno, ampak da jo je treba videti v sklopu časa in jo tako s trudom razumeti. Mladjevci so pojav izrazitega koroškega samorastništva. S tega vidika bomo morali znati najti tudi dobre strani njihovega iskrenega prizadevanja.«

SKLEP

To je bil pregled snovanja in ustvarjanja nove koroške generacije v zadnjem desetletju okrog revije Mladje. Iz entuziazma peščice je vzklila, zrasla je iz skromnih začetkov, da bi se pozneje razvila v reprezentativno revijo mlade koroške generacije.

Njena prvotna naloga je bila, da privede koroško literarno dejavnost iz ljudskih osnov pesnikov Hartmanove in Polanška na višjo, evropsko raven. Mislim, da jim je to uspelo. Revija je izhajala kljub oviram, izšle so tudi samostojne zbirke. Gotovo je, da bi literati brez nje veliko težje našli pot med občinstvo.

Poleg svojega kulturnega poslanstva je Mladje opravljalo tudi važno družbenopolitično vlogo kot posrednik idej in načel mlade

Ob vodi

generacije, ki se je zavestno formirala nasproti starejši. Mladje je postalo glasilo mladega rodu. Njegov osnovni cilj je bil združiti vse slovenske sile, ne glede na strankarsko pripadnost.

Pri svojem delu so mladjevci naleteli tudi na ovire. Glavni spor s starejšo generacijo pa se ni raznel ob njihovih predlogih za reševanje koroških problemov, še manj zaradi njihovega odnosa do večinskega naroda, ampak zaradi njihovega pogleda na sodobno literaturo. Napadali so jih z okostenelimi, dogmatističnimi predsodki, mladjevci pa so tudi ta očitek zavrnil.

S šesto številko je revija za nekaj časa pre-

nehala izhajati. Sodelavci so v večini doštudirali ter odšli v službe po raznih krajih. Vendar sedaj že pripravljajo sedmo številko.

Ali je Mladje opravičilo svoje poslanstvo? Iz pregledanih rezultatov lahko trdimo, da ga je. Dalo je precej novih umetnikov — literarnih in likovnih. Vsem tem je pomenilo osnovo za njihov umetniški razvoj in pot. Razgibalo je kulturnopolitično življenje na Koroškem, nedvomno pa je tudi prispevalo k popularizaciji slovenske knjige. Vsekakor pozitivno dejanje.

Lahko le upamo, da bodo naslednje številke nadaljevale začrtano pot.

Maks Kotnik

Pod krošnjo Najevske lipe

Na območju ravenske občine in njene bližnje okolice je prav zagotovo najstarejše drevo Najevska lipa na Ludranskem vrhu nad Črno na Koroškem. Sedanji posestnik Franc Osojnik-Najevnik, ob čigar hiši stoji ta prastara lipa, pravi, da je ta lipa, odkar on pomni, vedno takšna. Tudi njegov ded mu je zatrjeval, da je njihova lipa zelo zelo stara in da je, odkar se je on spominjal, vedno enaka. To znamenito lipo opisujejo danes tudi botanične knjige kot eno od najstarejših dreves na Slovenskem. Najbližje prastaro drevo je naši lipi tudi daleč naokrog poznana tisa nad Solčavo v gornji Savinjski dolini.

Koliko je pravzaprav stara Najevska lipa, ne ve natančno nihče. Večina jih zatrjuje, da je stara sedemsto let, drugi ji pripisujejo večjo starost, zopet drugi manjšo. Točnega odgovora ne ve nobeden. Starost stoječih dreves ugotavljamo namreč z vrtnjem s tako imenovanim Presslerjevim svedrom. Sveder je v sredini votel, in če drevo zavrtamo proti središču debla in s posebno pripravo izvlečemo iz svedra izvrtek, lahko na njem preštejemo branike oziroma število vsakoletnih prirastkov v debelino. Izvrtina, ki zaradi tega nastane v deblu, za nadaljnjo rast drevesa ni nevarna, predvsem pri drevesih, ki vsebu-

jejo v svojem živem delu smolo, ker ta rano takoj zalije. Za drevesa pa, ki nimajo smole, je ta metoda manj priporočljiva, ker lahko v svežo rano vdrejo glivice, ki povzročajo trohnobo. V tem primeru zamažemo majhno izvrtino, ki pri tem nastane, s cepilno smolo.

Starosti Najevske lipe z vrtnjem ne moremo ugotoviti, niti ne moremo določiti letnice njenega rojstva, če bi jo požagali in šteli letnice na njenem panju. Ta lipa namreč ni iz enega samega debla, je iz mnogih stebel in vrhov. In ko ji vihar vsakih sto ali dvesto let odčesne katero od dotrajanih debel, zraste namesto njega drugo. Sedanje debla lipe oziroma vsa debla skupaj merijo v prsni višini trinajst in pol metra obsega. Pomeni, da meri v premeru 4,30 metra, visoka pa je dobrih štirideset metrov. Glede na vse te velikanske razsežnosti ji človek njeno častiljivo starost kar nerad oporeka. V sredini je votla in je z južne strani tudi pravcati vhod v duplino, veliko za skromen bivak.

Če bo stala ta lipa še enkrat toliko časa, kot je stara sedaj, se verjetno ne bo mnogo spremenila. Svojo fiziološko podobo je že zdavnaj dosegla in zaokrožila. Brez nestetskih betonskih plomb in železnih obrobov, ki jih pogosto srečujemo pri dragocenih redkih drevesih v parkih, bo propadala in se znova oživljala — bo torej ostala še vedno današnja velikanka.

Lipa je slovensko drevo. Ni znano, zakaj ravno lipa; nekateri imajo za svoj narodni simbol hrast ali javor ali kakšno drugo drevo. Za lipo pravijo, da jo imamo narodnostno v čislih še iz časov naseljevanja starih Slovanov. Stari Slovani so namreč zelo radi pili medico. Da so imele čebele dovolj paše, ker lipa rada obilno medi, so jo sadili, koder so šli. Morda je to legenda, morda je košček resnice; kakorkoli že, Slovenci smo si jo vpletli v grb.

Letos je mimo te lipe zgradil gozdarski obrat Črna na Koroškem novo kamionsko cesto. Okoliški kmetje so te ceste zelo veseli, saj bo dala njihovim gozdovom mnogo večjo vrednost, kot so jo imeli do sedaj, ko so bili od glavnih prometnic zelo oddaljeni. Zelo jim bo pocenila prevoz lesa in jim olajšala dostop v dolino.

Nova cesta pa ne bo imela le velikega gospodarsko pridobitvenega pomena za gozdne posestnike na Rezmanovem pobočju in za kmetije na Ludranskem vrhu, temveč bo tudi turistično uporabna, saj bo vodila k planinskim turističnim postojankam na Pudgarsko in na Smrekovec, čeprav je spodaj po jarku že speljana stara cesta. Najevska lipa si bo s tem pridobila zopet veliko priljubljenosti izletnikov in nedeljskih obiskovalcev, kot jih je imela nekoč. Takrat pred vojno, ko so namreč poznali izletniki v hribe tudi še peš hojo, so k dve uri oddaljeni Najevski lipi iz Črne zelo radi prihajali ob nedeljah Črnjani in tudi drugi. V senci njene košate krošnje so si uredili pravo kegljišče in kegljali po cele nedelje. Proti večeru pa je gospodar Najevnik raztegnil svojo harmoniko in vse je pod lipo pelo, pa tudi plesalo se je. Tudi danes še imajo pri Najevniku harmoniko, potrebno je obnoviti zaraslo kegljišče in lipa bi zopet imela ob nedeljah in praznikih goste pod svojo krošnjo.

Andrej Šertel

Najevska lipa na Ludranskem vrhu

Foto: A. Šertel

Spomin tožnih srečanj

Ljudje so nekako kar pozabili na pezo vojne. Prevzela jih je nadvse lepa jesen, ki je bila leta 1942 razlita preko naše pokrajine. Obilna plodnost je izčrpala in utrudila voljno zemljo, ki se je spokojna predajala soncu in lepemu vremenu. V obilici dela je vse hitelo spravljat dozorele pridelke z njiv, polj in sadovnjakov. In ob večerih je od stiskalnic na kmečkih dvoriščih dišalo po novem moštu, čigar omamni vonj je veter raznašal na vse strani. Čudovita je bila tista jesen po bogastvu plodnosti in žlahtni lepoti, kakor so čudovite ponavadi skoroda vse naše koroške jeseni.

Pa vendar, bila je vojna.

Gestapovski zapor na Prevaljah je bil poln ljudi iz vseh krajev doline. Obtoženi sovražnosti do novega okupacijskega reda so po zaslišanju, zaprti za zamreženimi okni mračnih celic, čakali, kaj se bo z njimi naprej zgodilo. Po preteku štirinajstih dni do treh tednov se je navadno čisto preprosto odločilo, da so jih ali odpustili ali pa so huje osumljene odpeljali v celovške zapore in nato v koncentracijska taborišča zli usodi naproti.

Po aretaciji in zaslišanju na postaji tajne državne policije so tudi mene 1. septembra 1942 vtaknili v majhno celico prevaljskega zapora. Delila sva si jo s pokojnim ravenskim gostilničarjem Francem Lečnikom. Ko sva se spoznala in premagala začetno nezaupanje, sva se zblížala in povežalo naju je pristno tovarištvu. Ko so bila nazadnje vendarle končana zaporedna zasliševanja, ki so se ponavljala nekaj dni, sva se umirila in vdala v usodo. Drug drugega sva skušala bodriti s tolažbo in blagodejnim upanjem, da se bo morda le vse srečno izteklo. Skrivoma sva v srcih gojila uporno prepričanje v uspeh boja, ki ga je začelo tudi že na našem območju organizirano širiti narodnoosvobodilno gibanje. Dolgočasje zapora sva si skušala preganjati z razgovori in premišljevanji. Lečnik mi je pripovedoval svoje spomine in doživetja iz prve svetovne vojne. Živo je govoril o bojih za Koroško, o Malgaju in plebiscitu. Obudil mi je sliko pisatelja Prežihovega Voranca, ki ga je skrtil na svojem skednju pred zasledovanjem žandarjev zadnjo noč, preden mu je komčno uspelo preskočiti versajski plot in emigrirati.

Trdno sva se odločila, da za obletnico plebiscita skupno obišečeva Celovec in Gospo Sveto, če bi se nama izpolnila pričakovanja o izpustu iz zapora. Kako so umirjala in krepila ta skrivnostna upanja! Vse laže je bilo z njimi prenašati trenutke, ko so v ključavnici zarožljali ključi in se je v celici pojavil gestapovec, ki je prihajal nadzorovat. Menda smo vsi zaporniki težko čakali na svetli čas poldnevov in večerov, ko so nam delili hrano. Takrat se je na hodniku pojavil kot dobri duh nekdanji mežiški vaški policaj, stari ječar Štigel. Odklenil je vrata vseh celic in nas spustil na hodnik, kjer smo družno použili prineseno hrano.

Štigel je čutil z nami, vsi smo to vedeli. Dovolil je, da smo se lahko med seboj pogovarjali. Z blagim, globokim basom se

je rad pošalil in nam tu in tam zaupal kako novico. Po končani jedi je odklenil železna vrata stopnišča, ki je vodilo v podstrežje. Tam je imel urejeno zasilno garderobo, kamor je ob prihodu v zapor zložil zapornikom odvzete dokumente, denarnice, cigarete in vse drugo, kar ni bilo dovoljeno vzeti s seboj v celico. Kadilcem je porazdelil cigarete in jim dovolil kajenje. Komur so tobačne zaloge v garderobi pošle, je bil pripravljen vedno nabaviti nove. Seveda nas je sproti opozarjal, da v celicah ne smemo kaditi.

Nekega popoldneva so tišino hodnikov in celic pretrgali glasni koraki in vpitje gestapovcev, ki so v zapore privedli nove goste. Vrata celice, kjer sva samevala z Lečnikom, so se hrupno odprla. Policaj, ki se je pojavil na pragu, je sunil vanjo mladega fanta. Zasmehljivo je zarežal v naju in govoril nekako takole:

»Dobila sta družčino. To je bandit, no-rec, ki si upa postavljati se po robu naši oblasti. Ujeli smo ga, dobil bo primerno plačilo. Sedi naj sam v kotu. Nobeden ne sme z njim govoriti ali mu karkoli dajati in pomagati. Ponoči mu ne smeta dajati prostora na vajinih slamaricah, saj je ves ušiv! Spi naj na tleh, dovolj dobro bo zanj!«

Naduto je hodil po celici in robantil dalje. Potem smo morali mirno obstati pred njim in mu potrditi, da smo razumeli njegovo naročilo. Po policajevem odhodu je bil v celici nekaj časa groben mir. Naši pogledi so begali drug do drugega. Ujeti partizan je bil videti miren; čeprav izmučen in pretepen, je zatajeval svojo bolečino. Ko smo se nekako zbrali in umirili, smo pričeli šepetaje govoriti.

Fant, ki mu še ni bilo polnih dvajset let, je bil borec Kranjčevega bataljona II. grupe odredov, ki se je v bojih in hajkah prebijal preko Koroške na Pohorje. Z nekaj tovariši so ga ujeli nad Mežico. Pripovedoval nama je poln nemira o partizanskem boju, o osvobojenem ozemlju in

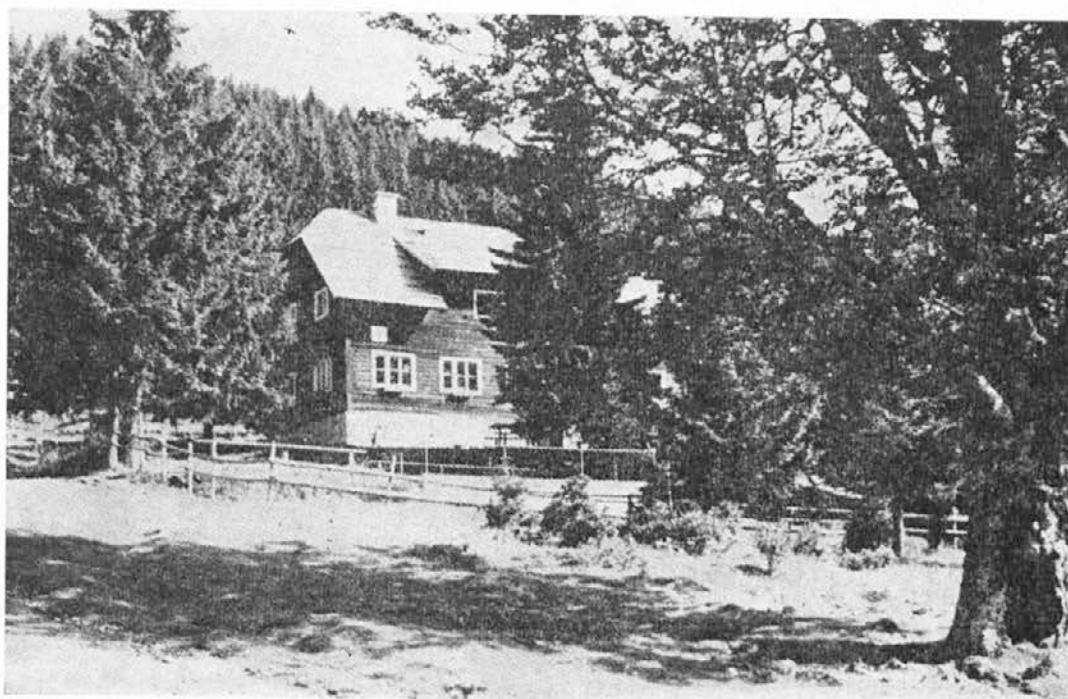
o svojih doživetjih na pohodu. Zavzeto sva ga poslušala in nisva mogla verjeti, da je vse to resnica. Nikakor nama ni hotelo v glavo, da partizani ustavljajo vlake, praznijo vagona in se tako oskrbujejo z orožjem, strelivom in hrano. V dvomih sva se spogledovala, fant pa nama je zatrjeval, da bodo prav gotovo prišli tovariši in nas vse osvobodili iz zapora, kakor hitro bodo zvedeli za usodo njega in ujetih soborcev.

Tiste noči je na Uršlji gori pogorela planinska postojanka. Z zamreženega okna naše celice je bil lep razgled na goro, ki je zažarela v ognju.

Vsi smo se vzpeli na okno in opazovali čudni kres, partizan pa nama je šepetaje zatrjeval, da je to delo njegovih soborcev. Bil je prepričan, da bodo še iste noči prišli tudi po nas. Pozno ponoči, ko smo hoteli leči, sva z Lečnikom položila najini slamarici na tla, tesno drugo ob drugo. Povabila sva fanta, naj leže k nama. On pa se je zahvalil in odklonil uslugo. Še dolgo je stal na stolu, se vzpenjal na okno in gledal v noč. Čakal je na tovariše, ki pa jih ni bilo. Potem je ves utrujen sedel v svoj kot. Nikoli, dokler je bil z nama v celici, si ni sezul čevljev in ni odložil jopiča, da bi si napravil vzglavje. Oblečen in obut je ždel v svojem kotu. Ob vsakem najmanjšem šumu pa je buden planil pokonci kakor srnjak.

Naslednji dan, ko nam je ječar Štigel delil južino, sem srečal tudi druge ujete partizane. Med njimi je vzbudil mojo pozornost dolg in mršav fant z nemirnimi, begajočimi očmi. Ko smo pojužinali in kadili cigarete, me je skrivaj zaprosil, naj mu prepustim cigaretni ostanek. Ko sem mu ustregel, mi je bežno povedal, da se piše Vladimir Lakovič in da je po poklicu slikar iz šole slikarjev bratov Kraljev. V partizanih da je opravljal delo ilustratorja v tiskarski tehniki. Pozneje sva se na hodniku pri jedi vedno srečavala in razgovarjala, kadarkoli je za to nanasla ugodna prilika.

Povedal mi je, da je bil pri zasliševanju v dokaz svojih izpovedi napravil karikaturo gestapovca, ki ga je zasliševal. Zato so

Na Smrekovcu

ga tudi zaprli v posebno celico-samico, kamor so mu prinesli mizo, papir, svinčnik in barve ter zahtevali, naj riše. Vodja policijske postaje je naročil, naj mu napravi posebno sliko s poljubnim motivom. Prijateljska beseda naju je povezala. Ostajalo mi je kruha, ki sem ga vedno prihranil zanj. Tovariško sva delila tudi cigarete, ki sem jih imel v zalogi pri ječarju. V zahvalo se mi je želel oddolžiti. Nekoč mi je stisnil roko in zašepetal:

»Narisal ti bom za spomin sliko vlačilcev na Volgi. Saj poznaš rusko književnost. Ali ti je Gorki pri sreču?«

Pogledal sem mu v oči in z nasmehom pritrdil. Zamislil pa mu ni uspelo uresničiti. Po nekaj dneh so vse ujete partizane odpeljali naprej v celovške zapore. Z Leč-

nikom sva ostala sama v celici. Tolažila sva se, da naju bodo izpustili, saj je po aretaciji minilo že več kot tri tedne. Zaveš, da nama niso mogli dokazati krivde, je opravičevala pričakovanje. Vendar se je obrnilo vse drugače. Konec septembra sva se tudi midva v spremstvu policistov neprostoovoljno peljala proti Celovcu. Požrli so naju gestapovski zapori, kjer sva za zaklenjenimi vrati doživljala obletnico plebiscita.

Lečnika in mnogo sozapornikov ni več. Razmišljam in obujam spomine. Slikar Lakovič živi v Ljubljani. Iskreno ga vabim k nam na Koroško. Kako prijetno bi bilo srečanje po dolgih letih! Prepričan sem, da bi doživel edinstvene slikarske motive, drugačne kakor pred 27 leti.

Aleš Mrdavšič

NMAV ČEZ IZARO

Predstavljam mlado slovensko folklorno skupino iz Pliberka, pravzaprav iz njegove bližnje okolice. Če me kdo vpraša, kako sem prišla do tega, da se posvetim novo ustanovljeni skupini, ne bi mogla odgovoriti.

Dobro se spominjam sobotnega večera, ko smo imeli prvo vajo. Prišli so: Flori, Jozi, Nežka, Sabina itd. Malo nervozni, veselo razburjeni, toda s kopico dobre volje, ker jim je bilo v ponos, da bodo lahko nastopali s svojimi koroškimi plesi. Začetek je bil silno težaven, a z obojestransko dobro voljo je le šlo mukoma naprej. G. kaplan Stikler je ravno v tem času, za materinski dan, 8. maja, vabil Špeclerjevega »Pogumnega Tončka« in tako sem poleg odraslih vadila še otroke za ples vil. Do začetka maja smo bili že tako daleč, da je tudi folklorna skupina sodelovala na proslavi materinskega dne.

Posebej pa bi še rada omenila mlado pianistko Veroniko in harmonikarja Jakija, ki oba silno spretno obvladata svoja instrumenta. Z veliko ljubeznijo in dobro

voljo sta oba spremljala ples vil in folkloro. Tudi to je bil delček sreče, ki sem jo čutila v sebi, saj sem se tako še z večjo vnemo lotila dela.

Mladinska dvorana v Pliberku je mična, okusna in čista. Igrica, katere režiser, scenograf in kostumograf je bil kaplan Stikler sam, je tekla še kar dobro. Presenetile so me maske. Koliko potrpežljivega dela je bilo treba zanje.

Slovenska publika v Pliberku ni zahtevna. Srečni so bili, da so svoje v svojem jeziku videli igrati in plesati, tako da se je slavje v čast materam končalo v vsestransko zadovoljstvo in z navdušenjem. Čez teden dni smo igrico in plese ponovili v Žvabeku.

Čakal nas je še mladinski slovenski festival 1. junija v Podgorju v Rožu.

Pot nas je peljala mimo Svaten, Gradišča in Turna po ovinkih do Podgorja. To je mična vasica, ki leži v kotlini, obdana od visokih gora, zato pa ima tudi svojo legendo: sveta Hema je pripotovala, seveda peš, v ta kraj. Cerkev (zelo lepa in zi-

dana v gotskem slogu) je stala visoko na hribu in sveta Hema zaradi utrujenosti ni mogla do nje, pa se je je Marija usmilila in dala cerkev prestaviti v dolino. Hudič pa se je menda razjel in je prišel v dolino valiti kamenje. Od tega časa bi se naj ta kraj torej imenoval Podgorje (nemško »Marija Elend«). Seveda pa je to le legenda.

Tu je bila zbrana vsa slovenska mladina iz Koroške. Še danes, ko pišem, gledam v duhu naslednji prizor: stala sem poleg avtomobila in opazovala pisano množico. Dekleta v »dečvah« in minikrilih, fantje z dolgimi lasmi v lepih sodobnih oblekah, drugi oblečeni nekoliko skromneje, a vsi so govorili en jezik — slovenski. Bilo jih je na stotine, pa kljub temu nisi slišal niti ene same nemške besede. Kako globoko je vkoreninjen slovenski živelj na Koroškem! Ali je res mogoče, da se bo ta mali čolniček, v katerem plava slovenski narod, nekega dne razbil ob čerih germanškega morja? Skoraj nikdar! Le dajmo mu priložnosti, da živi naprej! Popoldne je bil kulturni program v Podgorju. Nastopale so slovenske skupine iz vse Koroške. Vsak je pač dal od sebe tisto, kar mu najbolj leži. Tudi moja na novo pečena skupina me ni razočarala. Od sebe je dala vse, kar je mogla.

Nazaj grede, ko smo se vozili ob Vrbskem jezeru, sem postala melanholična in vprašali so me, zakaj tako molčim. Premišljuje! Da, premišljevala sem o problemih na Koroškem, ki jih marsikateri državnik ne razume.

Močno se je mračilo, ko so me pripeljali domov. Poslovimo se. Toda ne rečem jim srečno, ampak na svidenje, da se prihodnje leto spet srečamo na slovenskem Koroškem.

Hedvika Jamšek

HUMOR

Baje resnično

Čuvar menažerije je napajal slone in opazil, da je eden med njimi kašljal. Dal mu je vedro vode, v katerega je zlil steklenico whiskyja.

Naslednji dan so kašljali vsi sloni.

Puščica

V ženo našega bližnjega je dal hudič žlico medu.

Otroška logika

»Mami, zakaj se nočeš igrati z menoj?«

»Ker nimam časa.«

»Zakaj pa nimaš časa?«

»Ker delam.«

»Zakaj pa delaš?«

»Da bi zaslužila denar.«

»Zakaj pa služiš denar?«

»Da bi ti kupila hrano.«

Po kratkem premoru:

»Nisem lačna.«

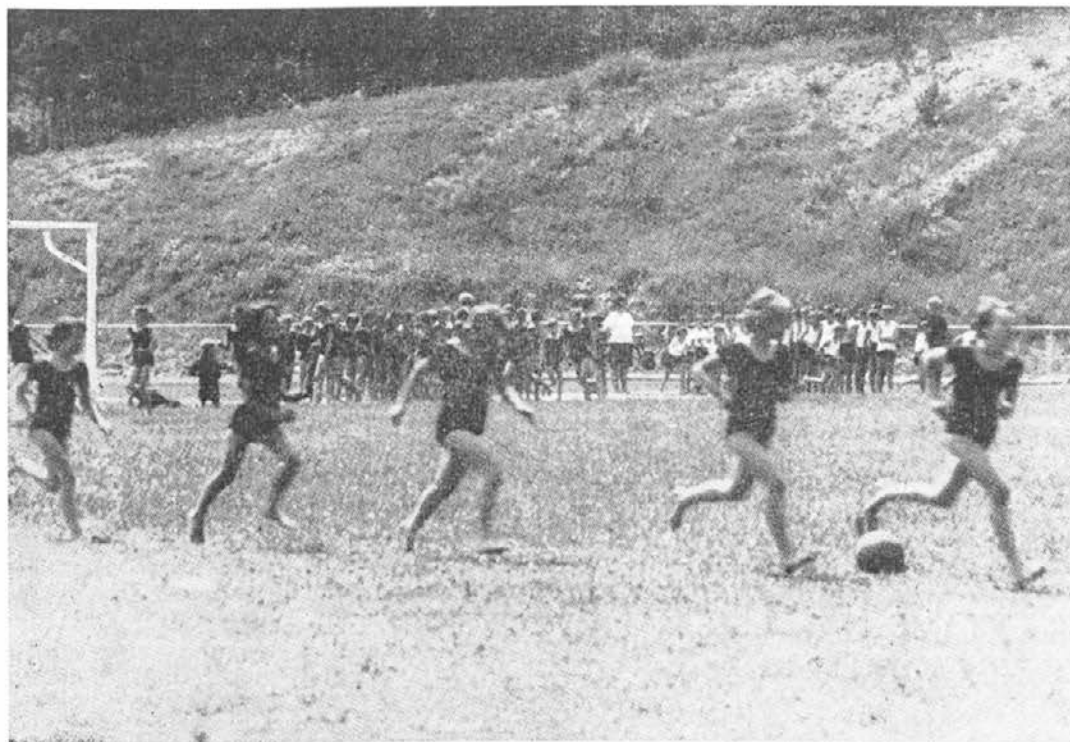
Kajenje

»Cigareta je vzgled popolnega užitka,« je dejal Oscar Wilde. »Čudovita je in pusti človeka nepotešenega.«

Pliberška folklorna skupina

O šolskih športnih društvih in še kaj

Športne igre

V resoluciji zvezne skupščine o telesni kulturi je napisano med drugim tudi naslednje: »Šole in drugi izobraževalni in vzgojni zavodi so odgovorni za telesno vzgojo otrok in mladine kot učno komponento izobraževanja in vzgoje. Dolžnost vsake šole je, da svojim učencem omogoča športno izobrazbo v skladu s potrebami kulturnega človeka, da v njih razvija trajne navade za telesno kulturo in jih usposablja, da to samostojno izkoristijo v vsakdanjem življenju. Zato je treba telesno vzgojo na šolah napraviti aktualnejšo in učinkovitejšo in ne sme biti omejena samo na učne ure in klasične oblike šolskega dela, **temveč jo je treba vključiti tudi v izvenučne aktivnosti.** Programe telesne vzgoje je treba spraviti v sklad s sodobno koncepcijo o telesni kulturi **in s potrebami in možnostmi učencev.** Delo NJIHOVIH ORGANIZACIJ ZA TELESNO KULTURO mora postati množično in je treba boljše organizirati šolska športna društva.«

Občinska zveza za telesno kulturo na Ravnah je že v svojih prvih izhodiščih ugotovila, da je osnovo množične telesne vzgoje potrebno iskati na šolah in je prav iz tega razloga priporočala ustanavljanje šolskih športnih društev na vseh šolah v naši občini in pri ustanavljanju teh društev tudi aktivno sodelovala. V Informativnem fužinarju smo od časa do časa poročali o ustanavljanju teh društev, ki danes že delajo in se po svojih najboljših močeh trudijo, da bi uspešno izvrševala svoje poslanstvo pri vključitvi najširšega števila otrok v načrtno telesno vzgojo. Čeprav so ta društva še mlada, moramo zapisati, da se je prav zaradi njihove aktivnosti na telesnovzgojnem področju v naši občini marsikaj spremenilo na bolje. Čutiti je nekakšno svežino, kraji se zblizujejo med seboj, tekmovanja, občinska (cenena) so množična, več jih je in ta splošna razgibanost naše mladine je porok, da

ima tako delo prave osnove in da se lahko res uspešno razvija.

Razumljivo je, da se šolska športna društva pri svojem delu srečujejo s težavami, da še ni vse tako, kot bi moralo biti, res pa je, da bo samo takrat bolje, če bodo ta društva deležna večje skrbi in podpore vse družbe, ki bo morala njihovo delo bolj ceniti in predvsem podpirati.

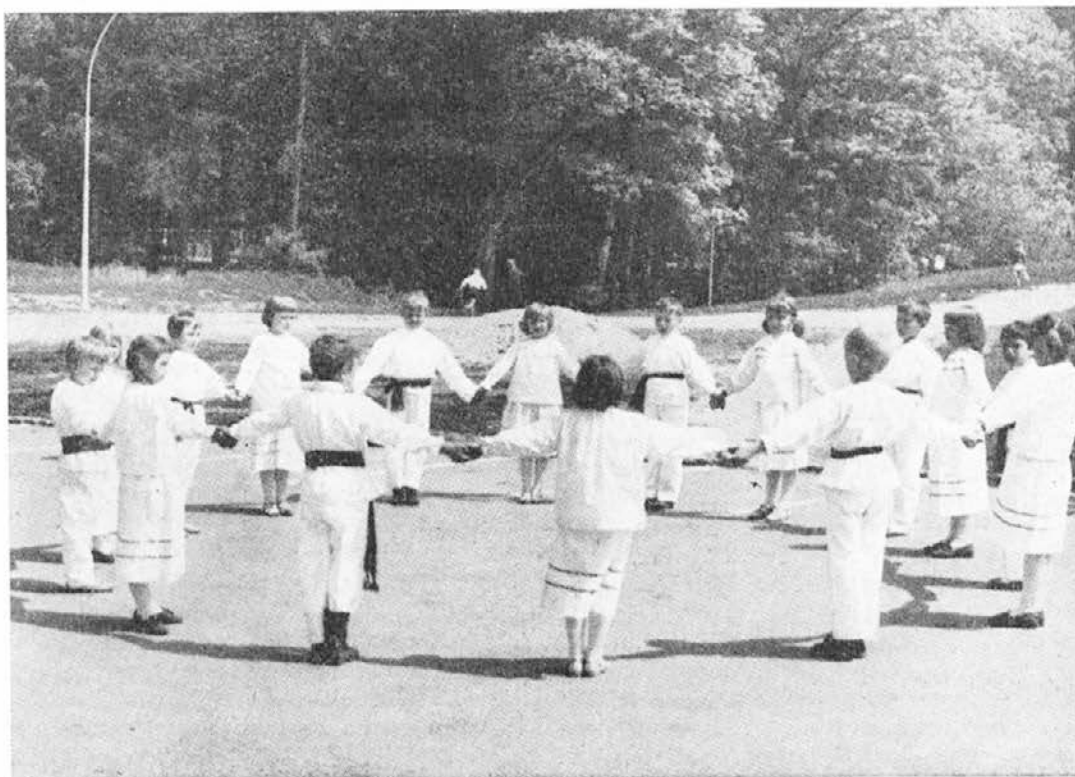
ŠSD ŠTALEKER

Najmlajše društvo je na mežiški osnovni šoli. Ni še dolgo, odkar je ta šola po dolgem času dobila dva telesnovzgojna učitelja, Nuško Roškarjevo in Jožeta Pan-

deva, ki kot mentorja pridno pomagata predsednici Metki Vevarjevi in drugim odbornikom, katere so izbrali iz vseh višjih razredov. Oskrbeli so si že svoj žig in hranilno knjižico, na štirih sestankih pa so se pogovarjali o svojem delu in sprejeli dva sklepa, da bodo organizirali čimveč medsebojnih tekmovanj in da bodo priredili samostojno telovadno akademijo. Oba sklepa so izvršili. Med seboj ali na občinskih tekmovanjih so tekmovali v atletiki, nogometu, košarki, rokometu, smučanju, sankanju, šahu, namiznem tenisu in v orodni telovadbi. V šahu, ki ga uspešno vodi Karel Potočnik, so se med pionirji usidrali celo čisto pod republiškim vrhom. Če smo že pri tekmovanjih, moramo povedati, da so člani šolskega športnega društva Štaleker iz mežiške osnovne šole med najboljšimi v naši občini v nogometu, smučanju, namiznem tenisu, šahu, rokometu in odbojki. Ne bo odveč podatek, da so na občinskem prvenstvu v rokometu zbrali enako število točk kot zmagovalna ekipa, kljub temu da nimajo rokometnega igrišča! To je dokaz, kaj vse se more, če se hoče!

Mežičani so bili po dolgem času veseli telovadne akademije, ki so jo pripravili člani ŠSD Štaleker. Akademija je uspela in z njo so gostovali tudi v Črni. Izkupiček s te akademije in članarina po 30 starih dinarjev na člana mesečno, ki pa ni v celoti pobrana, ker še nimajo izkaznic, so edini dohodki tega društva. Če ne bi pomagala šola, se ne bi mogli udeležiti nobenega tekmovanja.

Vsa ta dejavnost je plod dela v posameznih krožkih, ki redno delajo. Šahovski krožek, krožek za moderno gimnastiko, krožek za športne igre in ritmični krožek (vodja Mauhler Slavica) delajo dvakrat tedensko, namiznoteniški pa zaradi pomanjkanja prostora samo enkrat tedensko. Ob koncu šolskega leta so proglasili tudi najboljšega športnika. To je postal Mirko Rebuta, ki je dobil knjižno nagrado in diplomu.

Kolo

Mehka pot

In kako je z rekviziti? Zelo malo jih imajo in še ti so od TVD Partizana. Nujno bi potrebovali dvovišinsko bradljo, žoge, obroče, nizko gred, odzivno desko, blazine, švedsko omaro, drese... Potreb je še veliko in prav bi bilo, da bi se ta spisek postopoma zmanjševal.

Te vrstice imajo namen, da na kratko spregovorijo o najmlajšem šolskem društvu v naši občini, o delu, uspehih in težavah. Predvsem pa, da je tu in da dela. In da za to delo zasluži priznanje. Pa da bi rudnik mogoče le kupil kako gred, blazino (spisek je dolg), saj so v društvu vendar otroci rudarjev...

ŠŠD MLADOST

Na Prevaljah so bili prvi in tudi izkušeni imajo največ. Pisati o njih je hvaležno, saj je to res vzoren kolektiv, ki je Prevaljam razen nogometa in smučanja prinesel v vas tudi druge športe. Telesnovzgojna učiteljica Tanja Kopušarjeva, »gonilna sila«, je predsednica šolskega društva, v pomoč pa ji je še telesnovzgojni učitelj Jure Srnko in veččlanski odbor z energično in delavoljno tajnico Karmen Pristovnikovo na čelu.

Že pri ustanovitvi (lansko leto) so izvolili tak odbor, katerega jedro tvorijo učence in učenci 7. razredov, in to pravilno kadrovanje se jim bo v prihodnjem šolskem letu bogato obrestovalo. Tudi oni imajo svoj žig in računsko knjižico, na šestih sestankih odbora pa so obravnavali različna vprašanja, od kadrovske, organizacijske, do tekmovalne. Izkaznic tudi oni nimajo, zato menijo, da bi znesek pobrane članarine 40 starih tisočakov bil lahko večji, če bi jih imeli. Pri njih znaša članarina 50 starih dinarjev mesečno na učenca in od te članarine se seveda ne da živeti. Nekaj sredstev so dobili od ObZTK, nekaj pa so si »prislužili« z dobrimi rezultati na tekmovanjih.

Največ izdatkov imajo s prevozi. Lanskega jesenskega kroša v Mežici so se udeležili z več kot 100 tekmovalci! To pa seveda stane. Kje pa je še denar za na-

miznoteniške žogice, tarče, drese... (tudi tu je spisek dolg). Kljub temu so lahko le srečnejši od svojih vrstnikov v Mežici, saj imajo res lepo in moderno opremljeno telovadnico.

Pa še pogledjmo, kaj so dosegli na športnem področju. Res so bili aktivni, zato bo spisek tekmovalcev in boljših rezultatov dolg, vendar so si zaslužili, da ga vsaj v grobih obrisih prikažemo bralcem našega Koroškega fužinarja.

Lansko jesen so bili pionirski nogometni prvaki naše občine, letos na pomlad pa so bili tretji. Poleg občinskega tekmovalstva so organizirali tudi medrazredno nogometno prvenstvo, ki pa se bo v jeseni še nadaljevalo in tako sedaj še ne moremo objaviti končnih rezultatov.

V rokometu tekmujejo z ekipami pionirjev in pionirk. Na občinskem prvenstvu za pionirke so zasedli kar 1. in 2. mesto, pri pionirjih pa 2. in 5. Vendar je tudi pionirjem za las ušla najvišja lovorika, saj jih je na 2. mesto spravila šele slabša razlika v zadetkih!

Ekipe pionirk je tudi v odbojki postala občinski prvak, druga ekipa pa se je usidrila na tretjem mestu. Fantje so bili odlični drugi izmed šest ekip, ki so se potegovali za najboljša mesta v naši občini.

Taki rezultati res ne pridejo čez noč, ali pa takrat, če vsi čakajo križem rok. Pa še to! Ali lahko na Prevaljah govorimo o kakšni tradiciji v odbojki ali v rokometu? Mladi rod prihaja, in to moramo pozdraviti!

Kraljica športa — atletika — v naši dolini nima tradicije in tu je povsod najtežje. Vendar velja ugotoviti, da prav šolska športna društva uspešno orjejo ledino in da se že lahko pohvalimo z več dobro obiskanimi atletskimi prireditvami in z dokaj solidnimi rezultati. Ostanimo kar pri ŠŠD Mladost in pogledjmo, kaj so dosegli na tem področju.

Že prej smo zapisali, da jih je bilo na jesenskem krosu v Mežici največ. Omembe vredno pa ni samo to. Bili so tudi med najboljšimi, za občinske razmere so dosegli odlične rezultate. Pri mlajših pionirkah na 400 metrov so pobrali kar 1. in 2. mesto, pri starejših pionirkah je bila njihova najboljša tekmovalka 5., pri mladinkah na 800 metrov je šla zmaga zopet na Prevalje! Fantje niso bili nič slabši. Pri mlajših pionirjih na 600 metrov sta bila 1. in 2. učenca, poleg katerih je pisalo ŠŠD Mladost in tudi pri starejših pionirjih na 800 metrov so imeli najboljšega tekmovalca. Ja, na tem tekmovanju je bilo zares slavje za šolsko športno društvo s Prevalj, saj so poleg posameznih odličnih mest zmagali tudi pri pionirjih ekipno.

Na spomladanskem občinskem krosu, ki so ga sami organizirali na Prevaljah, sicer teh rezultatov niso v celoti pokosili, vendar pa so tudi tu dokazali, da upravičeno štejejo med najboljše mlajše atlete v naši občini.

Še na drugih atletskih tekmovanjih so sodelovali. V izbirnem tekmovanju za najhitrejšo pionirko in pionirja vseh občin koroške regije so dosegli tretje mesto v obeh disciplinah. Udeležili so se tudi tekmovalstva za atletski šolski pokal, kjer so zmagali pri pionirkah na 60 metrov in v

štafeti 4×60 metrov za pionirje ter dosegli več 2. in 3. mest.

V zimskih športih so bili manj uspešni v alpskem smučanju, tekih in skokih od svojih vrstnikov iz drugih krajev naše doline, kar je glede na naravne pogoje razumljivo, so pa zato v sankanju daleč pred drugimi v naši občini.

Poleg občinskih prvenstev so tekmovali tudi za pokal, kjer so bili pionirji ekipno tretji, in na šolskih tekmovanjih, ki so bila zelo množična.

Tudi v šahu, streljanju in namiznem tenisu tekmujejo, vendar so to panoge, ki še niso prav zaživele in bi bilo prav, da bi tako kot pri namiznem tenisu dobili strokovno pomoč tudi za streljanje. Kaj, ko pa so Prevalje edini večji kraj v naši dolini, ki nima svojega strelskega društva! Pa koliko besed je bilo že izgovorjenih in napisanih o elementarni prvini narodne obrambe.

Naštevanja dejavnosti še ni konec. Tu so še vztrajnostni pohodi in šolske športne prireditve v vseh panogah. Zanimivo je, da je na internem krosu zmagal 7. a razred zato, ker je imel največ udeležencev (89,7 odstotka). In še nekaj je važno. Za vsa tekmovanja (ni jih bilo malo in naj nam oprostijo, ker smo omenili samo nekatera in samo najvidnejše uspehe) so se pripravljali izven rednega pouka, sicer skozi vse leto, ampak določen čas pred posameznim tekmovanjem. Torej na nobeno tekmovanje niso šli nepripravljene in prav tu je potrebno iskati osnovo za uspehe in široko telesnovzgojno dejavnost.

Rezultati pa niso vse! Sami pravijo, da je veliko pomembnejše, da se je vseh športnih prireditev udeležilo veliko število učencev in da so jim te prireditve krepile voljo in telo.

Zapisati moramo tudi to, da je dober športnik lahko tudi dober učenec. To so dokazali na šoli Franja Goloba. Najboljša športnika Marjeta Preglav in najboljši športnik Đemal Niko sta tudi v razredu med najboljšimi.

Na Prevaljah se poraja nov rod športnikov predvsem po zaslugi ŠŠD Mladost. Prvi osmošolci so že odšli. Kamorkoli bodo prišli, naj nadaljujejo s svojim delom, če pa bodo ostali na Prevaljah, naj jih čimprej pritegne TVŠD Korotan, ki bo moral začeti misliti tudi na druge panoge, ne samo na tiste, ki jih sedaj ima.

ŠŠD GIMNAZIJA

Od novembra lani šele imajo svoje šolsko društvo na gimnaziji in že moramo govoriti o tem zares dobrem kolektivu z vsem spoštovanjem. Kljub temu da pogoj dela niso najboljši, saj je veliko dijakov doma izven Raven, to ne vpliva na njihovo dejavnost. Najprej moramo seveda povedati, da so že v prvem letu delovanja dosegli izreden uspeh in se med 53. športnimi društvi šol II. stopnje v Sloveniji uvrstili na odlično 7. mesto. Za ta uspeh res iskrena čestitka!

Ker vsi vemo, da uspehi ne pridejo čez noč, pogledjmo njihovo kratko, a uspešno delovno pot, ki so jo prehodili do sedaj.

ŠŠD gimnazije Ravne ima svoj upravni odbor, ki ga vodi predsednik Zoran Jančko, mentor pa je neumorni in izredno prizadevni profesor telesne vzgoje Janko

Kotnik. Poleg tega odbora so določili tudi posamezne dijake za vodje športnih panog, ki jih gojijo v okviru svojega društva. To so košarka, rokomet, plavanje, streljanje, odbojka, nogomet, smučanje, namizni tenis, orodna telovadba, šah in atletika. Poleg teh vodij imajo še referente v vseh razredih, ki odgovarjajo za pravočasno obveščanje o vseh športnih dogodkih. Razumljivo je, da pri delu pomaga tudi telesnovzgojna učiteljica Jožica Filipančičeva.

Uspešno delujejo krožki košarke, plavanja, nogometa, šaha, streljanja, orodne telovadbe, atletike in odbojke, ki enkrat, dvakrat pa tudi trikrat tedensko potekajo po točno določenem urniku. Če se lahko za dobo pred ustanovitvijo šolskega športnega društva reče, da je bila izvenšolska telesna vzgoja sicer prisotna v manjšem obsegu in bolj slučajna, trdijo sedaj na gimnaziji, da je ta vzgoja sedaj zajela veliko večjo širino in da je organizirana. To pa je že veliko in hvale vredno!

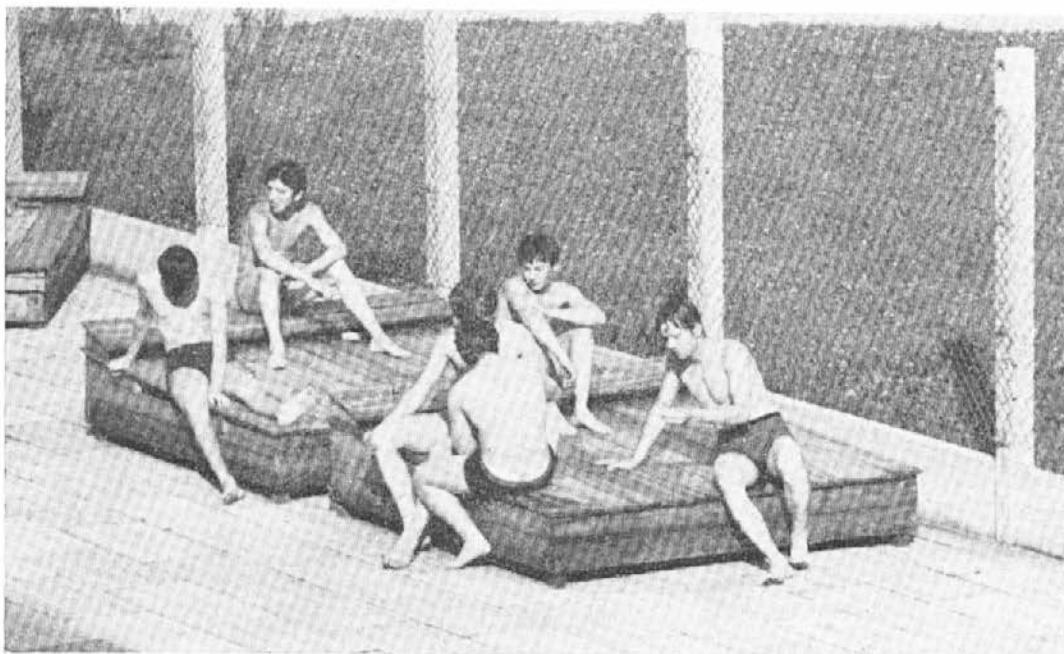
Odbor je imel do sedaj devet rednih sestankov, veliko pa se zmenijo kar na hodniku in delo teče naprej. Na sejah odbora so največ razpravljali o vadbi, saj bi radi prav vse dijake vključili v izvenšolsko telesno vzgojo, o programih dela, napakah in uspehih in seveda o finančnih sredstvih. Od ustanovitve do danes so dobili nekaj sredstev od šole, nekaj pa od ObZTK. Tudi sami niso držali križem rok. Poleg nekaj »prisluženih« denarnih nagrad na raznih občinskih tekmovanjih so zelo uspešni tudi pri pobiranju članarine, ki znaša 50 starih dinarjev mesečno. Do konca leta so pobrali 97 odstotkov članarine, pravijo pa, da bo v prihodnje še boljše. Seveda imajo tudi svoj žig in knjižico, tajnica ureja vso administracijo, na žalost pa mora vse to nositi domov, ker še nimajo svoje omare. Tudi dresov nimajo, ki si jih najbolj želijo, pa vsaj tri zračne puške.

Po pogledjmo še, koliko tekmovanj so imeli in kakšne uspehe so dosegli. (Seveda ne bomo mogli nanizati vseh, saj jih je bilo skupno kar 31!)

V štafetnem teku okrog Raven so bili prvi, v rokometu in odbojki so premagali ŠSD IC, v košarki so enkrat zmagali, enkrat pa izgubili s KKŠ, udeležili so se krosa v Mežici, na Prevaljah in na Muti in povsod zmagali. Organizirali so medrazredna tekmovanja v košarki, plavanju, streljanju, sankanju, smučanju, nogometu in rokometu ter se udeležili vseh občinskih prvenstev, ki jih je razpisala ObZTK in razen v odbojki, kjer so dosegli 2. mesto, povsod zmagali. Tudi s profesorji so se pomerili. V malem nogometu so jih premagali s 3 : 1, v odbojki pa 3 : 2.

Člani ŠSD Gimnazija pa niso tekmovali samo z društvi v naši dolini. V Pamečah in Slovenj Gradcu so zmagali na smučarskem tekmovanju, sodelovali so v teku »po poteh partizanske Ljubljane« kjer so bile mladinke trinajste, mladinci pa peti in se z nekaterimi močnimi srednješolskimi kolektivi pomerili kar v več panogah.

Prvo tako tekmovanje je bilo s ŠSD »Tehnik« tehnične srednje šole v Mariboru. V šahu so jih premagali z rezultatom 3 : 1, v odbojki (mladinci) 3 : 2, v košarki pa izgubili z rezultatom 40 : 86.

Na soncu

Druga »žrtev« so bili dijaki in dijakinje ŠSD »Olympija« I. gimnazije iz Maribora. V šahu so jih naši premagali 3 : 0, v odbojki (mladinci) 3 : 0, mladinke 2 : 0, le v košarki so bili naši slabši in izgubili s 35 : 77.

S šolskim športnim društvom gimnazije iz Brežic si je ŠSD gimnazije Ravne kljub oddaljenosti najbolj blizu. Z njimi so tekmovali na Ravnah in v Brežicah in oba kolektiva si želita, da bi športna tekmovanja postala tradicionalna. Doma so naši v namiznem tenisu zmagali visoko pri dijaki in dijakinjah, dijaki še v odbojki, plavanju in košarki (!), le plavalke so morale kloniti pred nasprotnicami iz Brežic.

V Brežicah je bilo na sporedu še več panog. ŠSD gimnazije Ravne je izšlo kot zmagovalec pri namiznem tenisu pri dijakinjah in dijakih, v odbojki pri dijakinjah, medtem ko so morali priznati premoč tekmecev iz Brežic v malem nogometu, rokometu in košarki (dijaki) in v plavanju (dijakinje) medtem ko so se plavalke razšle z neodločenim rezultatom.

Ko smo že pri plavanju, ne smemo mimo domače prireditve oziroma troboja med tremi šolskimi športnimi društvi na Ravnah. Rezultati: 1. ŠSD gimnazija 1022 točk, 2. PPS Pionir (OŠ Ravne) 634 točk in 3. ŠSD ŠC 380 točk.

In še dve prireditvi in dve veliki zmagi. Po zmagi na občinskem šahovskem prvenstvu so imeli pravico nastopiti na srednješolskem šahovskem prvenstvu SRS v Ljubljani. Po ogorčeni borbi so si v zadnjem kolu priborili 1. mesto in tako postali srednješolski šahovski prvaki Slovenije! Tudi s tega mesta iskrene čestitke!

To bi bil kratek in skromen prikaz dela enega izmed najboljših šolskih športnih društev v Sloveniji. Kaj moremo drugega, kot da jim zaželimo še veliko takih in podobnih uspehov pri njihovem delu in da jim za vse storjeno res iskreno čestitamo! Samo tako naprej!

Predstavili smo vam tri šolska športna društva. Iz vsakega kraja po eno (Črna ga še nima, a čas bi že bil, da bi ga tudi ustanovili). Vendar s tem seznama šolskih športnih društev še nismo izčrpali. Na

Ravnah sta še dve, na osnovni šoli dela ŠSD Pionir, in tudi na ŠC ga imajo. Ti dve društvi pa vam bomo predstavili v naslednjem Koroškem fužinarju.

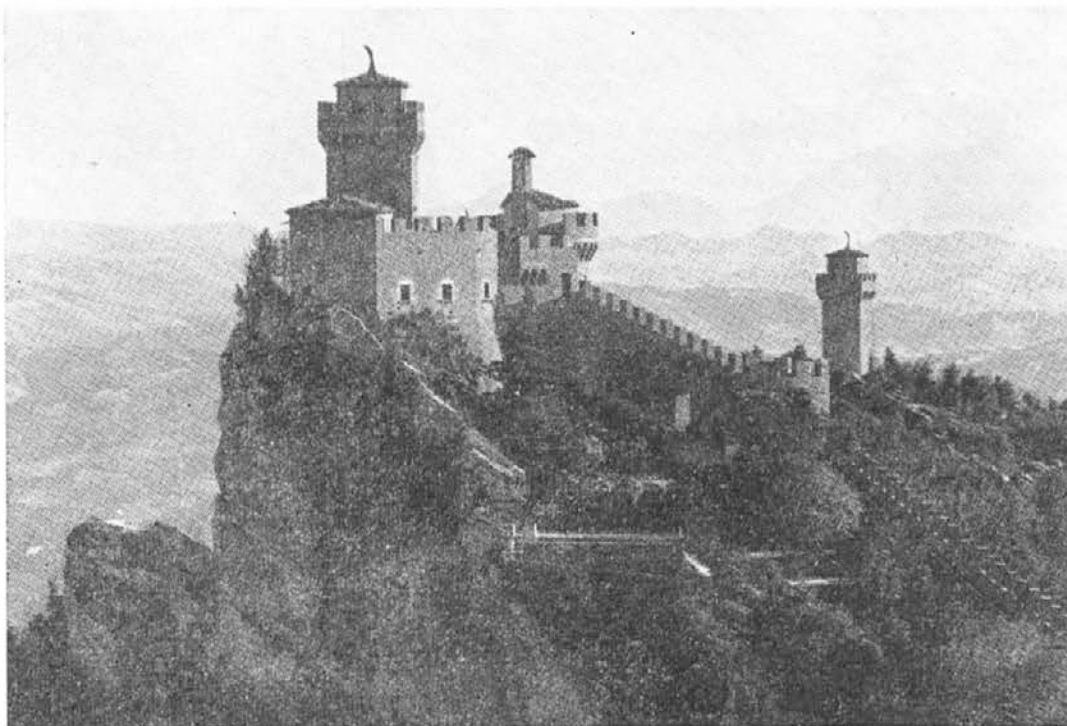
Ta pregled ne bi bil popoln, če ne bi napisali tudi tega, da je dejavnost vseh šolskih športnih društev v naši dolini popolnoma opravičila njihov obstoj in da moramo vsi, ki nam je telesna vzgoja blizu, pomagati, da vsa društva krepko stopijo na svoje noge. Najbrž bi bil pravi greh, če bi jih sedaj pustili same.

V resoluciji zvezne skupščine o telesni kulturi namreč tudi piše: »Vse samoupravne organizacije, izobraževalne skupnosti, šolski centri in delavske univerze, telesno-kulturne organizacije in krajevne skupnosti naj pomagajo šolam, da to nalogo izpolnijo...« in »posebnega pomena je, da zagotovi izobraževalna skupnost šolam in drugim izobraževalnim zavodom materialne pogoje in kadre za uresničevanje sodobnih programov telesne vzgoje.« In ker so citati danes zelo v modi (ko bi se le tudi uresničevali), je prav, da iz dokumentacijskega gradiva o problemih šolske telesne vzgoje in ukrepah za njihovo reševanje v novih družbeno ekonomskih razmerah posredujemo tudi to: »Šolska društva za telesno kulturo morajo postati ena izmed organizacijskih oblik v enotnem procesu telesne vzgoje. Zato mora šola posvečati tem društvom prav toliko pozornosti kot obveznemu pouku. Delo v šolskem društvu je za učence prostovoljno, postati pa mora obvezno za šolo in učitelja telesne vzgoje. V prihodnje bi moral vsak učitelj telesne vzgoje vsaj četrtno vseh učnih ur, ki jih ima na teden, preživeti v šolskem telesnovzgojnem društvu. Seveda bi morali tudi delo v šolskem društvu nagrajevati kot drugo učnovzgojno delo.«

Pa razmislimo, če je pri nas res tako?

Da ne bo pomote in bo kdo mislil, da ObZTK ne pomaga ali ne bo več pomagala ŠSD, češ pomagala jim je na svet (če že ne, da je kriva ker sploh živijo), sedaj pa jim išče drugega očeta. Ne! ObZTK je v prvi vrsti za množično telesno kulturo in ve, da je mogoče množično vključevanje pionirjev in mladincev le v njihovi delov-

ITALIJA, ITALIJA...

San Marino — republika turistov

Veselim se potovanj, hkrati pa se težko odpravljam na pot. So pomisleki, ki hladno kapljajo na navdušenje. Pri tem potovanju je bil največji pomislek ta, da se v enem tednu pač ne da spoznati Italije, četudi jo prepotuješ od severa do juga. Že pred potovanjem sem mislil, to bo eno samo beganje iz kraja v kraj, od znamenitosti do znamenitosti. Kaj moreš imeti od Italije, če jo spoznaš le skozi okno drvečega avtobusa? In pri skupinskem potovanju si povrhu vsega skoroda prisiljen po skupinsko misliti, gledati, tekati, sestiti, obedovati, vstajati, se pogovarjati. Toda v današnjem času si že težko privoščiš drugačno pot. In se tolažiš, vendarle bo nekaj znamenitosti, ki si jih boš natančneje ogledal in si jih bolj zapomnil kot druge. Da boš tudi pri skupinskem potovanju utrgal zase spomin, ki bo bolj tvoj kot od vseh. Morebiti bo to Michelangelova Pieta ali pa morebiti San Michele, ki si ga doslej poznal le iz knjige. In če si torej s takega »hitrostnega potovanja« prinesel domov vsaj to, si se počutil zadovoljnega, se ti je zdelo, da se je bilo le vredno odpraviti na pot. Ob drugem potovanju pa boš morebiti ugrabil zase spomin na Michelangelove skulpture v Medičejski kapeli ali Botticellijevo podobo Rojstvo Venere v galeriji Uffizi v Firencah.

Ko smo v Ljubljani zasedli sedeže v avtobusu, smo si bili še tujci, prvič smo se skupaj odpravili na potovanje. Bilo nas je le nekaj znancev, domačih, Korošcev. S potovanjem pa si počasi postajamo znanci, ne da bi posebej odkrivali drug drugemu svojo dušo. Svojega sopotnika spoznavam tudi po tem, kako sedi na svojem sedežu, kako se zanima za pokrajino, po kateri potujemo, kako reagira na šale, ki jih pripoveduje vodič, kako malica, kaj misli o vinu in ženah, kako se obnaša v hotelu, ko začne vodič razdeljevati sobe.

Poti do Benetk ne bi posebej popisoval. Potovanje je bilo v dneh ob prvem maju in je na severu komajda začelo zeleneti. Vodič nas je tolažil: »Boste videli, bolj bomo šli

ni sredini, na šoli, v njihovem športnem društvu. A nihče naj ne pozabi, da ObZTK režejo drugi kruh, in če bo v bodoče rezina debelejša, bodo tudi šolska športna društva deležna večje gmotne pomoči!

Za svoje delo in uspehe si jo prav gotovo pošteno zaslužijo.

Jože Šater

proti jugu, več bo cvetja...« Preprosto (ne)duhovita tolažba. Avtobus drvi po nižini ob reki Pad, ki je daleč navzgor plovna. Pšenica je v svoji rasti že mesec dni pred našo. Ob cesti lahko šteješ bencinske črpalke, veliko število na levi in na desni, ne moreš verjeti, da je tolikšna žejna avtomobilov. Esso, Shell, Agip, Mobil itd. Pritegnejo te veliki nasadi topolov, videti so kot prozorne zelene pahljave, ki jih je človeška roka zataknila v zemljo, da bi vabile sonce. Sploh je zemlja na obeh straneh ceste zelo lepo obdelana. Nenadoma ti vzbudijo pozornost sprevodi avtomobilov, ki so tako založeni s cvetjem, od streh do koles, ko da cvetličarne prirejajo pomladansko potujočo razstavo cvetja. Potem se šele zavemo, gledamo poročne sprevode. S cvetjem so se torej obložili mladi pari. Naj jim bo tudi življenje posuto s cvetjem, jim na tihem zaželimo. Dobro, da v takih trenutkih le malokdo pomisli, da cvetje nekega dne tudi ovne. Človek živi za trenutek sedanosti, in v tem je večkrat tudi rešitev.

Za nami je Ferrari. Ravenna. Rimini.

Rimini, kdo vsaj po imenu ne pozna tega letoviškega mesta? Razvpit je z reklamami in po raznih filmih, ki smo jih gledali. V resnici pa nič posebnega, tako da si skoro razočaran. Pomisliš, da si že videl lepše letoviške kraje, kar blizu, ob naši jadranski obali. Toda svetu vlada reklama. Bulvarski časniki se razpišejo o tem, kaj je doživela v Riminiju ta ali ona filmska igralka ali pa o kakšni romanci modnega popevkarja. Tako bo na primer tudi naše letovišče Sv. Štefan šele zdaj prišlo v svet, saj sta ga pred nedavnim obiskala Carlo Ponti in Sofija Loren. Šele ta dva sta odkrila svetu pravo vrednost Sv. Štefana in Črne gore. Res je, da so v Riminiju tudi številni ostanki iz rimske zgodovine (Tiberijev most, Avgustov slavolok itd.), a to si turisti ogledamo le mimogrede. V drugi svetovni vojni je bilo mesto kar precej porušeno. Bilo je zadnja postaja ob znani stari cesti Via Flaminia, ki je vodila čez Apenine. V Riminiju smo prenočili v penzionu z značilnim imenom Maria Serena.

Prej pa smo se zapeljali še do San Marina. Iz Riminija smukneš po lepi cesti 24 km proti jugozahodu. Soferji so veseli, ker je to edina avto cesta v Italiji, na kateri ni treba plačati cestnine. San Marino si je res vredno ogledati. Ne doživiš takega razočaranja, kot je razvpit. Hrib Monte Titano, na katerem je mesto San Marino (ki je hkrati tudi ime za najstarejšo in najmanjšo republiko na svetu), je pravzaprav visok komaj 726 m. Cesta je vse do vrha lepo speljana, sicer pa, saj

težko najdeš v Italiji cesto, ki ne bi bila lepo speljana. Jih bomo kdaj dohiteli? Enkrat je sprehod po strmih ulicah mesta, ki so hkrati ena sama vrsta trgovnic s spominki. Ne moreš verjeti, da bi turisti res lahko vse to odnesli na vse strani sveta. A najbrž spominkarji ne trgujejo slabo. In turistov je veliko. Sedli smo pred tako sanmarinsko gostilnico in si naročili brezalkoholno pijačo, čeprav si je v Italiji ceneje naročiti vina. V opoldanski vročini pa si le zaželiš nekaj, kar bi te odžejalo. Toda to je le varljivo upanje. In potem opazuješ mednarodni vrvež, ki se brez prestanka pretaka po teh ozkih ulicah. Nepotešljiva je človekova želja, da bi v svojem kratkem življenju videl kar največ lepote. Pravijo, da pridejo v San Marino najbolj na svoj račun filatelisti in numizmatiki. Obremenjeni z diagonalami domače ureditve preišljujemo, kako je urejena ta najmanjša republika. Zakonodajna oblast ima veliki svet (60 članov), izvršna oblast pa opravljata dva kapitana regenta, ki ju izvolijo za šest mesecev. Kapitanska funkcija je častna, pri nas pa že v občinskem merilu ne moremo delati brez profesionalcev... Seveda je republika večkrat v zgodovini preživljala težke čase, vendar se je iz različnih vzrokov ohranila prav do danes. Leta 1849 je na primer Avstrija zagrozila, da bo vdrla v San Marino, ker se je tja zatekel Garibaldi. Njeno neodvisnost (sicer več ali manj navidezno) sta priznala tudi veliki osvajalec Napoleon in manj veliki Mussolini. Pravi Slovenec pa seveda ne more prej zapustiti San Marina, dokler ne poskusi njihova dobra vina. Poleg turizma prinaša prav vno Sanmarincem največ denarja v državno blagajno.

Drugi dan smo najprej pripotovali do Pesara. Mesto je bilo nekoč važna postojanka ob cesti Via Flaminia. Danes se razvija v letoviški kraj; ima 5 km dolgo plažo z mivko (plitva daleč v morje). A za vse to smo zvedeli samo mimogrede, skozi mikrofon vodiča, plaže torej nismo preizkusili. Tudi znanega muzeja majolik si nismo ogledali. Pa kdaj drugič. Saj vendar ne moreš videti vsega na prvi poti.

Malo pred Fano smo zavili v Apenine. Gorovje se vleče čez ves italijanski polotok v dolžini 1450 km. Peljemo se po soteski Burano do prelaza Furlo (750 m). Vožnja ni pusta, bil sem prijetno presenečen, ko sem odkril, kako so Apenine lepo pogozdili, ob vznožju raste trta, srečuješ se s pravimi zelenimi pasovi. Cesta je spet in spet lepa.

Pri mestu Foligno smo se odcepili na Assisi. Zagledaš ga že od daleč. Veliki samostan in cerkev. Vse je zgrajeno v spomin in čast sv. Frančišku Asiškemu, ki se je rodil prav tu bogatemu trgovcu; po lahkomišelnem življenju pa se je povsem posvetil ubogim in bolnim in je umrl v revščini in samoodpovedi. Zdaj pa nad njegovim truplom, ki se je odevalo v raševino, v spomin njegovi svetniški duši, stoji visoka, bogata cerkev, ki privablja ljudi v vsega sveta. Kljub impozantnosti, prelepim mozaikom, ki krasijo stene in prikazujejo življenje sv. Frančiška, je še čutiti duhovno skromnost, ki je nisem več našel v nekaterih velikih rimskih cerkvah. Morebiti tudi zato, ker je zgrajena v gotskem slogu, ki mi je najbolj blizu. Zanimivo je, da gre tu pravzaprav za dvojno cerkev, spodnja je manjša in temnejša, zgornja, gotska, se dviga nad manjšo, nad grobom sv. Frančiška. V obeh pa so freske Giotta in njegovih učencev. In spet poroka. Ob grobu sv. Frančiška. Mislim, da sta bila nevesta in ženin iz bogate italijanske rodbine. Pripeljali so se v limuzinah. Drobna bela deklica je nosila dolgo nevestino vlečko. Amater je vse snemal na filmski trak. Potem so posedli na klopi globoko v spodnji cerkvi pred grobom sv. Frančiška. Frančiškani so že prej postavili naokrog polno belih nageljnov. Tih so se oglasile orgle. Duhovnik je spregovoril. Amater je snemal na magnetofonski trak. Ženin in nevesta sta pokleknila, elegantno oblečene dame so poiskale elegantne bele robčke in si kdaj pa kdaj obrisale elegantne solze. Kaj gre res za povratek k izviru ljudske pobožnosti in k Frančiškovi skromnosti, njegovi veliki ljubezni do sv. Klare ki ju je pozneje vezala le še sorodnost duš, spoštovanje drug drugega, skupna misel na Trpečega, ali gre le za snobistično obnašanje, za poročni spektakel, spek-

Anacapri — Capri — jug našega potovanja

takli pa so Italijanom na moč pri srcu... Od samostana je lep razgled daleč naokrog, najbliže pa stoji mogočna renesančna cerkev **Santa Maria degli Angeli**, meni pa je bila bolj všeč skromna molilnica sv. Porcijunkule v gotskem slogu, ki stoji v tej veliki cerkvi. Torej cerkev v cerkvi.

Spet se povrnemo na cesto proti Rimu, a peljali se bomo mimo Rima. Rim je v načrtu nazajgrede. Drvimo mimo mest Terni, Narni, Frascati. Postoj, **Frascati!** 20 km od Rima, z lepimi, enkratnimi vinogradi (Slovenci, pozor, znano vino frascati!) in oljčnimi nasadi. Ze blizu Neaplja še nekaj pogledov na vzpetino **Montecassino**, samostan, v katerem je bil rojen benediktinski red. Spominjamo se ga iz druge svetovne vojne, ko je bil od oktobra 1943 do maja 1944 glavna trdnjava nemške fronte (da zavezniki niso mogli tako hitro do Rima) in je bil skoro docela razdejan. Toda čas vse zbrše. Montecassino je dobro obnovljen.

Pred Neapljem (še 33 km) je znano mesto **Kapua**, zgrajeno na nekdanjem antičnem mestu. Mesto Kapua (Capua) je bilo pomembna postaja v življenju slavnega vojskovodje Hanibala. O Hanibalu so me v šoli kot dijaka kar veliko poučili. Seveda mi je ostal najbolj v spominu njegov pohod čez Alpe. Toda prave podobe o njem vseeno nisem imel, najbrž nobeni razlagi nisem dosti verjel. In danes še bolj zares vem, da življenjepisci lahko napišejo povsem različne verzije o znanih zgodovinskih osebnostih. Prav v Kapui pa sem znova razmišljal o Hanibalu. Obide te občutek, ko da si zašel na vroča tla zgodovine. Brez težav odmisliš stoletja. Pred sabo zagledaš Hanibala z veliko vojsko. Pred odhodom sem prebral o njem: »Prav človeške poteze nam ga (Hanibala) nekam približajo in pokažejo v drugačni luči, kot smo je vajeni na temelju suhih šolskih podatkov... Na koncu se izkaže, da je bil ta strateški genij pravzaprav v bistvu nasprotnik vojne, človeško pa topel, izobražen in celo domiselno šaljiv...« (H. Lamb, Hanibal sam proti Rimu). Naj iz te knjige izberem še nekaj stavkov, ki govorijo o Kapui in življenju v času, ko se je tu zadrževal Hanibal (216. pr. n. št.). Proti zahodu stoji nad Kapuo gol hrib, imenovan Tifata. Tu je Hanibal dal postaviti svoj šotor in glavni stan svoje vojske, ki so ga stražili afriški ščitonosi. Sklenil je nastopiti v Kapui kot gost... Čeprav je v resnici njegova vojska mesto zasedla, je ukazal vojakom vseh enot, naj z denarjem plačajo vse, kar so pojedli in popili, pa tudi ženske in spominke. (Torej že takrat spominki!) V svojih pasovih so imeli obilo srebrnikov rimskega in španskega kova... S Tifate je lahko imel pregled čez večji del ljubke Kampanjske ravnine, ki

se razteza od svetega Sorentskega predgorja mimo pepelnato sivega vrha kadečega se Vezuva in malega ribiškega mesta Pompejev, kjer so starejši ljudje dolbli amulete iz rdečih koral. Prav ta sivi pepel z Vezuva, ki mu je deževje dalo rodovitnost, je oplodil obrežno prst, da je rodila najzlahtnejše grozdje in smokve... Kartazanskega osvajalca je zavaljal pogled na kmete, ki so sejali ozimno pšenico; kampanjska zemlja je namreč dajala najmanj dve žetvi na leto.

Prav ko sem razmišljal o tem vojskovodju, o njegovi osebnosti, vlogi v zgodovini, o njegovem koncu, smo zaslišali napovedovalca radia Ljubljana (časnikov nismo brali že tri dni), kako je govoril o izidu referendumu v Franciji... Charles de Gaulle je odstopil... Veliki vojskovodja, zgodovinska osebnost, konec obdobja.

Pozno zvečer je že bilo, ko smo se pripeljali v predmestje **NEAPLJA**. Sprva nisem verjel vodiču, ko je napovedal, da smo v Neaplju, vendar prej kot v eni uri ne bomo prispeli do hotela. V eni uri, saj to je nemogoče. V eni uri lahko prevozi avtobus vsaj 70 km. In res nismo prišli prej. Voziti po Neaplju je prava

šoferska čarovnija. Pomikaš se po polzevo v petih ali šestih kolonah, če je ulica vsaj nekoliko širša. Semaforov je bolj malo, velja, kdo ima bolj trdne živce in pločevino in močnejšo trobljo; tako je torej mravljišče dvajsetega stoletja... A kako bo v enaindvajsetem? Bo spet pešec najhitrejši? Manjši avtomobili se pač laže prerinejo dalje, zato ni čudno, če je na ulicah največ fiatov 500. Toliko umazanje po ulicah še nisem videl, pa vseeno pravijo, da velja Neapelj še za najčistejše južnoitalijansko mesto. Čeprav hotelske sobe niso najboljše, postelje bolj trde, vseeno kot Hanibalova vojska po pohodu utrujeni zaspimo.

Naslednji večer smo se znova vozili po Neaplju. Ob desetih zvečer promet ni še prav nič ponehal. Mnoge prodajalne so še zmerom odprte. Vrvež ljudi in avtomobilov, na tisoče usod ljudi in luči. Seveda, saj to je vendar tretje največje mesto v Italiji. Veliko pristanišče. Tritisetoletna zgodovina. In kako si more mimobežeči turist ogledati vse njegove znamenitosti? Povzpeli smo se do samostana Sv. Martina, z vzpetine je res enkrat pogled na morje luči milijonskega mesta. Nekdo v skupini izreče: »Videti Neapelj in umreti!« Sentimentalni vzdih, ki se brž razširi od turista do turista. A zdaj imamo že nove vzdih: »Videti luči Zemlje iz satelita in umreti!«

Iz Neaplja smo se odpravili na enodnevni izlet na Capri. Izlet sem po potovanju uvrstil med tisto, kar je še najbolj izpolnilo moja pričakovanja. Morebiti zaradi San Michela. Capri bi kljub vsej lepoti in legi ne bil danes to, kar je, če bi sem ne zašel Axel Munthe. Ko smo se v neapeljskem pristanišču vkrcali na ladjo za Capri, je bila v pristanišču zasidrana ena najlepših potniških ladij na svetu **MICHELANGELO**. Kar ne moreš odtrgati pogleda od nje. In ko se nato oddaljuješ od nje, kljub svoji velikosti postaja vse manjša, nazadnje ni večja kot čoln, in velikanski žerjavi v pristanišču so samo še igračke, ki jih doma sin sestavlja iz mehanotehne.

Voznja na Capri je nepozabna. Beseda »nepozabna« v tem primeru res ne diši po obrabljenosti. Pomagalo nam je še lepo, sončno vreme. Koliko stoletij pred nami se je na Capri vozil cesar Tiberij, ki si je na otoku zgradil svoje letovišče. Pravijo, na otoku uspeva 850 različnih rastlin. A najprej se ustavimo v pristanišču Sorrenta. V ušesih mi zabrne napev neke popevke. Vrni se v Sorrento, se mi zdi. Komaj se zaustavimo, že stopi na ladjo trgovčič, ki prodaja značilne ropotuljice, s katerimi je menda slavni zdravnik in pisatelj Munthe preganjal ptice, da ne bi posele v vinograde, kjer so jim nastavili pasti. Glej, dragi Munthe, kaj vse prodajajo v tvoj spomin in na tvoj račun. Sploh znajo mojstrsko prazniti žepe. Kamorkoli se obr-

Tišina

Piazza Navone, vodnjak, obelisk, sv. Neža

neš, je vsaj cento lire, cento lire, cento lire, signorina, signore. Na ladjo pride tudi menih in se sprehaja med turisti s puščico v roki, turist, kjer že si, ne pozabi na tiste, ki zdaj ne morejo biti tu.

Capri. Zapeljali smo se z žičnico na vrh, nato pa smo se odpravili peš do parka s pogledom na morje. Dolga, ozka ulica, na obeh straneh vse v cvetju, pa trgovinice s spominki, penzioni in naposled park, sprehod, vreden večkratne ponovitve. Tu še slab fotograf ne more zgrešiti dobrega motiva. Nato smo se zrinili v minibus in po vratolomni vožnji prispeli na **Anacapri** in nato peš do vile **San Michele**. Pisatelj Munthe, težko ga bo še kdo prekosil, je tu resnično poznal vsak kamen, izkopanino, cvetico, koticček, pot, drevo, ptice, človeka, nebo, morje. Kaj vse je moral doživeti, preden je tu lahko ustvaril **PTIČJE SVETIŠČE...** »Ptice! Ptice! Koliko srečnejše bi bilo moje življenje na prelepem otoku, ko bi jih ne ljubil tako, kakor jih ljubim... Rad sem jih gledal vsako pomlad, ko jih je prihajalo na tisoče in tisoče, in poslušanje njihovega petja na sanmichelskem vrtu je bila radost mojim ušesom...«

Vilo je Munthe zgradil na ostankih nekdanje Tiberijeve palače. (Tiberij je imel na Capriju menda 12 palač.) Munthe jo je zidal trideset let. Sam je zapisal: »Moja hiša naj bo odprta za veter in sonce in glas morja, kot grški tempelj — in luč, luč, luč vsepovsod...« Vilo je zapustil švedski vladi za študente, kulturnike, ki delajo za zvezo med Švedsko in Italijo, za humanizem... V spominu mi je ostal tudi njegov izrek: **TVEGATI, HOTE-TI, VEDETI, MOLČATI...** Notranjost vile je arhitektonsko izvirno urejena, povsod so z okusom in posluhom vzdane izkopanine iz antične dobe. Sam pisatelj je zapisal o njej: »Dejal sem mastru Nicolu, da je najboljši način zidanja hiše v tem, da tolikokrat vse podremo in znova začnemo, dokler nam oko ne pove, da je vse v redu... Oko ve o stvarstvu mnogo več kakor knjige. Oko je nezmotljivo, dokler se človek zanaša na svoje lastne, ne pa na oči drugih ljudi... Ko sem zdaj spet zagledal San Michele, se mi je zdel lepši ko kdaj poprej. Hiša je bila majhna, izb je bilo malo, zato pa so bile vsenaokrog loggie, terase in latniki, da si lahko opazoval sonce, morje, oblake — duša potrebuje pač več prostora kakor telo. V izbah ni bilo veliko pohištva, a kolikor ga je bilo, je bilo takšno, da bi ga ne bil mogel kupiti s samim denarjem. Nič nepotrebnega, nič nelepega, nobene navlake, nobene šare...«

Kdor hoče resnično dojeti Capri, mora vse-kakor prej prebrati njegovo knjigo San Michele, ki jo je Munthe napisal v 72. letu življenja, ko je dozorel kot človek, zdravnik, in pisatelj...

Ob nasadih limon in pomaranč smo se spet spustili v pristanišče, kjer nas je čakala ladja za povratek v Neapelj. Zdaj se je nebo nekoliko pooblačilo, pri Sorrentu nas je nemirno morje kar krepko premetavalo, a v meni je bil še krepkejši sanmichelski mir. Kar nisem se mogel odmakniti od ograje na ladji, predramil me je šele pisk velikanke Michelangelo, ki je pravkar z večernimi lučmi na krovu izplula iz neapeljskega pristanišča.

V Neaplju prespimo še eno noč. Obnašati bi se moral sentimentalno ali pa zgodovinsko. Pa čisto po domače zaspim. Le San Michele čaka pred vhodom v tvoje sanje.

Se jutranji sprehod po mestu. Trgovčiči so že spet na nogah. Kaj sploh ne hodijo spat? Zazdi se ti, da vsi samo prodajajo. Karkoli. Zaišeš v ozko, umazano ulico, nad glavami meščanov so gospodinjje že razobesile perilo, kdo bi preštel vse kose, ko da je vsa ulica v pisanih zastavah. Nasproti ti pride človek z veliko košaro, iz katere štrlijo koničaste palice. Na te palice je nabodel drobne štručke kruha, ko da prodaja lepo zapečene žabe. Kdaj pa kdaj ga kupec ustavi, trgovčič-pek sname štručko, mu jo pred očmi prereže, za-diši po sveži sredici, pa jo napolni s sirom. Kar zamika te. Najbolj siromašni trgovčiči so razpostavili robo kar po tleh. Na kos odeje skrbno polaga nekaj glavnikov, en sam nož, sončna očala, vžigalnik, nekaj kulijev. To počne tako vestno in zaverovano, ko da od-pira veletrgovino. Ali sploh kaj prodaja? Tr-guje, ker tako preživlja smisel svojega dneva? Da se lahko s kom pogovarja? In kupec, ki navadno naposled nič ne kupi, se le z njim govarja, razpravlja o robi, tudi preživlja smisel svojega dneva. Tako iz dneva v dan. In eno ulico dalje je res veletrgovina. Napisil od vseh strani: **UPIM. UPIM. UPIM.** Razkošna in elegantna, izdelki po najnovejši modi, prodajalke kot polivinilaste lutke. Enkratno naprotje. Nasprotja na vsakem koraku. Tu in po vsem svetu. V tem je čar življenja, sla po napredku, hkrati pa nenehno bojišče, klic na barikade.

Avtobusi so nas že čakali; zapeljali nas bodo do **Pompejev**. Presenetila me je že okolica; na lavi, ki se je razlila pred stoletji, uspeva bujno rastlinstvo, črna zemlja je na moč rodovitna. Kaj vse so zmogli Rimljani, smo se lahko prepričali že na izkopaninah v naših krajih. Tu pa so turistom odkrili veliko mesto kot velikansko resnično maketo zgodovine. Čudiš se. Življenje v mestu je bilo urejeno z znanjem in posluhom za lepo. Leta 79 pred našim štetjem so v Pompejih bolje poskrbeli za javno kopalnico, mestno kanalizacijo, vodovod in gledališče, kot je to ure-

jeno v marsikaterem mestu sodobnosti. Vodovod so napeljali 20 km daleč od Pompejev po svinčenih ceveh! V kopalnici je bila na voljo topla, mrzla voda ali savna. Apolonov tempelj (najlepši najdeni tempelj) pa spet Jupitrov tempelj (v ozadju s silhueto Vezuva) sta bila zbirališče, kakršnih je bilo le malo. Nad cvetočim življenjem Pompejev pa je prežal Vezuv. Osem stoletij je cvetelo mesto. Okolica je bila majsko zelena in rodovitna, nebo s soncem blagodejno. Človek si je gradil hiše, kopalnice, templje, častil bogove in boginje, se zbiral na forumih in poslušal govornike, se ženil, popival v krémah, se vadil za tekme v arenah. In potem izbruh Vezuva. Življenje se je v hipu ustavilo. In prav zato, ker se je ustavilo tako iznenada, je ob izkopavanju lahko mesto spet tako enkratno vstalo. Danes so Pompeji pred nami, kakršni so bili v trenutku, ko je mesto zasula lava, ki se je naložila šest do sedem metrov visoko. Mesto je v tistem času šlo 20.000 prebivalcev, le nekaterim se je posrečilo ubežati. Človeštvo že od vsega začetka živi med praznikom in pepelnico. Komaj si človek na cvetočem kraju uredi cvetoče življenje, ga že spet spravi na tla katastrofa, razdejanje. Naravna katastrofa, a če té predlojo ni, si katastrofo priključijo človek sam. Izzove svetovno vojno ali pa si izumi atomsko bombo. Če je sreča, jih še kaj ubeži, da nato ti čez stoletja odkopljejo zoglenele in jih v muzeju razka-zujejo turistom. Kako bo le, če ob naslednji katastrofi nihče ne bo mogel ubežati... Po-tem še muzejev ne bo več in ne turistov...

Nebo se je začelo zakrivati z oblaki, ko smo se z avtobusi vzpenjali na **Vezuv**. Spodaj v Pompejih so nam govorili, da se bomo lahko zapeljali le do žičnice, do vrha Vezuva pa ne, ker žičnica ob slabem vremenu ne dela. Mi pa smo si nadvse želeli prav do kraterja. A se je izkazalo, da je bila naša bo-jazen odveč. Čeprav je deževalo in je veter močno zibal sedeže na žičnici, so nas vseeno zavlekli prav na vrh. Turistu se pač ob vsakem času izplača prodati vstopnico. Više ležeš navzgor, manj je gora obrasla, vse več je umazane lave s kamenjem. Končno smo na vrhu. Pogled v velikanski krater ti v trenutku popravi vse tvoje poprejšnje predstave o tem ognjeniku. Presneto, to ni dedkova pipa, iz katere se je vlekel najhujši dim, kar si jih videl kot otrok, tudi ni tovarniški dimnik, je velikansko žrelo, ki ima take mere: obseg 1500 metrov, širina 540, dolžina 780 in globina 270 metrov. Vsaj tisti dan, ko smo Korošci gledali vanj, je imel take mere; še zmerom jih spreminja, saj je Vezuv še edini živi vulkan Evrope. Iz globine žrela se je počasi dvigal dim grozeče potuhnjen, a nam je pri-

Michelangelo — Noč za Medicejs

zanesel, ni se prebudil. Zadnjič je bruhal leta 1944, ko je podrl žičnico. In ko potem sedeš na sedež za povratek, nenehno misliš na ta podatek. Hm, če vulkan prav tisti trenutek kihne?! Čudno, saj tudi drugače preži na nas toliko še strašnejših Vezuov, pa se ne vznemirjamo preveč. Morebiti se zanašamo, da so daleč od nas, čeprav so dandanes v resnici vsem ljudem na svetu enako blizu. Spet in spet sem pogledoval v krater, grozljiva in privlačna hkrati je past narave. Sklonil sem se in pobral nekaj kosov lave ter jih vtaknil v žep. Upam, da se mi do doma žepi ne bodo strgali, potem mi še verjeli ne bodo, da sem bil res na Vezuvu. Ob lepem vremenu je menda lep razgled na Kampanjo, pokrajino pod Vezuvom. Zal si bomo morali ta razgled prihraniti za drugič. Vse do vrha kraterja pa so prilezli trgovčiči s spominki iz lave. Kaj vse je mogoče narediti iz lave, kdo bi si mislil. Bil sem slab turist, nisem jim dal zaslužiti, v žepu sem raje nosil neobdelano lavo. Nerodno je le, da ti trga žepce. No, obdelana pa ti žepce prazni... Ko se vračam mimo Pompejev proti Neaplju, spet mislim na nekdanje cvetoče mesto, ki ga je v nekaj urah prekril dež, pomešan s pepelom, tako da so se ljudje zadušili. Prebral sem, da je bil mik Pompejev predvsem njihov velikopotezni življenjski slog. In zapomnil sem si tudi podatek, da je bil v tem mestu pred davnimi stoletji dober igralec ali pesnik enako spoštovan in cenjen kot gladiator. Danes pa postavljamo na prestole predvsem gladiatorje... A koliko nas je v avtobusu, ki si postavljamo tako neumna, nepotrebna vprašanja? V avtobusu smo vendar Slovenci, ki smo na novo odkrili, da pod Vezuvom uspevajo vinogradi; iz grozdja stiskajo dobro vino Lacrimae Christi... Da bi se vračali z Vezuva in da ga ne bi poskusili!

In zdaj v Rim. Čudno, od vsega začetka nisem čutil v sebi nobene neobgljenosti pred tem velikim, večnim mestom. In zdaj, ko pišem te vrstice, me ni prav nič strah, ko vem, da ne bom kaj novega povedal o njem. Ali pa tudi. Saj navsezadnje vsak po svoje doživlja neko mesto. V tem je pravzaprav vsa mikavnost. Nič novega se ne zgodi v tebi le v primeru, če stopaš vanj kot turist-avtomat, ki so te pred tem napolnili z znanimi, včasih že obrabljenimi podatki iz potopisov, filmov, popevk, knjig, iz zgodovine. Cerkev sv. Petra — na vseh razglednicah. Fontana di Trevi — film. Španski trg — film, popevka, Mussolinijev stadion — zgodovina. Kolosej — zgodovina. Železniška postaja Termini — film. Na vsakem koraku zgodovinska znamenitost. Čeprav smo v mestu preživeli le tri dni, sem bil na koncu tretjega dne v njem že kar domač. Lahko sem že pobegnil od skupine, se brez strahu sprehajal po ulicah in sem spet našel nazaj v čredo. Seveda, če hočeš v treh dneh vsaj nekaj videti, potem je treba naokrog lepo ubogljivo v avtobusom. A najbolj ti ostane v spominu tisti del mesta, ki si ga prehodil peš. Z ženo sva se napotila po neskončno dolgi ulici Via Nazionale od postaje Termini do trga Piazza Venezia, kjer zagledaš pompozni spomenik Vitoria Emanuela II., ves iz belega marmorja, simbol združene Italije. (Altare della Patria z večnim ognjem in večno stražo.) Leta 1861 je bil ta sardinjski kralj Emanuel II. okronan za kralja Italije. Spomenik je pravi primer veličastja in pompoznosti, o čemer pričajo tudi podatki: širok 135, visok 70 metrov. Sicer pa so številne stopnice primerne, da si izbereš prostor za počitek od dolge hoje po trdnih ulicah. Ljudje res težko živimo brez spomenikov. In navajeni smo, da jih gledamo od spodaj navzgor... Odpravila sva se še po neskončno dolgi ulici do Fontane di Trevi; prejšnji dan smo si ta znameniti vodnjak ogledali le mimogrede. Dognala sva, da ne mečejo vsi turisti novičičev v vodnjak. Po grobi razdelitvi sveta sta vsaj dve vrsti ljudi, tisti, ki mečejo novičičev v to fontano, in tisti, ki jih ne mečejo... In potem še naprej do Španskega trga. Številne stopnice so dobesedno zasute s cvetjem. Grmi rdeče azaleje. Rdeča preproga. Lepo. In če sije sonce, se da narediti barvni posnetek... Za pot nazaj do penziona (ki je blizu postaje Termini) bo treba poiskati avtobus mestnega prometa. Zapomnil si bom številko smeri. 64.

Preden bi kaj povedal o rimskih cerkvah, še nekaj besed o drugih znamenitostih, ki smo si jih ogledali. A ne več peš. No, do Koloseja (Colosseo) je že treba, imenujejo ga tudi flavijski amfiteater in ga štejejo med najpomembnejše stvaritve na svetu. Simbol veličine Rima. Torej spet veličine, čeprav dve tretjini stavbe sploh nista več ohranjeni. O večnosti Rima pa govorijo cerkve. Navsezadnje vse to človeka zmede. Veličina in večnost od vseh strani pritiskata nate, da že ne znaš več misliti s svojo glavo, ne znaš več čutiti po svoje. Veličine zbuja strah, spoštovanje, sentimentalnost. Kolosej je premogel 50.000 sedišč, arena je 86 m dolga in 54 m široka, sicer pa je osnovni obris vse stavbe elipsa, daljša os meri 198 m, krajša pa 156 metrov. Nekam drugače sem se počutil v Pantheonu, ki je bil zgrajen leta 27 pred našim štetjem, edina še najbolj ohranjena antična stavba Rima. Predverje krasijo visoki korintski granitni stebri, v svetišče pa stopiš skozi velikanske antične duri iz bronu. V svetišču mir, tišina, višina; v stropu je ena sama odprtina, skozi katero gleda v svetišče nebo. Občuduješ graditelje: višina notranjosti (43,2 m) je enaka premeru stavbe. Tu je našel svoj mir tudi veliki italijanski mojster Raffaello (Raffaello Santi), ob Leonardu da Vinciju in Michelangelu tretji največji slikar renesance... Potem smo zašli na Piazza Navone, ki velja za rimski Montmartre. Trg krasijo trije vodnjaki, ki so jih izdelali pod vodstvom znanega Berninija; najbolj seveda izstopa srednji, kjer kipi predstavljajo reke Donavo, Ganges in Nil, v ozadju pa je baročna cerkev sv. Neže. Po prostranem trgu so slikarji z vsega sveta razstavili svoja platna, največkrat so jih položili kar po tleh. Kiparji pa kar pred gledalci izdelujejo nakit v slogu današnjega časa. Ljudje se ustavljajo, ko da so prišli na razstavo, če kaj kupijo, ne vem. A najbrž že. Skupine hipijev, bos, v zanemarjenih, ponošenih oblekah, s koši las na glavah, si na različne, nenavadne instrumente igrajo vse do ekstaze. V vsaki skupini je vsaj po eno deklo, za vabilo do ekstaze? Spet nasprotja. Petični turisti v zlikanih oblekah in s položeno kožo in nabito denarnico, skromni Slovenci s skromno dušo in denarnico, pa ti zanemarjeni mladi ljudje, ki si domišljajo, da so zavrgli vse bontone in spono in pravila, ki smo si jih izmislili v zgodovini... A kam potem, ko ekstaza mine? In nekega dne zagotovo mine. Vse mine.

Kar priznam, z rimskimi slavoloki ne bom prišel na kraj. Zagledaš jih na vsakem koraku. Postavljali so jih zmagovalcem, a pravzaprav tudi zase. S postavljanjem slavoloka so pobudniki in graditelji čutili slast zmago-slavja tudi v sebi. Brez občutka zmago-slavja

pa je tako težko živeti... In nekaj takega je tudi z rimskimi cerkvami. Pravijo, da je v večnem mestu več kot dvesto večjih cerkva. Vseh si v treh dneh ni mogoče ogledati, saj bi moral biti kar večno na nogah. In saj bi si jih tako ne zapomnil. Veličastne so res, ni kaj reči. Med njimi naj omenim vsaj cerkve Santa Maria Maggiore (Marija Snežna), Santa Croce in Gerusalemme, San Giovanni in Laterano, San Paolo fuori le Mura. Te hranijo številne relikvije iz začetkov krščanstva; pokažejo ti ostanek križa, na katerega so pripeli Kristusa, pa prst svetnika, žebelj s križa, trn s krone, prečni del križa levega razbojnika ali pa svete stopnice, ki so jih na željo sv. Helene (mater cesarja Konstantina Velikega) leta 326 prenesli iz Jeruzalema v Rim. Romarji z vsega sveta iščejo tu mir, uteho, uresničitev svojih prošelj in želja in sanj. Po svetih stopnicah (vseh je 28) se je treba pomikati navzgor po kolenih in z molitvijo. Kdor to stori — piše v navodilih — si za vsako stopnico pridobi za devet let odpustkov... Pa še posebej o cerkvi vseh cerkva — Sv. Peter. Prišlo je tako, da smo vstopili vanjo prav za prvi maj, na delavski praznik, ko je bila tudi v največji cerkvi na svetu velika predstava: papež Pavel VI. je maševal z novimi kardinali, ko so bili prav na ta dan posvečeni, zbrali so se z vseh koncev sveta, vseh ras in narodnosti. Velika cerkev je bila tisto uro prav gotovo največji čebelnjak na svetu. V številnih klopeh so okrog papeževega oltarja (ki stoji sredi bazilike) sedeli vrhovi današnje družbe, predvsem italijanske, pa diplomatski predstavniki. Resnični sodobni Babilon. Ceremonijo je kajpada prenašala televizija, najbrž tudi barvna, saj je bila barvna skala res svojevrstna: bela duhovniška in dekliška, rdeča kardinalska, živo modra in črna diplomatska... Komur veličastje kaj pomeni, je res prišel na svoj račun; podoba ti ostane za vse življenje. Zdi se, da ima veličastje na tem mestu tudi svoj čar... Po ceremoniji so se novi kardinali na prostranem stopnišču pred baziliko pomešali med ljudstvo, se pogovarjali z verniki, jim dajali v poljub svoj novi kardinalski prstan. Posebej so mi ostali v spominu črni afriški škofje in kardinali in njihovi spremljevalci. In zdaj razmišljam, kako širokosrčno in veličastno se ob takih trenutkih razglaša, da je dano vsakemu verniku govoriti bogu v svojem jeziku in da je bog za bele in črne, petdeset kilometrov onkraj naše meje pa se že stoletja naš človek — koroški Slovenec — bojuje, da bi molil boga v svojem materinem jeziku, bojuje s škofi, ki jih je papež prav na takem ceremonialu posvetil za sveto službo bogu. Razglaši, ceremoniali — državni in cerkveni — so še zmerom eno, drugo pa

Katedrala v Firencah, človek pred njo kot mravlja

Kumice (botre) gasilskega prapora na Ravnah leta 1934 (ali 1935) zastavonoša Šmavcer Ivan. Stojijo od leve proti desni — na vrhu Ulc, Mihelič, Osiander, Legner, Bevc, Tasoto, Čop, Konečnikova. Stojijo od leve proti desni v sredini: Rožman, Čadež, Brundula, Zavodnik, Cvitanič, Husar, Zupanc, Ring, Konečnikova. Sedijo od leve proti desni, Milonik, Pečnik, Lorberau, Osiander, neznana, Ašenbrener, Vriesnig, Veršnikova. To so bile najbolj ugledne »gospe« tedaj na Ravnah. Slikano pa je bilo na dvorišču pri »Hladeju«

je življenje, osebna svoboda posameznika, naroda, jezika, eno je bog ceremoniala, drugo bog človeka vernika... Cerkev sv. Petra smo si ogledali šele drugi dan, ko je bila bolj tiha in manj svečana. Njena velikost naredi res enkratno vtis: dolga je 168 metrov in lahko sprejme 60.000 ljudi. V tleh lahko na marmornatih ploščah prebereš podatke o drugih največjih cerkvah na svetu: cerkev sv. Pavla v Londonu 158,1 m, katedrala v Firencih 149,2 m, katedrala v Reimsu 138,69 metrov. Notre Dame v Parizu 130 metrov. Nad oltarjem sredi bazilike (kjer mašuje samo papež) je 29 m visok bronasti baldahin. Občuduješ graditelje, velikane človeštva, Rafael, nato Michelangelo, umetniško združena veličina in harmonija lepote. Za dalj časa sem se v stranski ladji ustavil ob znameniti Michelangelovi stvaritvi **Pieta**. Umetniku je bilo komaj 25 let, ko jo je ustvaril. Tolikokrat si jo že videl na sliki, da se ti sprva zazdi, da si ob njej že nekajkrat stal, a nato se zaveš in sprevidiš, da originala ne more nadomestiti prav nobena fotografija. Michelangelo je bil res umetnik popolnosti: kipar, slikar, graditelj, pesnik. Ali te harmonije, klasične lepote danes sploh ne znamo več gledati, je ne moremo dojeti ali pa jo gledamo kot oddaljeni, potopljeni svet enkratnih, a davnih sanj človeštva? ... In spet stojimo na velikem trgu pred cerkvijo sv. Petra, ki je 340 metrov dolg in do 240 metrov širok, upremo pogled na Michelangelovo kupolo cerkve. Sredi trga stoji egiptovski granitni obelisk, ki je 41,23 metrov visok in tehta 322 ton. Postavitev tega obeliska je bil prav gotovo pravi podvig, viri govore, da so ga postavljali štiri mesece, potrebnih je bilo 900 delavcev in 140 konj... Podatki, razsežnosti, genialnost graditeljev in umetnikov, bližina zgodovine ti tako napolnijo srce in glavo, da zmedeno iščeš tih, samotnih kotiček za počitek. A ko da ga ni nikjer. Ko da te sredobežna sila trdno drži v središču dogajanja, zgodovine. Ali se sredi tega veličastja in bližine zgodovine lahko zbereš za tih razmišljanje, za prvinsko molitev? Srečali smo se s starejšo ženo, ki je pred davnimi leti živela nekaj časa na Prevaljah, zdaj pa je seveda že prava Rimljanica. Drobna, blede, oblečena v preprosto črno obleko, drugače pa je še kar zgovorna. Vprašali smo jo: »V katero cerkev pa vi hodite? Toliko je teh cerkva.« Pa je odgovorila: »Kadar hočem res moliti, se zatečem v majhno, tiho cerkev v predmestju Rima...«

Nismo si še opomogli od veličine in razsežnosti bazilike sv. Petra, ko so nas poslali v

brezkončni **Vatikanski muzej**. Spet zgodovina od začetka do današnjih dni. Vse lepo razpostavljeno v številnih dvoranah. Galerija slik. Zbirka antičnih najdb. Knjižnica. Sikstinska kapela. Stance in Raffaelove loggie. Velika imena: Giotto, Fra Angelico, Filippo Lippi, Bellini, Perugino, Raffael, Leonardo da Vinci, Tizian itd. V zbirki iz antike naj omenim vsaj skupino **Laokoon**: (1. st. pred n. št.) Spreleti te, ko stopiš pred original. (Spomnim se: Laokoon je svetoval Trojancem, naj ne peljejo konja v mesto, ker se z njim skriva prevara; tedaj sta se z morja prikradli veliki kači in zadavili njega in njegova sinova.) **Vatikanska knjižnica** je bila ustanovljena leta 1450 in velja danes za najbolj pomembno knjižnico na svetu (500.000 knjig in 60.000 rokopisov). **Sikstinska kapela** je bila prvotno papeževa hišna kapela in je del vatikanske palače. Zgradili so jo v letih 1473 do 1481 za Siksta IV. v obliki visoke pravokotne dvorane (40 × 13 m). Loči jo le velika marmornata renesančna pregrada. Ob drugih mojstrih je v ospredju delo, ki ga je opravil Michelangelo po naročilu papeža Julija II. Štiri leta je Michelangelo (največ leže) slikal strop (1508 do 1512), tako da po delu sploh ni znal več vzravnanu hoditi. Nato je v letih 1536 do 1541 šestdesetletni umetnik ustvaril še veliko oltarno podobo (20 visoko, 10 metrov široko) — **Poslednjo sodbo**. Visoko zgoraj stoji Kristus kot sodnik, ob njem Madona, apostoli in drugi svetniki. Levo stopajo izvoljeni v nebo, desno vlečejo demoni preklete v globino, kjer jih čaka Karon s svojim čolnom. Mislim, potnikov za njegov čoln iz stoletja v stoletje sploh ni nič manj... Ali bo zdržal Karonov čoln? Michelangelo je naslikal nage figure, kot je gledal na lepoto, skladnost telesa, potem pa so jih na ukaz papeža Pavla IV. in Klementa XIII. spodobno oblekli in naredili konec grehu in pohujšanju.

Naredili smo tudi izlet v okolico Rima, v Tivoli, do Ville d'Este. Park ob vili sodi prav gotovo med najlepše in največje na svetu. Ogledali smo si ga ponoči, ko so ga osvetlili, gorelo je tisoče luči. Vila pomeni v prvotnem pomenu letno bivališče na lepem odmaknjem kraju zunaj mesta z razkošno urejenimi vrtovi, parki (poznali so jo že stari Egipčani, Babilonci in Asirci), pravi pomen pa so vilam dali Rimljani. Pozneje so jim Francozi dodali še gracioznost, v 18. stoletju pa zasledimo še vpliv angleških parkov. V Nemčiji, Avstriji, Poljski, Češki, Madžarski in Rusiji začnejo graditi take vile šele ob

koncu 17. stoletja pod vplivom italijanske arhitekture. Villo d'Este so zgradili za kardinala Ippolita, pozneje pa je pripadala avstrijski cesarski hiši. Nočni obisk v parku ob tej vili je nepozaben, eno samo prepletanje luči, vodometov in zelenja. Vsak vodomet je po svoje zanimiv, izviren, kaj vse je človek ustvaril za svoje veličastje, pomembnost in udobnost, kaj je šele v tem našel svoje zadovoljstvo, smisel življenja?

Od Rima se ni mogoče posloviti. Slovo od Rima kliče hkrati po povratku.

Vozili smo se mimo mesta **Orvieto**, ki mi bo ostal v spominu zaradi enkratne gotske katedrale, prodajaln keramike, Slovincem pa še zaradi dobrega belega vina. Nenadoma mi je bila katedrala (105 metrov dolga in 33 metrov široka) tega mesta najlepša od vseh cerkva, kar sem jih tiste dni videl v Italiji, najbrž tudi zato, ker sem se ob njenem slogu oddahnil od veličastja, ki me je prej vse dni spremljalo.

Zadnji dan smo preživeli v **Firencih**. Seveda, en dan v Firencih, to je pravzaprav manj kot mimogrede. Preleteli smo dvorane v galeriji **degli Uffizi**, ki jo štejejo med prve galerije na svetu. V to galerijo bi se želel še zares večkrat vrniti. Pritegnila me je bolj kot galerija v Vatikanu. Naj ne bo zamere, če bom omenil le meni najljubše podobe, ki sem jih tu prvič videl v vsej enkratnosti in neponovljivosti: Botticelli — Rojstvo Venere, Tizian — Venus, Flora, Raffael — Madona, Michelangelo — Sveta družina, Leonardo — Angel, Filippo Lippi — Madona z otrokom in angel, in še enkrat Botticelli — Pomlad... Seveda je v Firencih še cela vrsta drugih galerij. Pa se tolažiš s tem, da se boš še kdaj vrnil... Še kratek ogled velike **gotske katedrale**, ki je na zunaj oblečena v marmor iz različnih barv (višina zvonika 107 m). Nato pa še pogled v **kapelo Medičejcev**. Bo le držalo, da si večno slavo in spomin ohraniš tudi z denarjem, ne samo z delom. Stene v kapeli so obložene z barvnimi mozaiki, povsod en sam marmor. Medičejci so poklicali Michelangela, da jim je v letih 1520 do 1524 zgradil grobnico ter postavil vanjo skulpture. Noč, Jutro...

Pred galerijo Uffizi nas zvabi spomladanska razstava cvetja, malokdaj in malokje najbrž vidiš toliko lepega cvetja na enem mestu... In vse se začne prepletati v tebi — podobe, skulpture, marmor, stebri v gotskih katedralah, cvetje, ki edino zacveti vsako leto na novo. Je še kje vse to zbrano na enem mestu?

Se sprehod ob reki Arno do mostu, kjer je Dante srečal Beatrice... Na misel ti pride hudomušno vprašanje: Se zgodovina ponavlja ali ne?

Leopold Suhodolčan

HUMOR

Servis

Skromen možki je stopil v prodajalno avtomobilov in tiho dejal:

»Ko sem pred nekaj tedni pri vas kupil avto, ste rekli, da mi boste nadomestili vsak polomljeni del...«

»Seveda, seveda! S čim pa vam lahko postrežemo?«

»Želim,« je rekel »kupec tiho, »želim srednje rebro, levo oko, tri metre kože, štiri zobe, dve lopatici in eno uho.«

Otroci

Bernard je tožil prijateljem, da ni več vere na tem svetu, še pri otrocih ne.

»Na lastna ušesa sem slišal, kako je mamica učila svojega sinčka. 'Če boš poreden, boš prišel v pekel, če poš priden, pa v nebesa.' In veste, kaj je odgovoril mulec: 'Kakšen pa moram biti, da bom lahko šel v kino?'«

Prevaljčani so s Scapinovimi zvijačami nastopili sedemnajstkrat

MOLIÈRE V MEŽIŠKI DOLINI

Letošnjo pomlad so Prevaljčani naštudirali Molièrove »Scapinove zvijače«. Režiral je Vili Strel ob strokovni pomoči Marjana Beline iz Ljubljane, odprli pa so ob tej priložnosti vrata igralcem iz vse doline. Izdali so tudi ličen gledališki list. Z igro so uspeli na domačih odrih in na brežiškem srečanju najboljših dramskih skupin v Sloveniji.

Na tem srečanju so za več kot triletno uspešno delovanje na področju gledališkega amaterizma prejeli Linhartove značke: Herman Vehovar, Rezka Mrdavšičeva, Franc Gutman, Branko Ramšak, Vili Strel, Mirko Vidovšek in Pavel Mavrič. Zdravko Lasnik pa je za več kot desetletno uspešno delovanje na tem področju prejel Linhartovo plaketo.

Čestitamo!

K

Ameriška umetnost

Trije ameriški slikarji so se pogovarjali o svojem delu.

»Zadnjič,« je rekel eden, »sem majhno desko tako čudovito marmoriral, da se je pozneje, ko sem jo vrgel v reko, potopila kot kamen.«

»To ni nič,« je dejal drugi. »Ko sem včeraj obesil termometer k moji sliki zimске pokrajine, je živo srebro padlo na 20° pod ničlo.«

»To vse skupaj ni nič,« je zamahnil tretji. »Moj portret newyorškega milijonarja je bil tako živ, da ... hm ... da sem ga moral dvakrat na teden briti.«

Predlog in pol

V kupeju železniškega voza sta se srdito prepirali dve starejši dami, ali naj bo okno odprto ali zaprto — in bili vsem drugim potnikom že pošteno zoprni.

HUMOR

Naš čas

Zastopnik gradbenega podjetja je pregovarjal mlado damo, da bi si zgradila lastni dom.

»Dom?« je vprašala ona, »zakaj pa mi bo? Rodila sem se v bolnišnici, vzgojena sem bila v internatu, poljubljala sem se v avtomobilu in poročila v cerkvi. Hranim se v samopostrežni restavraciji, dopoldne sem na igrišču za golf, popoldne pri mizi za bridge, zvečer pa v kinu. In ko bom umrla me bo pokopal pogrebni zavod. Vse, kar potrebujem, je garaža.«

Redakcija te številke je bila zaključena
9. avgusta 1969

Izdajata upravni odbor Železarne Ravne in skupščina občine Ravne na Koroškem. Ureja uredniški odbor: Jože Delalut, Franc Fale, Marjan Kolar, Frančiška Korošec, Janez Mrdavšič, Jože Rudl, Jože Šater, Drago Vončina, Milan Zafošnik. Odgovorni urednik: Marjan Kolar. Telefon: 86-030, interni 304. Tisk: CP Mariborski tisk, Maribor.

»Če ne bom dobila malo svežega zraka, se bom zadušila!« je kričala ena.

»Zmrznila bom pri tem prepihu!« se je drla druga.

Takrat je starejši moški v kotu dvignil pogled iznad časopisa:

»Gospoda moja, predlagam naslednje: najprej pustimo okno tako dolgo zaprto, da se bo ena zadušila, potem pa ga pustimo odprtega, da bo druga zmrznila. Mor-da bo potem mir.«

Strašno

Ko so živo razpravljali o tem, da pokopljejo v Indiji z mrtvim soprogom tudi njegovo ženo, je mlajša ženska rekla Shawu:

»Ali ni to strašno?«

»Seveda,« je pritrdil pisatelj, »ubogi mož!«

Refleks

Precej iznajdljivosti je pokazal igralec Devrient, ko je igral Richarda III. in je zaklical kraljeve besede po bitki:

»Konja! Konja! Kraljestvo dam za konja!«

V tem trenutku je nekdo z galerije glasno vprašal:

»Ali zadostuje osel?«

Devrient se je bliskovito znašel in zavpil:

»Seveda! Kar pridite dol!«

Kaj pa ...

Mlada igralka, priznana lepotica, je pisala satiriku Shawu pismo, v katerem je izrazila željo, da bi imela z njim otroka, ki bi bil po njenem mnenju izreden, saj bi podedoval njeno lepoto in pisateljevo duhovitost.

Shaw pa je ukrotil njeno navdušenost z enim samim stavkom:

»Kaj pa, če bi bil otrok neumen kot vi in lep kot jaz?«

Vojna

V razgovoru o vojni je nekdo dejal:

»Vojna bo reveže povsem uničila.«

»Kje neki!« je pripomnil Antisten, »rodila bo še mnogo novih.«

Mali vlak

Foto: M. Haneman

ŽELEZARNA RAVNE

TOVARNA PLEMENITIH JEKEL RAVNE NA KOROŠKEM

IZDELKI:

jekleni ulitki
valjani profili
odkovki in kovane palice
brzorezno orodje
pnevmatski stroji
industrijski noži
kolesne dvojice
valji za hladno valjanje kovin
vzmeti
grelna žica (ravnin in ravnal)

USLUGE:

mehanska obdelava
polnjenje jeklenk s kisikom

GLEJTE NA FIRMO IN ZNAK
KVALITETE

z nad 350-letnimi izkušnjami
izdelave žlahtnih jekel